

**TC
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

**KAZAK TÜRKÇESİNDEKİ İKİLEMELERİN
TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEKİ İKİLEMELERLE
KARŞILAŞTIRILMASI**

Hatice UYGUN

Denizli - 2007

**KAZAK TÜRKCESİNDEKİ İKİLEMELERİN
TÜRKİYE TÜRKCESİNDEKİ İKİLEMELERLE
KARŞILAŞTIRILMASI**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yeni Türk Dili Bilim Dalı**

Hatice UYGUN

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Nergis BİRAY

Denizli - 2007

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı öğrencisi Hatice UYGUN tarafından Yrd. Doç. Dr. Nergis BİRAY yönetiminde hazırlanan "Kazak Türkçesindeki İkilemelerin Türkiye Türkçesindeki İkilemelerle Karşılaştırılması" başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 02.08/2007 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. H. Ömer KARPUZ
Jüri Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Nergis BİRAY
Jüri üyesi (Danışman)

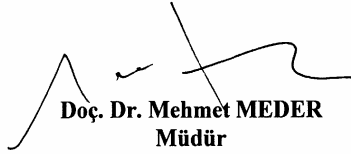

Doç. Dr. Ayşe İLKER
Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
02.08/2007 tarih ve 15/02 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Mehmet MEDER
Müdür

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atfedildiğini beyan ederim.

İmza :

Öğrenci Adı Soyadı: Hatice UYGUN

TEŞEKKÜR

Bilginin önem kazandığı, ülkeler arasındaki sınırların ortadan kalktığı, bilimsel ve kültürel etkileşimin arttığı günümüzde toplumlar; başka toplumların tarihlerini, dillerini, kültürlerini farklı açılardan incelemektedir. İnsandaki merak duygusu ve yeni bilgiler öğrenme isteği bu durumun ortaya çıkışında etkilidir. Özellikle geçmişte aynı coğrafyayı, aynı kültürü, aynı dili paylaşmış olan toplumlarda bu durumun daha fazla olduğunu söyleyebiliriz.

Geçmişte aynı coğrafyayı paylaşan, aynı dili konuşan, ortak kültürel değerlere sahip olan toplumlarla ilgili karşılaştırmalı farklı çalışmalar yapılmıştır. Bu nedenle tezimizde Kazak Türkçesini oluşturan alt yapılardan biri olan ikilemeler üzerinde durduk.

Türk lehçelerinden biri olan Kazak Türkçesinin Türkiye Türkçesiyle benzer ve farklı yönlerini ortaya koymaya çalıştığım tezimin yazımı sırasında yardımcı olan öğrencim Tuncay Tıkıroğlu'na; kaynak temin etmemde, planlama yapmamda yardımcı olan, manevî desteğini esirgemeyen sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Nergis BİRAY'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

KAZAK TÜRKÇESİNDEKİ İKİLEMELERİN TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEKİ İKİLEMELERLE KARŞILAŞTIRILMASI

Uygun, Hatice
Yüksek Lisans Tezi , Yeni Türk Dili ABD
Tez Yöneticisi: Yrd. Doç. Dr. Nergis BİRAY

Haziran 2007, 309 Sayfa

Tezimizde Türk lehçeleri içerisinde Kuzey-Batı (Kıpçak) grubunda yer alan Kazak Türkçesindeki ikilemelere yer verdik. Kazak Türkçesiyle yazılmış eserlerden ve Kazak Türkçesi sözlüklerinden tespit ettiğimiz 1351 ikilemeyi değişik açılardan inceledik.

Kazak Türkçesinde incelediğimiz ikilemelerin sayıca eş heceli olmasına dikkat ettik.

İkilemeleri ses bakımından incelerken ünlü-ünlü, ünsüz-ünsüz, ünlü-ünsüz dizilerine yer verdik. Yapı bakımından inceleme yaparken ikilemeyi oluşturan sözcüklerin hangi ek ya da ekleri alabildiklerini belirledik. İkilemelerin kelime gruplarında ve cümlede üstlendikleri belli başlı görevlere örneklerle yer verdik. Kuruluş ve anlam ilişkileri bakımından ikilemeleri on kısımda inceledik.

İkilemeler Türkiye Türkçesinde de yaygın olarak kullanıldığından çalışmamızda Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesindeki ikilemeleri karşılaştırmalı olarak ele aldık. Kazak Türkçesindeki ikilemelerle Türkiye Türkçesindeki ikilemelerin benzer ve farklı yönlerini ortaya koyduk.

Tezimizin sonuna taradığımız eserlerden tespit ettiğimiz ikilemelerle oluşturulmuş bir sözlük eklemeyi uygun bulduk. Eklediğimiz sözlükte Kazak Türkçesindeki ikilemeler Türkçe anlamlarıyla ve örnek cümlelerle yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: ikileme, tekrar, pekiştirme, qos sözder

ABSTRACT**COMPARISON OF THE ASSONANT DOUBLETS IN KAZAKH TURKISH
WITH THE ONES
IN TURKEY TURKISH**

Uygun, Hatice

Master of Arts Thesis, New Turkish Language RD

Thesis Director : Associate Prof. Nergis BİRAY

June 2007, 309 Pages

In our thesis we discussed the assonant doublets in Kazakh Turkish ,which belong to North West group among Turkish dialects. We carefully studied 1351 assonant doublets which we found in Kazakh Turkish dictionaries and in the works written in Kazakh Turkish.

We paid attention that the assonant doublets in Kazakh Turkish we studied should have been double syllable words.

While we were studying the assonant doublets with regard to sound, we included vowel-vowel, consonant-consonant, vowel-consonant lines. We determined the affix and affixes that the words which formed the assonant doublets. We gave examples of the assonant doublets in word groups and in the sentences with regard to their function. We studied the assonant doublets in point of semantic and meaning relation.

Since assonant doublets are widely used in Turkey Turkish, we considered the comparison of them with the ones in Kazakh Turkish. We showed the similarities and differences between the assonant doublets in Kazakh Turkish and the ones in Turkey Turkish.

We found appopriate to add a dictionary consisting of the assonant doublets we studied at the and of our thesis. In this dictionary you can find the assonant doublets in Kazakh Turkish with their Turkish meanings and sentence examples.

Key Words : Assonant doublet, repetition, stiffening, qos sözder

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SES BAKIMINDAN İKİLEMELER

1.1. ÜNLÜ-ÜNSÜZ	7
1.2. ÜNSÜZ – ÜNSÜZ	13
1.3. ÜNLÜ – ÜNLÜ	26

İKİNCİ BÖLÜM

YAPI BAKIMINDAN İKİLEMELER

2.1. BASİT SÖZCÜKLERDEN OLUŞAN İKİLEMELER	38
2.1.1. Eksiz İsimlerden Oluşan İkilemeler	38
2.1.2. Çekim Ekli İsimlerden Oluşan İkilemeler	42
2.1.2.1. İyelik ekli ikilemeler	42
2.1.2.2. Aitlik eki alan ikilemeler	42
2.1.2.3. Yükleme hali eki alan ikilemeler	42
2.1.2.4. Yönelme hali eki alan ikilemeler	42
2.1.2.5. Buluma hali eki alan ikilemeler	42
2.1.2.6. Çıkma hali eki alan ikilemeler	43
2.1.2.7. Eşitlik hali eki alan ikilemeler	43
2.2. TÜREMİŞ SÖZCÜKLERDEN OLUŞAN İKİLEMELER	43
2.2.1. İsim Kök ve Gövdesinden Türetilen Sözcüklerle Kurulan İkilemeler	43
2.2.2. Fiil Kök ve Gövdesinden Türetilen Sözcüklerle Kurulan İkilemeler	43
2.3. FİİLİMSİLERLE KURULAN İKİLEMELER	44
2.3.1. İsim Fiil Ekleriyle Kurulan İkilemeler	45
2.3.2. Sıfat Fiil Ekleriyle Kurulan İkilemeler	45
2.3.3. Zarf Fiil Ekleriyle Kurulan İkilemeler	45
2.3.4. Zarf Fiil ve İsim Fiillerle Kurulan İkilemeler	47
2.4. ÇEKİMLİ FİİLLERLE KURULAN İKİLEMELER	47
2.4.1. Bildirme Kiplerinde Çekimlenmiş Fiillerle Kurulan İkilemeler	48
2.4.1.1. Geçmiş zaman eki alan ikilemeler	48
2.4.1.2. Şimdiki zaman eki alan ikilemeler	48
2.4.2. Tasarlama Kiplerinde Çekimlenmiş Fiillerle Kurulan İkilemeler	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖREV BAKIMINDAN İKİLEMELER

3.1. İKİLEMELERİN KELİME GRUBUNDAKİ GÖREVLERİ	49
3.1.1. İkilemelerin Sıfat Tamlamasında Görev Alması	49
3.1.1.1. İkilemelerin sıfat tamlamasında sıfat unsuru olarak kullanılması	49
3.1.1.2. İkilemelerin sıfat tamlamasında hem isim hem de sıfat unsuru olarak kullanılması	52
3.1.2. İkilemelerin İsim Tamlamasında Görev Alması	52
3.1.2.1. İkilemelerin isim tamlamasında tamlayan olarak kullanılması	52

3.1.2.2. İkilemelerin isim tamlamasında tamlanan olarak kullanılması.....	53
3.1.3. İkilemelerin birleşik fiil grubunun isim unsuru olarak kullanılması.....	53
3.1.4. İkilemelerin İsim Fiil Grubunda Görev Alması	53
3.1.4.1. İkilemelerin isim fiil grubunda zarf olarak kullanılması.....	53
3.1.4.2. İkilemelerin isim fiil grubunda yüklem olarak kullanılması.....	54
3.1.4.3. İkilemelerin isim fiil grubunda nesne olarak kullanılması.....	54
3.1.5. İkilemelerin Sıfat Fiil Grubunda Görev Alması	54
3.1.5.1. İkilemelerin sıfat fiil grubunda zarf olarak yer alması.....	54
3.1.5.2. İkilemelerin sıfat fiil grubunda özne olarak kullanılması	54
3.1.5.3. İkilemelerin sıfat fiil grubunda nesne olarak kullanılması.....	54
3.1.6. İkilemelerin Zarf Fiil Grubunda Görev Alması	54
3.1.6.1. İkilemelerin zarf fiil grubunda zarf olarak kullanılması.....	54
3.1.6.2. İkilemelerin zarf fiil grubunda yüklem olarak kullanılması	57
3.1.6.3. İkilemelerin zarf fiil grubunda nesne olarak kullanılması	57
3.1.6.4. İkilemelerin zarf fiil grubunda özne olarak kullanılması.....	57
3.1.7. İkilemelerin ünlem grubu oluşturması	57
3.2. İKİLEMELERİN CÜMLEDEKİ GÖREVLERİ	58
3.2.1. İkilemelerin Yüklem Olarak Kullanılması	58
3.2.2. İkilemelerin Özne Olarak Kullanılması	60
3.2.3. İkilemelerin Nesne Olarak Kullanılması.....	64
3.2.4. İkilemelerin Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması	66
3.2.5. İkilemelerin Zarf Olarak Kullanılması	67
3.3. SÖZCÜK TÜRÜ BAKIMINDAN İKİLEMELER.....	77
3.3.1. Cins Adlardan İkileme	77
3.3.2. Zamirlerden İkileme.....	82
3.3.3. Sıfatlardan İkileme	82
3.3.3.1. Aynı sıfattan kurulan ikileme.....	82
3.3.3.2. Ayrı sıfatlardan kurulan ikileme	83
3.3.4. Zarflardan İkileme.....	84

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KURULUŞ ve İKİLEMİYİ OLUŞTURAN SÖZCÜKLER ARASINDAKİ ANLAM İLİŞKİLERİ BAKIMINDAN İKİLEMELER

4.1. AYNI SÖZCÜĞÜN TEKRARIYLA OLUŞAN İKİLEMELER.....	93
4.2. YAKIN ANLAMLI SÖZCÜKLERDEN KURULAN İKİLEMELER	97
4.3. EŞ ANLAMLI SÖZCÜKLERDEN KURULAN İKİLEMELER	102
4.4. ZİT ANLAMLI SÖZCÜKLERDEN KURULAN İKİLEMELER.....	104
4.5. OLUMLU - OLUMSUZ SÖZCÜKLERDEN KURULANAN İKİLEMELER	105
4.6. YANSIMA SÖZCÜKLERDEN KURULAN İKİLEMELER.....	105
4.7. "m" SESİNİN SÖZCÜK BAŞINA GETİRİLMESİYLE OLUŞAN İKİLEMELER.....	106
4.8. ANLAMSIZ SÖZCÜKLERDEN OLUŞAN İKİLEMELER	106

BEŞİNCİ BÖLÜM

SÖZLÜK

5.1. SÖZLÜK.....	108
------------------	-----

TARTIŞMA ve BULGULAR.....	295
SONUÇ	304
KAYNAKÇA	308
ÖZGEÇMİŞ	309

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1	: Çekim Eki Alan İkilemelerin Dağılımı.....	298
Şekil 2	: Yapım Eki Alan İkilemelerin Dağılımı.....	299
Şekil 3	: Fiilimsi Ekleriyle Kurulan İkilemelerin Dağılımı.....	300
Şekil 4	: Sözcük Türü Bakımından İkilemeler.....	301
Şekil 5	: Cümledeki Görevleri Bakımından İkilemeler.....	302
Şekil 6	: Kuruluş ve Anlam İlişkileri Bakımından İkilemeler.....	303

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

BŞ	Baluwan Şolak
EM	Epos Muratı
f.	Fiil
is.	İsim
KTS 1999	Kazak Türkçesi Sözlüğü (1999)
KTS 2003	Kazak Türkçesi Sözlüğü (2003)
KE 1994	XX. Ğasırın Bas Kezindegi Qazaq Edebiyeti
s.	Sıfat
ünl.	Ünlem
z.	Zamir

GİRİŞ

Doğada canlı varlıkların özellikle de insanların kendini ifade etmeleri ve var olma sürecini devam ettirebilmeleri için iletişime ihtiyaçları vardır. Canlı grupları arasındaki iletişim farklı biçimlerde gerçekleşir. İnsanı diğer canlılardan ayıran düşünebilme ve konuşabilme yeteneği insana iletişimi en üst seviyede gerçekleştirebilme imkanı sunmuştur. Çıkarabildiği seslere çeşitli anlamlar yükleyen insan zaman içinde bu özelliğini geliştirerek kullandığı dili olabildiğince zenginleştirmiştir. Bu zenginlik içinde en küçük yapıların da en büyük yapıların da önemli bir yeri vardır.

Köklü ve zengin bir dil olan Türkçede de en küçük yapılardan en büyük yapılara kadar dili zenginleştiren pek çok unsur vardır. Söz varlığımızda özellikle deyimler, atasözleri, maniler ve ikilemeler dili zenginleştiren söz birlikleridir. Bu söz birlikleri anlamı daha kalıcı hale getirir.

Tarih boyunca hem sözlü dilde hem yazı dilinde ikilemeler geniş bir kullanım alanı bulmuştur.

“İkileme, Osmanlıcada atf-ı tefsiri, Fransızcada redoublement, hendiadyoin, İngilizcede verdoppelung, zwillingsformen, hendiadyoin terimleriyle karşılanır.” (Hatiboğlu, 1981:9)

İkilemeler anlamı pekiştirir, güçlendirir. İkilemeler aynı sözcüğün tekrarıyla, zıt anlamlı sözcüklerin tekrarıyla, yansıma sözcüklerle kurulabilir. Diğer dillere oranla Türkçede ikilemelerin daha fazla olduğunu söyleyebiliriz. Bu özellik Türkçenin zenginliğini gösterir.

İlk yazılı verimlerimiz olan Göktürk yazıtlarında da yer alan ikilemeler, Türkçenin değişik devirlerinde farklı eserlerde yer almıştır. Uygur metinlerinde, Karahanlı yazı dili devresinde ikilemeler kullanılmıştır. Kutadgu Bilig, Divan ü Lûgat’-it Türk gibi eserlerde ikileme örneklerini görebiliriz. Günümüz yazar ve şairleri de eserlerinde ikilemeleri kullanmaktadır.

Dilbilimciler *ikileme*, *ikizleme*, *tekrar* olarak adlandırdıkları ikilemelerle ilgili farklı tanımlar ve açıklamalar yapmışlardır.

Vecihe Hatiboğlu ikilemeleri; “İkileme anlatım gücünü artırmak, anlamını pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andırından iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır.” diye tanımlar. (Hatiboğlu, 1981:9)

Hatiboğlu, ikilemelerle ilgili en geniş çalışmayı yapan dilcilerden biridir. İkilemeleri sözcük yapısı bakımından, sözcük türü bakımından, yapı ve kuruluş bakımından, görev ve anlam bakımından değerlendirmiştir. Hatta ikileme etkisiyle üçlemelerden bahseder, “zıp zıp zıplamak, inim inim inlemek, çın çın çınlamak, parıl parıl parıldamak” gibi örnekleri de bu gruba dahil eder.

Fuat Bozkurt, “İkileme aynı türden sözcüklerin yan yana kullanılması olayıdır. Bu tür sözcük birlikleri önemli görevler üstlenirler. Anlatımı güçlendirme, anlamı pekiştirme, kavramı zenginleştirme ikilemelerle sağlanır.” der. (Bozkurt,1999 :135) İkilemelerin kalıplaşmış olarak kullanılmasının, ikilemeyi oluşturan sözcükler arasındaki uyumun; anlatımı güçlendirmede, anlamı pekiştirmede etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Kaya Bilgegil, “Araya hiçbir ek girmeksizin aynı cinsten iki kelimenin tekrarıyla hasıl olan gruplar ikizlemeleri teşkil eder.” diyerek ikilemeleri “*ikizleme*” olarak adlandırmıştır. (Bilgegil, 1982:162) İkizleme adını kullanan dilbilimcilerden biri de Tahir Necat Gencan’dır. Dilbilimciler *yavaş yavaş* gibi aynı sözcüğün tekrarıyla oluşmuş söz birlikleri için *ikilemeyi*, *yalan yanlış* gibi farklı sözcüklerden oluşmuş söz birlikleri için *ikizlemeyi* kullanmıştır. Dikkat edildiğinde belirli bir mantığın olduğu görülecektir. Aynı kavram ya da durum ikilenir; ancak ikiz olan bütün varlıklar birbirinin aynı değildir.

Bazı dilbilimciler ikilemeleri kelime grupları içinde değerlendirmiştir.

Haydar Ediskun, Baha Dürder ikilemelerin bir grubunu “kurallı birleşik sıfatlar” başlığı altında vermişlerdir: bu grupta **kara kara** (gözler), **kırık dökük** (eşya), **iyi kötü** (sözler) gibi sıfat olarak kullanılan ikileme örneklerini sıralamışlardır. Aynı şekilde bir grup da ikilemeleri zarfların “hal zarfları” başlığı altında birleşik hal zarfları olarak

adlandırmışlardır. H. Ediskun ve B. Dürder genellikle sıfat ve zarf görevi üstlenen ikilemeler üzerinde durmuştur diyebiliriz.

Zeynep Korkmaz ikilemeleri ikileme kalıbındaki birleşik adlar ve tekrar grubu kalıbındaki zarflar şeklinde ele almıştır. Zamir, edat ve bağlaçların tekrar grubu oluşturmaya elverişli olmadığını dile getirmiştir. Sözcük türü bakımından ikilemelerin inceleme konusu olduğu çalışmalar da vardır. Zeynep Korkmaz'ın incelemesini bu doğrultuda yaptığı söylenebilir.

Leyla Karahan, bu gruplara **tekrar grubu** adını vermiş, ikilemelerin şekil ve anlamca ilişkili sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşturulduklarını belirtmiştir.

Dilbilimcilerin ikilemeler hakkındaki açıklamalarına baktığımızda çok büyük farklılıklara rastlamıyoruz. Kimi dilbilimciler ikilemelerin anlam özellikleri üzerinde dururken kimileri de sözcük türü olma boyutuyla değerlendirmiştir. M. Ergin kuvvetlendirme, çokluk, devamlılık anlamları katan sözcükleri ikileme olarak incelemiştir. İkilemeler konusunda yapılmış çalışmalardan biraz farklı olarak Osman Nedim Tuna'nın çalışmasını gösterebiliriz. Osman Nedim Tuna ikilemelerle ilgili yaptığı çalışmada, ikilemelerin ses yapıları üzerinde durup ünlü – ünlü, ünsüz – ünsüz, ünlü - ünsüz kurallarını uygulamış ve ikilemelerin fonetik yapı özelliğine göre dizildiğini ortaya koymuştur.

Türkiye Türkçesindeki ikilemeler hakkında birçok dilbilimci düşüncesini ortaya koymuş ve konunun belirli bir noktasına eğilmiştir.

Bilindiği gibi Türkolojinin çalışma sahası sadece Türkiye değildir, diğer Türk lehçeleri de çalışma alanına dahildir. Türk lehçeleri içerisinde Kuzey Batı (Kıpçak) grubunda yer alan Kazak Türkçesi de bu lehçelerden biridir. Birçok dilci Kazak Türkçesiyle Türkiye Türkçesini karşılaştırmalı olarak incelemektedir.

Biz de “Kazak Türkçesindeki İkilemelerle Türkiye Türkçesindeki İkilemelerin Karşılaştırılması” adını verdiğimiz tezimizde ikilemelerin benzer ve farklı yönleri üzerinde görüşler belirtmeye çalışacağız.

Türk dilbilimcilerin ikilemeler hakkındaki görüşlerini kısaca belirtmiştik. Şimdi Kazak Türkçesi gramerlerinde ikilemelerle ilgili hangi açıklamalara yer verilmiş bunlara bakabiliriz.

İkilemeler Kazak Türkçesinde *qos sözder* olarak adlandırılmaktadır. Kazak Türkçesinde ikileme oluşturmanın bir yolu iki sözü birleştirip söylemektir. İkilemelerin temelinde iki sözcüğü tek anlama gelecek şekilde tekrarlama mantığı vardır.

Kazak Türkçesinde de ikilemeler genel olarak anlam özelliklerine göre incelenmiştir. Tek başına anlamı olan sözcüklerden oluşan ikilemelere **ağa – ini**, **töse** – **orın** örneklerini verebiliriz.

Yakın anlamlı sözcüklerden oluşan ikilemeler de Kazak Türkçesi'nde yer alan ikilemelerdendir. **ıdı** – **ayaq**, **bala** – **şağa**, **kız** – **kelişek**, **kiyim** – **keşek** örneklerini bu gruba dahil edebiliriz.

Topluluk anlamı taşıyan bir sözcüğün tekrarlanmasıyla yapılan **top** – **top**, **maya** – **maya**, **ülken** – **ülken** gibi ikilemeler de Kazak Türkçesinde mevcuttur.

Kazak Türkçesi gramerleri tahmin anlamı veren ikilemeleri de ayrı bir başlık altında ele almaktadırlar. **Bügin** – **erten**, **jeti** – **segiz**, **alpıs** – **jetpis** ikilemeleri kullanıldıkları cümle içerisinde veya kelime grubu bünyesinde ifadelere tahmin anlamı katan ikilemelerdir.

Süt – **müt**, **kisi** – **misi**, **kitap** – **mitap** gibi ikilemelerde ise konuşucunun söylenen ismi pek beğenmemesi anlamı vardır.

Kazak Türkçesinde ifadeye zaman anlamı katan **anda** – **sanda**, **okta** – **tekte** gibi ikilemeler de vardır.

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Kazak Türkçesinde de ikilemelerin söz grupları içindeki yerleri incelenmekte, ikilemelerin isimlerden, sıfatlardan, zarflardan, yansıma kelimelerden oluşturulabileceği üzerinde durulmaktadır.

Kazak Türkçesinde yakın anlamlı sözcüklerle oluşturulan ikilemelere *mändes*, zıt anlamlı sözcüklerle oluşturulan ikilemelere *qayşı*, aynı sözcüğün tekrarıyla oluşan ikilemelere *qaytalama* ikilemeler, ekli tekrarlanan ikilemelere *qosımşalı qaytalama*, hece ekleyerek oluşturulan ikilemelere *üsteme heceli* ikilemeler adı verilir.

Özellikle farklı bakış açısı olarak ele almak gerekirse Türkiye Türkçesinde pekiştirilmiş sözcüklerin Kazak Türkçesinde ikileme olarak incelenmesi önemlidir. Üsteme heceli olarak adlandırılan bu grupta **qıp-qızıl, küp-küren** gibi örnekler yer alır.

Görüldüğü gibi Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Kazak Türkçesinde de ikilemeler oldukça yaygın bir kullanıma sahiptir ve gramer kitaplarında farklı açılardan ele alınmaktadır.

Kazak Türkçesinde yaygın olarak kullanılan ikilemeleri tezimizde farklı açılardan incelemeye çalıştık. Öncelikle Kazak Türkçesiyle yazılmış eserlerden ve Kazak Türkçesi sözlüklerinden tarama yoluyla 1351 ikileme tespit ettik. Bu ikilemeleri sırasıyla ses, yapı, görev ve anlam özellikleriyle incelemeye çalıştık. Çalışmamızda ikilemelerin ses özelliklerini de inceleyeceğimiz için bu konuda yapılmış olan ön çalışmalardan Mehmet Ali Ağakay ve Osman Nedim Tuna'nın çalışmalarını esas aldık ve sayıca eş heceli ikilemeleri seçtik. Sayıca eş heceli ikilemelerin seçilmesiyle bile ulaştığımız rakam Kazak Türkçesinde ikilemelerin ne kadar yaygın olduğunu gösterecektir. 1351 ikileme üzerinde yaptığımız çalışmaya sayıca eş heceli olmayan ikilemeleri dahil ettiğimizde rakamın oldukça fazla olacağı görülmektedir.

Ses özellikleri bakımından ikilemeleri incelerken ünlü-ünsüz, ünlü-ünlü, ünsüz-ünsüz dizisi çıkardık. İkilemeyi oluşturan birinci kelime ünlü ya da ünsüzle başlarsa ya da iç seslerinde ünlü varsa ikinci kelimedede aynı sıranın geçerli olup olmayacağını inceledik. Ses sayısı fazla olan sözcük mü, az olan sözcük mü başa gelir, ikilemelerin sözcükleri arasında ses ahengi var mıdır, birbirini takip eden seslerin özellikleri nasıldır, bunları ortaya çıkarmaya çalıştık.

İkilemeleri yapı bakımından incelerken hangi ekleri alabildiklerine baktık, çekim eklerinin mi yapım eklerinin mi daha işlek kullanıldığını tespit etmeye çalıştık. Eksiz ikilemeler mi daha işlektir, ek alan ikilemeler mi, örnekleriyle ortaya koymaya çalıştık.

Görev bakımından ikilemeleri incelerken ikilemelerin kelime gruplarındaki ve cümledeki görevleri üzerinde durduk. Kelime grupları içinde ikilemeleri değerlendirirken isim tamlamalarında, sıfat tamlamalarında, fiilimsi gruplarında ikilemelerin nasıl yer aldıklarını inceledik. Cümledeki görevlerine bakarken ikilemelerin hangi öge olarak daha çok kullanıldığını belirledik.

Anlam bakımından ikilemeler üzerinde durduğumuzda ikilemeyi oluşturan sözcüklerin anlam özellikleri ve ikilemeyi oluştururken nasıl bir kuruluş özelliği gösterdiklerini inceledik.

Kaynaklardan taradığımız ikilemelerden oluşan sözlüğümüzde ikilemelerin anlamları, sözcük türleri, Kazak Türkçesinden örnek cümleler, bu cümlelerin Türkçe karşılıkları ve örneklerin alındığı metinler yer almaktadır. Çalışmamızda sayısal veriler ve grafikler de bulunmaktadır. Sonuç bölümünde çalışmamızda elde ettiğimiz veriler rakamlarla sunulacak, en sonunda da genel bir değerlendirme yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SES BAKIMINDAN İKİLEMELER

Kazak Türkçesindeki ikilemelerle Türkiye Türkçesindeki ikilemeleri karşılaştırdığımız tezimizde ikilemeleri ilk olarak sesleri bakımından değerlendirdik. Burada Osman Nedim Tuna'nın çalışmasından hareketle ikilemelerle önce ünlü – ünsüz, ünsüz-ünsüz, ünlü-ünlü dizileri oluşturduk. Birinci üyesi ünlüyle başlayan bir ikilemenin ikinci üyesinin ünlü ya da ünsüzle başlayabilme şekillerini inceledik. İkilemeleri ses bakımından incelerken iç sesleri ve son sesleri de dikkate aldık. Oluşturduğumuz dizinlerle ikilemelerdeki ses özelliklerini Türkiye Türkçesindeki ikilemelerle karşılaştırabilme imkanı bulduk. Verdiğimiz dizinle ilgili özellikleri sonuç bölümünde değerlendirdik.

1.1. ÜNLÜ-ÜNSÜZ

abiñ	–	kübiñ
abır	–	jabır
abır	–	ɗabır
abılıp	–	sabılıp
abır	–	sabır
adır	–	budır
ağa	–	jeñqe
ağayın	–	jurağat
ağal	–	jağal
ağal	–	sağal
ağıl	–	tegil
adırlı	–	budırlı
adıñ	–	küdiñ
az	–	kem
az	–	maz
azıq	–	tülik
azıp	–	tozıp
azın	–	awlaq
ay	–	jay

aybaq	–	saybaq
aydaq	–	jaydaq
ayla	–	täsil
aypar	–	jaypar
ayran	–	asır
ayrap	–	jayrap
aytı	–	tartı
ay	–	şay
ayp	–	anjı
ayında	–	jilında
aqay	–	toqay
aqar	–	şaqar
aqsaq	–	toqsaq
aqtarıp	–	tönkerip
aqtılı	–	qaralı
aqı	–	pulsız
aqırıp	–	şaqırıp
aqırıp	–	jekirüw
ala	–	böle
alaq	–	julaq

alañ	–	julañ	apıraq	–	tapıraq
alaw	–	dalaw	apırıp	–	japırıp
aldıñ	–	düldiñ	apalı	–	siñili
aldır	–	buldır	apas	–	qapas
alay	–	düley	apır	–	topır
ala	–	julaq	aralasıp	–	quralasıp
ala	–	qula	arğı	–	bergi
alan	–	bulan	ardıñ	–	gürdiñ
alqa	–	qotan	arqa	–	jarqa
alqın	–	julqın	arqalay	–	marqalay
alma	–	julma	arlı	–	berli
alma	–	kezek	arpıl	–	tarpıl
alpis	–	jetpis	arpıl	–	turpıl
alıp	–	julıp	arsıl	–	gürsil
alası	–	beresi	artıq	–	kemdi
alas	–	qaras	artınıp	–	tartınıp
alaw	–	jalaw	arıp	–	talıp
alba	–	julba	araq	–	saraq
aldaw	–	suwlap	arıl	–	tarıl
alım	–	berim	ara	–	kidik
alım	–	julim	araq	–	şarap
alıs	–	beris	aralas	–	quralas
alıs	–	julis	ara	–	tura
alay	–	bulay	arı	–	beri
alalı	–	qulalı	aspa	–	tökpe
alda	–	jalda	aspay	–	saspay
alqam	–	salqam	as	–	suw
almalı	–	salmalı	astan	–	kesten
alım	–	salıq	asıp	–	sasıp
alıs	–	jaqın	asıp	–	tasıp
analı	–	balalı	ataw	–	kere
anda	–	munda	at	–	ton
anda	–	sanda	ata	–	baba
anaw	–	mınaw	atı	–	jöni
anday	–	munday	awzı	–	murnı
añ	–	tañ	awırğan	–	mawırğan
apay	–	topay	aw	–	jay
ap	–	sap	awmalı	–	tökpele
apıl	–	qupıl	awnap	–	quwnap
apıl	–	tapıl	awıs	–	tüyis
apıraq	–	tapıraq	aha	–	hala
apır	–	japır	aştı	–	toqtı
apır	–	tupır	aşılmalı	–	jabılmalı
apalañ	–	topalañ	aşılıp	–	şaşılıp

aşıp	–	jarıp	erli	–	baylı
aşıp	–	şaşıp	eski	–	qusqı
aşçı	–	tuşçı	ebil	–	sebil
aşpa	–	jalap	egindik	–	şabındık
aşıq	–	tesik	el	–	jurt
aşıq	–	şaşıq	em	–	dom
ayaq	–	bası	emen	–	jarqı
ayaq	–	tabaq	enşi	–	üles
arıp	–	tarıp	erke	–	totay
äbi	–	täbi	ersili	–	qarsılı
äjik	–	küjik	erik	–	jiğer
äzil	–	külki	erinbey	–	jalıqpay
äyel	–	erkek	esep	–	qiysap
äke	–	köke	edel	–	jedel
äkeli	–	balalı	ejil	–	küjil
ärli	–	bärli	elbe	–	selbe
äri	–	bäri	elbesip	–	selbesip
äri	–	säri	eldi	–	kündi
äleyim	–	täleyim	elsiz	–	jurtsız
äntirek	–	täntirek	elteñ	–	selteñ
äntek	–	täntek	ereñ	–	sereñ
äreñ	–	päreñ	ereñ	–	ğayıp
ärli	–	bärli	erkek	–	şora
ädet	–	ğurıp	esep	–	tayaq
äyt	–	şüw	eskili	–	jañalı
äke	–	şeşe	essiz	–	tussız
ältek	–	tältek	es	–	tüs
äne	–	mine	iyquw	–	qiyquw
äñki	–	täñki	iyt	–	qus
äpter	–	täpter	iytis	–	tartıs
äwre	–	sarsañ	iyilip	–	bügilip
ädet	–	dağdı	iyir	–	qıyır
äzil	–	qaljıñ	iyis	–	qoñıs
äzil	–	mazaq	iyuw	–	qiyuw
äzil	–	sawıq	oylı	–	qırlı
äzil	–	sıqaq	oynap	–	külip
äytip	–	büytip	oypan	–	toypan
äke	–	baba	oyran	–	botqa
älem	–	jälem	oyran	–	topır
älim	–	berim	oqta	–	tekte
än	–	biy	ol	–	pul
än	–	küy	olpı	–	solpı
eqjey	–	teqjey	oñdı	–	soldı
egil	–	tegil	opır	–	topır

oyda	–	joqta	ubaq	–	şubaq
oydan	–	qırdan	ubırıp	–	şubırıp
oypıl	–	toypıl	uzaq	–	sonar
oyın	–	şını	uzaq	–	süre
oquw	–	bilim	uzındı	–	qısqaalı
olay	–	bulay	uzın	–	sonar
olbır	–	solbır	uzın	–	süre
olda	–	bildä	uyqı	–	tuyqı
olda	–	billä	ulan	–	baytaq
olda	–	billä	ulılı	–	kişili
onday	–	munday	umar	–	jumar
onda	–	munda	urı	–	qarı
onşa	–	munşa	urıp	–	soğuw
onı	–	munı	usaq	–	tüyek
opay	–	topay	uşan	–	teniz
orap	–	qımtaw	uwayım	–	qayğısız
orğıp	–	qarğıp	uw	–	duw
oyda	–	qırda	uw	–	zär
oydağı	–	qırdağı	uwlasıp	–	şuwlasıp
oyqı	–	şoyqı	uwlı	–	şuwlı
onan	–	munan	uwmaq	–	şuwmaq
ondağı	–	mundağı	uwma	–	juwma
oñqa	–	şoñqa	ubap	–	şubap
ökpe	–	saqpa	uzın	–	şubaq
öldim	–	taldım	uypa	–	tuypa
ölşep	–	pişüw	ul	–	qız
ölim	–	jitim	ulma	–	julma
ölip	–	talıp	uñğıl	–	şuñğıl
öner	–	bilim	urlap	–	qarlap
ören	–	jaran	urlıq	–	qarlıq
öte	–	möte	urıp	–	jığuw
ötken	–	ketken	urıs	–	keris
öyt	–	döyt	urıs	–	qağıs
öytip	–	büytip	uştı	–	küyli
ökpe	–	bawır	uşıp	–	qonıp
ökpe	–	reniş	uşıp	–	qonba
ölgen	–	jitken	uyalmay	–	qızarmay
öñ	–	tüs	uwdar	–	duwdar
örik	–	meyiz	uwqan	–	suwqan
ösek	–	jala	uwman	–	duwman
ötiti	–	ketti	uwıldap	–	şuwıldap
öşti	–	qastı	ulan	–	ğayır
uwaq	–	tüyek	üysiz	–	küysiz
uw	–	şuw	üyt	–	büyt

ürmek	–	dürmek	ıǵay	–	sıǵay
übirli	–	şübirli	ıǵı	–	jıǵı
üzbeqtep	–	sozbaqtap	ıldım	–	jıldım
üzdik	–	sozdıq	ımı	–	jımı
üzildi	–	kesildi	ıñ	–	jıñ
üzip	–	julup	ırıñ	–	jırıñ
üzip	–	sozıp	ıǵın	–	şıǵın
üydek	–	tüydek	ıqpıl	–	jıqpıl
üyelmeli	–	süyelmeli	ılpıñ	–	jılpıñ
üy	–	jay	ımdas	–	jımdas
üy	–	küy	ınta	–	zeyin
üyli	–	jaylı	ınta	–	jıqer
üyeme	–	jüyeme	ıntı	–	şıntı
üyip	–	tögip	ıñqıl	–	sıñqıl
ülken	–	kişi	ıñ	–	şıñ
ülkendi	–	kişili	ıp	–	ras
ünsiz	–	tilsiz	ırdu	–	dırdu
ün	–	tün	ırıs	–	däwlet
ürim	–	butak	ıssılı	–	suwıqtı
üşti	–	küyli	ııldap	–	pııldap
übir	–	dübir	ızım	–	qayım
üzik	–	kesik	ile	–	şala
üzip	–	jarıp	ilip	–	qaǵuw
üzip	–	şalıp	irkes	–	tirkes
üzir	–	māzir	irili	–	kişili
üyli	–	küyli	ilik	–	şatıs
üyme	–	jüyme	ilinip	–	salınıp
üytip	–	büytip	ilip	–	qaqpa
üyilip	–	tögilip	iz	–	tüz
üki	–	tüki	ilip	–	tartpa
ürgin	–	sürgin	ilip	–	şalıp
ürpe	–	türpe	ilip	–	şalma
üsti	–	bası	irik	–	şirik
üsinip	–	qabınıp	işek	–	qarın
üşkirip	–	tüşkirip	işek	–	sile
üş	–	tört	işti	–	tıstı
ıǵın	–	şıǵın	bastan	–	ayaq
ımqırıp	–	jımqırıw	kese	–	ayaq
ırbıñdap	–	jırbıñdap	külip	–	oynap
ırǵaltıp	–	jırǵaltıp	qazan	–	ayaq
ırǵap	–	jırǵap	qırıq	–	elüw
ırım	–	sırım	salıp	–	urıp
ıbır	–	jıbır	sıqaq	–	äzil
ıbır	–	sıbır	elep	–	ekşep

oyuw	–	örnek	kütip	–	baptaw
öler	–	ölmes	qağıp	–	silküw
ösip	–	örbip	qajır	–	qayrat
ıqılas	–	iltiypat	qazı	–	qarta
bağıt	–	bağdar	qaqırınıp	–	jötkirinip
barar	–	barmas	qarama	–	qarsılıq
basa	–	janşa	qarama	–	qayşılıq
däri	–	därmek	qaruw	–	sayman
jaba	–	salma	qatar	–	qurbı
jayıp	–	şuwma	qawın	–	qarbız
jamap	–	jasqap	qıyın	–	qıspaq
jarım	–	jartı	qıyın	–	qıstaw
jayaw	–	jalpı	qıyañ	–	keski
jağınıp	–	jalpayuw	qoyın	–	qoltıq
jalap	–	jalmap	qoyın	–	qonşı
jalap	–	juqtaw	qonaq	–	qopsı
jamandı	–	jaqsılı	qora	–	qopsı
jaman	–	jäwtik	qoja	–	molda
jasaw	–	jabdıq	qoyan	–	qoltıq
jaraq	–	jabdıq	qural	–	jabdıq
jayawlap	–	jalpılap	quda	–	jekjat
jele	–	jorta	qural	–	sayman
jeñil	–	jelpi	qızıq	–	duwman
jeme	–	jemde	mädeni	–	köpşilik
jemis	–	jiydek	mädeni	–	turmıstıq
jeter	–	jetpes	oyran	–	asır
jeñil	–	jelteñ	sawıq	–	sayran
jora	–	joldas	sawıt	–	sayman
julın	–	jüyke	sälem	–	sawqat
jılaw	–	sıqtaw	sebeb	–	saldar
jılap	–	sıqtaw	soqa	–	sayman
jıra	–	jıqpıl	sılap	–	sıypap
jıra	–	jılğa	talap	–	talğam
jılı	–	jumsaq	tana	–	monşaq
jiqer	–	qayrat	tatuw	–	tätti
iyba	–	ädep	tapa	–	taltüs
kelin	–	kepşik	talasa	–	tarmasa
keler	–	kelmes	talas	–	tartıs
keli	–	kelsap	teri	–	tersek
kedey	–	kepşik	temir	–	tersek
keşeli	–	büqindi	teli	–	tentek
kölik	–	sayman	tuwıs	–	tuwma
köpe	–	körnew	tırısıp	–	tırmısıp
köne	–	köski	habar	–	oşar

şaban	–	şardağ
şala	–	şarpı
şala	–	jansar
şibm	–	şirkey
baylap	–	matap
buwra	–	qotan
birli	–	jarım
däнди	–	daqıl
duwman	–	sawıq
duwman	–	qızıq
jayma	–	qoñır
jalğız	–	jarım
jayma	–	şuwaq
jaqsılı	–	jamandı
jabdıq	–	jaraq
jaqsı	–	jaman
jawşı	–	jalam
zerde	–	zeyin
körşi	–	qolañ
külди	–	kömeş
qaynap	–	pisüw
qaltırıp	–	dirildew
qarğap	–	silew
qayrat	–	jiqer
qoyşı	–	qolañ
qoñsı	–	qolañ
qosşı	–	qolañ
quyrıq	–	bawır
sayqı	–	mazaq
saldır	–	salaq
salğirt	–	salaq
seldir	–	selew
sorpa	–	suwan
sorpa	–	suwıq
tartıs	–	talas
taylı	–	tayaq
toqtı	–	torım
şalğay	–	şalıs
şalqıp	–	tasıp
şalkem	–	şalıs
şiykili	–	pisili
irili	–	uwaqtı
irili	–	usaqtı
estiler	–	estilmes

köriner	–	körinbes
qurttap	–	bittep
tomağa	–	tuyıqtıq
qattılı	–	jumsaqtı

1.2.ÜNSÜZ – ÜNSÜZ

bağıp	–	qağıp
bağıp	–	kütüw
bağıt	–	bağdar
badanaday	–	badanaday
baj	–	baj
baj	–	buj
bay	–	bay
baylap	–	matap
bayqap	–	bayqap
baqsı	–	balger
baq	–	baq
baqar	–	şaqar
baqsı	–	täwip
baqıra	–	şaqıra
baqırıp	–	şaqırıp
balp	–	balp
bala	–	şağa
balalı	–	şağalı
bal	–	bul
baldır	–	batpaq
baldır	–	buldır
balşı	–	balger
bara	–	bara
barar	–	barmas
barbañ	–	barbañ
bar	–	bar
barımta	–	sırımta
barıp	–	kelip
basa	–	basa
basa	–	janşa
basqa	–	basqa
bası	–	közi
bastı	–	bastı
baw	–	şuw
bälen	–	tüqen
bäle	–	jala
beles	–	beles

bezep	–	bezep	bılş	–	bılş
beldew	–	beldew	bır	–	bır
bet	–	jüz	bırq	–	bırq
beti	–	qolı	bıtqıl	–	bıtqıl
borşa	–	borşa	bıt	–	şıt
boda	–	boda	bıtır	–	bıtır
bolıp	–	taluw	bılıq	–	sılıq
bolp	–	bolp	bılış	–	bılış
bort	–	bort	bıǵı	–	jıǵı
biyttep	–	qurttap	bıj	–	tıj
böle	–	jara	birli	–	jarım
böri	–	qarı	birte	–	birte
buwdaq	–	buwdaq	biliner	–	bilinbes
buwra	–	qotan	biren	–	saran
buwıp	–	tüyip	bir	–	bir
budır	–	budır	bilew	–	bilew
bujır	–	bujır	birew	–	mirew
bulañ	–	talañ	birtin	–	birtin
buldır	–	buldır	göy	–	göy
bultañ	–	bultañ	guw	–	guw
bult	–	bult	göl	–	göl
bulıñ	–	bulıñ	güj	–	güj
burqan	–	tarqan	gümp	–	gümp
burq	–	burq	gür	–	gür
burq	–	sarq	gürs	–	gürs
burtañ	–	burtañ	gürsil	–	dürsil
butıp	–	şatuw	ǵış	–	ǵış
buj	–	buj	dabır	–	dabır
bulqan	–	talqan	daq	–	daq
buwma	–	buwma	daqpa	–	daqtap
buza	–	jara	dalaq	–	dalaq
buzaw	–	torpaq	dar	–	dar
buzıp	–	jaruw	dabır	–	dübir
burış	–	burış	dalan	–	dulan
bülk	–	bülk	dal	–	dal
büqjeñ	–	büqjeñ	damıl	–	damıl
bürme	–	bürme	dañ	–	duñ
büge	–	şige	daw	–	şar
bıj	–	bıj	day	–	day
bıjıñ	–	bıjıñ	dala	–	dala
bıjır	–	bıjır	dara	–	dara
bıq	–	bıq	dämdes	–	tuzdas
bılq	–	bılq	däm	–	tuz
bılq	–	sılıq	dälme	–	däldik

dāndi	–	daqıl	jalt	–	jult
dāl	–	dāl	jaltaq	–	jaltaq
dāri	–	dārmek	jaltañ	–	jaltañ
del	–	sal	jaltır	–	jultır
deleñ	–	deleñ	jalşı	–	jaqpay
doda	–	doda	jalım	–	julım
dos	–	jar	jaman	–	juman
duw	–	duw	jamap	–	jasqap
duwman	–	sawıq	jan	–	jaq
duwlı	–	şuwlı	japaq	–	japaq
duwman	–	dırduw	japır	–	jupır
duwman	–	qızıq	jar	–	jaq
dürkin	–	dürkin	jar	–	jar
dürs	–	dürs	jarq	–	jurq
dümp	–	dümp	jarım	–	jartı
dük	–	dük	jayaw	–	jalpı
düñgir	–	düñgir	jağınıp	–	jalpayuw
düñk	–	düñk	jadap	–	jüdew
dür	–	dür	jazuw	–	sızuw
düsir	–	düsir	jazı	–	küzi
dıbir	–	dıbir	jayma	–	şuwaq
dıñ	–	dıñ	jaqsılı	–	jamandı
dıñq	–	dıñq	jaqın	–	jora
dır	–	dır	jal	–	jal
diqirdey	–	digirdey	jayma	–	şuwaq
dik	–	dik	jaqsılı	–	jamandı
dikeñ	–	dikeñ	jaqın	–	jora
dikiñ	–	dikiñ	jal	–	jal
diñgektey	–	diñgektey	jala	–	päle
diñk	–	diñk	jalap	–	jalmap
dirdek	–	dirdek	jalap	–	juqtaw
jaba	–	salma	jalğız	–	jalqı
jazı	–	qısı	jalmañ	–	jalmañ
jay	–	küy	jamandı	–	jaqsılı
jayma	–	qoñır	jaman	–	jäwtik
jayıp	–	şuwma	jamaw	–	jamaw
jayıp	–	şuwuw	jandı	–	jaqtı
jaq	–	jaq	jandı	–	jansız
jaqın	–	juwıq	jasaw	–	jabdıq
jalaq	–	julaq	jatpay	–	turmay
jalba	–	julba	jabdıq	–	jaraq
jalbañ	–	jalbañ	jadaw	–	jüdew
jalğız	–	jarım	jayrañ	–	jayrañ
jalp	–	jalp	jaqpar	–	jaqpar

jaqsı	–	jaman	jebep	–	demep
jaqsı	–	jaysañ	jeleñ	–	jeleñ
jalaq	–	jalaq	jelep	–	jebep
jalañ	–	jalañ	jelk	–	jelk
jalañ	–	julañ	jeñil	–	jelteñ
jalbañ	–	julbañ	jıyın	–	terin
jalğız	–	jalğız	jiyi	–	jiyi
jalğaw	–	jalğaw	jıyğan	–	terqen
jalp	–	jalp	jıynap	–	terqen
jalp	–	julp	jıyılıp	–	terilip
jalt	–	jalt	jıyınıp	–	tüyinip
janıp	–	janıp	jolaq	–	jolaq
jaña	–	jaña	joldas	–	jora
japıraq	–	japıraq	jora	–	joldas
jaraq	–	jabdıq	jota	–	jota
jara	–	mara	joldı	–	jolsız
jarata	–	jarata	jol	–	jol
jarbañ	–	jarbañ	joqtan	–	bardan
jarqıl	–	jurqıl	joqtı	–	bardı
jarıq	–	jarıq	jondap	–	jondap
jarıq	–	jurıq	jon	–	jon
jawşı	–	jalam	jorğa	–	jortan
jawındı	–	şaşındı	josa	–	josa
jawın	–	şaşın	jöndi	–	jönsiz
jayawlap	–	jalpılap	jula	–	mula
jäbir	–	japa	jup	–	jup
jeke	–	jeke	juwıp	–	şayuw
jele	–	jorta	julma	–	julma
jel	–	quz	julım	–	julım
jelp	–	jelp	juwas	–	qoñır
jemtik	–	jemtik	julın	–	jüyke
jentek	–	jentek	jügen	–	qurıq
jeñil	–	jelpi	jüdep	–	jadap
jermen	–	jeksen	jün	–	jün
jer	–	suw	jüris	–	turıs
jesir	–	jebir	jürdim	–	bardım
jebir	–	jesir	jüre	–	bara
jeke	–	đara	jüdew	–	jadaw
jeme	–	jemde	jüzdep	–	mıñdap
jem	–	şöp	jüye	–	jüye
jemis	–	jiydek	jürgen	–	turğan
jer	–	kök	jüre	–	jüre
jeter	–	jetpes	jürüw	–	turuw
jetim	–	jesir	jürip	–	jürip

jıbr	–	jıbr	zirk	–	zirk
jılan	–	şayan	käkır	–	şükır
jılaw	–	sıqtaw	kedır	–	budır
jılap	–	sıqtaw	kelin	–	kepşik
jım	–	jırt	kezek	–	kezek
jımıñ	–	jımıñ	kekeñ	–	sekeñ
jıra	–	jıqpıl	kekep	–	mukap
jırq	–	jırq	keler	–	kelmes
jırtañ	–	jırtañ	keler	–	keter
jırım	–	jırım	keli	–	kelsap
jıǵıla	–	sürine	kelimdi	–	ketimdi
jıǵılıp	–	sürinip	kelip	–	kelip
jılđa	–	jılđa	kerilip	–	sozılıp
jıra	–	jılǵa	kedey	–	kepşik
jıq	–	jıq	kelgen	–	ketken
jıqpıl	–	jıqpıl	keleke	–	kekesin
jılmañ	–	jılmañ	kele	–	kele
jılmiñ	–	jılmiñ	kemseñ	–	kemseñ
jılpiñ	–	jılpiñ	keñk	–	keñk
jılt	–	jılt	kerek	–	jaraq
jılı	–	jumsaq	keris	–	şalıs
jıltıñ	–	jıltıñ	kew	–	kew
jın	–	jın	keşeli	–	bügindi
jıpılıq	–	jıpılıq	kir	–	qon
jıpır	–	jıpır	köylek	–	könşek
jırbiñ	–	jırbiñ	köylek	–	dambal
jırta	–	mırta	kölik	–	sayman
jırtañ	–	jırtañ	köpe	–	körnew
jırtıq	–	jırtıq	körgen	–	baqqan
jırtıq	–	tesik	körşi	–	qolañ
jigit	–	jeleñ	kösteñ	–	kösteñ
jik	–	jik	kös	–	kös
jiger	–	qayrat	köje	–	möje
zañǵır	–	zuñǵır	köne	–	köski
zar	–	zar	köre	–	bile
zar	–	muñ	kör	–	jer
zäbir	–	japa	körpe	–	jastıq
zerde	–	zeyin	körpe	–	töse
zeñ	–	zeñ	köriner	–	körinbes
zuw	–	zuw	köş	–	qon
zıñ	–	zıñ	küy	–	jay
zıp	–	zıp	kündiz	–	tüni
zır	–	zır	kün	–	tün
zırq	–	zırq	küni	–	tüni

kür	–	kür	qaz	–	qaz
kürs	–	kürs	qalt	–	qalt
kürt	–	kürt	qalş	–	qalş
kübir	–	jıbir	qañğır	–	küñgir
küydirip	–	jandırıw	qağındı	–	soğındı
küy	–	qon	qağıp	–	soğuw
küyli	–	jaylı	qağıp	–	soğıp
küyiniş	–	süyiniş	qağıp	–	silküw
küyip	–	janıp	qajır	–	gayrat
küyip	–	pisüw	qajıp	–	talıp
künde	–	künde	qazan	–	qazan
küñgir	–	küñgir	qazı	–	qarta
kütir	–	kütir	qaydağı	–	jaydağı
kübir	–	kübir	qaynap	–	pisüw
kübir	–	sıbir	qayta	–	qayta
küj	–	küj	qayır	–	zeket
küyeleş	–	küyeleş	qaqañ	–	suqañ
külđi	–	kömeş	qaqtığıp	–	soqtığıp
kümbir	–	kümbir	qaqırınıp	–	jötkirinip
kümp	–	kümp	qalğıp	–	mülgip
küñkil	–	süñkil	qalt	–	qult
kürdek	–	kürdek	qaltırap	–	dirildew
kürk	–	kürk	qam	–	jay
kürp	–	kürp	qan	–	jın
küs	–	küs	qant	–	şay
kütip	–	baptaw	qañq	–	qañq
keskin	–	kelbet	qapıl	–	ğupıl
kesip	–	jarıp	qarama	–	qarsılıq
kesip	–	pişip	qarq	–	qarq
käñgir	–	küñgir	qarş	–	qarş
kärip	–	qaser	qarıp	–	qaser
kiyim	–	keşek	qatıp	–	semip
kiyip	–	jarıp	qabat	–	qabat
kiye	–	miye	qağa	–	mağa
kiris	–	şığıs	qağa	–	soğa
kir	–	kir	qağılğan	–	soğılğan
kirt	–	kirt	qap	–	qap
kilk	–	kilk	qarama	–	qayşılıq
kiresili	–	şığasılı	qarğa	–	quzğın
kirjiñ	–	kirjiñ	qarğap	–	silew
kirtiñ	–	kirtiñ	qaruw	–	jaraq
kirş	–	kirş	qaruw	–	sayman
kirip	–	sığuw	qaspaq	–	qaspaq
kişi	–	girim	qat	–	qat

qatpar	–	qatpar	qıyqıldap	–	şıyqıldap
qat	–	şot	qıypañ	–	qıypañ
qatır	–	qutır	qıysıq	–	qıñır
qawıp	–	qater	qıyın	–	qıspaq
qaşqın	–	pısqın	qıyın	–	qıstaw
qaşıp	–	pısip	qıyır	–	şıyır
qabına	–	sürine	qıyan	–	keski
qağaz	–	qalam	qiyda	–	qiyda
qadaw	–	qadaw	qiyqaq	–	siyqaq
qajaq	–	qujaq	qıyq	–	şıyq
qajır	–	quwat	qıyqım	–	sıyqım
qazdañ	–	qazdañ	qıyqı	–	jıyqı
qayqañ	–	qayqañ	qıylı	–	qıylı
qayrat	–	jiger	qıyt	–	qıyt
qaqqı	–	soqqı	qoyşı	–	qolañ
qaqpay	–	soqpay	qoyın	–	qoltıq
qaq	–	soq	qoyın	–	qonşı
qalam	–	qağaz	qoqan	–	loqı
qalbalañ	–	qulbalañ	qoqır	–	soqır
qalbañ	–	qulbañ	qonaq	–	qopsı
qalğan	–	qutqan	qora	–	qopsı
qaltaq	–	qaltaq	qodañ	–	qodañ
qaltaq	–	qultaq	qodırañ	–	qodırañ
qaltañ	–	qaltañ	qojalaq	–	qojalaq
qalt	–	qalt	qoja	–	molda
qapaş	–	qupaş	qoyt	–	qoyt
qarağım	–	şırağım	qoqañ	–	soqaq
qarañ	–	qurañ	qoqtıq	–	soqtıq
qarbañ	–	qurbañ	qoqım	–	soqım
qarın	–	qajaq	qoldan	–	qolğa
qarın	–	qarın	qodap	–	qoştap
qası	–	közi	qona	–	jatuw
qatar	–	qatar	qora	–	qora
qatar	–	qurbı	qorlıq	–	zorlıq
qatqan	–	qutqan	qos	–	qos
qattılı	–	jumsaqtı	qoş	–	saw
qatın	–	qalaş	qoyan	–	qoltıq
qatıp	–	pısip	qojaq	–	qojaq
qaw	–	qaw	qojañ	–	qojañ
qawın	–	qarbız	qoqañ	–	qoqañ
qiyqaq	–	siyqaq	qolat	–	qolat
qıyqañ	–	qıyqañ	qolq	–	qolq
qıyqañ	–	sıyqañ	qolp	–	qolp
qıyqıyıp	–	jıyqıyıp	qompañ	–	qompañ

qoňsı	–	qolaň	qılqıň	–	qılqıň
qopaq	–	qopaq	qılmiň	–	qılmiň
qor	–	qor	qılp	–	qılp
qorq	–	qorq	qılt	–	qılt
qors	–	qors	qıltıň	–	sıltıň
qosşı	–	qolaň	qıltıň	–	qıltıň
qoş	–	qoş	qımtap	–	şımqap
qutiň	–	qutiň	qımıň	–	qımıň
quyrıq	–	bawır	qıñq	–	qıñq
qunjiň	–	qunjiň	qıñqıl	–	sıñqıl
quraq	–	quraq	qırğın	–	sürgin
qural	–	jabdıq	qırq	–	qırq
qurjiň	–	qurjiň	qır	–	qır
qur	–	qur	qırtıs	–	qırtıs
qurt	–	may	qırıp	–	joyıp
qurttap	–	bittep	qışır	–	qışır
qurısıp	–	tırısıp	läm	–	miym
quşaq	–	quşaq	lek	–	lek
quşıp	–	süyip	maň	–	maň
quj	–	quj	mayda	–	şüyde
quwğın	–	sürgin	may	–	may
quwlıq	–	sumdıq	mal	–	bas
quwıs	–	quwıs	mal	–	jay
quda	–	jekjat	mal	–	jan
qulaş	–	qulaş	mal	–	jan
qural	–	sayman	maldı	–	jandı
quraw	–	quraw	maljaň	–	maljaň
quruw	–	quruw	män	–	jay
qıbir	–	jıbir	märe	–	säre
qıbir	–	sıbir	mädeni	–	köpşilik
qıza	–	qıza	mädeni	–	turmıstıq
qızıq	–	duwman	meň	–	zeň
qız	–	qız	mezglil	–	mezglil
qızıl	–	jasıl	miňgir	–	miňgir
qızıldı	–	jasıldı	moja	–	moja
qızıl	–	josa	moh	–	moh
qıltıň	–	sıltıň	muň	–	zar
qırğın	–	sürgin	muňdı	–	zardı
qırt	–	qırt	mülgip	–	qalğıp
qırıs	–	tırıs	mıytiň	–	mıytiň
qısı	–	jazı	mıj	–	tıj
qıtır	–	qıtır	mırs	–	tırs
qılaň	–	qılaň	mıj	–	mıj
qılaň	–	sılaň	mılja	–	mılja

neken	–	sayak	sälem	–	sawqat
para	–	para	sebeb	–	saldar
parşa	–	parşa	sekek	–	sekek
pah	–	pah	seldir	–	selew
pay	–	pay	selk	–	selk
parız	–	parız	sel	–	sel
patır	–	patır	solq	–	solq
päle	–	jala	sorpa	–	suwan
pälen	–	tügen	soğa	–	sayman
pälənşe	–	tügenşe	sorlı	–	sortañ
pora	–	pora	sorpa	–	suwıq
puşayt	–	puşayt	sorp	–	sorp
pıs	–	pıs	suwdır	–	suwdır
pış	–	pış	suwmañ	–	suwmañ
pır	–	pır	suwsız	–	nuwsız
pisip	–	qatıp	suw	–	suw
sayqı	–	mazaq	sulıq	–	sulıq
sala	–	sala	sümeñ	–	sümeñ
saldır	–	güldir	süyek	–	sayaq
saldır	–	küldür	süyip	–	quşuw
saldır	–	salaq	sıbir	–	kübir
sana	–	sezim	sılanıp	–	sılanıp
sawıq	–	sayran	sıldır	–	sıldır
saq	–	saq	sılp	–	sılp
saqır	–	suqır	sıñğır	–	sıñğır
salğirt	–	salaq	sıpsıñ	–	sıpsıñ
salqın	–	salğirt	sıp	–	sıp
saltaq	–	saltaq	sıq	–	sıq
sar	–	sar	sıq	–	sıq
sasıp	–	pısıp	sıñqıl	–	sıltın
satal	–	satal	sırt	–	sırt
satır	–	sutır	sılap	–	sıypap
sawda	–	sattıq	sınap	–	minew
sağal	–	sağal	sırt	–	sırt
saqır	–	saqır	siz	–	biz
saldır	–	suldır	taqıl	–	taqıl
sal	–	sal	talap	–	talğam
sarq	–	surq	tana	–	monşaq
sart	–	surt	tanıs	–	bilis
satpaq	–	satpaq	tañq	–	tañq
satır	–	kütir	tap	–	tap
saw	–	saw	taram	–	taram
sawıs	–	sawıs	tarp	–	turp
sawıt	–	sayman	tars	–	kürs

tarsıl	–	gürsil	tırbañ	–	tırbañ
tarsıl	–	tursıl	tırp	–	tırp
tartıs	–	talas	tır	–	tır
tatuw	–	tätti	tısır	–	tısır
tawlı	–	ken	tıq	–	tıq
tawlı	–	tastı	tırq	–	tırq
taylı	–	tayaq	tırs	–	tırs
taq	–	taq	tırısıp	–	bürisip
taq	–	tuq	tırısıp	–	qurısıp
taqıl	–	tuqıl	tırısıp	–	tırmısıp
talán	–	taraj	tilek	–	talap
tamır	–	tanıs	til	–	köz
tapa	–	taltüs	hal	–	jay
tapır	–	tupır	hat	–	mat
tars	–	turs	hawıp	–	qater
tasır	–	tusır	hat	–	şot
tay	–	tay	ha	–	ha
talay	–	talay	şaban	–	şardağ
talap	–	tilek	şala	–	şarpı
talasa	–	tarmasa	şaq	–	şaq
talas	–	tartıs	şatır	–	şutır
tam	–	tum	şay	–	pay
taw	–	tas	şay	–	suw
taw	–	taw	şayıp	–	juwuw
täy	–	täy	şala	–	jansar
täj	–	taq	şala	–	pula
tätti	–	dämdi	şalbar	–	şalbar
täk	–	täk	şalğay	–	şalıs
teri	–	tersek	şalqıp	–	tasıp
tez	–	tez	şalp	–	şalp
temir	–	tersek	şaltay	–	baltay
teli	–	tentek	şama	–	şarıq
teñ	–	teñ	şañ	–	şuñ
terlep	–	tepşi	şar	–	şar
toz	–	toz	şatır	–	kütir
toqtı	–	torım	şaşpay	–	tökpey
tom	–	tom	şaldır	–	şälkes
top	–	top	şaq	–	şaq
tomağa	–	tuyıqtıq	şaq	–	şuq
tuz	–	däm	şaqur	–	şuqır
tüte	–	tüte	şaldır	–	şatpaq
tuwıs	–	tuwma	şaldır	–	şuldır
tulğa	–	turpat	şandır	–	şandır
tıpır	–	tıpır	şanjaw	–	şanjaw

şañq	–	şañq	aldaw	–	arbaw
şart	–	şurt	aldı	–	artı
şäldir	–	büldir	aluwan	–	aluwan
şäw	–	şäw	aman	–	esen
şälkem	–	şalis	andız	–	andız
şep	–	şep	arba	–	arba
şeksiz	–	şetsiz	arbañ	–	arbañ
şetsiz	–	şeksiz	arsa	–	arsa
şiyq	–	şiyq	artıq	–	awıs
şiykili	–	pisili	astı	–	üsti
şoqpit	–	şoqpit	astılı	–	üstili
şoşañ	–	şoşañ	astın	–	üstin
şoq	–	şoq	atuw	–	asuw
şoyqañ	–	şoyqañ	ata	–	ana
şoqıraq	–	şoqıraq	ata	–	ene
şöp	–	şar	awıq	–	awıq
şöp	–	şöp	awıl	–	aymaq
şöre	–	şöre	aşuw	–	ıza
şur	–	şur	äyel	–	erkek
şuw	–	şuw	äke	–	üke
şıbn	–	şırkey	äkey	–	ükey
şıldır	–	şıldır	älsin	–	älsin
şığasılı	–	kiresili	äwkim	–	äwkim
şıj	–	bıj	äzil	–	oyın
şıj	–	mıj	äzil	–	ospaq
şım	–	şım	äzil	–	ökpe
şımır	–	şımır	äkimşildik	–	ämırşilik
şıñq	–	şıñq	äreñ	–	äreñ
şıp	–	şıp	äste	–	äste
şıt	–	şıt	äwliye	–	änbiye
şıtır	–	şıtır	enküw	–	enküw
şılп	–	şılп	emin	–	erkin
ağa	–	ini	entige	–	entige
ağalı	–	inili	enşi	–	üles
ağarañ	–	ağarañ	esen	–	aman
azın	–	awlaq	edireñ	–	edireñ
ayqay	–	uyqay	ekew	–	ekew
ayqış	–	uyqış	elbeñ	–	elbeñ
ayğaylap	–	uyğaylap	eleñ	–	alañ
ayğız	–	uyğız	elep	–	ekşep
ayran	–	asır	elpeñ	–	elpeñ
ayıp	–	anjı	emis	–	emis
aqşañ	–	aqşañ	eñk	–	eñk
alaq	–	alaq	erbeñ	–	erbeñ

iyir	–	iyir	aydaq	–	jaydaq
iyba	–	ädep	ayla	–	täsil
iyzeñ	–	iyzeñ	aypar	–	jaypar
iymeñ	–	iymeñ	ayrap	–	jayrap
iyreñ	–	iyreñ	aytıs	–	tartıs
iyrek	–	iyrek	aqsaq	–	toqsaq
oydım	–	oydım	aqtarıp	–	töñkerip
oyran	–	asır	aqtılı	–	qaralı
oqtın	–	oqtın	aldıñ	–	düldiñ
oy	–	oy	aldır	–	buldır
oqşaw	–	oqşaw	alqa	–	qotan
orındı	–	orınsız	alqın	–	julqın
oyuw	–	örnek	alma	–	julma
orğıl	–	orğıl	alma	–	kezek
özdi	–	özdi	alpıs	–	jetpis
ölip	–	öşüw	alba	–	julba
örim	–	örim	aldaw	–	suwlap
ösip	–	önüw	alda	–	jalda
ösip	–	örbip	alqam	–	salqam
öktim	–	öktim	almalı	–	salmalı
örkeş	–	örkeş	anda	–	munda
ösek	–	ayañ	anda	–	sanda
ulan	–	azar	anday	–	munday
ulan	–	asır	arğı	–	bergi
uşıq	–	uşıq	ardıñ	–	gürdiñ
ulpa	–	otan	arqa	–	jarqa
ülp	–	ülp	arqalay	–	marqalay
üyir	–	üyir	arlı	–	berli
ühilep	–	ahılap	arpıl	–	tarpıl
üstin	–	üstin	arpıl	–	turpıl
üzdik	–	üzdik	arsıl	–	gürsil
ıqılas	–	iltiypat	artıq	–	kemdi
ıñq	–	ıñq	artınıp	–	tartınıp
ıs	–	ıs	aspa	–	tökpe
ıdıs	–	ayaq	aspay	–	saspay
ırğañ	–	ırğañ	astan	–	kesten
ırjıñ	–	ırjıñ	awzı	–	murnı
ırs	–	ırs	awmalı	–	tökpele
ilek	–	ilek	awnap	–	quwnap
irili	–	uwaqtı	aştı	–	toqtı
irili	–	usaqtı	aşçı	–	tuşçı
irk	–	irk	aşpa	–	jalap
irkis	–	irkis	ärli	–	bärli
aybaq	–	saybaq	äntirek	–	täntirek

äntek	–	täntek	orğıp	–	qarğıp
ärli	–	bärli	oyda	–	qırda
äyt	–	şüw	oydağı	–	qırdağı
ältek	–	tältek	oyqı	–	şoyqı
añki	–	täñki	ondağı	–	mundağı
äpter	–	täpter	oñqa	–	şoñqa
äwre	–	sarsañ	ökpe	–	saqpa
äytip	–	büytip	öldim	–	taldım
bügin	–	erteñ	ölşep	–	pişüw
egjey	–	tegjey	ötken	–	ketken
erli	–	baylı	öytip	–	büytip
eski	–	qusqı	ökpe	–	bawır
erke	–	totay	ökpe	–	reniş
ersili	–	qarsılı	ölgen	–	jitken
elbe	–	selbe	ötti	–	ketti
elbesip	–	selbesip	öşti	–	qastı
eldi	–	kündi	uwlasıp	–	şuwlasıp
elsiz	–	jurtsız	uwlı	–	şuwlı
elteñ	–	selteñ	uwmaq	–	şuwmaq
erkek	–	şora	uwma	–	juwma
eskili	–	jañalı	uyqı	–	tuyqı
esssiz	–	tussız	uypa	–	tuypa
estiler	–	estilmes	ulma	–	julma
iyquw	–	qiyquw	uñğıl	–	şuñğıl
iyt	–	qus	urlap	–	qarlap
iytis	–	tartis	urlıq	–	qarlıq
külip	–	oynap	uştı	–	küyli
oylı	–	qırlı	uwdar	–	duwdar
oynap	–	külip	uwqan	–	suwqan
oypañ	–	toypañ	uwman	–	duwman
oyran	–	botqa	üysiz	–	küysiz
oyran	–	topır	üyt	–	büyt
oqta	–	tekte	ürmek	–	dürmek
olpı	–	solpı	üzbektep	–	sozbaqtap
oñdı	–	soldı	üzdik	–	sozdıq
oyda	–	joqta	üydek	–	tüydek
oydan	–	qırdan	üyli	–	jaylı
oypıl	–	toypıl	ülken	–	kişi
olbır	–	solbır	ülkendi	–	kişili
olda	–	bildä	ünsiz	–	tilsiz
olda	–	billä	üşti	–	küyli
onday	–	munday	üyli	–	küyli
onda	–	munda	üyme	–	jüyme
onşa	–	munşa	üytip	–	büytip

ürgin	–	sürgin
ürpe	–	türpe
üsti	–	bası
üşkirip	–	tüşkirip
ımqırıp	–	jımqıruw
ırbıñdap	–	jırbıñdap
ırğaltıp	–	jırğaltıp
ırğap	–	jırğap
ıldım	–	jıldım
ıqpıl	–	jıqpıl
ılpiñ	–	jılpiñ
ımdas	–	jımdas
ınta	–	zeyin
ınta	–	jiger
ıntı	–	şıntı
ıñqıl	–	sıñqıl
ırdu	–	dırdu
ıssılı	–	suwıqtı
ırkes	–	tirkes
işti	–	tıstı
äzil	–	külki
ädet	–	dağdı
äzil	–	qaljın
bastan	–	ayaq
emen	–	jarqı
esep	–	qiysap
qoldı	–	ayaq
oyın	–	duwman
oyın	–	külki
orap	–	qımtaw
uzındı	–	qısqaalı
ulan	–	baytaq
uwayım	–	qayğısız
uşıp	–	qonba
ırıs	–	däwlet
ilip	–	qaqpa
ilip	–	tartpa
ilip	–	şalma
awırğan	–	mawırğan
aşılmalı	–	jabılmalı
ayında	–	jılında
adırlı	–	budırlı
egindik	–	şabındıq
erinbey	–	jalıqpay

uyalmay	–	qızarmay
uwıldap	–	şuwıldap
übirli	–	şübirli
üzildi	–	kesildi
üyelmeli	–	süyelmeli
ııldap	–	pııldap

1.3. ÜNLÜ - ÜNLÜ

ağalı	–	inili
ağa	–	ini
ağarañ	–	ağarañ
azın	–	awlaq
ayqay	–	ayqay
ayqış	–	ayqış
ayğaylap	–	uyğaylap
ayğız	–	ayğız
ayğız	–	uyğız
ayran	–	asır
ayıp	–	anjı
aqşañ	–	aqşañ
alaq	–	alaq
aldaw	–	arbaw
aldı	–	artı
aluwan	–	aluwan
aman	–	esen
andız	–	andız
arba	–	arba
arbañ	–	arbañ
arsa	–	arsa
artıq	–	awıs
astılı	–	üstili
astı	–	üsti
astın	–	üstin
atuw	–	asuw
ata	–	ana
ata	–	ene
awıq	–	awıq
awıl	–	aymaq
aşuw	–	ıza
aşpa	–	jalap
äyel	–	erkek
äke	–	üke
äkey	–	ükey

älsin	–	älsin	öktim	–	öktim
äwkim	–	äwkim	örkeş	–	örkeş
äzil	–	oyın	ösek	–	ayañ
äzil	–	ospaq	ulan	–	azar
äzil	–	ökpe	ulan	–	asır
äkimşildik	–	ämirşilik	uşıq	–	uşıq
äreñ	–	äreñ	ulpa	–	otan
äste	–	äste	ülp	–	ülp
äwliye	–	änbiye	üzdik	–	üzdik
enküw	–	enküw	üyir	–	üyir
emin	–	erkin	üstin	–	üstin
entige	–	entige	ühilep	–	ahılap
enşi	–	üles	ıqılas	–	iltiypat
esen	–	aman	ıñq	–	ıñq
edireñ	–	edireñ	ıs	–	ıs
ekew	–	ekew	ıdıs	–	ayaq
elbeñ	–	elbeñ	ırğañ	–	ırğañ
eleñ	–	alañ	ırjıñ	–	ırjıñ
elep	–	ekşep	ırs	–	ırs
elpeñ	–	elpeñ	ırğañ	–	ırğañ
emis	–	emis	ırjıñ	–	ırjıñ
eñk	–	eñk	ırs	–	ırs
erbeñ	–	erbeñ	bağıp	–	qağıp
estiler	–	estilmes	bağıp	–	kütüw
iyba	–	ädep	bağıt	–	bağdar
iyzeñ	–	iyzeñ	badanaday	–	badanaday
iymeñ	–	iymeñ	baj	–	baj
iyreñ	–	iyreñ	baj	–	buj
iyrek	–	iyrek	bay	–	bay
iyir	–	iyir	baylap	–	matap
oydım	–	oydım	bayqap	–	bayqap
oyran	–	asır	baqsı	–	balqer
oqtın	–	oqtın	baq	–	baq
oy	–	oy	baqar	–	şaqar
oqşaw	–	oqşaw	baqsı	–	täwip
orındı	–	orınsız	baqıra	–	şaqıra
oyuw	–	örnek	baqırıp	–	şaqırıp
orğıl	–	orğıl	balp	–	balp
öler	–	ölmes	bala	–	şağa
özdi	–	özdi	balalı	–	şağalı
ölip	–	öşüw	bal	–	bul
örim	–	örim	baldır	–	batpaq
ösip	–	önüw	baldır	–	buldır
ösip	–	örbip	balşı	–	balger

bara	–	bara	buwma	–	buwma
barar	–	barmas	buza	–	jara
barbañ	–	barbañ	buzaw	–	torpaq
bar	–	bar	buzıp	–	jaruw
barımta	–	sırımta	burış	–	burış
barıp	–	kelip	bülk	–	bülk
basa	–	basa	bügjeñ	–	bügjeñ
basa	–	janşa	bürme	–	bürme
basqa	–	basqa	büge	–	şige
bası	–	közi	bij	–	bij
bastı	–	bastı	bjiñ	–	bjiñ
baw	–	şuw	bjir	–	bjir
bälen	–	tügen	bıq	–	bıq
bäle	–	jala	bılq	–	bılq
beles	–	beles	bılq	–	sılq
bezep	–	bezep	bılş	–	bılş
beldew	–	beldew	bır	–	bır
bet	–	jüz	bırq	–	bırq
beti	–	qolı	birt	–	birt
borşa	–	borşa	bitqıl	–	bitqıl
boda	–	boda	bit	–	şıt
bolıp	–	taluw	bitır	–	bitır
bolp	–	bolp	bılıq	–	sılıq
bort	–	bort	bılış	–	bılış
biyttep	–	qurttap	bıǵı	–	jıǵı
böle	–	jara	bij	–	tij
böri	–	qarı	birli	–	jarım
buwdaq	–	buwdaq	birte	–	birte
buwra	–	qotan	biliner	–	bilinbes
buwıp	–	tüyip	biren	–	saran
budır	–	budır	bir	–	bir
bujır	–	bujır	bilew	–	bilew
bulañ	–	talañ	birew	–	miREW
buldır	–	buldır	birtin	–	birtin
bultañ	–	bultañ	göy	–	göy
bult	–	bult	guw	–	guw
bulıñ	–	bulıñ	gül	–	gül
burqan	–	tarqan	güj	–	güj
burq	–	burq	gümp	–	gümp
burq	–	sarq	gür	–	gür
burtañ	–	burtañ	gürs	–	gürs
butıp	–	şatuw	gürsil	–	dürsil
buj	–	buj	ǵış	–	ǵış
bulqan	–	talqan	dabır	–	dabır

daq	–	daq	dikiñ	–	dikiñ
daqpa	–	daqtap	diñgekter	–	diñgekter
dalaq	–	dalaq	diñk	–	diñk
dar	–	dar	dirdek	–	dirdek
dabır	–	dübır	jaba	–	salma
dalan	–	dulan	jazı	–	qısı
dal	–	dal	jay	–	küy
dal	–	dul	jayma	–	qoñır
damıl	–	damıl	jayıp	–	şuwma
dañ	–	duñ	jayıp	–	şuwuw
daw	–	şar	jaq	–	jaq
day	–	day	jaqın	–	juwıq
dala	–	dala	jalaq	–	julaq
dara	–	dara	jalba	–	julba
dämdes	–	tuzdas	jalbañ	–	jalbañ
däm	–	tuz	jalğız	–	jarım
dälme	–	däldik	jalp	–	jalp
däнди	–	daqıl	jalt	–	jult
däl	–	däl	jaltaq	–	jaltaq
däri	–	därmek	jaltañ	–	jaltañ
del	–	sal	jaltır	–	jultır
deleñ	–	deleñ	jalşı	–	jaqpay
doda	–	doda	jalım	–	julım
dos	–	jar	jaman	–	juman
duw	–	duw	jamap	–	jasqap
duwman	–	sawıq	jan	–	jaq
duwlı	–	şuwlı	japaq	–	japaq
duwman	–	dırdıw	japır	–	jupır
duwman	–	qızıq	jar	–	jaq
dürkin	–	dürkin	jar	–	jar
dürs	–	dürs	jarq	–	jurq
dümp	–	dümp	jarım	–	jartı
dük	–	dük	jayaw	–	jalpı
düñgir	–	düñgir	jağınıp	–	jalpayuw
düñk	–	düñk	jadap	–	jüdeu
dür	–	dür	jazuw	–	sızuw
düsir	–	düsir	jazı	–	küzi
dıbır	–	dıbır	jayma	–	şuwaq
dıñ	–	dıñ	jaqsılı	–	jamandı
dıñq	–	dıñq	jaqın	–	jora
dır	–	dır	jal	–	jal
digirdey	–	digirdey	jala	–	päle
dik	–	dik	jalap	–	jalmap
dikeñ	–	dikeñ	jalap	–	juqtaw

jalğız	–	jalqı	jentek	–	jentek
jalmañ	–	jalmañ	jeñil	–	jelpi
jamandı	–	jaqsılı	jermen	–	jeksen
jaman	–	jäwtik	jer	–	suw
jamaw	–	jamaw	jesir	–	jebir
jandı	–	jaqtı	jebir	–	jesir
jandı	–	jansız	jeke	–	dara
jasaw	–	jabdıq	jeme	–	jemde
jatpay	–	turmay	jem	–	şöp
jabdıq	–	jaraq	jemis	–	jiydek
jadaw	–	jüdeu	jer	–	kök
jayrañ	–	jayrañ	jeter	–	jetpes
jaqpar	–	jaqpar	jetim	–	jesir
jaqsı	–	jaman	jebep	–	demep
jaqsı	–	jaysañ	jeleñ	–	jeleñ
jalaq	–	jalaq	jelep	–	jelep
jalañ	–	jalañ	jelk	–	jelk
jalañ	–	julañ	jeñil	–	jelteñ
jalbañ	–	julbañ	jıym	–	terin
jalğız	–	jalğız	jiyi	–	jiyi
jalğaw	–	jalğaw	jıyğan	–	tergen
jalp	–	jalp	jıynap	–	tergen
jalp	–	julp	jıyılıp	–	terilip
jalt	–	jalt	jıymıp	–	tüyinip
janıp	–	janıp	jolaq	–	jolaq
jaña	–	jaña	joldas	–	jora
japıraq	–	japıraq	jora	–	joldas
jaraq	–	jabdıq	jota	–	jota
jara	–	mara	joldı	–	jolsız
jarata	–	jarata	jol	–	jol
jarbañ	–	jarbañ	joqtan	–	bardan
jarqıl	–	jurqıl	joqtı	–	bardı
jarıq	–	jarıq	jondap	–	jondap
jarıq	–	jurıq	jon	–	jon
jawşı	–	jalam	jorğa	–	jortañ
jawındı	–	şaşındı	josa	–	josa
jawın	–	şaşın	jöndi	–	jönsiz
jayawlap	–	jalpılap	jula	–	mula
jäbir	–	japa	jup	–	jup
jeke	–	jeke	juwıp	–	şayuw
jele	–	jorta	julma	–	julma
jel	–	quz	julım	–	julım
jelp	–	jelp	juwas	–	qoñır
jemtik	–	jemtik	julım	–	jüyke

jügen	–	qurıq	jik	–	jik
jüdep	–	jadap	jiger	–	qayrat
jün	–	jün	zañğır	–	zuñğır
jüris	–	turis	zar	–	zar
jürdim	–	bardım	zar	–	muñ
jüre	–	bara	zäbir	–	japa
jüdew	–	jadaw	zerde	–	zeyin
jüzdep	–	mıñdap	zeñ	–	zeñ
jüye	–	jüye	zuw	–	zuw
jürgen	–	turğan	ziñ	–	ziñ
jüre	–	jüre	zıp	–	zıp
jürüw	–	uruw	zır	–	zır
jürip	–	jürip	zırq	–	zırq
jıbır	–	jıbır	zirk	–	zirk
jılan	–	şayan	käkir	–	şükir
jılaw	–	sıqtaw	kecir	–	budır
jılap	–	sıqtaw	kelin	–	keşik
jım	–	jirt	kezek	–	kezek
jımıñ	–	jımıñ	kekeñ	–	sekeñ
jıra	–	jıqpıl	kekep	–	mukap
jırq	–	jırq	keler	–	kelmes
jırtañ	–	jırtañ	keler	–	keter
jırım	–	jırım	keli	–	kelsap
jıgıla	–	sürine	kelimdi	–	ketimdi
jıgılıp	–	sürinip	kelip	–	kelip
jılda	–	jılda	kerilip	–	sozılıp
jıra	–	jılğa	kedey	–	keşik
jıq	–	jıq	kelgen	–	ketken
jıqpıl	–	jıqpıl	keleke	–	kekesin
jılmañ	–	jılmañ	kele	–	kele
jılmuñ	–	jılmuñ	kemseñ	–	kemseñ
jılpiñ	–	jılpiñ	keñk	–	keñk
jılt	–	jılt	kerek	–	jaraq
jılı	–	jumsaq	keris	–	şalıs
jıltıñ	–	jıltıñ	kew	–	kew
jın	–	jın	keşeli	–	bügindi
jıpılıq	–	jıpılıq	kir	–	qon
jıpır	–	jıpır	köylek	–	könşek
jırbıñ	–	jırbıñ	köylek	–	dambal
jırta	–	mırta	kölik	–	sayman
jırtañ	–	jırtañ	köpe	–	körnew
jırtıq	–	jırtıq	körgen	–	baqqan
jırtıq	–	tesik	körşi	–	qolañ
jigit	–	jeleñ	kösteñ	–	kösteñ

kös	–	kös	kärip	–	qaser
köje	–	möje	kiyim	–	keşek
köne	–	köski	kiyip	–	jarıp
köre	–	bile	kiye	–	miye
kör	–	jer	kiris	–	şığıs
körpe	–	jastıq	kir	–	kir
körpe	–	tösek	kirt	–	kirt
köriner	–	körinbes	kilk	–	kilk
köş	–	qon	kiresili	–	şığısılı
küy	–	jay	kirjiñ	–	kirjiñ
kündiz	–	tüni	kirtiñ	–	kirtiñ
kün	–	tün	kirş	–	kirş
küni	–	tüni	kirip	–	sıǵuw
kür	–	kür	kişi	–	girim
kürs	–	kürs	qaz	–	qaz
kürt	–	kürt	qalt	–	qalt
kübir	–	jıbir	qalş	–	qalş
küydırip	–	jandıruw	qañǵır	–	küñgir
küy	–	qon	qaǵındı	–	soǵındı
küyli	–	jaylı	qaǵıp	–	soǵuw
küyiniş	–	süyiniş	qaǵıp	–	soǵıp
küyip	–	janıp	qaǵıp	–	silküw
küyip	–	pisüw	qajır	–	qayrat
külip	–	oynap	qajıp	–	talıp
künde	–	künde	qazan	–	qazan
küñgir	–	küñgir	qazı	–	qarta
kütir	–	kütir	qaydaǵı	–	jaydaǵı
kübir	–	kübir	qaynap	–	pisüw
kübir	–	sıbir	qayta	–	qayta
küj	–	küj	qayır	–	zeket
küyeleş	–	küyeleş	qaqañ	–	suqañ
küldi	–	kömeş	qaqtıǵıp	–	soqtıǵıp
kümbir	–	kümbir	qaqırınıp	–	jötkirinip
kümp	–	kümp	qalǵıp	–	mülgip
küñkil	–	süñkil	qalt	–	qult
kürdek	–	kürdek	qaltırap	–	dirildew
kürk	–	kürk	qam	–	jay
kürp	–	kürp	qan	–	jın
küs	–	küs	qant	–	şay
kütip	–	baptaw	qañq	–	qañq
keskin	–	kelbet	qapıl	–	ǵupıl
kesip	–	jarıp	qarama	–	qarsılıq
kesip	–	pişip	qarq	–	qarq
käñgir	–	küñgir	qarş	–	qarş

qarıp	–	qaser	qarın	–	qajaq
qatıp	–	semip	qarın	–	qarın
qabat	–	qabat	qası	–	közi
qağa	–	mağa	qatar	–	qatar
qağa	–	soğa	qatar	–	qurbı
qağılğan	–	soğılğan	qatqan	–	qutqan
qap	–	qap	qattılı	–	jumsaqtı
qarama	–	qayşılıq	qatın	–	qalaş
qarğa	–	quzğın	qatıp	–	pisip
qarğap	–	silew	qaw	–	qaw
qaruw	–	jaraq	qawın	–	qarbız
qaruw	–	sayman	qiyqaq	–	siyqaq
qaspaq	–	qaspaq	qıyqañ	–	qıyqañ
qat	–	qat	qıyqañ	–	sıyqañ
qatpar	–	qatpar	qıyqıyıp	–	jıyqıyıp
qat	–	şot	qıyqıldap	–	şıyqıldap
qatır	–	qutır	qıypañ	–	qıypañ
qawip	–	qater	qıysıq	–	qıñır
qaşqın	–	pısqın	qıyın	–	qıспаq
qaşıp	–	pısıp	qıyın	–	qıstaw
qaşır	–	quşır	qıyır	–	şıyır
qabına	–	sürine	qıyan	–	keski
qağaz	–	qalam	qiyda	–	qiyda
qadaw	–	qadaw	qiyqa	–	siyqa
qajaq	–	qujaq	qıyq	–	şıyq
qajır	–	quwat	qıyqım	–	sıyqım
qazdañ	–	qazdañ	qıyqı	–	jıyqı
qayqañ	–	qayqañ	qıylı	–	qıylı
qayrat	–	jiger	qıyt	–	qıyt
qaqqı	–	soqqı	qoyşı	–	qolañ
qaqpay	–	soqpay	qoyın	–	qoltıq
qaq	–	soq	qoyın	–	qonşı
qalam	–	qağaz	qoqan	–	loqı
qalbalañ	–	qulbalañ	qoqır	–	soqır
qalbañ	–	qulbañ	qonaq	–	qopsı
qalğan	–	qutqan	qora	–	qopsı
qaltaq	–	qaltaq	qodañ	–	qodañ
qaltaq	–	qultaq	qodırañ	–	qodırañ
qaltañ	–	qaltañ	qojalaq	–	qojalaq
qalt	–	qalt	qoja	–	molda
qapaş	–	qupaş	qoyt	–	qoyt
qarağım	–	şırağım	qoqañ	–	soqaq
qarañ	–	qurañ	qoqtıq	–	soqtıq
qarbañ	–	qurbañ	qoqım	–	soqım

qoldan	–	qolğa	qıbır	–	sıbır
qoldap	–	qoştap	qıza	–	qıza
qona	–	jatuw	qızıq	–	duwman
qora	–	qora	qız	–	qız
qorlıq	–	zorlıq	qızıl	–	jasıl
qos	–	qos	qızıldı	–	jasıldı
qoş	–	saw	qızıl	–	josa
qoyan	–	qoltıq	qıltıñ	–	sıltıñ
qojaq	–	qojaq	qırğın	–	sürgin
qojañ	–	qojañ	qırt	–	qırt
qoqañ	–	qoqañ	qırıs	–	tırıs
qolat	–	qolat	qısı	–	jazı
qolq	–	qolq	qıtır	–	qıtır
qolp	–	qolp	qılañ	–	qılañ
qompañ	–	qompañ	qılañ	–	sılan
qoñsı	–	qolañ	qılqıñ	–	qılqıñ
qopaq	–	qopaq	qılmiñ	–	qılmiñ
qor	–	qor	qılp	–	qılp
qorq	–	qorq	qılt	–	qılt
qors	–	qors	qılt	–	sılt
qosşı	–	qolañ	qıltıñ	–	qıltıñ
qoş	–	qoş	qımtap	–	şımqap
qutiñ	–	qutiñ	qımıñ	–	qımıñ
quyrıq	–	bawır	qıñq	–	qıñq
qunjiñ	–	qunjiñ	qıñqıl	–	sıñqıl
quraq	–	quraq	qırğın	–	sürgin
qural	–	jabdıq	qırq	–	qırq
qurjiñ	–	qurjiñ	qır	–	qır
qur	–	qur	qırtıs	–	qırtıs
qurt	–	may	qırıp	–	joyıp
qurttap	–	bittep	qıltıñ	–	qıltıñ
qurısıp	–	tırısıp	qımtap	–	şımqap
quşaq	–	quşaq	qımıñ	–	qımıñ
quşıp	–	süyip	qıñq	–	qıñq
quj	–	quj	qıñqıl	–	sıñqıl
quwğın	–	sürgin	qırğın	–	sürgin
quwlıq	–	sumdıq	qırq	–	qırq
quwıs	–	quwıs	qır	–	qır
quda	–	jekjat	qırtıs	–	qırtıs
qulaş	–	qulaş	qırıp	–	joyıp
qural	–	sayman	qışır	–	qışır
quraw	–	quraw	läm	–	miym
quruw	–	quruw	lek	–	lek
qıbır	–	jıbır	mañ	–	mañ

mayda	–	şüyde	saldır	–	salaq
may	–	may	sana	–	sezim
mal	–	bas	sawıq	–	sayran
mal	–	jay	saq	–	saq
mal	–	jan	saqır	–	suqır
maldı	–	jandı	salğirt	–	salaq
maljan	–	maljan	salqın	–	salğirt
män	–	jay	saltaq	–	saltaq
märe	–	säre	sar	–	sar
mädeni	–	köpşilik	sasıp	–	pısıp
mädeni	–	turmıstıq	satal	–	satal
meñ	–	zeñ	satır	–	sutır
mezglil	–	mezglil	sawda	–	sattıq
miñgir	–	miñgir	sağal	–	sağal
moja	–	moja	saqır	–	saqır
moh	–	moh	saldır	–	suldir
muñ	–	zar	sal	–	sal
muñdı	–	zardı	sarq	–	surq
mülgip	–	qalğip	sart	–	surt
mıytın	–	mıytıñ	şatpaq	–	satpaq
mij	–	tij	satır	–	kütir
mırs	–	tırs	saw	–	saw
mij	–	mij	sawıs	–	sawıs
mılja	–	mılja	sawıt	–	sayman
neken	–	sayaq	sälem	–	sawqat
para	–	para	sebep	–	saldar
parşa	–	parşa	sekek	–	sekek
pah	–	pah	seldir	–	selew
pay	–	pay	selk	–	selk
parız	–	parız	sel	–	sel
patır	–	patır	solq	–	solq
päle	–	jala	sorpa	–	suwan
pälen	–	tügen	soqa	–	sayman
pälenşe	–	tügenşe	sorlı	–	sortañ
pora	–	pora	sorpa	–	suwıq
puşayt	–	puşayt	sorp	–	sorp
pıs	–	pıs	suwdır	–	suwdır
pış	–	pış	suwmañ	–	suwmañ
pır	–	pır	suwsız	–	nuwsız
pisip	–	qatır	suw	–	suw
sayqı	–	mazaq	sulıq	–	sulıq
sala	–	sala	sümeñ	–	sümeñ
saldır	–	qüldir	süyek	–	sayaq
saldır	–	küldür	süyip	–	quşuw

sıbr	–	kübir	talas	–	tartıs
sılanıp	–	sılanıp	tam	–	tum
sıldır	–	sıldır	taw	–	tas
sılp	–	sılp	taw	–	taw
sıñğır	–	sıñğır	täy	–	täy
sıpsıñ	–	sıpsıñ	täj	–	taq
sıp	–	sıp	tätti	–	dämdi
sıq	–	sıq	täk	–	täk
sısq	–	sısq	teri	–	tersek
sıñqıl	–	sıltın	tez	–	tez
sırt	–	sırt	temir	–	tersek
sılap	–	sıypap	teli	–	tentek
sınap	–	minew	teñ	–	teñ
sır	–	sır	terlep	–	tepşi
siz	–	biz	toz	–	toz
taqıl	–	taqıl	toqtı	–	torım
talap	–	talğam	tom	–	tom
tana	–	monşaq	top	–	top
tanıs	–	bilis	tomağa	–	tuyıqtıq
tañq	–	tañq	tuz	–	däm
tap	–	tap	tüte	–	tüte
taram	–	taram	tuwıs	–	tuwma
tarp	–	turp	tulğa	–	turpat
tars	–	kürs	tıpır	–	tıpır
tarsıl	–	gürsil	tırbañ	–	tırbañ
tarsıl	–	tursıl	tırp	–	tırp
tartıs	–	talas	tır	–	tır
tatuw	–	tätti	tısır	–	tısır
taw	–	ken	tuq	–	tuq
tawlı	–	tastı	tırq	–	tırq
taylı	–	tayaq	tırs	–	tırs
taq	–	taq	tırısıp	–	bürisip
taq	–	tuq	tırısıp	–	qurısıp
taqıl	–	tuqıl	tırısıp	–	tırmısıp
talán	–	taraj	tilek	–	talap
tamır	–	tanıs	til	–	köz
tapa	–	taltüs	hal	–	jay
tapır	–	tupır	hat	–	mat
tars	–	turs	hawıp	–	qater
tasır	–	tusır	hat	–	şot
tay	–	tay	ha	–	ha
talay	–	talay	şaban	–	şardağ
talap	–	tilek	şala	–	şarpı
talasa	–	tarmasa	şaq	–	şaq

şatır	– şutır	şıbın	– şirkey
şay	– pay	şıldır	– şıldır
şay	– suw	şığasılı	– kiresili
şayıp	– juwuw	şij	– bij
şala	– jansar	şij	– mij
şala	– pula	şım	– şım
şalbar	– şalbar	şımır	– şımır
şalğay	– şalıs	şıñq	– şıñq
şalqıp	– tasıp	şıp	– şıp
şalp	– şalp	şıt	– şıt
şaltay	– baltay	şıtır	– şıtır
şama	– şarıq	ayla	– täsil
şan	– şun	aqtılı	– qaralı
şar	– şar	alqa	– qotan
şatır	– kütir	alma	– kezek
şaşpay	– tökpey	erke	– totay
şaldır	– şälkes	erkek	– şora
şaq	– şaq	eskili	– jañalı
şaq	– şuq	oynap	– külip
şaqur	– şuqır	oyran	– topır
şaldır	– şatpaq	ölşep	– pişüw
şaldır	– şuldır	ökpe	– bawır
şandır	– şandır	ökpe	– reniş
şanjaw	– şanjaw	ülke	– Kişi
şañq	– şañq	ülkendi	– kişili
şart	– şurt	üsti	– bası
şäldir	– büldir	inta	– zeyin
şäw	– şäw	inta	– jiger
şälkem	– şalıs	ıssılı	– suwıqtı
şep	– şep	uwayım	– qayğısız
şeksiz	– şetsiz		
şetsiz	– şeksiz		
şiyq	– şiyq		
şiykili	– pisili		
şoqpıt	– şoqpıt		
şoşañ	– şoşañ		
şoq	– şoq		
şoyqañ	– şoyqañ		
şoqıraq	– şoqıraq		
şöp	– şar		
şöp	– şöp		
şöre	– şöre		
şur	– şur		
şuw	– şuw		

İKİNCİ BÖLÜM

YAPI BAKIMINDAN İKİLEMELER

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Kazak Türkçesinde de sözcükleri yapıları bakımından basit, türemiş ve birleşik olarak üç grupta inceleyebiliriz. Aynı durum ikilemeler için de geçerlidir.

2.1. BASİT SÖZCÜKLERDEN OLUŞAN İKİLEMELER

Bu grupta yer alan ikilemeler ya hiçbir ek almayan isimlerden ya da çekim ekli isimlerden oluşan ikilemelerdir. Eksiz isimlerden oluşan ikilemeler ile türemiş sözcüklerden oluşan ikilemelerin sayıları birbirine çok yakındır. Aynı zamanda çekim ekli isimlerden oluşan ikilemeler de hemen hemen diğerleriyle aynı sayıdadır. Çekim ekli ikilemeler iyelik, aitlik, yükleme, yönelme, bulunma, çıkma, ve eşitlik hali eklerini alabilen ikilemelerdir.

2.1.1. Eksiz İsimlerden Oluşan

İkilemeler

ağa	–	ini
ağa	–	jeñge
ay	–	jay
ay	–	şay
ayıp	–	anji
alqa	–	qotan
apır	–	tupır
arıl	–	tarıl
apır	–	tapır
araq	–	şarap
as	–	suw
at	–	ton

ata	–	ana
ata	–	baba
ata	–	ene
aw	–	jay
awıl	–	aymaq
ayaq	–	tabaq
äzil	–	külki
äyel	–	erkek
äke	–	köke
äke	–	üke
ädet	–	ğurıp
äke	–	şeşe
añki	–	tañki
äwre	–	sarsañ
ädet	–	dağdı
äzil	–	qaljın
äzil	–	mazaq
äzil	–	oyın
äzil	–	ospaq
äzil	–	ökpe
äzil	–	sawıq
äzil	–	sıqaaq
äke	–	baba
än	–	biy
än	–	küy
äwliye	–	änbiye
bağıt	–	bağdar
baqsı	–	balger
baq	–	baq
baqar	–	şaqar
baqsı	–	täwip
bala	–	şağa
baldır	–	batpaq

burış – burış
 baw – şuw
 bälän – tügen
 bäle – jala
 bet – jüz
 böri – qarı
 buwra – qotan
 buzaw – torpaq
 büge – şige
 bıt – şıt
 bılış – bılış
 bij – tij
 göy – göy
 guw – guw
 ğış – ğış
 dañ – duñ
 däm – tuz
 dändi – daqıl
 däri – därmek
 del – sal
 duwman – sawıq
 duwman – qızıq
 dük – dük
 dıbır – dıbır
 egjey – tegjey
 el – jurt
 em – dom
 duwman – dırduw
 erik – jiger
 esep – qiysap
 eleñ – alañ
 es – tüs
 jaba – salma
 jay – küy
 jan – jaq
 jar – jar
 jala – päle
 jäbir – japa
 jel – quz
 jer – suw
 jesir – jebir
 jebir – jesir
 jem – şöp
 jer – kök

julın – jüyke
 jügen – qurıq
 jüye – jüye
 jılan – şayan
 jıra – jıqpıl
 jıra – jılğa
 jıqpıl – jıqpıl
 jılı – jumsaq
 jin – jin
 jırbiñ – jırbiñ
 jigit – jeleñ
 jiger – qayrat
 zañğır – zuñğır
 zar – muñ
 zäbir – japa
 zerde – zeyin
 zeñ – zeñ
 zuw – zuw
 iyba – ädep
 iyt – kus
 iyis – qoñıs
 iyuw – qiyuw
 kedey – kepşik
 kekeñ – sekeñ
 keli – kelsap
 keleke – kekesin
 kir – qon
 köylek – könşek
 köylek – dambal
 kölik – sayman
 köje – möje
 köş – qon
 küy – jay
 küy – qon
 kübir – sıbır
 küñkil – süñkil
 kese – ayaq
 kärip – qaser
 qañğır – küñğır
 qajır – qayrat
 qazan – ayaq
 qazan – oşaq
 qazı – qarta
 qayır – zeket

qaqañ – suqañ
 qam – jay
 qan – jin
 qant – şay
 qañq – qañq
 qarq – qarq
 qarğa – quzğın
 qaruw – sayman
 qat – şot
 qawip – qater
 qağaz – qalam
 qajır – quwat
 qayrat – jiger
 qaq – soq
 qalam – qağaz
 qaltañ – qaltañ
 qalt – qult
 qarın – qajaq
 qatar – qurbı
 qatın – qalaş
 qawın – qarbiz
 qıyt – qıyt
 qoyın – qoltıq
 qoqar – loqı
 qoqır – soqır
 qora – qopsı
 qoja – molda
 qoyt – qoyt
 qoqañ – soqaq
 qoş – qoş
 qutiñ – qutiñ
 quyırq – bawır
 qural – jabdıq
 qurjiñ – qurjin
 qurt – may
 quda – jekjat
 qural – sayman
 qıbır – jıbır
 qıbır – sıbır
 qızıq – duwman
 qıltıñ – sıltıñ
 qırıs – tırıs
 qılmıñ – qılmıñ
 qımıñ – qımıñ

qıñq – qıñq
 qıñqıl – sıñqıl
 qırq – qırq
 qır – qır
 qırtıs – qırtıs
 qışır – qışır
 lām – miym
 may – may
 mal – bas
 mal – jay
 mal – jan
 maljañ – maljañ
 män – jay
 meñ – zeñ
 miñgir – miñgir
 moja – moja
 muñ – zar
 mıytıñ – mıytıñ
 mij – tij
 oypañ – toypañ
 oyran – asır
 oyran – botqa
 oyran – topır
 ol – pul
 oypıl – toypıl
 oyın – duwman
 oyın – külki
 oyın – sawıq
 oyın – şını
 oñqa – şoñqa
 opay – topay
 ökpe – saqpa
 ören – jaran
 ökpe – bawır
 ökpe – reniş
 öñ – tūs
 örik – meyiz
 ösek – ayañ
 ösek – jala
 pah – pah
 parız – parız
 päle – jala
 pälen – tügen
 pış – pış

sayqı	–	mazaq	hal	–	jay
sawıq	–	sayran	hat	–	mat
saqır	–	saqır	hawıp	–	qater
sawıt	–	sayman	hat	–	şot
sälem	–	sawqat	şaban	–	şardaq
sebep	–	saldar	şay	–	pay
sorpa	–	suwan	şay	–	suw
soqa	–	sayman	şaltay	–	baltay
süyek	–	sayaq	şama	–	şarıq
sıbir	–	kübir	şañ	–	şuñ
sıldır	–	sıldır	şoq	–	şoq
sılp	–	sılp	şöp	–	şar
sıñqıl	–	sıltın	şulıq	–	uyıq
sıqaq	–	äzil	şuw	–	şuw
talap	–	talğam	şıbın	–	şirkey
tana	–	monşaq	şij	–	bij
tars	–	kürs	şij	–	mij
taw	–	ken	ığın	–	şığın
talın	–	taraj	ıqılas	–	iltiypat
taw	–	tas	ırım	–	sırım
täj	–	taq	ıbir	–	jıbir
täk	–	täk	ıbir	–	sıbir
teri	–	tersek	ıdıs	–	ayaq
temir	–	tersek	ıñ	–	jıñ
teli	–	tentek	ığın	–	şığın
toz	–	toz	ıqpıl	–	jıqpıl
tuz	–	däm	ınta	–	zeyin
tulğa	–	turpat	ınta	–	jiger
til	–	köz	ıñqıl	–	sıñqıl
uw	–	şuw	ıñ	–	şıñ
urı	–	qarı	ırdu	–	dırdu
uw	–	duw	ırıs	–	däwlet
uw	–	zär	ilik	–	şatis
uwma	–	juwma	iz	–	tüz
ul	–	qız	irik	–	şirik
ulpa	–	otan	işek	–	qarın
uñğıl	–	şuñğıl	işek	–	sile
üy	–	jay			
üy	–	küy			
ülken	–	kişi			
ün	–	tün			
übir	–	dübir			
üzir	–	mäzir			
habar	–	oşar			

2.1.2. Çekim Ekli İsimlerden Oluşan İkillemeler

2.1.2.1. İyelik ekli ikilemeler

Kazak Türkçesinde +m,+ñ,+ı,+sı,+ñız+mız iyelik ekleri Türkiye Türkçesi'yle benzerlik gösteren eklerdir. Bu ekler ikilemelerde de yer alan eklerdir. Çekim ekli isimlerde en çok karşımıza çıkan ek de iyelik ekidir.

aldı	–	artı
astı	–	üsti
atı	–	jöni
awzı	–	murnı
bası	–	közi
beti	–	qolı
qası	–	közi
üsti	–	bası
ımı	–	jımı
jazı	–	qısı

2.1.2.2. Aitlik eki alan ikilemeler

Türkiye Türkçesinde + ki olan aitlik eki, Kazak Türkçesinde + ğı, +gi + qı + ki olarak karşımıza çıkar. Genellikle +nİñ, +dİñ, +tIn ilgi ekiyle kaynaşmış olarak kullanılır. İkilme örneklerimizde çok yaygın olmasa da aitlik ekinin olduğu örneklere rastlıyoruz.

qaydağı	–	jaydağı
ondağı	–	mundağı
oydağı	–	qırdağı

2.1.2.3. Yükleme hali eki alan ikilemeler

Kazak Türkçesinde + nı, + ni, +dı, + di, +tı, +ti ekleri yükleme hali ekleridir. İkilme örneklerimizden yalnızca biri yükleme hali eki almıştır.

onı	–	munı
-----	---	------

2.1.2.4. Yönelme hali eki alan ikilemeler

Türkiye Türkçesinde +a, +e olan yönelme hali ekleri Kazak Türkçesinde +ğa, +ge, + qa, + ke 'dir. İkillemelerde yönelme hali ekinin sıkça kullanıldığını söyleyemeyiz. Kısaltma grubu şeklinde oluşmuş bir örnek verebiliriz.

qoldan	–	qolğa
--------	---	-------

2.1.2.5. Buluma hali eki alan ikilemeler

Kazak Türkçesinde de Türkiye Türkçesinde olduğu gibi +da, +de, +ta, +te ekleri bulunma hali ekleridir. Diğer hal eklerine göre bulunma hali ekinin ikilemelerde daha yaygın kullanıldığını söyleyebiliriz.

onda	–	munda
barımta	–	sırımta
qaydağı	–	jaydağı
oyda	–	qırda
oydağı	–	qırdağı
ondağı	–	mundağı

2.1.2.6. Çıkma hali eki alan ikilemeler

+dan, + den, +tan, +ten Kazak Türkçesindeki çıkma hali ekleridir. Bu ekler de Türkiye Türkçesinde kullanılan çıkma hali ekleriyle aynıdır. İkilemelerde örneği azdır.

qoldan – qolğa
onan – munan

2.1.2.7. Eşitlik hali eki alan ikilemeler

+day, +dey, +tay, +tey eşitlik ekiyle kurulmuş ikilemelere Kazak Türkçesinde çok fazla rastlamıyoruz.

şaltay – baltay

2.2. TÜREMİŞ SÖZCÜKLERDEN OLUŞAN İKİLEMELER

Türkiye Türkçesinde fiil ya da isim köklerine ekler getirilerek yeni sözcükler oluşturulur. Kazak Türkçesinde de isim kök veya gövdesinden fiil kök veya gövdesinden yeni sözcükler türetilir. Kazak Türkçesindeki ikilemeleri bu bakımdan örneklendirebiliriz.

2.2.1. İsim Kök ve Gövdesinden

Türetilen Sözcüklerle Kurulan

İkilemeler

azıq – tülük
arqa – jarqa
aralas – quralas
aştı – toqtı
aralas – quralas

aşçı – tuşçı
äkey – ükey
äkimşildik – ämirşilik
balşı – balger
birew – mirew
dämdes – tuzdas
dälme – däldik
erli – baylı
enşi – üles
ekew – ekew
jalşı – jaqpay
jalğız – jalqı
joldas – jora
jora – joldas
joqtı – bardı
körpe – jastıq
küyiniş – süyiniş
qaydağı – jaydağı
qarama – qarsılıq
qarama – qayşılıq
qaqqı – soqqı
qiyqaq – siyqaq
qıyqañ – sıyqañ
qıypañ – qıypañ
qoyşı – qolañ
qoyın – qonşı
qoqtıq – soqtıq
qorlıq – zorlıq
quwlıq – sumdıq
pälenşe – tügenşe
sorlı – sortañ
taylı – tayaq
tätti – dämdi
toqtı – torım
uzın – sonar
urlıq – qarlıq
ıntı – şıntı

2.2.2. Fiil kök ve Gövdesinden

Türetilen Sözcüklerle Kurulan

İkilemeler

aytı – tartı
alası – beresi

alım	–	berim
alıs	–	beris
alıs	–	julıs
alım	–	salıq
awırğan	–	mawırğan
awıs	–	tüyis
aşuw	–	ıza
ataw	–	kere
barımta	–	sırımta
enşi	–	üles
esep	–	tayaq
jaqın	–	juwıq
jalşı	–	jaqpay
jazuw	–	sızuw
jaqın	–	jora
jasaw	–	jabdıq
jabdıq	–	jaraq
jaqsı	–	jaman
jaqsı	–	jaysañ
jaraq	–	jabdıq
jawın	–	şaşın
jemis	–	jiydek
jetim	–	jesir
jıyın	–	terin
jıyğan	–	tergen
jüris	–	turıs
jürüw	–	turuw
iyquw	–	qiyquw
iyuw	–	qiyuw
kelin	–	kepşik
keler	–	kelmes
kelgen	–	ketken
kerek	–	jaraq
körgen	–	baqqan
körşi	–	qolañ
körpe	–	tösek
kütip	–	baptaw
keskin	–	kelbet
kiyim	–	keşek
kiris	–	şıǵıs
kiresili	–	şıǵasılı
qaruw	–	jaraq
qaruw	–	sayman
qaşqın	–	pısqın

qaqqı	–	soqqı
qaqpay	–	soqpay
qonaq	–	qopsı
qoqım	–	soqım
qoñsı	–	qolan
quwǵın	–	sürgin
qırǵın	–	sürgin
oquw	–	bilim
oyuw	–	örnek
ölim	–	jitim
öner	–	bilim
ötken	–	ketken
ölgen	–	jitken
sana	–	sezim
talap	–	talǵam
taram	–	taram
tartıs	–	talas
taylı	–	tayaq
tamır	–	tanıs
talap	–	tilek
tuwıs	–	tuwma
tilek	–	talap
urıp	–	soǵuw
uwmaq	–	şuwmaq
urıs	–	keris
urıs	–	qaǵıs
uwqan	–	suwqan
ürim	–	butaq
ürgin	–	sürgin
üşkirip	–	tüşkirip
şayıp	–	juwuw

2.3. FİİLİMSİLERLE KURULAN İKİLEMELER

Kazak Türkçesinde İkilemelerin isim - fiil, zarf-fiil ve sıfat-fiil eklerini alabildiklerini söyleyebiliriz. – w isim fiil ekiyle; -ğan, -gen, -qan, -ken, -r, -ar, -mes, -bas, -pes sıfat fiil ekleriyle; -p, -may, -bay, -a zarf fiil ekleriyle kurulmuş ikileme örneklerini sırasıyla görebiliriz.

2.3.1. İsim Fiil Ekleriyle Kurulan

İkilemeler

ataw	–	kere
aşuw	–	ıza
jazuw	–	sızuw
jürüw	–	turuw
iyquw	–	qiyquw
iyuw	–	qiyuw
küydırip	–	jandıruw
kütip	–	baptaw
oquw	–	bilim
oyuw	–	örnek
urıp	–	soğuw
şayıp	–	juwuw

2.3.2. Sıfat Fiil Ekleriyle Kurulan

İkilemeler

aqar	–	şaqar
estiler	–	estilmes
jürgen	–	turğan
köriner	–	körinbes
qağılğan	–	soğılğan
qalğan	–	qutqan
jetar	–	jetpes
keler	–	kelmes
biliner	–	bilinbes

3.3. Zarf Fiil Ekleriyle Kurulan

İkilemeler

abılıp	–	sabılıp
azıp	–	tozıp
ayğaylap	–	uyğaylap
aqay	–	toqay
aqtarıp	–	töñkerip
aqırıp	–	şaqırıp
aqırıp	–	jekirüw
ala	–	böle
alıp	–	jülüp
aldaw	–	suwlap
alay	–	bulay
apay	–	topay
apırıp	–	japırıp

aralasıp	–	quralasıp
arqalay	–	marqalay
artınıp	–	tartınıp
arıp	–	talıp
aspay	–	saspay
asıp	–	sasıp
asıp	–	tasıp
awnap	–	quwnap
aşılıp	–	şaşılıp
aşıp	–	jarıp
aşıp	–	şaşıp
arıp	–	tarıp
äytip	–	büytip
bağıp	–	qağıp
bağıp	–	kütüw
baylap	–	matap
bayqap	–	bayqap
baqıra	–	şaqıra
baqırıp	–	şaqırıp
bara	–	bara
barar	–	barmas
barıp	–	kelip
basa	–	basa
basa	–	janşa
bezep	–	bezep
boluw	–	taluw
biyttep	–	qurttap
böle	–	jara
buwıp	–	tüyip
butıp	–	şatuw
buzıp	–	jaruw
daqpa	–	daqtap
erinbey	–	jalıqpay
elbesip	–	selbesip
elep	–	ekşep
jayıp	–	şuwma
jayıp	–	şuwuw
jamap	–	jasqap
japaq	–	japaq
jağınıp	–	jalpayuw
jadap	–	jü dew
jalap	–	jalmap
jalap	–	juqtaw
jatpay	–	turmay

janıp	–	janıp	qaltırıp	–	dirildew
jara	–	mara	qatıp	–	semip
jayawlap	–	jalpılap	qağa	–	mağa
jeke	–	jeke	qağa	–	soğa
jeter	–	jetpes	qarğap	–	silew
jebep	–	demep	qaşıp	–	pısıp
jelep	–	jebep	qatıp	–	pisip
jıyılıp	–	terilip	qıyqıyıp	–	jıyqıyıp
jıymıp	–	tüyinip	qıyqıldap	–	şıyqıldap
jondap	–	jondap	qoldap	–	qoştap
jula	–	mula	qonup	–	jatuw
juwıp	–	şayuw	qurttap	–	bittep
jüdep	–	jadap	qurısıp	–	tırısıp
jüre	–	bara	quşıp	–	süyip
jüre	–	jüre	qıza	–	qıza
jürip	–	jürip	qımtap	–	şımqap
jılap	–	sıqtaw	qırıp	–	joyıp
jıǵıla	–	sürine	mülgip	–	qalǵıp
jıǵılıp	–	sürinip	oynap	–	külip
jıpılıq	–	jıpılıq	orap	–	qımtaw
jırta	–	mırta	orǵıp	–	qarǵıp
iyilip	–	bügilip	öler	–	ölmes
kelep	–	mukap	ölşep	–	pişuw
kelip	–	kelip	ölip	–	öşuw
kerilip	–	sozılıp	ölip	–	talıp
kele	–	kele	ösip	–	önüw
köre	–	bile	ösip	–	örbip
küydirip	–	jandırıw	öytip	–	büytip
küyip	–	janıp	salıp	–	urıp
küyip	–	pisuw	sasıp	–	pısıp
külip	–	oynap	süyip	–	quşuw
kesip	–	jarıp	sılanıp	–	sılanıp
kesip	–	pişip	sılap	–	sıypap
kiyip	–	jarıp	sınap	–	minew
kiye	–	miye	terlep	–	tepşi
kirip	–	şıǵuw	tırısıp	–	bürisip
qaǵıp	–	soǵuw	tırısıp	–	qurısıp
qaǵıp	–	soǵıp	tırısıp	–	tırmısıp
qaǵıp	–	silküw	ubırıp	–	şubırıp
qajıp	–	talıp	uwlasıp	–	şuwlasıp
qaynap	–	pisuw	ubap	–	şubap
qaqtıǵıp	–	soqtıǵıp	urlap	–	qarlap
qaqırınıp	–	jötkirinip	uşıp	–	qonıp
qalǵıp	–	mülgip	uyalmay	–	qızarmay

uwıldap	–	şuwıldap
üzbeqtep	–	sozbaqtap
üzip	–	julup
üzip	–	sozıp
üyip	–	tögip
üzip	–	jarıp
üzip	–	şalıp
üytip	–	büytip
üyilip	–	tögilip
üsinip	–	qabınıp
ühilep	–	ahılap
üşkirip	–	tüşkirip
şayıp	–	juwuw
şalqıp	–	tasıp
şarşıp	–	şaldıǵıp
şaşpay	–	tökpey
ımqırıp	–	jımqıruw
ırbıñdap	–	jırbıñdap
ırǵaltıp	–	jırǵaltıp
ırǵap	–	jırǵap
ilip	–	qaǵuw
ilinip	–	salınıp
ilip	–	qaqpa
ilip	–	tartpa
ilip	–	şalıp
ilip	–	şalma

2.3.4. Zarf Fiil ve İsim Fiillerle Kurulan İkilemeler

aqırıp	–	jekirüw
aldaw	–	suwlap
baǵıp	–	kütüw
bolıp	–	taluw
butıp	–	şatuw
buzıp	–	jaruw
jayıp	–	şuwuw
jaǵınıp	–	jalpayuw
jadap	–	jü dew
jalap	–	juqtaw
juwıp	–	şayuw
jılap	–	sıqtaw
küydirip	–	jandıruw
küyip	–	pisüw

kirip	–	şıǵuw
qaǵıp	–	soǵuw
qaǵıp	–	silküw
qaynap	–	pisüw
qaltırap	–	dirildew
qarǵap	–	silew
qonup	–	jatuw
orap	–	qımtaw
ölşep	–	pişüw
ölip	–	öşüw
ösip	–	önüw
süyip	–	quşuw
sınap	–	minew
şayıp	–	juwuw
ımqırıp	–	jımqıruw
ilip	–	qaǵuw

2.4. ÇEKİMLİ FİİLLERLE KURULAN İKİLEMELER

Kazak Türkçesindeki ikilemelerin daha çok bildirme kiplerinde çekimlenmiş olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle –dı, –di, –tı, –ti geçmiş zaman ekleriyle, az da olsa –qan, –ken, –gen –ğan geçmiş zaman ekiyle, fiil + p + jat-, otur-, tur-, jür- şimdiki zaman çekimiyle kurulan ikilemeler yaygındır.

Tasarlama kipinde çekimlenmiş ikileme örnekleri bildirme kiplerinde çekimlenmiş ikilemeler kadar fazla değildir, tasarlama kiplerinden de en çok emir kipinin kullanıldığını görebiliriz.

2.4.1. Bildirme Kiplerinde

Çekimlenmiş Fiillerle Kurulan İkilemeler

2.4.1.1. Geçmiş zaman eki alan

ikilemeler

azıp	–	tozğan
aqırıp	–	jekirdi
bağıp		qaqtı
bağıp	–	küttik
baqırıp	–	şaqırdı
bolıp	–	tolğan
butıp	–	şattı
juwıp	–	şaydı
jılap	–	sıqtadı
küyip	–	pisti
qağıp	–	soğdı
qağıp	–	silkidi
qaynap	–	pisti
qarğap	–	siledi

qona	–	jattı
qurısıp	–	tırısadı
orap	–	qımtadı
pisip	–	qattı
süyip	–	quştı
sınap	–	minedi
urıp	–	jığdı

2.4.1.2. Şimdiki zaman eki alan ikilemeler

oyrap	–	jayrap jatır
ösip	–	önip otır
sılanıp	–	sılanıp jatır

2.4.2. Tasarlama Kiplerinde Çekimlenmiş Fillerle Kurulan İkilemeler

qaltırap	–	dirildeme
ölşep	–	pişsin
ilip	–	tartpa

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖREV BAKIMINDAN İKİLEMELER

3.1. İKİLEMELERİN KELİME

GRUBUNDAKİ GÖREVLERİ

İkilemeler sıfat tamlamasında sıfat ya da isim unsuru olarak görev alabilir. İsim tamlamasında tamlayan ya da tamlananın ikileme olduğunu görebiliriz. Bazı isim tamlamalarında hem tamlayan hem tamlanan ikileme olabilir. İkilemeler birleşik fiil grubunda, fiilimsi gruplarında da farklı görevler üstlenebilir.

3.1.1. İkilemelerin Sıfat

Tamlamasında Görev Alması

3.1.1.1. İkilemelerin sıfat

tamlamasında sıfat unsuru olarak kullanılması

adır	– budır (jer)
ağal	– jağal (küzgi dala)
adıñ	– küdiñ (adam)
az	– kem (oyğa)
az	– maz (biledi)
ayqış	– uyqış (jol)
aybaq	– saybaq (jazuw)
ayğız	– uyğız (äjim)
ayğız	– ayğız (bet)
ayla	– täsil (jumıs)
ayran	– asır (toy)
aqar	– şaqar (awıl)
aqsaq	– toqsaq (qoy)
aqtılı	– qaralı (qoy)
aldın	– düldin (adam)
alay	– düley (boran)
ala	– qula (jılqı)

alan	– bulan (zaman)
alma	– julma (kiyim)
alpis	– jetpis (üy)
alaw	– jalaw (tuw)
alım	– berim (eti)
alım	– julım (kiyim)
alalı	– qulalı (jılqı)
almalı	– salmalı (tis)
aluwan	– aluwan (oqiğalar)
alıs	– jaqın (ruwlar)
analı	– balalı (jetim)
andız	– andız (qülder)
anday	– munday (jazatımñ)
apalı	– siñili (qızdar)
arba	– arba (zat)
arğı	– bergi (tariyh)
ardiñ	– qürdiñ (dos)
arsa	– arsa (arba)
artıq	– awıs (düniye)
artıq	– kemdi (söz)
aspa	– tökpe (toy)
astılı	– üstili (üy)
awmalı	– tökpe (zaman)
aşılmalı	– jabılmalı (parta)
aşpa	– jalap (adam)
aşıq	– tesik (qora)
äbi	– täbi (tirşilik)
äjik	– küjik äñgime
äkeli	– balalı (ekewi)
äri	– säri (küy)
äreñ	– päreñ (kün)
älem	– jälem (afıyşa)
badanaday	– badanaday (burşaq)
baj	– buj (ayqay)
balalı	– şağalı (ana)
basqa	– basqa (mağına)
bastı	– bastı (aqsaqaldar)
beles	– beles (qumdı jer)

beldew	– beldew (ürindiqor)	jayma	– şuwaq (söz)
borşa	– borşa (et)	jaqsılı	– jamandı (maqalalar)
budır	– budır (qış)	jamandı	– jaqsılı (söz)
bujır	– bujır (qabıq)	jaman	– jäwtik (kiyim)
buldır	– buldır (zaman)	jamaw	– jamaw (körpe)
bulñ	– bulñ (qalta)	jandı	– jaqtı (molda)
buj	– buj (bet)	jadaw	– jüdeu (awıl)
buwma	– buwma (hattar)	jaqpar	– jaqpar (jartas)
bürme	– bürme (tigis)	jalğız	– jalğız (üylər)
bıjır	– bıjır (ärip)	jalğaw	– jalğaw (jip)
bitqıl	– bitqıl (jıra)	japıraq	– japıraq (qar)
bılıq	– sılıq (etken qasqır)	jawındı	– şaşındı (kün)
bıǵı	– jıǵı (jumıs)	jemtik	– jemtik (kiyim)
birli	– jarım (adam)	jentek	– jentek (balşıq)
bir	– bir (kese şay)	jeñil	– jelpi (jumıs)
quw	– quw (änqime)	jeñil	– jelteñ (jol)
dabır	– dübir (ayqay)	jolaq	– jolaq (matamen)
dos	– jar (adam)	jöndi	– jönsiz (söz)
duw	– duw (äzil ängime)	jup	– jup (qustar)
düñk	– düñk (habar)	julma	– julma (teri)
düsir	– düsir (jüris)	julım	– julım (kiyim)
digirdey	– digirdey (jigit)	juwas	– qoñır (adam)
diñgektey	– diñgektey (mehanzatorlar)	jüzdep	– mıñdap (mal)
eqıl	– tegil (köz jası)	jürqen	– turǵan (jer)
enküw	– enküw (jer)	jırım	– jırım (şapan)
erli	– baylı (adam)	jıpır	– jıpır (şahta)
eski	– qusqı (düniyeler)	jırtañ	– jırtañ (qızıldan)
egindik	– şabındıq (jer)	jırtıq	– tesik (üylər)
emen	– jarqı (er)	zıñ	– zıñ (ısqırıq)
emin	– erkin (er)	iyir	– iyir (jol)
erke	– totay (bala)	iyir	– qıyır (asfalt)
eldi	– kündi (jer)	käkir	– şükir (şaruwa)
elsiz	– jurtsız (dala)	kedir	– budır (jol)
erkek	– şora (qızdar)	keler	– keter (bäle)
essiz	– tussız (hal)	kelimdi	– ketimdi (qonaqtar)
estiler	– estilmes 8ün)	keris	– şalı (söz)
jayma	– qoñır (äwren)	kew	– kew (keñes, ängime)
jayıp	– şuwma (söz)	kör	– jer (ängime)
jalba	– julba (kiyim)	köriner	– körinbes (mıñ dabır)
jalğız	– jarım (jolaşǵı)	kübir	– jıbır (ängime)
jalım	– julım (kiyim)	kübir	– kübir (söz)
jaman	– juman (kiyim)	küj	– küj (dawıs)
jarq	– jurq (elektr şamı)	külđi	– külđi (kömeş, nan)
jayaw	– jalpı (adamdar)	kümbir	– kümbir (ün)

kürdek	– kürdek (iyzeñ)	mädeni	– köpşilik (ister)
küs	– küs (bet)	mädeni	– turmıstıq (qızmet)
kir	– kir (bet)	meñ	– zeñ (hal)
kişi	– girim (töbeşik)	muñdı	– zardı (jüz)
qağındı	– soğındı (adamdar)	mij	– mij (jüz)
qazan	– qazan (süt)	neken	– sayaq (maşıyna)
qabat	– qabat (kiyim)	oylı	– qırlı (jer)
qağılğan	– soğılğan (adam)	opır	– topır (kılas)
qap	– qay (biyday)	oypıl	– toypıl (kez)
qaspaq	– qaspaq (bet)	olbır	– solbır (kiyim)
qatpar	– qatpar (balaq)	onday	– munday (tapsırma)
qadaw	– qadaw (şamdar)	orındı	– orınsız (söz)
qalğan	– qutqan (tamaq)	oyqı	– şoyqı (jol)
qarañ	– qurañ(adam)	orğıl	– orğıl (tawlar)
qarın	– qarın (may)	örim	– örım (kiyim)
qatar	– qatar (üy)	ösip	– öngen (jan)
qatqan	– qutqan (nan)	örkeş	– örkeş (tas)
qattılı	– jumsaqtı (nan)	ötı	– ketti (düniye)
qaw	– qaw (ängime)	öşti	– qastı (kim)
qıysıq	– qıñır (ağaş)	pora	– pora (jas)
qıyın	– qıspaq (is)	sala	– sala (özen)
qıyın	– qıstaw (jıldar)	saldır	– salaq (adam)
qıyır	– şıyır (jol)	salğirt	– salaq (qıymıl)
qıyan	– keski (urıs)	salqın	– salğirt (adam)
qiyqa	– siyqa (tister)	saltaq	– saltaq (köylek)
qıyqım	– sıyqım (qağaz)	satal	– satal (jeñ)
qıyqı	– jıyqı (jol)	sawıs	– sawıs (kiyim)
qıylı	– qıylı (oqiyğa)	seldir	– selew (ösımdik)
qojalaq	– qojalaq (bet)	sorpa	– sulıq (soğım)
qora	– qora (qoy)	sıpsıñ	– sıpsın (söz)
qos	– qos (tüye)	tamıs	– bilis (adam)
qolat	– qolat (küngeyler)	taram	– taram(jol)
quraq	– quraq (kiyimder)	tawlı	– tastı (jer)
quşaq	– qusaq (şöp)	taqıl	– tuqıl (tamaq)
quj	– quj (ağaştar)	tasır	– tusır (jüris)
quwıs	– quwıs (bölmeler)	tay	– tay (mata)
qulaş	– qulaş (jip)	talay	– talay (qaytarğan)
quraw	– quraw (tereze)	tam	– tum (tamaq)
qızıl	– jasa (qan)	taw	– taw (as)
qılañ	– sılañ (qızdar)	tätti	– dämđi (tamaqtar)
qırıq	– elüw (qoy)	tom	– tom (kitap)
mayda	– şüyde (zat)	tomağa	– tuyıqtıq (ädebiyet)
maldı	– jandı (adam)	tüte	– tüte (jün)
märe	– säre (jastar)	tır	– tır (dawıs)

uwaq	– tük (ister)
ubaq	– şubaq (küş)
uzaq	– sonar (daw)
uzaq	– süre (daw)
uzın	– süre (daw)
ulan	– asır (toy)
ulan	– baytaq (ulıs)
ulılı	– kişili (talanttar)
usaq	– tük (esep)
uwayım	– qayğısız (pişin)
uwlı	– şuwlı (söz)
uwmaq	– şuwmaq (qoydar)
uwma	– juwma (qatar)
uzın	– şubaq (tayaq)
uypa	– tuypa (tösek)
ulma	– julma (kiyim)
uşıp	– qonba (jan)
ulan	– ğayır (dala)
üysiz	– küysiz (päter)
üzdik	– sozdıq (masiyna)
üyelmeli	– süyelmeli (bala)
üyli	– jaylı (jiqitter)
ülkendi	– kişili (öleñder)
ülken	– kişi (adamdar)
ünsiz	– tilsiz (bölme)
üzik	– kesik (kiyiz)
üyir	– üyir (jılqı)
üş	– tört (kün)
şaq	– şaq (kiyim)
şala	– jansar (jan)
şalbar	– şalbar (bet)
şalğay	– şalı (söz)
şaldır	– şälkes (minez)
şaldır	– şatpaq (närseler)
şeksiz	– şetsiz (dala)
şiykili	– pisili (şatpaq)
şoqpıt	– şoqpıt (kiyimder)
şoq	– şoq (şırşa)
şoqıraq	– şoqıraq (qum töbeşik)
şöre	– şöre (jazuşılar)
şıldır	– şıldır (ün)
şığasılı	– kiresili (ev)
şım	– şım (suw)
ığay	– sığay (jigitter)

ığı	– jığı (tumsıq)
ıldım	– jıldım (adam)
ırğañ	– ırğañ (jüris)
ıssılı	– suwıqtı (birdeñe)
irkes	– tirkes (söygülikter)
irili	– kişili (selo)
irili	– uwaqtı (talay aytıs)
irili	– usaqtı (mal)
ilik	– qaqpı (söz)
ilip	– şalma (sözder)
irik	– şirik (köylek-könşek)
işti	– tıstı (adamdar)

3.1.1.2. İkilemelerin Sıfat Tamlamasında Hem İsim Hem de Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

ağalı	– inili (el – jurıt)
adırlı	– budırlı (oy-şuqır)
eren	– ğayıp (jin-peri)
eskili	– jañalı (kiyim-keşek)
jıynap	– tergen (maqal – mätelder)
jırtıq	– jırtıq (körpe-tösek)
qarıp	– qaser (jetim-jesir)

3.1.2. İkilemelerin İsim Tamlamasında Görev Alması

3.1.2.1. İkilemelerin isim tamlamasında tamlayan olarak kullanılması

azıq	– tülük (bağdarlaması)
äzil	– ospaq (türinde)
äzil	– sıqaqtıñ (ülgileri)
äkimşildik	– ämirşilik (şaqtarı)
äwliye	– änbiyelerdiñ (keremeti)
barımta	– sırimta (mäselesi)
daw	– şarın (özi)
el	– jurttıñ (xaraqterimen)
jaqın	– jueıqtarınıñ (üyi)
jetim	– jesirlerdiñ (kün körisi)
jıyğan	– tergenin (qaltası)
jıra	– jılğanın (bäri)
jılı	– jumsaq (atawlı)
kedey	– keşiktiñ (beli)

keleke	– kekesin (uşqını)
köş	– qonıñ ((kezi)
kiris	– şığıs (jurnalı)
qazı	– qartasın (aldı)
qarama	– qarsılıqtardıñ (birliği)
qatar	– qurbınıñ (aldı)
mal	– jal (eyesi)
oydağı	– qırdağıñıñ (bäri)
öse	– jalanıñ (qurbanı)
sıbir	– kübirdiñ (sırı)
Täk	– täktiñ (küşi)
şulıq	– uyıq (buyımdarı)

3.1.2.2. İkilemelerin İsim

tamlamasında Tamlanan Olarak

Kullanılması

(kalhozdiñ) alası	– beresisi
(at ayağıñıñ) apır	– tupırı
(körpeniñ) astı	– üsti
(aqın öliminiñ) ata	– anası
(äkesiniñ) aw	– jayın
(birewdiñ) baldır	– batpağın
(üydiñ) baw	– şuwı
(qızdiñ) bet	– jüzi
(elimizdiñ) burış	– burış
(el arasınıñ) daw	– şarın
(awdarmanıñ) dälme	– dälidiği
(şabandazdiñ) erik	– jigeri
(kolhozdiñ) esep	– qıysabı
(awıldıñ) jay	– küyin
(üy işiniñ) jasaw	– jabdığı
(awıldıñ) jigiti	– jeleñin
(tat' yananıñ) zar	– muñın
(onıñ) keler	– kelmesi
(erqöbeğin) keskin	– kelbeti
(eldiñ) qam	– jayı
(üy bolğasın) qonaq	– qopsısı
(üyerin) qora	– qopsıların
(biydaydiñ) qoqım	– saqımı
(toydın) qızıq	– duwmanı
(köyleginiñ) qırıs	– tırısın
(köyleginiñ) qırtıs	– qırtısın
(aqılбайdıñ) oquw	– bilimi

(onıñ) opay	– topayın
(eldiñ) sana	– sezimin
(tragediyasınıñ) sebep	– saldarın
(jigit jeleñnin) sınqıl	– sıltnı
(oquwşı qawımnıñ) talap	– talqamı
(patşanıñ) täj	– tağı
(eldiñ) teli	– tentegin
(ärkimniñ) tilek	– talabı
(metallurterdiñ) ul	– qızdarı
(tuqımınıñ) ulpa	– otanı
(tas qarımınıñ) uñğıl	– şuñğılın
(ağayın - tuwıstıñ) ülken	– kişisi
(üydiñ) übir	– dübiri
(seniñ) üzir	– mäsiriñ
(äwmeñniñ) üşkirip	– tüşkirgeni
(erbolattıñ) hal	– jayın
(öziniñ) şama	– şarıqı
(medreseniñ) ıgın	– şığındarı
(eldiñ) ıqilas	– iltiypatı
(jupardiñ) ımı	– jımı
(ulıtawdıñ) ıqpıl	– jıqpılı
(qılmıstıñ) iz	– tüzi
(qoğamniñ) irik	– şirigin
(qoydıñ) işek	– qarının

3.1.3. İkilemelerin Birleşik Fiil Grubunun İsim Unsuru Olarak Kullanılması

bij	– tij (etti)
ülp	– ülp (etti)
şoşañ	– şoşañ (etti)

3.1.4. İkilemelerin İsim Fiil Grubunda Görev Alması

3.1.4.1. İkilemelerin isim fiil

grubunda zarf olarak kullanılması

- Öziniñ aytuwınşa, kündiz bala oqıttıptı, jazuw-sızuwğa, oquwğa keşkisın otıradı eken.

–Baqşanı kütip-baptawmen jüredi.

3.1.4.2. İkilemelerin isim fiil grubunda yüklem olarak kullanılması

- Üsti-başı jüdeu-jadaw.

3.1.4.3. İkilemelerin isim fiil grubunda nesne olarak kullanılması

- Äldeneşe küñen beri jürüw-turuwdı umıtıp ta qalğan.

-Şara balağa jeküw degendi, urıp-soğuw degendi bilmeydi.

3.1.5. İkilemelerin Sıfat Fiil

Grubunda Görev Alması

3.1.5.1. İkilemelerin sıfat fiil

grubunda zarf olarak yer alması

-Minetin atım qolında barar – barmas

jolımda

- Şeşemnen jeter – jetpeste jetim qaldım

- Keler kelmes jipti jılı suwmen juwdı

- Köriner – körinbes miñ dabır

- Öler ölmes kün keşüw

3.1.5.2. İkilemelerin sıfat fiil

grubunda özne olarak kullanılması

- Qol qoyıp kelqen – ketken jüginetin

3.1.5.3. İkilemelerin sıfat fiil

grubunda nesne olarak kullanılması

- Äyt-şüw degen düyege demew

- Ötken – kektendi osılayşa esine tüsirdi

- Kinäsin şayıp juwgan boldı

- Awmeñin.. üşkirip – tüşkirgeni

jasağan .. kerek

3.1.6. İkilemelerin Zarf Fiil

Grubunda Görev Alması

3.1.6.1. İkilemelerin zarf fiil

grubunda zarf olarak kullanılması

- Abılıp sabılıp keldi.

- Jaw azıp – tozıp betimen ketti

- Balıqsılar uyğaylap – uyğaylap keledi

- Bir küni qelip, aqtarıp – töñkerip ,

külimizdi köke şığardı

- Ol aqırıp – şaqırıp berekelerin qaşırđı

- ... alıp – julıp bara jatqan

- Aldap – suwlap kempirdi şığarıp saldı

- Jumıstı apırıp – japırıp istedi

- Qızdar men jigitter aralasıp – quralasıp ketti.

- Artınıp – tartınıp üyine de jetti

- Arıp – talıp azar jettik

- Tamağın asıp –sasıp tez işti

- Qanşıq salqın qarğa awnap – quwnap aldı

- Zattar aşılıp – şaşılıp jatır

- Ol aşıp – jarıp eş narse ayta almadı

- Üy mülkin aşıp – şaşıp tastaptı

- ... arıp – tarıp azar jettik

- Biz äytip büytip baratın jerge jettik

- Qaşqındı baylap matap tastadı

- Malşılar özenen bayqap – bayqap ötetin

- Balalar baqıra – şaqıra öttiler.

- Revmatizm bara – bara jürek

awruwına aynaladı.

- Minetin atım qolında, barar – barmas jolımda

- Üyge barıp – kelip turamız

- Et asıp qımız quyar basa – basa
- Jurt birin – biri basa – janşa qaşa jöneldi.
- Dombirasın bezep – bezep, ändi äwelete şırqaydı.
- Abaqtıda biyttep qurttap jergen adamdar da tabıladı.
- Awır – jumıstı ortaqtasıp böle – jara kötergen durıs
- Jürekterdi buwıp-tüyip qoydı.
- Bir şapan balası buzıp-jara söz aldı.
- Elbesip – selbesip jumıs isteydi.
- Eñbek etip ekken däнди, elep – ekşep bapıtayımız.
- Nasimäge ayttı jane anın qapalanıp otırğanın körip, dawsın biraz jumsartıp jayıp – şuwa söyledi.
- Ondan da jağınıp – jalpayıp jüriyin dep oyladı.
- Sembi äbden jadap – jüdep qartayıp ketken.
- Kün aynalasın jalap – jalmap qarıp baradı.
- Jatpay – turmay izdendi.
- Pışaqtı qayrapqa janıp – janıp jiberip
- Äyel qoylardıñ arasın jara – mara bizge qara umtıldı.
- Jarata – jarata düniyesi tawsıluwğa aynalğan.
- Jayawlap – jalpılap kele jatqan arıs jumıssılar.
- ... öz adlına jeke – jeke kitap etip şığarğan
- Şeşemnenjeter – jetpeste jetim qaldım.
- Birin – biri jebep – demep neşe saqqa uradı.
- ... jaratqan iyem jelep – jebep jür eken ğoy
- Bar jıyğan – tergenin ulınıñ qaltasına saldı.
- Jıyılıp – terilip ketti.
- Jıyınıp – tüyiniп özenge kelseм, balalar şamilıp jatır.
- Süzegen buqasın jondap – jondap aldı.
- Qıstan jüdep – jadap şıqqan, jüdep – jadağan el.
- Talent jüre – bara aşladı.
- Qulağı jüre – bara üyrendi.
- Jüre – jüre tabandarı tozdı.
- Jüre – jüre awruwğa uşradı.
- Jürip – jürip kelip süyegim dalada qalatın baldı – aw.
- Jılap – sıqtap balasın äskerge attandırdı.
- Jıǵıla – sürine qırmanğa bettedi.
- Jıǵılıp – sürinip üyge äzer jetti.
- Jeydemizdiñ qoltıǵın jırta – mırta süyreledi.
- Täwir kelin aq saqal men aq jawlıqtınıñ adlında iyilip – бүgилip turadı.
- Basqan izin añdıп kekep – mukap жүретin.
- Keler kelmes jipti jılı suwmen juwdı.
- Aldap kelip – kelip tastap ketken.
- Kerilip – sozılıp emhanadan şıqpaytın.
- Kele – kele төselip aldıq.
- Köre – bile tura ölimge umtıladı.

- Köriner – körinbes miñ dabır.
- Osı söziñ küydirip – jandırıp baradı meni.
- Tügi qalmay küyip – janıp ketti.
- Külip – oynap birge jüredi.
- Kesip – jarıp eşteñe demedi.
- Astabar jamawşılar qol küşimen eskini qurustırıp kesip – pişip deydi.
- Kiyip – jarıp payda barasıñ.
- Beşpetti kiye – miye sırtqa şıqtı
- Birin – biri qağıp – soğıp jurt orındarınan türegeldi.
- Qajıp – talıp ären jetti.
- Qayta – qayta bas şulğıdı.
- Ärkinge qaqtığıp – soqtığıp, tınış jürmeydi
- Qaqırınıp – jötkirinip kün sayın jattı.
- Qaşan körsen qalğıp – mülqip otırgan.
- Qatıp – semip qalğan nan.
- Üstin qağa – mağa ornınan köterildi.
- Qağa – soğa kirip keldi.
- Al qaşıp – pışıp qanşa jüre alar, ökimet qurığı uzın.
- Qabına – sürine kirip keldi
- Üy şaruwasına qatıp – pisip alğan.
- Qıyqıyıp – jıyqıyıp ösken.
- Aytaqandarın qoldap – qoştap otırdı.
- Jazbaymın dese qurttap – bittep aştan öledi.
- Tula boyı qurısıp – tırısıp qalıptı.
- Balasın quşıp – süyip jatır.
- Mayketov öz äreketiñ qımtap – şımqaq ustaw önerine erte jetildi.
- Bärin qırıp – joyıp kelip otır.
- Ülkenimen ülken, balamen, baladay qalay bolsa, solay oynap külip otıratın
- Orğıp – qarğıp jürdi.
- Öler – ölmes küm keşüw
- Tiri degen habarın alğan soñ, ölip-öşip izdep keldi
- Ol ölip – talıp awruwhanağa jetkizdi.
- Azdan ösip köbeyip ösip örbip damığan.
- Öytip – büytip jürip adam qatarına qosıldım.
- Sasıp – pıspay izimdi jasırdım.
- Sırğalı onı öytip – büytip sılap – sıypap jolğa saldı.
- Zamanek eki jüyrikti sılap – sıypap bağıp otır.
- Tırısıp – tırmısıp säwle tüsken jaqqa umtılıp baqtım.
- Nurbike, ubırıp – şubırıp, tört balasın erte keldi.
- Jumıskerler uwlasıp şuwlasıp köşüwge dayarlanıp jattı.
- Ubap – şubap bara jatqan tüyeli köş
- Mal jıyıp aramdıqpen urlap – qarlap quwsıñ dese, quwanıp jür alşandap.
- Bir top adam jılqısını urıp – jığıp, toğız jılqısın äketi.
- Basqa qızdar usıp – qonıp jigitterge özderi tiğisip jür.
- Biz de uwıldap – şuwıldap erdik.
- Manadan beri üzbektep – sozbaqtap aytayın degenim osı edi.
- Ol tek üzip – julup ketüwdi ğana oylaydı.

- Menin üzip – sozıp asıqpay
tamaqtanuwm eki sağattay uwaqtqa
sozıldı.
- Özine jaratılıs önerdi, üyip – tögip aq
bergen eker.
- İytqonaq ta qızılşağa beriletin azıqtan
üzip – jarıp kerektenedi.
- Jılqılar biydaydan üzip – şalıp egiñen
şettey berdi.
- Bügin üytip – büytip aman alıp
qalğanmen erten ayırıldı.
- Kenetten üyilip – tögilip qalğan oljağa
tañırqağan.
- Munday suwıqtı körmegender üsinip –
qabınıp apatqa uşıraydı.
- Atasının ühilep – ahılap şıgan dawısın
estidi.
- Qalanın balaları sāl salqın tiyse,
üşkirip tüşkirip degbirdi aladı.
- Şalqıp – tasıp ömir keşti
- Artist boldım dep ırbıñdap –
jırbıñdap jürme.
- Samarqant bekdadaları qızdı ırğaltıp –
jırğaltıp asıl qazına jasuwmen uzatqan.
- Qızına toy istep ırğap – jırğap uzattı.
- Isıldap – pısıldap kiyinip jattı.
- Maqpaldıñ andiytını jamal, reti kelgen
jerde ilip – şalıp jürgeni.

3.1.6.2. İkilemelerin Zarf Fiil Grubunda Yüklemler Olarak Kullanılması

- İnisine aqırıp – jekirdi
- Ol awzına kelgenin butıp – şattı
- Kinäsin juwıpşaydı.

- Tuwıstarına kirip – şıqtı
- Biri – biri qağıp – soğdı
- Qudaşa qoy qaltırıap - dirildeme ay!
- Ol qarğap – siledi
- Qoñsı awılda qona – jattı
- Balasın quşıp – syıp jatır
- Saltanat aq jawlığın orap – qımtadı
- Eginşilerdiñ arqasında mol astıq ösip –
önip otır.
- Anası ulın süyip – quştı
- Qızdar sılanıp- sılanıp jatır
- Aldanbasın, aptıqpasın, aldı – artın
ölşep – pişsin
- Bir jaqtı sinap – minedi
- Ol jılqını urıp – jığdı
- Qoy, şırağım onday ilip – tartpa
sözindi

3.1.6.3. İkilemelerin zarf fiil grubunda nesne olarak kullanılması

- İleskül mine azil – irildep ilip – qağa
beretindi şığardı
- Qaydı puşayt – puşayt dep şaqıradı.

3.1.6.4. İkilemelerin zarf fiil grubunda özne olarak kullanılması

- Balasın qımtap – şımqap äwre.

3.1.7. İkilemelerin Ünlem Grubu Oluşturması

- Äwkim – äwkim awzı nege köpirdi
- Kös – kös botam, kös – kös!...
- Qur – qur, januwar qur – qur.
- Oy – oy, aqıldı adam tarlıq jasay ma!
- Olda - bildä keledi.
- Öyt – döyt şirkin!
- Pay – pay qanday ademi edi!

3.2. İKİLEMELERİN CÜMLEDEKİ GÖREVLERİ

İkilemeler cümlede yüklem, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf olarak kullanılabilir.

3.2.1. İkilemelerin Yüklem Olarak

Kullanılması

1	Qırman bası abır dabır.	21	Ol üyine jete almay äwre sarsañ boldı.
2	Awıl üsti abır – sabır.	22	Bul oğan ädet – dağdı boldı.
3	Olar ağa – ini bolıp ketken adamdar.	23	Qoqpa aldı älem – jälem afıyşa qızdın köñili de älem – jälem.
4	Ol az – kem oyğa battı.	24	Bizdiñ bastıq älim – bärim kisi.
5	Jaw azıp – tozıp betimen ketti. Eğistik jer azıp tozğan.	25	Balanı bağıp – qaqtı
6	Jänibektin burınğı astıq sarayı aydaq – jaydaq.	26	bağıp – küttik jetim balanı bağıp kütti.
7	Dawılbay, Qızdarmenen aypar – jaypar, ekewi bitim dese, basın şayqar.	27	baq – baq etti. Baq – baq dedi, bakıldadı.
8	Derevnnya ayrap – jayrap jatır.	28	Oğan köp baqırıp – şaqırdı.
9	İnisine aqırıp – jekirdi.	29	Üyge barıp – kelip turamız.
10	Aytqanı ötirik, aldaw – arbaw.	30	Üyderi tamaqtar men bolıp – tolğan.
11	Ala – qula jılqı. Ala – qula mata eginiñ şıǵımı ala –qula.	31	Jürekterdi buwıp – tüyip qoydı.
12	Kolhazdıñ özqelermen aradağı alası - beresisi tüqel tındırılıptı.	32	Bulañ – talañ bolmağan şıǵarmın.
13	Üstine kiygen kiyimleri alba – julba.	33	Kölbeñdep köleñkeler buldır – buldır. Buldır – buldır zaman tuwıp tur.
14	Arsa – arsa arba Kempir arsa – arsa.	34	Tänirek şortan laylağan suwday burqan – tarqan.
15	Köktem kelip, özen asıp – tasıp jatır.	35	Ol awzına kelgenin butıp – şattı.
16	Düniye astan – kesten. Aspan da yer de astan – kesten appaq tüley.	36	Bıt – şıt qıldı (boldı).
17	Qonşıq salgın qarğa awnap – quwnap aldı. Tuwğan – tuwıstarıma awnap – quwnap qaytuwğa kelgen betim.	37	Adamniñ küre tamırı bilew – bilew.
18	Zattar aşılıp – şaşılıp jatır.	38	Jel küşeydi aynada guw – guw. guw – guw ängime
19	Onıñ atırğan jeri äzil – külki	39	Qala işi gürsil – dürsil.
20	Töseke orın äpter – täpter.	40	dal – dul.
		41	Boz köldiñ aynalası qıyquw, dañ – duñ.
		42	Bular qazan ayağı aralasıp, dämdes – tuzdas boldı.
		43	Qaşañan äyel körki däm – tuzımen.
		44	Şaşı doda – doda. Doda – doda boldı.
		45	Jürgen jeri duwman – qızıq.
		46	Näirse dıbir – dıbir etti.
		47	Jaras erke – totay bala edi.
		48	Bul esep – tayaq.
		49	Üsti – bastarı jalba – julba.
		50	Qusqı kiyimidi jamap – jasqap qoydı.

- 51 Bülkeniň besewin birdey jalap
– juqtap qoyğan.
- 52 kelgenderdiň bári jaqsı –
jaysañdar.
- 53 Ayaq – qolı jırıq – jırıq.
- 54 Kinäsin juwıp – şaydı.
- 55 Şeşesimen jılap – sıqtadı.
- 56 Jırbıñ – jırbıñ etti.
- 57 Bambanıñ jarıluwınan alańdağı
şayın plitaları zañğır – zuñğır etip
ketti.
- 58 Tüye zeñ – zeñ saldı.
- 59 Köşe zıñ – zıñ ısqırıp.
- 60 Öziñ dağı jürmisiñ köyli – jaylı
- 61 Aybas iştey küyip – pisti.
- 62 Bet awzım küyeleş – küyeleş.
- 63 Baqşanı kütıp – bapawmen
jüredi.
- 64 Kir – kir bet awızdı.
Üsti – bası kir – kir.
- 65 Qonşa jattı, bilmeydi, esi kiresili
şığasılı.
Şubardıñ özi teginde kiresili –
şığasılı adam.
- 66 Tuwıstarına kirip – sıqtı.
- 67 Kangır kungur sesi qañğır –
küñgir etkizdi.
- 68 Birin – biri qağıp – sağıdı.
- 69 Üsti – basın qağıp – silkidi.
- 70 Qazı – qartasın adlına tarttı.
Jegeni qazı – qarta.
- 71 Qan maydanda qaynap – pisti.
- 72 Jetim – jesirge, qarip – qasirge
qayır – zekat beriletin.
- 73 Qaşan körsen, qalğıp – mülqip
otırğanı.
- 74 Qudaşa qoy , qaltırıp, dirildeme
ay!
- 75 Qañq – qañq etkizdi.
- 76 Bul momınbay asqan juwas ötirik
söylemeytin qarıp – qaser jetim
jesirge raqımdı jaqsı adam eken.
- 77 Qarğap siledi.
- 78 Qatpar – qatpar balaq.
- 79 Qaltañ – qaltañ etti.
- 80 Qalt – qalt etti.
- 81 Üy şoruwasına qatıp – pisip
alğan.
- 82 Qıypañ – qıypañ etti.
- 83 Qiyda – qiyda.
Qazını qiyda – qiyda kesti.
- 84 Qoldan – qolğa tiygizbedi.
- 85 Aytqandarın qoldap – qoştap
otırdı.
- 86 Qoñsı awılda qona – jattı.
- 87 Qurjın – qurjın etti.
- 88 Bet – awızdarı qızıl – jasa qan.
- 89 Qımıñ – qımıñ etti.
- 90 Qıñq – qıñk etti.
- 91 Qırq – qırq etti.
- 92 Qır – qır etti.
- 93 Qışır – qışır etti.
- 94 Bári may – may. Üsti bası may
may.
- 95 Maldı – jandı adam.
- 96 Meñ – zeñ halde jürdi.
- 97 Miñgir – miñgir etti.
- 98 Mij – mij jüz.
Jüzi mij – mij bolğan.
- 99 Jol oydım – oydım qırat jerdiñ
şöbi oydım – oydım, quray
bastaptı.
- 100 Oyran – botqa boldı.
Oy – sanam oyran – botqa.
Oyran – botqası sıqtı.
- 101 Oyran – topır qıldı.
Oyran – topırın şığardı.
- 102 Opır – topır klas
üydiñ işi opır – topır bolıp ketti.
- 103 Jüregi oypıl – toypıl bop ketti.
Oypıl – toypıl kez öte qıyın.
Oypıl toypılın şığardı.
- 104 Onıñ opay – topayın şığardı.
- 105 Aq jawlığın orap – qımtadı.
- 106 Meşittiñ qabırğaları qoşqar müyiz
oyuw – örnekte men
bezendirilgen.
- 107 Oñqa – şoñqa boldı. Oñqa –
şoñqası sıqtı.
- 108 Aldanbasın, aptıqpasın, aldı –
artın ölşep – pişsin.
- 109 Tiri degen habarın alğan soñ ,
ölip – öşip izdep keldi.
- 110 Eginşilerdiñ arqasında mol astıq
özip – önip otır.
Ösip – öngen jan eken.
- 111 Ol bir ätti – ketti düniye.
- 112 Üsti – bası para – para.

- 113 Bet – awzı parşa - parşa. Üsti – bası parşa – parşa . Parşa – parşa boldı.
- 114 El ustağan pälense – tügenşe deytin aqsaqaldar eken.
- 115 Pora – pora jas aqtı.
- 116 Eñbek berip pisip qattı. Ol küreste pisip – qatqan.
- 117 Sayqı – mazaq kisi edi.
- 118 Üsti – bası sağal – sağal.
- 119 Saqır – saqır etti.
- 120 Beti satpaq – satpaq.
- 121 Sel – sel boldı.
- 122 Dalanıñ jeri sorlı – sortañ.
- 123 Ulin süyip – quştı.
- 124 Qızdar sılanıp – sılanıp jatır qaz edeb.
- 125 Sıldır – sıldır etti.
- 126 Şıp – şıp jañbır sılp – sılp etedi. Seyfulliyn
- 127 Jaqtı sınaq – minedi.
- 128 Birazımen tamır – tanıs bop ketkenbiz.
- 129 Eldiñ teli – tentegin jöngə salıp otırğan adamsız.
- 130 Boraq pen báziken de uzındı – pısqalı.
- 131 ... enbekterdiñ özi uşan – teniz.
- 132 Uw – duw.
- 133 Ağu jegendeniñ uw – zär bolsın.
- 134 Ol jılqını urıp – jıǵdı. Jılqısını urıp – jıǵıp, toǵız jılqısın äketti.
- 135 Delişmen, happa jeñil minezdi uşıp – qonba jan eken.
- 136 Uwıldap – şuwıldap erdik momışulı.
- 137 Ülp – ülp etti.
- 138 Altıbaqan mañayı üyme – jüyme.
- 139 Üy işi şañ – şuñ boldı. Şañ – şuñnan toydıq.
- 140 Bet terisi şandır – şandır.
- 141 Şanjaw – şanjaw ösken ağaş. Saqalı şanjaw şanjaw.
- 142 Köz jetkisiz şeksiz – şetsiz dala.
- 143 Onıñ jazǵandarı şiykili – pisili şatpaq. Şaqqa şeti tiyip jılıy bastağan etti külden suwırıp alıp şiykili – pisili asap – asap qaladı.

- 144 Şoşañ – şoşañ etti.
- 145 Tañdaǵı dawıspenen dala şuw – şuw. Tüyem şuw – şuw! Jür!
- 146 Attıñ doğasına ilgen qoñırawdan şıldır – şıldır ün şıǵadı.
- 147 Ol qıymılı da sözi de ıldım – jıldım adam.
- 148 Jalpaq sarı qazaqpen burıñan ımdas – jımdas.
- 149 İleskül meni özil – iridep ilip – qaǵa beretindi şıǵardı.
- 150 Tulparıñız tek siyrıǵa ilik – şatıs eken.
- 151 Qoy, şıraǵım, onday ilip – tartpa sözindi. Sılanov
- 152 Maqpaldıñ andiytını jamal, reti kelgen jerde ilip – şalıp jürgenı. Aqışev
- 153 Sapardıñ tuwǵan tetesiniñ denesi atırǵan arında irk – irk etedi. Aqışew
- 154 Olar işti – tıstı adamdar.

3.2.2 İkillemelerin Özne Olarak Kullanılması

- 1 ...sol arqılı anın önegeli isterin arttaǵı ağayın – tuwısqa, ağalı – inili el – jurtqa ülgı önege etep usınuwdıñ.
- 2 Toyǵa ağayın juraǵat tügel şaqırıldı.
- 3 At ayaǵınıñ apır – tupırı ğana estildi.
- 4 Ardıñ – gürdiñ dosım bar.
- 5 Tamaǵın asıp – sasıp tez işti.
- 6 Erteñ ata – enem keledi.
- 7 Atı – jöniñ kim? Atı – yöni joq urısuw.
- 8 Şay qaynaǵansa äjik – küjik äñgime bastalıp ketti.
- 9 Äyel – erkek tügel jıynaldı.
- 10 äke – babañ kim
- 11 Ol baqsı – balger boldı.
- 12 Baqar – şaqar köp.
- 13 ... baqsı – täwip pata beredi.
- 14 Balşı – balger bal aşıp isteydi.

- 15 Baylardıñ barımta – sıyrımta
tärizdi salt mäselesi bar.
- 16 Üydiñ baw – şuwı eskirdi.
- 17 Bälän – tügen joq. Bälän –
tügen dewge murşasın
keltirtpedi.
- 18 Jazıq dalanı beldeu – beldeu
ürindi qar basıp qalıptı.
- 19 Qızdıñ bet – jüzi, tur – tulğası
tanıs.
- 20 Kölbeñdep köleñkeler buldır –
buldır.
Buldır – buldır zaman tuwıp
tur.
- 21 Orel darebel diñ buj – buj
betti mülde teñbildenip ketti.
- 22 Bit – şıt qıldı (boldı).
- 23 ...muqılmen ğana türkilep
edi, denesi bılıq – sılıq etken
qasqırda qıymın joq.
- 24 Bij – tij etti.
Bij – tij bop qaştı.
- 25 Köşede birli – jarım adam jür.
- 26 Avdarmanıñ dälme – däldegi
özgerip otıradı.
- 27 Üyde dädi – daqıl köp edi.
- 28 Boyın basqan del – saldıq bar.
- 29 Duwman – dırduw boldı.
- 30 Dük – dük dıbıs estildi.
- 31 Dünk – dünk habar janjaqqa
tarap jattı.
- 32 Düsir – düsir jüris köbeydi.
- 33 Kunziyanıñ egil – tegil köz
jası betin juwıp keledi.
- 34 Erli - baylı keledi.
- 35 Emen – jarqı otırıp bir
söyleseyikşi.
Emen – jarqı er jetti.
- 36 ... emin – erkin jürip...
Emin – erkin er jetti.
- 37 Şabandazdıñ erik – jigeri
jurttıñ köñilinen şıqtı.
- 38 Kolhozdıñ esep – qiysabı
sonıñ moynında.
- 39 Ekew – ekew kübirlesip ketti.
- 40 Köñilde eleñ – alañı bar
- 41 Jaba – salma añay jıynaladı.
- 42 Eşqanday jayıp – şuwma,
jaltarma söz payda bermeydi.
- 43 Köliksiz jayaw – jalpı, aş –
jalanaş şubırğan eldin
därmensiz ıza – kegi, tağdırğa
zar – nalası da körinis beredi.
Jayaw – jalpı adamdar da
şubap kele bastadı.
- 44 Jaqsılı – jamandı maqalaları
köp.
- 45 Ärbir tuwıs, jaqın – joraları
tanısa kelgen kızğa sıylıq
berüwge tiyis...
- 46 Osınday jalğız – jalqını
jazalaw köz jasına, abılına
karamay.
- 47 Üy işiniñ jasaw jabdığı jaynap
tur.
- 48 Balıqsılardıñ qolında jaraq –
jabdıq joqtı.
- 49 Jüsibektin ekese şayXislam
jan – jaqqa köz jiberdi.
- 50 Qart adamğa jeñil – jelpi jumıs
istegen köp.
Jenil – jelpi kiyingen.
- 51 Jemis – jiydekte pise bastadı.
- 52 Jetim – jesirlerdiñ kün körisi
bizdiñ moynımızda.
- 53 äbilhayırdı joldas – joraları äbil
dep atawşı edi.
- 54 Ol attanarda jora – joldastarı
keldi.
- 55 Jup – jup qustar uştı.
- 56 Jürgen – turğan jer ıstıq.
- 57 Äli künge deyin qıs uyqısına
jatpağan tasbaqa, jılan – şayan
bul qumda, emin – erkin ömir
sürüwde edi.
- 58 Jıra – jılğanın bärin suw alğan.
- 59 Jıpır – jıpır köp şahta.
- 60 Bar zeyin – zerdemiz
aynalamızdağı ösem duniyelerge
awgan.
- 61 İyuw – qiyuw ayqay – şuwğa talı
qırğın qızıq sol küni bastaldı.
- 62 Kelin – keşik, bala – şağalar
esen ğoy.
- 63 Odan keler – keter bäle joq.
- 64 Kedey – keşiktiñ beli
köterileyin dedi.
- 65 Qol qoyıp kelgen – ketken
jüginetin.

- 66 Kekesin jasawdın uşqını da, ornı da joq.
- 67 Körgeñ – baqqanıñ ötirik körgeñ – baqqanı urlıq.
- 68 Körşi – qolañ jıynastı.
- 69 Kübir – jıbir äñgime köbeygen.
- 70 Osı söziñ küoydirip –jandırıp baradı meni.
- 71 Adamnıñ basında balatın küyiniş – süyiniş.
- 72 Jurttıñ arasınan kübir – sıbır estildi.
- 73 Erkekterdiñ küj – küj dawısı estildi.
- 74 Birin – biri qağıp – soğıp, urt orındarınan türegeldi
- 75 Qajır – gayratı jetedi.
- 76 Qaqañ – suqañı jaq.
- 77 Qarama – qayşılıqpen pikirler aytıldı.
- 78 Qolında qağaz – qalam joq.
- 79 Qajır – quwatı mol.
- 80 Özinde qayrat – jiger mol.
- 81 Qası – közi qıyılğan.
- 82 Qatar – qurbınıñ aldı bol.
- 83 Qatın – qalaş kelip ketti.
- 84 Qiyqa – siyqa tisteri bar.
- 85 Eldiñ qıyt – qıytı tawsılmay-aq qoydı.
- 86 Qoyşı – qolañ dar ängimelesip otır.
- 87 Oraldiñ alabınan tabılmaytın ken joq, onıñ mañayı, qoyın – qonşı bari tolğan ken.
- 88 Qoja – moldalar keledi.
- 89 Qoqañ – soqaq jıyıldı.
- 90 Qoñsı – qolañdar kirip keldi.
- 91 Qosşı – qolañı keldi.
- 92 Quraq – quraq kiyimder üstinde.
- 93 Qurt – mayğa keneldi.
- 94 Odan barlıq quwlıq – sumdıqtı kütüwge boladı.
- 95 Quda – jekjat keldi.
- 96 Qıbır – sıbır köbeydi.
- 97 Belkim ağan ömirinin deni qırğın – sürgimen ötken jañın mümkindigi de bolmağan şığar.
- 98 Balasın qımtap – şımqaq äwre. Mayketov öz äreketin qımtap – şımqaq ustaw önerine erte jetildi.
- 99 Köyleginiñ qırtıs – qırtısın jazdı. Bärimiziñ de qırtıs – qırtısımız jezilip, sayran bastadık.
- 100 Qajı muqanda lām – miym joq.
- 101 Mal – bas aman ba?
- 102 Mal – jan, äke – şeşeñ aman ba, şırağım.
- 103 Mädeni – köpşilik isteri keşirildi.
- 104 Mij – tıjı şıqtı. Mij – tıj boldı.
- 105 Äri siyiksızduw olup – solpı keledi eken.
- 106 Jüregi oypıl – toypıl bup ketti. Oypıl – toypıl kez öte qıyın. Oypıl toypılın şığardı.
- 107 Oyin – duwman qıza tüsti.
- 108 Aqılbaydıñ oquw – bilimi awılada aqığan musılmanşa.
- 109 Kölikpen aydağı – qırdağıñıñ bärin jıynay mümkün emes E. Orazakow
- 110 ... aştıqqa , ölim – jitimge duwşar etkeni belgili.
- 111 Bäri de, oquwmenen tabılğan
- 112 Qaydar alpısqa tolğanda ören – jaranı tügel jıynaldı.
- 113 Ökpe – reniş artuw.
- 114 Ölgен – jitekender esime tüsti.
- 115 Öñ – tús joq ön – tüsi buzıldı qaştı.
- 116 Ol bazardan bir – eki jäşik – ärik – meyiz äkeldi.
- 117 Ösek – ayañ nan jaman tamuq joq.
- 118 Parız – parızdarın ötew kerek.
- 119 Päle – jala aytuw, jaman is.
- 120 Sawıq – sayranmen köp jürip qaldı. Sawıq – sayran bayağı qalpı, bayağı boyın erkin ustawı eli de sol.
- 121 Salğırt – salaq qıymılı bar.
- 122 Salqın – salğırt adam. Jumısqa salqın – salğırt qarawğa bolmaydı.
- 123 Bügingi oquwşı qawımnıñ talap – talgamı äskeleñ len , jas.
- 124 Tap – tap bedri. Taram – taram jol özen.
- 125 Tönirekte tarsıl – gürsil küşeyip ketti len jas.

- 126 Qızmet babında tartıs – talas bala beredi B. Tağısbazu
- 127 Taylı – tayağimen barıp kördi.
- 128 ... jırtqıştıq türde paydalanuw, talan – tarajğa saluw, tegin payda, onay olja tabu oymağına oynala bastadı.
- 129 Sırttan tasır – tusır jüris estilgendeı boldı.
- 130 Aqındıq önerge talap – tilek küşeydi.
- 131 Astıq taw – taw bop üyilip jattı. Taw – taw as bar.
- 132 Täk – täktiñ küşimen zorğa türğan tağı birew bar tilegenev
- 133 Tomağa – tuyıqtıq ädebıyetti öрге bastırmaq emes. Qaz ädep
- 134 Tuz – dämi jaraspadı.
- 135 Tüte – tüte tüye jün şekpenin jelbegey jamılıp alıptı.
- 136 Tulğa – turpatı kelisken.
- 137 Motosikidiñ tır – tır dawısı estildi. Tır – tır qasıdı.
- 138 Ärkimniñ öziniñ tilep – talabı bar.
- 139 Uwaq – tüyek ister ötti.
- 140 Ubaq – şubaq köş te körindi.
- 141 Arqa, uw da şuw... ulan – asır toyı suwretteletini belgili.
- 142 Metallurterdiñ bir jarım mıñ ul-qızdarı oqıydı.
- 143 Qojıq tuqımınıñ ulpa – otanımen qurıp – ketüwine sebepker şınğıs eken.
- 144 Aqsaq qarlıdıñ urlıq qarlıqpen isi joq.
- 145 Äyelder bası kábeyse urıs – qağısı da bolıp turadı.
- 146 Näyla üysiz – küysiz, jaldamalı päterde jür. Mağawiyn
- 147 Üzbektep – sozbaqtap aytayın degenim osı edi.
- 148 Meniñ üzip – sozıp asıppay tamaqtanuwm eki sağattay uwaqtqa sozıldı.
- 149 Akran esik aldında üyelmeli – süyelmeli eki – üş bala oynap jüretin.
- 150 Üy – küyi barlar tım balmasa kir – qoñın juwıp qaytadı.
- 151 Ağayın – tuwıstıñ ülken – kişisi tügel quwandı. Ülken – kişi adamdar.
- 152 Ün – tün joq.
- 153 ... qatınasqan basqa adamlardıñ da ürim – butağın jaqsı bilgen boluwı kerek.
- 154 Üzdik – üzdik ürgeñ iyttiñ dawısı estildi.
- 155 Seniñ üzir – mäziriñ ämne?
- 156 Üsti – bası dalba-dulba.
- 157 Äwmeñiñ aydan asa üşkirip – tüşkirgeni jasağan emi nawqastı da jalıqtırsa kerek. Qalanıñ balaları säl salqın tiyse, üşkirip – tüşkirip degbirdi aladı.
- 158 ... Adan da habar – oşar joq.
- 159 Joqtıq qanatın qırqıp, şaban – şardağ bolğan talaylar bar.
- 160 Şatır – şutır , iñ – ciñ dawıs şañmen aralasıp aspañğa uşadı.
- 161 Kinäsin şayıp – juwgan boldı.
- 162 Şaq – şuq sağısqan şoqpar, şapqan ağaş.
- 163 Gazet betterinde şaldır – şatpaq bir narseler şıqtı.
- 164 Jazuşılardıñ arasında biren – saran , şöre – şöre jazuşılar bar. T. Käkişev
- 165 Bazarda şulıq – uyıq buyımdarı satıladı.
- 166 Onıñ şığasılı kiresili evi bar.
- 167 Şıp – şıp ter şıqadı. şıp – şıp etti.
- 168 Şala jayaw adamniñ şılq – şılq basqan ayaq dıbısı şalındı. M. Sqaqbaev
- 169 Medreseniñ iğın – şığındarı jergilikti halıqtan jıynalğan
- 170 Eldiñ öleñge degen ıqılas – iltıpatı ayqın körinip turdı. Mäwlenov
- 171 Qazaqtarda ertede köptegen ırım – sırimdar duniyege kelgen. Ana tili
- 172 Bosağa joqta qatın – qalaştıñ ıbir – jıbirı köbeyip ketti.
- 173 Jupardıñ ımı – jımı bir boldı.
- 174 Ulı tawdıñ ıqpıl – jıqpılma qaşıñdar, qurtadı bäriñdi.

- 175 Asiyanıñ iñqıl – sıñqıl awruwı
käbeyip ketti.
176 Aynalada iñ – şıñ joq, qulaqqa
urğan tanaday tım – tırıs.
177 Bägeden irkes – tirkes eñ jüyrık
säygülikter keldi.
178 Eki jağalawda irili – kişili
ondağan selo ornalasqan.
179 Şükir, irili – usaqtı biraz maldıñ
da bası bar.
180 İşek – silesi qattı.

3.2.3. İkillemelerin Nesne Olarak Kullanılması

- 1 Ayıp – anjısın berip, äreñ
qutıldı.
2 Üyiniñ maydanşasına alaw –
jalaw tuw qadağan .
... alaw jalaw qaradı.
3 ... aydahardıñ lebindey, aldı
– artın orap , buwıp tastaytın.
4 Otız jıl alım – salıq tölep
keldi.
5 Araq – şarap işpedi.
6 Mübärek ayında kündiz aş –
suwdan bas tartuw kerektiğın
bile tura.
7 Ataw – kereñdi işkir!
8 Awzı – murnın tañıp aldı.
9 Tuşçımdı aldına qoydım.
Ardaq ömirdiñ aşçı – tuşçısın
erte tattı.
10 Maqış zamandı, qazaq ädet –
ğurpının jaramsız jaqtarın
qattı sığa aladı.
11 Äyt – şuw degen tüyege
demew (maqal)
12 ... äzil – ökpesin ayttı.
13 än – biydi süyedi
14 Ol bait – bağdar siltep otırdı.
15 Birewdiñ baldır – batpağın
ayttı.
16 Beti – qolın juwdı.
17 Qazanğa borşa - borşa et
saldı.
18 Buwra – qotan oynaylıq.
19 Kızgın, sinirli. Aşuwmen
bulqan – talqan bolğan
manastı qanıkey sapayı
sözben toqtatadı.

- 20 Buzaw-torpaqtı qorağa
qamadı.
21 El arasınıñ daw – şarın abay
özi basqaradı.
22 ... ornıqqan el – jurttıñ
xaraqterimen birge
psixologiyasın da köremiz ...
23 Em – dom jasattı.
24 Toydan soñ enşi – ülesindi
aldı.
25 ... keşke qaladan taw
salasına deyin jelip jürüp
ersili – qarsılı serüwendewdi
unatatın.
26 Es – tüsin bilmedi.
27 Awıldıñ jay – küyin habarlap
turıñdar.
28 jaman – juman kiyim kiygen
29 On somğa jarım – jartı kiyim
aldım.
30 Jaqsı – jaman körgenin, oylay
berseñ uw eken.
31 Jer – suwın sağındı
32 Mal otarlarına jem – şöp tasıdı.
33 Jıyğan – tergenin ulınıñ
qaltasına saldı.
34 Buqasın jondap – jondap aldı.
35 Julım – julım kiyim kiygen.
36 Julın – jüykeni qurttı.
37 Jügen – qurıq körmegen
tiymegen.
38 Jüzdep – mıñdap mal jıydı.
39 äldeneşe küñen beri jürüw –
turuwdı umıtıp ta qalğan.
40 Jıra – jılğanın bärin suw alğan.
41 Jılı – jumsaq atawlını tabaqqa
saldı.
42 Awıldıñ jigit – jeleñin sawıqqq
şağırdı.
43 Jastar jiger – qayrattarın tanıttı.
44 Keler – kelmes jipti jılı suwmen
juwdı.
45 Köylek – könşek satıp aldı.
46 äkeñe köne – köskiñdi sen
awısarsıñ.
47 Körpe – jastıq, ıdı – ayaq
beredi.
48 Köpe – tösekti jıynastırdı
49 Boydaq sıyırdı aralap küy –
qonıñ bayqadı.

- 50 Kесе – ayaqtı şaq jıynadı.
51 As tabar jamawşılar qol küşimen eskini qurastırıp kesip – pişip deydi.
52 Şapandarğa kiyim – keşek aparıp bedri.
53 Qazan – qazan süt pisirdi
54 Qazı – qartasın adlına tarttı. Jegeni qazı – qarta.
55 Paydağı – jaydağını ayttı qaydağı jaydağı jumıs
56 Qoladan qant – şay aldırdı
57 Qaruw – saymanın qamdadı asındı
58 Qatır – qutır şaynadı.
59 ... alda turğan qawip – qaterdi eskertedi
Qawip – qater jiyi kezdesedi.
60 Qaqqı – soqqı kördi.
61 Qaqqay – soqqaydı köp kördi.
62 Qarıñ – qajaqın tügel pisiripti
63 Qatqan – qutqanıñ astı qatqan – qutqan nan qurt – may.
64 Qawın – qarbiz ekti.
65 Qiyqaq – siyqaqtı qoy.
66 Qıyqañ – sıyqañdı qoy.
67 Qoqan – loqı körsetti
68 Üy bolğasın qonaq – qopsısı boladı.
69 Qutıñ – qutıñ etti.
70 Qudağa quyırq – bawır asattı.
71 Qural – jadaq berüwge uyğarıptı zawıt soğıs qural – jabdıqtarın jasap şıǵardı.
72 Tula boyı qurısıp – tırısıp qalıptı.
Enesi qurısıp – tırısadı da qaladı
73 Quj – quj qaynadı quj – quj etti.
Jerde qabıǵı tildiñ terisindey quj – quj ağaştar özedi.
74 Delişmen qıltıñ – sıltañdı qoy.
75 Köyleginiñ qırıs – tırısın jazdı.
76 Qılmıñ - qılmıñ etti.
77 Köyleginiñ qırtıs – qırtısın jazdı. Bärimiziñ de qırtıs – qırtısımız jezilip, sayran bastadık.
78 Ğaliy, mal – jay eyesi boldı.
79 Maljañ – maljañ etti.
- 80 Därigerge män – jaydı tüsindirdi.
81 ... ağıtıp el basındaǵı muñ – zardı enine qosıp siltey bedri
82 Mıj – tıjı şıqtı. Mıj – tıj boldı.
83 Oypañ – toypañ boldı.
Oypañ – toypañın şıǵardı.
84 Oyran – asır boldı.
Oyran – asırın şıǵardı.
85 Oyran – botqa boldı.
Oy – sanam oyran – botqa.
Oyran – botqası şıqtı.
86 ... kelüw qurmetine “qınamende” dep atalattın oyın – sawıq keşin uyımdastıradı
87 Maşıyna oyqı – şoyqı qıysıq jolmen özen boylap kele jattı abdiqov . awıs naǵaşıñıñ oyqı şoyqı sözün kitaptan aqıydı ekenbiz D. Dosjanov
88 Ötken – ketkendi asılayşa esine tüsirdi
89 Öy – döyt şirki! / öy – döyt dersin!
90 Ol ösek – jalaniñ qurbanı boldı.
91 Pälän – tügen demeyik dew qiyın.
92 Jurttıñ pış pışın eleñ qılmadı.
93 Turısbek sawıt – saymanın arqalap keldi. Jumaqanov
94 Jeñgem üyge degen sälem – sawqatın da äzirlep qoyıptı.
95 Akter qaragöz tragediyasınıñ qağamdıq qayşılıq tuwǵızǵan. Sebep – saldarın jetkize bildi.
96 Sorpa – suwan sağım izdeyik.
97 Sorpa – suwıq soğım izdeyik.
98 İtke süyek – sayaq saldı.
99 Ol sıbır – kübirdiñ sırın eptep şamaladı. Nurjekeev
100 Umsıntayǵa da tana – monşaq tağarmız. Kemeñgerov
101 Taw – ken jumısın jaqsartamız. dostıq nuri
102 Ketken kegi men jibergen esesintalay – talay mıqtap – mıqtap qaytarǵanın da bilemiz. Aqın talay – talay jüyriktermen söz sayısına tüşken.
103 Talas – tartıs tuwdırdı.

- 104 Mañaydağı taw – tasta şarlaptı.
 105 Tätti – dämdisin balasınıñ awzına tasta.
 Tätti – dämdi tamaqtar.
 äzirleydi.
 106 Teri – tersek jıynadı.
 107 Orda däwirinde sol ulan – boytaq ulıstı jaylap jatqan.
 108 ... san aluwan ulılı – kişili talanttardı tuğızdı.
 109 Şara balağa jeküw degendi, urıp – soğuw degendi bilmeydi.
 110 Seysenbek uwayım – qayğısız pişinmen kelermin dedi.
 111 Detay etektegi tas qarımınıñ uñğıl – şuñğılın tügel süzip şıqtı.
 112 Kondıran bas uwqan – suwqan etip qudaybergen alıp keldi S. Taljanov
 113 Üy – jay salğanın da şenep ketedi.
 114 Tereze äyneginen şaşı ürpe – türpe bop, közderi şüñireygen adamdı kardı.
 115 Atasınıñ ühilep – ahılap şıqqan dawısın estidi.
 116 Basqarma erbalattıñ hal – jayın suradı.
 117 Aqañ hat – şot degeniñniñ tübin tüsiredi.
 118 Şay – paydan özge däm tatpadı.
 119 Şay – pay el şay – suwların işti.
 120 Şaltay – baltaydı qoy bilmeymin.
 121 Munday şadır – şälkes minezdi kütpegen.
 122 Şij – mij etti.
 123 Is – ıs ısıldagan dıbıs şığardı.
 124 Şıntas jayında ıbir – sıbir sözdi toqtatıñdar.
 125 Jas şamaları birkelki ılgıy ığay – sığay jigitterdi jıynap alğan ekensiñ.
 126 Dultan qart keliñniñ ıdıs – ayaqtı jıynay bastağanın añğardı.
 127 Töbet tilin salaqtatıp ırs – ırs dem şığardı.

- 128 Azirğimizdi qanağatqa saysaq, aldağı küngi ırıs – дәwletim izdi jağaltıp alatinımız anıq.
 129 Izım – qayım joq bolğan inisin qız ekinşi küni mıqtap joqtadı.
 130 Ol jastıq sağında irili – uwaqtı talay aytıstı körgeni kemil.
 131 İrik – şirik eski köylek – könşek.
 Jaña qoğamniñ da irik – şirigin köre bastadı. Qaz. Ädep.
 İrip – şirip ketken närse.
 132 Soyğan qoydıñ işek – qarının tazaladı.

2. 4. İkilemelerin Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

- 1 ...aqırın basıp azın – awlaq oynawına awızı qanbaydı.
 2 Aytıs – tartısqa jol berdi.
 3 Ay – şayğa qaramadı. (kelmedi)
 4 Anda – munda bardı. (jür)
 5 Awırğan – mawırğanına qaramay.
 6 Äkesiniñ aw – jayın baqtı.
 7 Üy iyesi ayaq – basımızğa bir qarap aldı.
 8 Än – küylerdi tartatın boladı.
 9 Munda da şanıraqtı köteruw balalı – sağalı, ürim – butağı ösken, elge bedeldi salıyqalı anağa jükteledi.
 10 Bası – közine qaramay.
 11 Bälen – tügen joq. Bälen – tügen dewge murşasın keltirtpedi.
 12 Bäle – jaladan saqtadı.
 13 Böri – qarıdan aman bolsın.
 14 Elimizdiñ burış – burışınan hattar ağıla bastadı.
 15 Jurt balaların jaqın – juwıqtarınıñ üyine jatqızdı.
 16 Öziniñ aytuwınşa, kündiz bala oqıtıptı, jazuw – sızuwğa, okuwğa keşkisin otıradı eken.
 17 Qarasay kempiriniñ jayma – şuwaq sözine iştey riyza boldı.
 18 Jadaw – jüdew awılğa burın bolmağan oqıyğa keldi.
 19 Aqırı ol da jeñil – jelteñ jolğa tüsti.

- 20 Aman – sawlıq surasıp – joqtı – bardı aytıp jatırmız.
- 21 Jüris – turısında min jaq.
- 22 Jırtañ – jırtañ qızıldan şığadı erek
- 23 Samsağan şañğı qar betimen zuw – zuwğa jöneldi.
- 24 Olar töñirekti iyis – qoñıstan tazarttı.
- 25 Künğir – künğir etken eski dombıranın ünine qulaq tigatedi.
- 26 Künkil – süñkil derine sırttay qanıq bolatın.
- 27 ... bir talay tustar ergöbeğin keskin – kelbeti men minez – külındağı biraz erekşeliklerden kabardar etkendey
- 28 Qalğanın kəriip – qaserlerge şaşamın.
- 29 Qarğa – quzğınğa jem boldı.
- 30 ... alda turğan qawıp – qaterdi eskertedi
Qawıp – qater jiyi kezdesedi.
- 31 Qoyın – qoltığınan jel ürlep tur.
- 32 Quwğın – sürginge uşıradı.
- 33 Toydın bar qızıq – duwmanına uytqı bolıp, toy başısı asaba bolıp qızmet atqaradı.
- 34 Balasın qımtap – şımqap äwre. Mayketov öz äreketin qımtap – şımqap ustaw önerine erte jetildi.
- 35 Jigitter quday oyın külkiden ayırmasın.
- 36 Onda – munda nusqadı.
- 37 Maşiyına oyqı – şoyqı qıysıq jolmen özen boylap kele jattı abdiqov . awıs nağaşınıñ oyqı şoyqı sözün kitaptan aqıydı ekenbiz D. Dosjanov
- 38 Onan – munan sıǵalan qaradı.
- 39 Bul eki üydiñ arasındağı ökpe – şoqpa degeñen jurt közi sürinip boldıǵay.
- 40 Ökpe – bawırdan quwırdaq quwırdı.
- 41 Soqa – sayman jöndewge kiristi.
- 42 ... altın saraylardan da patşanıñ täj – tağınan da , baylıqtan da bas tartadı.
- 43 Toklu äzirşe toqtı torımğa rıyza bola tur.
- 44 Til – közden awlaqw etsin saqtasın.
- 45 ... qızdı birden üyirip äkete almay, uzın – sonarğa tüsip ketkenine küyip pisedi.
- 46 Tarumar şariypa uypa tuypa tösekke kep otırdı.
- 47 Jıyıp aramdıqpen urlap – qarlap quwsıñ dese, quwanıp jür alşandap.
- 48 Aqınıñ ebedi murası ülkendi – kişili lirikalıq öleñderden, mısaldardan aytıstar men dastandardan turadı.
- 49 Üdiñ übir – dübirine aqsaqaldardıñ jaqsı lebizderi qosıldı.
- 50 Üyilip – tögilip qalğan oljağa tañırqağan...
- 51 ... könbegen nurmağambet, şala – şarp, darıdatuwğa rıyza bolmaydı da ...
- 52 Üy işi şañ – şuñ boldı. Şañ – şuñnan toydıq.
- 53 Şım – şım suwğa süysinipbaradı. ä nurşaşıqov
- 54 Texnikanıñ tilin üyrensem degen inta – jigeriñe rıyamın.
- 55 Munday ilip – şalma sözderge toytarı berip otıradı qaz ed.

3.2. 5. İkillemelerin Zarf Olarak Kullanılması

1. Olar abıñ-kübiñ orındarınan turdı.
2. Qaşanğı ädettegidey, abır – jabır zır qaqtıq ta qaldık.
3. Ağa – jeñgesimen keledi.
4. Abılıp – sabılıp keldi.
5. Ağarañ – ağarañ etti.
6. Tuuw, şınarqa neğip ağal – sağal bolıp ketkensin?
7. Melike suluw qasımında otırğan soñ ölenderim ağıl – tegil ketip jattı.
Qoy ärmän, ağıl – tegil bolmay.
8. Orıs tilin az – maz biledi.
9. Jaw azıp – tozıp betimen ketti.
Eğistik jer azıp tozğan.

10. ...aqrın basıp azın – awlaq oynawına awızı qanbaydı.
11. Ayqay – uyqayda şığıp jatır.
12. Ayqış – uyqış jol (sızıq)
Ayqış – uyqış etti.
13. Balıqşılar ayğaylap uyğaylap keledi.
14. Üyine ayında – jılında bir keledi.
15. ....Aqay – toqay qaramadı.
16. ...aqşañ – aqşañ etti.
17. Bir küni gelip, aqtarıp – töñkerip, külimizdi köke şığardı.
18. Aqı – pulsız istep berdi.
19. Ol aqırıp – şaqırıp berekelerin qaşırdı.
20. Jurttan ala – böle üzdik şıqtı.
21. ...alaq – alaq etti.
22. Ol olaq – julaq qaray berdi.
23. ...alañ-julañ qaradı.
24. Ol jappadan alaw – dalaw bop, jügire şıqtı.
25. Aldır – buldır eletseydi. (körinedi)
Balanın aldır – buldır tili şıqtı.
26. Awıl alqa – qotan otır.
27. Alqın - julqın jetip keldi.
28. ...alma - kezek alğa şıqtı.
29. ... alıp - julıp bara jatqan,
30. Jürgende alas – qaras jan uşırıp jaltardı anasına bala adasıp.
31. Üyiniñ maydanşasına alaw – jalaw tuw qadağan .
... alaw jalaw qaradı.
32. Aldap – suwlap kempirdi şığarıp saldı.
33. Qalağa alım – berim men keldi.
34. Alıs – julıs dese janıp ketedi.
35. Alay – bulay bolsa.
36. Alda – jalda ayaq qısqa bolsa,
Alda – jalda kele qalsañ ...
37. Aman – esen qaytıp keldi.
38. Anda – sanda köşeden köremin.
Basqa amalı joq ıbray anda – sanda qız awılına kelip altınaymen körisip turadı .
39. sondıqtan tağı da anaw – mınaw dep qoşamet sözder ayta bastap edi.
40. Ol añ – tañ boldı.
41. Apay – topay toy ötkizdi. (bitirdi)
42. Ap – sap basılğan soñ üyge kirdi.
43. Apıl – qupıl kiyindi. (jiynaldı, şaynadı)
44. Apıl – qupıl. Ayağın apıl – tapıl bastı.
45. Apırag – tapırag üyge qaray qayta jügirdi.
46. Jumıskerler wagon – arbalarğa apır – japır ministı.
47. Apalañ – topalañ boldı da qaldı.
48. Jumıstı apırıp - japırıp istedi.
49. Apas – qapas şığıp ketti.
50. Qonaqtar apır – topır üyge kirdi.
51. Qızdar men jigitter aralasıp – quralasıp ketti.
52. Arbañ – arbañ etti.
53. Ol körpe – jastığın arqalay – marqalay arbağa otırdı.
54. Köpirden arlı – berli ötip jatır.
55. Şal ayağın arpıl – tarpıl basıp, esik aştı.
56. Arpıl – turpıl söyley berme.
57. Ayaş suwdı şaşırıtıp, arsil – gürsil juwındı.
58. Artınıp – tartınıp üyine de jetti.
59. Arıp – talıp azar jettik.
60. Araq – saraqta kirip keledi.
61. ... onın öris aluw sebebin tanuwda ara – kidik durıs pikirler de bildirip otırdı.
62. Alğaşqı kezde olarğa adıraya qarağan qazaq awıldarı ile aralas – quralas bop...
Elmen aralas – quralas ösken.
63. Ara – tura sırnayğa qosıla añ şırqap duwman da jasadı.
64. Arı – beri jırawlar men aqındardıñ dostıq jaylı sır şertpegeni, jır tolğamağanı joq dese de bolğanday.

65. Dandaysıǵan kelinşekter aspay
– saspay taytandap emin –
erkin jürüp ...
66. Düniye astan – kesten. Aspan
da yer de astan – kesten appaq
tüley.
67. Ol astın – üstin söyley salatın
edi.
68. Tamaǵın asıp – sasıp tez işti.
69. Qonşıq salgın qarǵa awnap –
quwnap aldı. Tuwǵan –
tuwıstarıma awnap – quwnap
qaytuwǵa kelgen betim.
70. ... köz alartıp, awıq – awıq
şapqınşılıq jasaǵan...
71. Aha – hala külüp ketti.
72. Aştı – toqtı birge turdı.
73. Aşuw – ıza bop qaldı.
74. Ol aşıp – jarıp eş narse ayta
almadı.
75. Üy mülkin aşıp – şaşıp
tastaptı.
76. Üyin aşıq – şaşıq tastap
ketken.
77. ... arıp – tarıp azar jettik.
78. Äbi – täbi tirşilik
Tamaqtı äbi – täbi ğana işuw
kerek.
79. Äke – köke dep jürüp, äreñ
aldı.
80. Birew esikti äri – bäri
julqıladı.
Äri bäri qızuw urıstan keyin
olar keyin şegindi.
81. Ol äri – säri küyde turıp qaldı.
82. Äleyim – täleyim boldı da
ketti.
83. Ol ayaǵın äntirek täntirek
bastı.
84. Şal ayaǵın äntek – täntek basıp
keledi.
85. saǵıs jıldarında jurt äreñ –
päreñ kün kördi.
Tömeñen dawqıs äreñ – päreñ
estiledi.
86. Ärli – bärli jürdi.
87. Ekewi äkey – ükey dep jür.
88. Baluwan kelinşekke älsin –
älsin qarap munın atı...
89. Ältek – tältek kün körüp jür.
90. Basım äñki – täñki boldı.
91. Äzil – ospaq türinde şıǵarılıp
aǵan zildi minez aşıp
jürmeydi.
92. äytip – büytip baratın jerge
jettik.
93. Saǵıs jıldarında jurt äreñ –
äreñ kün kördi.
94. Ol munı äste – äste añǵara
bastadı.
Äyin arasına äste – äste söz
ayttı.
95. Ol baj – baj etti.
96. Qaşında baylap – matap
tastadı.
97. Malşılar özeñen bayqap –
bayqap ötetin.
98. Balalar baqıra – şaqıra öttiler.
99. Awzı balp – balp etti.
100. Bal – bul jandı.
101. Baldır – buldır söyledi.
102. Revmatizm bara – bara jürek
awruwına aynaladı.
103. Minetin atım qolında, barar –
barmas jolımda.
104. Barbañ – barbañ ketti.
105. Bar – bar etti.
106. Et asıp qımız quyur basa –
basa.
107. Jurt birin – biri basa – janşa
qaşa jöneldi.
108. Ol bärimizge bastan – ayaq bir
qarap ötti. Bolǵan oqıyǵanı
bastan – ayaq aytıp berdim.
109. Dombırasın bezep – bezep ,
ändi äwelete şırqaydı.
110. Boda – boda jılaw.
111. Ayaǵın bolp – bolp bastı.
112. Bort – bort keldi.
113. Abaqtıda biyttap qurttap
jürgen adamdar da tabıladı.
114. Bulañ – talañ bolmaǵan
şıǵarmın.
115. Bultañ – bultañ etti.
116. Bult – bult oynadı.
117. Burq – burq qaynadı.
118. Burtañ – burtañ turdı.

119. Mustapa köpti buza – jara kirdi.
120. Buzıp – jara söz aldı.
121. Bülk – bülk jeldi.
Bülk – bülk qaynadı.
122. Bügjeñ – бүгjeñ etti.
123. Köylekti bürme – bürme tigatedi.
124. ... arenada bolıp jatqan tarixi okiyğalardı büge – şigesine deyin jetik bilip , olarga...
125. Bügin – erteñ diplom alamız.
126. Bij – bij etkizdi.
127. Toğayäli bijıñ – bijıñ miñgirledi.
128. Bıq – bıq etedi.
129. Ol jerde bılg – bılg bingıl bingıl. Ol jerinde bılg – bılg etti.
130. Awruwdıñ oñ ayağı bılg – sılg etedi.
131. Saz balşıqtı bış – bış keştik.
132. Qımızğa toyğandar bır – bır uyıqtaydı.
133. Bırq – bırq qaynadı.
134. Birt – birt şaynadı üzildi, küysedi.
135. Bıt – şıt qıldı (boldı).
136. Bıtır – bıtır etkizdi, şaynadı, üzdi.
137. ... onıñ erligin birte – birte kürdelilen-dire aşuw ...
138. Qızdıñ köz karasında biliner – bilinbes mısquıldıñ izi jatır.
139. ... biren – saran arıssa kiyinem deytin jigitle bolsa, aqıldın dinşil aqsaqaldarı... dep
140. Birtin – birtin şığa bastadı.
141. Gül – gül jaynadı. (jandı)
142. Güz – güz etti.
143. Gümp – gümp etti.
144. Suw gür – gür aqtı.
145. Gürs – gürs soqtı. (atıldı)
146. Ol. “ğış – ğış” dep qalıp edi, at dik etip ornınan uşıp tuna keldi.
147. Jurt dabır – dabır söylesip üydi – üyine qayttı.
148. Daq – daq bastı.
149. Daqpa – daqtap söyledi.
- (oqıdı)
150. Etegi dalaq – dalaq etip jügirdi.
151. Jağası dar – dar ayrılıp ketti.
152. Dalan – dulan satıp, soyıp , bos jemey. Kolhazdasıp bağıp – qağıp ösirem.
153. Qoldarına tükken kitap atawlını dal – dal ayırıp jattı.
154. Day – day boldı.
155. Balanıñ bet – awzı dala dala bolgan.
156. Dara - dara böldi.
157. Däl – däl jöp berdi.
158. Etek jeñi deleñ – deleñ etti.
159. Şaşı doda – doda.
Doda – doda boldı.
160. Beti duw – duw etip, öñi de buzılıp jüre berdi.
Duw – duw äzil äñgime, külki.
161. Duwman – sawıqpen kün keşti.
162. ... tap tartıstarı şiyelenisip dürkin – dürkin dümpüler, qarsılıq bildirüwşilik bolıp turdı.
163. Jüregi dürs – dürs etti.
164. Jerdi dümp – dümp etkizdi.
165. Dünğir – dünğir damaladı.
166. Apar topar jıgılıp – sürinip üyge äzer jetti.
167. Maşiyına dür – dür etti.
168. Sağat dıñ – dıñ saqtı.
169. Dombıranı dıñq – dıñq etkizdi.
170. Burğı dır – dır etti.
171. Torıtöbel ayağın teñ tastap dik – dik basadı.
172. Dikeñ – dikeñ etti.
173. Diñk – diñk jürdi.
174. Qan murnınan dirdek – dirdek ağadı.
175. ... mahabbat meselesin awtor egjey – tegjeyli şrihtarmen basa – basa körsetüwge ereket etken.
176. Turaş ebil – sebil jılap otır.
177. Emen – jarqı otırıp bir söyleseyikşi.
Emen – jarqı er jetti.

178. ... emin – erkin jürip...
Emin – erkin er jetti.
179. ... entige – entige jügirdi.
180. Erinbey – jalıqpay eñbek
etüwdi talap etedi.
181. Esen – aman jürmiz.
182. Kün batuwğa tayanğanda,
ataman edireñ – edireñ keldi.
183. Ol ejil – küjil söylesip te
ketetin.
184. Elbeñ – elbeñ jügirgen
185. Elbe – selbe bop ...
186. Elbesip – selbesip jumıs
isteydi.
187. Köñilde eleñ – alañı bar.
188. Eñbek etip ekken däñdi, elep –
eksep bap taymız.
Jüregindegisin elep – eksep
jatuw bağıymašta azir joq.
189. Elpeñ – elpeñ bastı.
190. El – sel boldı etti, qıldı.
191. Köp adamdar elteñ – selteñ
bos duwmanmen ömirin
ötkizip aladı.
192. Bir dawıs qulağıma emis –
emis estildi.
193. Eñk – eñk jıladı.
194. Qoldarı erbeñ – erbeñ etti.
195. Ereñ – sereñ qayttı.
196. Essiz – tussız jattı.
197. Jazı – gıısı akköldiñ balıgımen
jan saqtap jürüwşı edik.
198. Näsımäge ayttı jāne onıñ
qapalanıp otırğanın körüp,
dawsın biraz jumsartıp jayıp –
şuwa söyledi.
199. Jaq – jaq bop mıñ – mıñ aqşa
şıqqañan soñ.
200. Jalaq – julaq aynalasına
qaradı.
201. Qaraqşılar jalbañ – jalbañ qaşa
jäneldi.
202. ... japalaq biraz uwaqıt üstin
kelbey jalp – jalp uşpasa, ya
eldene bir kawipti
sezgendey...
203. Joq, ol öytpeydi, artına jaltaq –
jaltaq qarağıştap.
204. Surlanıp qaray berdi jaltañ –
jaltañ
205. Jaltır – jultır etken tınıştıq
körmeydi.
206. Ümitpen japaq – japaq
qaraydı.
207. Jurt japır – jupır atqa mindi.
208. Jarq – jurq etti.
Jarq – jurq elektr şamı.
209. Köliksiz jayaw – jalpı, aş –
jalanaş şubırğan eldin
därmensiz ıza – kegi, tağdırğa
zar – nalası da körinis beredi.
Jayaw – jalpı adamdar da
şubap kele bastadı.
210. Odan da jağınıp – jalpayıp
jüreyin dep oyladı.
211. Sembi äbden jadap – jüdep
qartayıp ketken
212. Kün aynalasın jalap – jalmap
qarıp baradı.
213. Şöpti jalmañ – jalmañ
şaynaydı.
214. Jatpay – turmay izdendi
eñbektendi.
215. Jayrañ – jayrañ etti.
216. Bet – awzı jalaq – jalaq boladı da
jüredi.
217. Jalañ – jalañ etti qaqtı.
218. Tüspey jür me, kördiñ be jalañ –
julañ taq – tuqqa
219. Qaraqşılar jalbañ – julbañ qaşa
jöneldi.
220. Qustar jalp – jalp etti.
221. Jalp – julp etti.
222. Jalt jalt etedi.
223. Pışaqtı qayraqqa janıp – janıp
jiberip.
224. Qoran, jaña – jaña sala bastağan
225. Äyel qoylardıñ arasın jara – mara
bizge qaray umtıldı.
226. Jarata – jarata dünüyesi
tawsıluwğa aynalğan.
227. Jeksen jarbañ – jarbañ alısıp jür.
228. Şartıladağan jarqıl – jurgıl başğan
sayın jaqındap keledi.
229. Jarıq – jurıq etti.
230. Jawşı – jalam quwıstılar.

231. Jüsipbek akın da eldeneşe kissa,
dastan, lipa – epos jirların aytıs
ölenderin jiynap, öz aldına jeke –
jeke kitap etip şığarğan
232. Jele – jorta keldi.
233. Jelp – jelp etti.
234. Qart adamğa jeñil – jelpi jumıs
istegen köp.
Jenil – jelpi kiyingen
235. Jermen – jeksen qıldı. (etti)
236. Ol jeme – jemde sır bermedi
237. Şeşemnen jeter – jetpeste jetim
qaldım.
238. Birin – biri jebep – demep neşe
saqqa uradı
239. Jeleñ – jeleñ etti.
240. ... jaratqan iyem, jelep – jebep
jür eken ğoy.
241. Jelk – jelk etti.
242. Üyge jiyi – jiyi kirip şığadı.
243. Jıyılıp – terilip ketti.
244. Jıyınıp – tüyinip özenge kelsem,
balalar şamilıp jatır.
245. Jolaq – jolaq matamen tigildi.
246. Joldı – jolsız ayttı.
247. Jol - jol bolıp qaluw.
248. Joqtan – bardan qurastırıp
baspana jasadı.
249. Buqasın jondap – jondap aldı.
250. Nurtay özine tән jorğa – jortañ
men basıp keledi .
251. esiktiñ tiyegin jula – mula üyge
kirip keledi.
252. Ötirik pen ösekti jün – jün boldı.
253. Sözin jürdim – bardım tıñdadı
jumısqa qaraytın.
254. Talent jüre – bara aşıladı.
Qulağı jüre – bara üyrendi
255. Jüre – jüre tabandarı tozdı.
Jüre – jüre awruwğa uşıradı das
boldıq.
256. Jürip – jürip kelip süyegim
dalada qalatın boldı – aw,
257. Otar jıbir – jıbir jılıp keledi.
258. Jılap – sıqtap balasın äskerge
attandırdı.
259. Jim – jirt, jurt jim – jirt otır.
260. Jimiñ – jimiñ etti qaqtı.
261. Jırq – jırq küldi.
262. Jirtañ – jirtañ etti.
263. Jırım – jırım bolıp, keyin qoştı.
Jırım – jırım şapan eski kiyiz.
264. Jıǵıla – sürine qırmanğa bettedi.
265. Jıǵıla – sürine qırmanğa bettedi.
266. Jıq jıq bop.
267. Dep batırğa jılmañ – jılmañ
qaraydı.
268. Jılmiñ jılmiñ etti.
269. Jılpiñ – jılpiñ etti.
270. Jilt – jilt etti.
271. Jıltañ – jıltañ etti.
272. Jıpılıq – jıpılıq etti.
273. Jeydemizdiñ qolıtıǵın jirta – mirta
süyreledi.
274. Jik – jik bop jurt bölindi.
275. Zar – zar etti.
276. Azap qız – kelin şekterge
körsetken zäbir – japasın
aytqanda töbe şaşıñ tik turadı.
277. Ol zıp – zıp etti.
278. Döñgelekti zır – zır aynaldırdı.
279. Zırq – zırq etti.
280. Zirk – zirk etti.
281. Şakizat özin iyba – ädeppen
ustağan edı.
282. İymeñ – iyemeñ jüredi.
283. Jılan qaşıp iyreñ jürdi.
284. İyrek – iyrek jazuw.
285. Täwir kelin aq saqal men aq
jawlıqtınıñ aldında iyilip –
bügilip turadı.
286. Qaqbakıldap kezek – kezek
qızǵanış atın ürley tüsti.
287. Basqan izin añdıp kekep – muqap
jüretin
288. Keler – kelmes jipti jılı suwmen
juwdı.
289. Aldap kelip-kelip tastap ketken.
290. Sozılıp emhanadan şıqpaytın.
291. Kele – kele töselip aldıq.
292. Kemseñ – kemseñ etti.
293. Keñk – keñk külip aldı.
294. Keşeli – bügindi bolıp ötti.
295. Köpe – körnew jasırdı basındı.
296. Kösteñ – kösteñ bastı.
297. Köje – möje işip, jata ketti.
298. Köre – bile tura ölimge umtıladı.
299. Köriner – körinbes miñ dabır.
Köriner – körinbes bop kişkentay
üy tur.

300. Kün – tün isteydi.
 301. Kür – kür etti.
 302. Kürs – kürs quladı jarıldı jöteldi.
 303. Şöp tistep alıp kürt – kürt şaynap tur.
 304. Osı söziñ küoydirip –jandırıp baradı meni.
 305. Tügi qalmay küyip – janıp ketti.
 306. Külip – oynap birge jüredi.
 307. Künde – künde kelip turdı.
 308. Qanttı kütir – kütir şaynadı.
 309. Kümbir – kümbir kisi netip s. Kümbür – kümbir ün.
 310. Kümp – kümp pisti.
 311. Kürk – kürk jöteledi etti.
 312. Kesip – jarıp eşteñe demedi.
 313. Kiyip – jarıp payda barasıñ.
 314. Kürp – kürp sawdı (pisti)
 315. Beşpetti kiye – miye sırtqa sıqtı.
 316. Şengeldiñ dübirin kirt – kirt kesip tüse berdi.
 317. Kilk – kilik etti.
 318. Kirjiñ kirjiñ etti.
 319. Kirtiñ – kirtiñ bastı.
 320. Ötkir nayzatula boyına kirş – kirş kirdi.
 321. Qaz – qaz bastı.
 322. Qalt – qalt etti.
 323. Tiril tiril titreyip qalş – qalş etti.
 324. Jıyılıp qojıp – talıp äreñ jetti.
 325. Qazan – ayaqta jumısın bolmasın.
 326. Kempiri qazan – aşaq mañında jür.
 327. Qayta – qayta bas şulğıdı.
 328. ärkimge qaqtıǵıp, tınış, jürmeydi
 329. Qaqırınıp – jötkiriniñ kün sayın jattı.
 330. Qalt – qalt etti.
 331. Qapıl – qupıl qapıl – qupıl jolǵa äzirledi.
 332. ...qayta kelemejdi küşeyte qarq – qarq külsin kep
 333. Awızdıǵın qarş – qarş şaynadı.
 334. Üstin qaǵa – maǵa orınan köterildi.
 335. Qaǵa – soǵa kirip keldi.
 336. Armiyanı qaruw – jaraqpen jabdıqtadı.
 337. Qatır – qutır şaynadı.
 338. Qaşıp – pısıp qanşa jüre alar, ökimet qurıǵı uzın..
 339. Qaşır – quşır şaynadı.
 340. Qabına – sürine kirip keldi.
 341. Nandı qojaq – qujaq aytı.
 342. Qazdañ – qazdañ bastı etti.
 343. Qayqañ – qayqañ etti.
 344. Qaq – soq pen isi joq.
 345. Qalbalañ – qulbalañ etti.
 346. Qalbañ – qulbañ etti.
 347. Qapaş – qupaş asadı.
 348. Siluet keñse aldı qarañ – qurañ adam.
 349. Qarbañ – qurbañ etti.
 350. Qıyqañ – qıyqañ etti etkizdi.
 351. Qıyqıyıp – jıyqıyıp ösken.
 352. Qıyq – şıyq etti.
 353. Qıyqı – jıyqı jol sızıq. Üyler qıyqı – sıyqı salınan.
 354. Üyindegi qoqır – soqırǵa deyin satıp jiberdi.
 355. ... olarǵa baymırza da erip, üylerin qora – qopsılarnı salısuwǵa attanarda
 356. Qodañ – qodañ etti.
 357. Qodırañ – qodırañ etti.
 358. ... eldegilerge körsetken “qorlıq – zorlıqtarın” qoyulata siypattay kelip.
 359. Söytip körşi qanǵan orıs selasimen enbekte qoyan – qoltıq kelisüw orqılı, awıldın kedeylerine joqın jerden.
 360. Qojaq – qojaq etti.
 361. Qojañ – qojañ etti.
 362. Qoqañ – qoqañ etti.
 363. Qold – qold etti.
 364. Qolp – qolp etti.
 365. Qompañ – qampañ etti.
 366. Qopaq – qopaq etti.
 367. Qor – qor etti.
 368. Qorq – qorq etti.
 369. Qors – qors etti.
 370. Qunjiñ – qunjiñ etti qaqtı
 371. azıp jazbaymın dese, qurttap – bittep aştan öledi.
 372. Tula boyı qurısıp – tırısıp qalıptı. Enesi qurısıp – tırısadı da qaladı.
 373. Balasın quşıp – süyip jatır.

374. Quj – quj qaynadı. Quj – quj etti.
Jerde qabıǵı tildiñ terisindey quj
– quj ağaştar özedi.
375. Qulaş – qulaş jip.
376. Aqtıñ äskerleri qural –
saymandarın tastay qaştı.
377. Awıl arasında qıbır – jıbır
boyqaladı.
378. Aytıs sıpayı ezil – qaljın, qaqtıǵıs
türinde bastalsa da, qıza – qıza
jumbaқ aytısına aynalıp ketedi.
379. Qız – qız qaynadı. Qız – qız qattı
ısıp ketti.
380. Qızıl – jasıl kiyingen.
381. Qızıldı – jasıldı kiyingen.
382. Qırt – qırt tisteydi.
383. Qıısı – jazı jılqınıñ soñında.
384. Qıtır – qıtır etti.
385. Qılañ – qılañ etti.
386. Qılqıñ – qılqıñ etti.
387. Qılp – qılp etti.
388. Qılt – qılt etti.
389. Qılt - sılt etti.
390. Qıltıñ – qıltıñ etti.
391. Jeñil qıñqıl – sıñqıl jelpi awruw.
Ketpen şawıp jürse ğoy.
Käriliktiñ anaw – minaw qıñqıl –
sıñqılı jolamas edi.
392. Bärin qırıp – joyıp kelip otır.
393. Mañ – mañ bastı.
394. ... märe – säre bop kaladı.
märe – säre jastar Xalıq
395. Meñ – zeñ halde jürdi
396. Mezgil – mezgil, damıl – damıl,
jiyi – jiyi ayıq – ayıq suwardı
jürip ketti
397. Ol mülqip – qalǵıp otır.
398. mırs – tırs küldi. Mırs – tırs
mırsıldap küldi
399. Mılja – mılja boldı.
400. Jol oydım – oydım qırat jerdiñ
şöbi oydım – oydım, quray
bastaptı.
401. Ülkenimen ülken, balamen
baladay qalay bolsa, solay oynap
- külip otıratın.
Tenimen oynap – külip
bulandaydı.
402. Oypañ – toypañ boldı.
Oypañ – toypañın şıǵardı.
403. Oyran – asır boldı.
Oyran – asırın şıǵardı.
404. Oyran – botqa boldı.
Oy – sanam oyran – botqa.
Oyran – botqası şıqtı.
405. Oyran – topır qıldı.
Oyran – topırın şıǵardı.
406. Oqta – tekte pısqırıp qayadı.
407. Oqtın – oqtın jañbır sirkiredi.
408. Oqşaw – oqşaw qonǵan.
409. Olay – bulay laqtırdı.
410. Zeynetter qoldarında onı –
munısı bar jetip keldi.
411. Orǵıp – qorǵıp jürdi.
412. Orındı – orınsız maqtaldı.
Orındı – orınsız söz suruq.
413. Öldim – taldım degendi...
414. Ol ölip – talıp owruwhanaǵa
jetkizdi.
415. Özip köbeyip, ösip – örbip
damıǵan.
416. Rossiyada qapitalizmin osı soñ
talpınuwı bizdin şet aymaqtarda
öte – mäte ayqın körinip otır.
417. Öytip – büytip jürip adam
qatarına qosıldım.
418. Kün kürkirep, öktim – öktim
jañbır quydı.
419. Bet – awzı parşa - parşa üsti –
bası parşa – parşa . parşa – parşa
boldı.
420. Bet patır – patır jandı.
421. Qaydı puşayt – puşayt dep
şaqıradı
422. Pıs – pıs etip uyıqtap jatır
Tanaw pıs – pıs etti
423. Olardıñ bäri pır – pır uyıqtap
jatır.
424. Tereze saldır – güldir etip, äynegi
bit – şıt boldı.
425. Sawıq – sayranmen köp jürip
qaldı.
Sawıq – sayran bayaǵı qalpı,
bayaǵı boyın erkin ustawı eli de
sol.
426. Saq saq küldi.
427. Saqır – suqır etti.
428. Salıp – urıp keledi.

429. Sasıp – pıspay izimdi jasırdım.
 430. Sawda – sattıqpen aynalıstı.
 431. Saldır – suldır esik aşıldı.
 Isqaqov
 432. Boyı sal – sal qazğala almay qalıptı. Aqışev
 433. Sarq – surq etti.
 434. Sart – surt etti. Sart – surt gattı sartıldadı.
 435. Satır – kütir etti ete qaldı.
 436. Saw – saw tögildi.
 437. Sekek – sekek etti. Sekek – sekek, erbeñ – erbeñ etti, sekeñdedi.
 438. Selk – selk etti.
 439. Bası solq – solq etti.
 440. Sarp – sarp etti.
 441. Suwdır – suwdır etti.
 442. Suwdır – suwdır etti.
 443. Sulıq – sulıq túsip jattı.
 444. Sümeñ – sümeñ etti.
 445. Sıñğır - sıñğır sıñğırladı.
 446. Sıp – sıp etti. Sıp – sıp, dır dır edip sıpıldadı , suwsıldadı.
 447. Ol sıq – sıq küldi.
 448. Qız sıq – sıq juttı.
 449. Jastıq, jigit – jeleñniñ sıñqıl – sıltıñına kiylikpese bolmadı me? Dep orazbay bir tanar küldi.
 450. Tamşı sırt – sırt tamıp tur.
 451. Sırğalı onı öytip – büytip sılap – sıypap jolğa saldı zamanbek eki jyrikti sılap – sıypap bağıp otır.
 452. Ol sır – sır etti.
 453. Taqıl – taqıl tamaq işti.
 454. Umsıntayğa da tana – monşaq tağarmız. Kemeñgerov
 455. Tanıs – bilis adam. Tanıs – bilis boldı.
 456. Tañq – tañq küldi, soqtı.
 457. Tap – turp jürgizdi. Ayağın tarp – turp bastı.
 458. Tatuw – tätti turıp jattı. len, jas
 459. Tañdayı taq – taq ete qaladı.
 460. Özine taq – tuq jetedi.
 461. Tamaq taqıl – tuqıl boladı. Taqıl – tuqıl tamaq.
462. Tapa – taltüs keldi.
 Tapa – taltüste jüz qaralı jılqı şettegi bir aq biydayğa kirip alıp birt – birt üzip jür.
 463. Tapır – tupır jürgizgen.
 464. Talasa – tarmasa söledi.
 465. Astıq taw – taw bop üyilip jattı. Taw – taw as bar.
 466. Täy – täy bastı.
 467. Tez – tez jazıp berdi ülestirdi.
 468. Qambanıñ işi temir – tersekke tolı.
 469. ... toz – tozı şıqqan kezeninin körkem küweligi, ornı tolmas ökiniş izi ..
 Toz toz boldı etti, qıldı.
 470. äsker top – top bolıp attandı
 471. Tırbañ – tırbañ ayaq – qolın köterip tırbañdadı.
 472. Etigin tırp – tırp süyretti.
 473. Motosikidiñ tır – tır dawsı estildi. Tır – tır qasıdı.
 474. Tıq – tıq basıp ketip baradı.
 475. Tırq – tırq küldi.
 476. Tamşılar qañıltırğa tırs – tırs tamıp tur.
 477. Tırısıp – sbürisip tigisi sökti.
 478. Tırısıp – tırmısıp säwle tüsken jaqqa umtılip baqtım.
 479. ... ürker töbeden awa uw – şuwın azaytıp bäsensiy bastadı
 480. Nurbike, ubırıp – şubırıp, tört balasın erte keldi.
 481. Nayzağay jalt etip oynap şıqtı da bärin uyqı – tuyqı etti.
 482. Bağıyla men Erbolat jeñiske qaray umar – jumar domalay berdi.
 483. ... üşin el basqarıp jürgen atqaminerler ağan neşe türli jala jawıp “urı – qarı” degen at qoyıp ...
 484. ... awrıp otırğan qızdıñ üstine bürkti de uşıq – uşıq dep ayağın dalağa täñkerip tastadı.
 485. Jumıskerler uwlasıp – şuwlasıp köşüwge dayarlanıp jattı.
 486. Uwmaq- şuwmağı men qırğa şıqtı.
 Uwmaq – şuwmaq qoydar.

487. Birdeñ elerdi uwma – juwma küyi köterip kolya kirip keldi. Uwma – juwma qatar.
488. Ulma – julma kiyim. Zat terisin Ulma – julma etti.
489. Ol jılqını urıp – jıǵdı. Jılqısını urıp – jıǵıp, toǵız jılqısın äketti.
490. Urıs – keris şıǵarıp külpaşqa kün körsetpedi.
491. Tay boylawlı turǵan jerinen uştı – küyli joq bolıp şıqtı.
492. Basqa qızdar uşıp – qonıp jigitterge özderi tiyisip jür.
493. Uyalmay – qızarmay pas uwıs joñışqağa bes jüz som suraytının. Qaytersiñ.
494. Jurt uwman – duwman qol saǵıp jadır.
495. Üyt – büyt dep, aqıl da ayta bermeytin. Salǵariyn
496. jas jubaylar ürmek – dürmek bop jappay türegeldi. Nurmaǵambetov
497. Übirlı – şübirlı bol.
498. Jol boyı üzdik – sozdıq maşiyına kerüweninen köz sürinedi.
499. Kolhozda maldıñ soyılıwına üzildi – kesildi tıyım salındı.
500. Ol tek üzip – julup ketüwdi ğana oylaydı.
501. Qızdar dawrıǵı sıp üydek – tüydek kele jattı.
502. özine jaratılıs önerdi üyip – tögip oq bergem eken
503. Ol ünsız – tilsız öz bölmesine keldi.
504. Üşti – küyli joǵaldı.
505. İytqonaq ta qızılşaga beriletin azıqtan üzip – jarıp kerektenedi.
506. Jılqılar biydaydan üzip – şalıp, egiñen şettey berdi.
507. Jigitter äldeqaşan üyli – küyli bop ketken.
508. Bügin üytip – büytip aman alıp qalǵanmen, erteñ ayırılardı.
509. Tarumar qaǵazdar üki – tüki boldı.
510. Üstin – üstin qar jaqıp, bet qaratpas boran saqtı.
511. Munday suwıqtı körmegender üsinip – qabınıp apatqa uşıraydı.
512. Soñǵı üş – tört küñen beri mazası äbden ketken.
513. Şalǵay – şalıs söz . Şalǵay – şalıs söyledi.
514. Şalqıp – tasıp ömir keşti.
515. Qayıq tolqınǵa mandayın şalp – şalp urıp, ilgeri jılıdı.
516. Öziniñ şama – şarıqına qaray qıymıldadı.
517. Şar – şar etti.
518. Şatır – kütir sindı.
519. Astıqtı şaşpay – tákpey jıynap aldı.
520. Bol – boldıñ astına alıp şaq – şaq etti.
521. Tisin şaqur – şuqır qayradı.
522. Temir buǵawların şaldır – şuldır etkizdi.
523. Şañq – şañq etti.
524. Seksewilder şart – şurt sindı, şottı şart – şurt qaqtı.
525. Şiyq – şiyq etti.
526. Şöp – şöp süydi.
527. Şur – şur şurıldaydı.
528. Eki dos özderinşe şij – bij jasap tamaqtarın endi aldına ala bergem de äskerbekirdi.
529. Suw kemerinen orta tüsip, şımır – şımır qaynaydı. M. Äwezov
530. Şıñq – şıñq şıñqıldadı.
531. Şıp – şıp ter tıqadı. Şıp – şıp etti.
532. Küzgi salqınmen borbayları şıt – şıt bolǵan. T. Nurmaǵambetov
533. Jeroşoqtarda jas arşa şıtır – şıtır uşqın şaşadı. G. Slanov
534. Onıñ murnınıñ uşı terlep iñq – iñq qazıp jadır. Jarmaǵambetov
535. Artiyst boldım dep irbiñdap – jirbiñdap jürme. Bayseyitov
536. Samarqant bekdaları qızdı ırǵaltıp jırǵaltıp asıl qazına jasawmen uzatqan. Esenberliyn
537. Qızına toy istep ırǵap – jırǵap uzattı. Şükirov
538. Is – ıs ısıldagan dıbis şıǵardı.
539. Qıltağa biz burın iligip, iñ – jıñsız etip ketemiz be?

540. Şopandar toyı da sonqı jıldarı ırñ
– jırñmen ötetin boldı.
541. Tez tez ılpñ – jılplñ etip, tamaq
dayındağan bolıp jür.
542. Maqmut bar inta – zeyinimen
şımırqana tındadı.
543. Kenjegül iske intı – şıntımen
kirisip ketken eken.
544. Beket alğaşqıda ırdu – dırdumen
eke – şeşeni sağınbay jürdi.
545. Baqiy ırjñ – ırjñ küle berdi.
546. Isıldap – pısıldap kiyinip jattı.
547. äkemniñ artınan ile – şala awılğa
tartım.
548. Aqşaqalı bas añdıytın tilek tilep,
kempirler mazdanatın – jawrap
jüdep, balalar dop oynaytın
kündiz – tüni, tilekpen şubırdı ma
ilek – ilek
549. Qılmıstñ iz – tüzi suwımay
turğanda kıymıldap qalmasaq
bolmaydı. Näbiyev

3.3. SÖZCÜK TÜRÜ BAKIMINDAN İKİLEMELER

3.3.1. Cins Adlardan İkileme

ağa	–	ini
ağa	–	jeñge
ağayın	–	jurağat
azıq	–	tülük
ay	–	jay
aytıs	–	tartıs
ay	–	şay
ayıp	–	anjı
alqa	–	qotan
alası	–	beresi
aldı	–	artı
alım	–	berim
alıs	–	beris
alıs	–	julıs
alım	–	salıq
anda	–	munda
apır	–	tupır
apır	–	tapır
arqa	–	jarqa

arıl	–	tarıl
araq	–	şarap
aralas	–	quralas
astı	–	üsti
as	–	suw
ataw	–	kere
at	–	ton
ata	–	ana
ata	–	baba
ata	–	ene
atı	–	jöni
awzı	–	murnı
awırğan	–	mawırğan
aw	–	jay
awıl	–	aymaq
awıs	–	tüyis
aştı	–	toqtı
aşuw	–	ıza
aşçı	–	tuşçı
ayaq	–	bası
ayaq	–	tabaq
äzil	–	külki
äyel	–	erkek
äke	–	köke
äke	–	üke
ädet	–	ğurıp
äkey	–	ükey
äke	–	şeşe
añki	–	tänki
äwre	–	sarsañ
ädet	–	dağdı
äzil	–	qaljın
äzil	–	mazaq
äzil	–	oyın
äzil	–	ospaq
äzil	–	ökpe
äzil	–	sawıq
äzil	–	sıqaq
äke	–	baba
äkimşildik	–	ämırşilik
än	–	biy
än	–	küy
äwliye	–	änbiye
bağıt	–	bağdar

baqsı	–	balger	erik	–	jiger
baq	–	baq	esep	–	qiysap
baqar	–	şa qar	ekew	–	ekew
baqsı	–	täwip	eleñ	–	alañ
bala	–	şağa	esep	–	tayaq
baldır	–	batpaq	es	–	tüs
balşı	–	balger	jaba	–	salma
barımta	–	sırımta	jay	–	küy
bası	–	közi	jaqın	–	juwıq
baw	–	şuw	jalşı	–	jaqpay
bälen	–	tügen	jan	–	jaq
bäle	–	jala	jar	–	jar
bet	–	jüz	jazuw	–	sızuw
beti	–	qolı	jaqın	–	jora
böri	–	qarı	jala	–	päle
buwra	–	qotan	jalğız	–	jalqı
buzaw	–	torpaq	jasaw	–	jabdıq
burış	–	burış	jabdıq	–	jaraq
büge	–	şige	jaqsı	–	jaman
bıt	–	şıt	jaqsı	–	jaysañ
bılış	–	bılış	jaraq	–	jabdıq
bij	–	tıj	jawın	–	şaşın
birew	–	mirew	jäbir	–	japa
göy	–	göy	jel	–	quz
guw	–	guw	jer	–	suw
ğış	–	ğış	jesir	–	jebir
dañ	–	duñ	jebir	–	jesir
daw	–	şar	jem	–	şöp
dämdes	–	tuzdas	jemis	–	jiydek
däm	–	tuz	jer	–	kök
dälme	–	däldik	jetim	–	jesir
däнди	–	daqıl	jıyın	–	terin
däri	–	därmek	jıyğan	–	tergen
del	–	sal	joldas	–	jora
duwman	–	sawıq	jora	–	joldas
duwman	–	dırduw	qoqtı	–	bardı
duwman	–	qızıq	julın	–	jüyke
dük	–	dük	jügen	–	qurıq
dıbır	–	dıbır	jüris	–	turis
egjey	–	tegjey	jüye	–	jüye
erli	–	baylı	jürüw	–	turuw
el	–	jurt	jılan	–	şayan
em	–	dom	jıra	–	jıqpıl
enşi	–	üles	jıra	–	jılğa

jıqpıl	–	jıqpıl	kiyim	–	keşek
jılı	–	jumsaq	kiris	–	şığıs
jın	–	jın	kiresili	–	şığasılı
jırbıñ	–	jırbıñ	qañğır	–	küñgir
jigit	–	jeleñ	qajır	–	qayrat
jiger	–	qayrat	qazan	–	ayaq
zañğır	–	zuñğır	qazan	–	oşaq
zar	–	muñ	qazı	–	qarta
zäbir	–	japa	qaydağı	–	jaydağı
zerde	–	zeyin	qayır	–	zeket
zeñ	–	zeñ	qaqañ	–	suqañ
zuw	–	zuw	qam	–	jay
iyba	–	ädep	qan	–	jın
iyquw	–	qiyquw	qant	–	şay
iyt	–	qus	qañq	–	qañq
iyis	–	qoñıs	qarama	–	qarsılıq
iyuw	–	qiyuw	qarq	–	qarq
kelin	–	kepşik	qarama	–	qayşılıq
kekeñ	–	sekeñ	qarğa	–	quzğın
keler	–	kelmes	qaruw	–	jaraq
keli	–	kelsap	qaruw	–	sayman
kedey	–	kepşik	qat	–	şot
kelgen	–	ketken	qawip	–	qater
keleke	–	kekesin	qaşqın	–	pısqın
kerek	–	jaraq	qağaz	–	qalam
kir	–	qon	qajır	–	quwat
köylek	–	könşek	qayrat	–	jiger
köylek	–	dambal	qaqqı	–	soqqı
kölik	–	sayman	qaqpay	–	soqpay
körgeñ	–	baqqan	qaq	–	soq
körşi	–	qolañ	qalam	–	qağaz
köje	–	möje	qaltañ	–	qaltañ
körpe	–	jastıq	qalt	–	qalt
körpe	–	tösek	qarın	–	qajaq
köş	–	qon	qası	–	közi
küy	–	jay	qatar	–	qurbı
küy	–	qon	qatın	–	qalaş
küyiniş	–	süyiniş	qawın	–	qarbız
kübir	–	sıbir	qiyqaq	–	siyqaq
küñkil	–	süñkil	qıyqañ	–	sıyqañ
kütip	–	baptaw	qıypañ	–	qıypañ
kese	–	ayaq	qıyın	–	qıspap
keskin	–	kelbet	qıyt	–	qıyt
kärip	–	qaser	qoyın	–	qoltıq

qoyın	–	qonşı	mal	–	jan
qoqan	–	loqı	maljañ	–	maljañ
qoqır	–	soqır	män	–	jay
qonaq	–	qopsı	meñ	–	zeñ
qora	–	qopsı	miñgir	–	miñgir
qoja	–	molda	moja	–	moja
qoyt	–	qoyt	muñ	–	zar
qoqañ	–	soqaq	mıytıñ	–	mıytıñ
qoqtıq	–	soqtıq	mij	–	tij
qoqım	–	soqım	oypañ	–	toypañ
qoldan	–	qolğa	oyran	–	asır
qorlıq	–	zorlıq	oyran	–	botqa
qoldı	–	ayaq	oyran	–	topır
qoñsı	–	qolañ	ol	–	pul
qosşı	–	qolañ	oypıl		toypıl
qoş	–	qoş	oyın	–	duwman
qutiñ	–	qutiñ	oyın	–	külki
quyırq	–	bawır	oyın	–	sawıq
qural	–	jabdıq	oyın	–	şını
qurjin	–	qurjin	oquw	–	bilim
qurt	–	may	onı	–	munı
quwğın	–	sürgin	apay	–	topay
quwlıq	–	sumdıq	oyuw	–	örnek
quda	–	jekjat	oyda	–	qırda
qural	–	sayman	oydağı	–	qırdağı
qıbır	–	jıbır	onan	–	munan
qıbır	–	sıbır	ondağı	–	mundağı
qızıq	–	duwman	oñqa	–	şoñqa
qıltıñ	–	sıltıñ	ökpe	–	saqpa
qırğın	–	sürgin	ölim	–	jitim
qırıs	–	tırıs	öner	–	bilim
qılmıñ	–	qılmıñ	ören	–	jaran
qımıñ	–	qımıñ	ötken	–	ketken
qıñq	–	qıñq	ökpe	–	bawır
qıñqıl	–	sıñqıl	ökpe	–	reniş
qırğın	–	sürgin	ölgen	–	jitken
qırq	–	qırq	öñ	–	tüs
qır	–	qır	örik	–	meyiz
qırtıs	–	qırtıs	ösek	–	ayañ
qışır	–	qışır	ösek	–	jala
läm	–	miym	pah	–	pah
may	–	may	parız	–	parız
mal	–	bas	päle	–	jala
mal	–	jay	pälen	–	tügen

pälənşe	–	tügenşe	uw	–	şuw
pış	–	pış	uzın	–	sonar
sayqı	–	mazaq	urı	–	qarı
sana	–	sezim	urıp	–	soğuw
sawıq	–	sayran	uw	–	duw
sawda	–	sattıq	uw	–	zär
saqır	–	saqır	uwmaq	–	şuwmaq
sawıt	–	sayman	uwma	–	juwma
sälem	–	sawqat	ul	–	qız
sebep	–	saldar	ulpa	–	otan
sorpa	–	suwan	uñğıl	–	şunğıl
soqa	–	sayman	urlıq	–	qarlıq
sorlı	–	sortañ	urıs	–	keris
süyek	–	sayaq	urıs	–	qağıs
sıbır	–	kübir	uwqan	–	suwqan
sıldır	–	sıldır	üy	–	jay
sılپ	–	sılپ	üy	–	küy
sıñqıl	–	sıltın	ülken	–	kişi
sıqaq	–	äzil	ün	–	tün
talap	–	talğam	ürim	–	butaq
tana	–	monşaq	übir	–	dübir
taram	–	taram	üzir	–	mäzir
tars	–	kürs	ürgin	–	sürgin
tartıs	–	talas	üsti	–	bası
taw	–	ken	üşkirip	–	tüşkirip
taylı	–	tayaq	habar	–	oşar
talan	–	taraj	hal	–	jay
tamır	–	tanıs	hat	–	mat
talap	–	tilek	hawıp	–	qater
talas	–	tartıs	hat	–	şot
taw	–	tas	şaban	–	şardaq
täj	–	taq	şatır	–	şutır
tätti	–	dämdi	şay	–	pay
täk	–	täk	şay	–	suw
teri	–	tersek	şayıp	–	juwuw
temir	–	tersek	şaltay	–	baltay
teli	–	tentek	şama	–	şarıq
toz	–	toz	şañ	–	şuñ
toqtı	–	torım	şaq	–	şaq
tuz	–	däm	şöp	–	şar
tuwıs	–	tuwma	şulıq	–	uyıq
tulğa	–	turpat	şuw	–	şuw
tilek	–	talap	şıbın	–	şırkey
til	–	köz	şıj	–	bıj

şij	–	mij
ıǵın	–	şıǵın
ıqılas	–	iltiyapat
ırım	–	sırım
ıbır	–	jıbır
ıbır	–	sıbır
ıdıs	–	ayaq
ımı	–	jımı
ıñ	–	jıñ
ıǵın	–	şıǵın
ıqpıl	–	jıqpıl
ınta	–	zeyin
ınta	–	jiger
ıntı	–	şıntı
ıñqıl	–	sıñqıl
ıñ	–	şıñ
ırdu	–	dırdu
ırıs	–	däwlet
ilik	–	şatıs
iz	–	tüz
irik	–	şirik
işek	–	qarın
işek	–	sile

3.3.2. Zamirlerden İkileme

anaw	–	mınaw
siz	–	biz

3.3.3. Sıfatlardan İkileme

3.3.3.1. Aynı sıfattan kurulan ikileme

ayǵız	–	ayǵız
aluwan	–	aluwan
andız	–	andız
arba	–	arba
arsa	–	arsa
basqa	–	basqa
bastı	–	bastı
badanaday	–	badanaday
beles	–	beles
beldew	–	beldew
borşa	–	borşa
budır	–	budır

bujır	–	bujır
buldır	–	buldır
bulıñ	–	bulıñ
buj	–	buj
buwma	–	buwma
bürme	–	bürme
bıjır	–	bıjır
bitqıl	–	bitqıl
bir guw	–	bir guw
duw	–	duw
düñk	–	düñk
düsir	–	düsir
digirdey	–	digirdey
diñgekter	–	diñgekter
enküw	–	enküw
jamaw	–	jamaw
jaqpar	–	jaqpar
jalǵız	–	jalǵız
jalǵaw	–	jalǵaw
japıraq	–	japıraq
jemtik	–	jemtik
jentek	–	jentek
jolaq	–	jolaq
jup	–	jup
julma	–	julma
julım	–	julım
jırım	–	jırım
jıpır	–	jıpır
jırtañ	–	jırtañ
jırtıq	–	jırtıq
zıñ	–	zıñ
iyir	–	iyir
kew	–	kew
kübir	–	kübir
küj	–	küj
kümbir	–	kümbir
kürdek	–	kürdek
küs	–	küs
kir	–	kir
qazan	–	qazan
qabat	–	qabat
qap	–	qap
qaspaq	–	qaspaq
qatpar	–	qatpar

qadaw	–	qadaw
qarın	–	qarın
qatar	–	qatar
qaw	–	qaw
qiyda	–	qiyda
qıylı	–	qıylı
qojalaq	–	qojalaq
qora	–	qora
qos	–	qos
qolat	–	qolat
quraq	–	quraq
quşaq	–	quşaq
quj	–	quj
quwıs	–	quwıs
qulaş	–	qulaş
quraw	–	quraw
qılan	–	qılan
mij	–	mij
orğıl	–	orğıl
örim	–	örim
örkeş	–	örkeş
pora	–	pora
sala	–	sala
saltaq	–	saltaq
satal	–	satal
satal	–	satal
sawıs	–	sawıs
sıpsıñ	–	sıpsıñ
taram	–	taram
tay	–	tay
taw	–	taw
tom	–	tom
tüte	–	tüte
tır	–	tır
uşıq	–	uşıq
üyir	–	üyir
şaq	–	şaq
şalbar	–	şalbar
şoqpıt	–	şoqpıt
şoq	–	şoq
şoqıraq	–	şoqıraq
şöre	–	şöre
şıldır	–	şıldır
şım	–	şım

3.3.3.2. Ayrı Sıfatlardan Kurulan İkileme

adır	–	budır
ağalı	–	inili
ağal	–	jağal
adırlı	–	budırlı
adıñ	–	küdiñ
az	–	kem
az	–	maz
ayqış	–	uyqış
aybaq	–	saybaq
ayğız	–	uyğız
aydaq	–	jaydaq
ayla	–	täsil
aypar	–	jaypar
ayran	–	asır
aqar	–	şaqar
aqsaq	–	toqsaq
aqtılı	–	qaralı
aldıñ	–	düldiñ
alay	–	düley
ala	–	qula
alan	–	bulan
alma	–	julma
alpıs	–	jetpis
alaw	–	jalaw
alba	–	julba
alım	–	berim
alım	–	julım
alalı	–	qulalı
almalı	–	salmalı
alıs	–	jaqın
analı	–	balalı
anday	–	munday
apalı	–	siñili
arğı	–	bergi
ardıñ	–	gürdiñ
artıq	–	awıs
artıq	–	kemdi
aspa	–	tökpe
astılı	–	üstili
awmalı	–	tökpele
aşılmalı	–	jabılmalı

aşpa	–	jalap	jadaw	–	jü dew
aşıq	–	tesik	jawındı	–	şaşındı
aşıq	–	şaşıq	jeñil	–	jelpi
äbi	–	täbi	jeñil	–	jelteñ
ajik	–	küjik	jıynap	–	tergen
äkeli	–	balalı	jöndi	–	jönsiz
äri	–	säri	juwas	–	qoñır
äreñ	–	päreñ	jüzdep	–	mıñdap
älem	–	jälem	jürgen	–	turğan
baj	–	buj	jırtıq	–	tesik
balalı	–	şağalı	iyir	–	qıyır
bulañ	–	talañ	käkir	–	şükir
bıǵı	–	jıǵı	kedir	–	budır
birli	–	jarım	keler	–	keter
dabır	–	dübir	kelimdi	–	ketimdi
dal	–	dul	keris	–	şalıs
dos	–	jar	köne	–	köski
egil	–	tegil	kör	–	jer
erli	–	baylı	köriner	–	körinbes
esqi	–	qusqı	kübir	–	jıbır
egindik	–	şabındıq	küldi	–	kömeş
emen	–	jarqı	kiresili	–	şıǵasılı
emin	–	erkin	kişi	–	girim
erke	–	totay	qaǵındı	–	soǵındı
eldi	–	küнди	qarıp	–	qaser
elsiz	–	jurtsız	qaǵılǵan	–	soǵılǵan
eren	–	ǵayıp	qalǵan	–	qutqan
erkek	–	şora	qarañ	–	qurañ
eskili	–	jañalı	qatqan	–	qutqan
essiz	–	tussız	qattılı	–	jumsaqtı
estiler	–	estilmes	qıysıq	–	qıñır
jayma	–	qoñır	qıyın	–	qıspaq
jayıp	–	şuwma	qıyın	–	qıstaw
jalba	–	julba	qıyır	–	şıyır
jalǵız	–	jarım	qıyañ	–	keski
jalım	–	julım	qıyqa	–	siyqa
jaman	–	juman	qıyqım	–	siyqım
jarq	–	jurq	qıyqı	–	jıyqı
jayaw	–	jalpı	qızıl	–	josa
jayma	–	şuwaq	qılañ	–	sılañ
jaqsılı	–	jamandı	qırıq	–	elüw
jamandı	–	jaqsılı	mayda	–	şüyde
jaman	–	jäwtik	maldı	–	jandı
jandı	–	jaqtı	märe	–	säre

mädeni	–	köpşilik
mädeni	–	turmıstıq
meñ	–	zeñ
muñdı	–	zardı
neken	–	sayaq
oylı	–	qırlı
olpı	–	solpı
opır	–	topır
oypıl	–	toypıl
onday	–	munday
onşa	–	munşa
orındı	–	orınsız
oyqı	–	şoyqı
ötı	–	ketti
öşti	–	qastı
saldır	–	salaq
salğırt	–	salaq
salqın	–	salğırt
seldir	–	selew
sorpa	–	suwıq
tanıs	–	bilis
tawlı	–	tastı
taqıl	–	tuqıl
tasır	–	tusır
tam	–	tum
tätti	–	dämdi
tomağa	–	tuyıqtıq
uwaq	–	tüyek
ubaq	–	şubaq
uzaq	–	sonar
uzaq	–	süre
uzındı	–	qısqaılı
uzın	–	süre
ulan	–	asır
ulan	–	baytaq
ulılı	–	kişili
usaq	–	tüyek
uşan	–	teniz
uwayım	–	qayğısız
uwlı	–	şuwlı
uwmaq	–	şuwmaq
uwma	–	juwma
uzın	–	şubaq
uypa	–	tuypa

ulma	–	julma
uşıp	–	qonba
ulan	–	ğayır
üysiz	–	küysiz
übirli	–	şübirli
üzdik	–	sozdıq
üyelmeli	–	süyelmeli
üyli	–	jaylı
üyeme	–	jüyeme
ülkendi	–	kişili
ülken	–	kişi
ünsiz	–	tilsiz
üzik	–	kesik
üyli	–	küyli
üş	–	tört
şala	–	jansar
şalğay	–	şalıs
şaldır	–	şälkes
şaldır	–	şatpaq
şälkem	–	şalıs
şeksiz	–	şetsiz
şetsiz	–	şeksiz
şiykili	–	piili
şığasılı	–	kiresili
ığay	–	sığay
ığı	–	jığı
ıldım	–	jıldım
ımdas	–	jımdas
ıp	–	ras
ıssılı	–	suwıqtı
ırkes	–	tirket
irili	–	kişili
irili	–	uwaqtı
irili	–	usaqtı
ilip	–	qaqpa
ilip	–	şalma
irik	–	şirik
işti	–	tıstı

3.4. ZARFLARDAN İKİLEME

abiñ	–	kübiñ
abır	–	jabır
abır	–	dabır

abılıp	–	sabilip	apas	–	qapas
abır	–	sabır	apır	–	topır
ağaran	–	ağaran	aralasıp	–	quralasıp
ağal	–	sağal	arbañ	–	arbañ
ağıl	–	tegil	arqalay	–	marqalay
azıp	–	tozıp	arlı	–	berli
azın	–	awlaq	arpıl	–	tarpıl
ayqay	–	uyqay	arpıl	–	turpıl
ayqış	–	uyqış	arsa	–	arsa
ayğaylap	–	uyğaylap	arsıl	–	gürsil
ayında	–	jılında	artınıp	–	tartınıp
aqay	–	toqay	arıp	–	talıp
aqşañ	–	aqşañ	araq	–	saraq
aqtarıp	–	töñkerip	ara	–	kidik
aqı	–	pulsız	aralas	–	quralas
aqırıp	–	şaqrıp	ara	–	tura
ala	–	böle	arı	–	beri
alaq	–	alaq	aspay	–	saspay
alaq	–	jalaq	astan	–	kesten
alañ	–	julañ	astın	–	üstin
alaw	–	dalaw	asıp	–	sasıp
aldaw	–	arbaw	awnap	–	quwnap
aldır	–	buldır	awıq	–	awıq
ala	–	julaq	aha	–	hala
alqın	–	julqın	aşılıp	–	şaşılıp
alma	–	kezek	aşıp	–	jarıp
alıp	–	julıp	aşıp	–	şaşıp
alas	–	qaras	arıp	–	tarıp
alaw	–	jalaw	äbi	–	täbi
aldaw	–	suwlap	ärli	–	bärli
alay	–	bulay	äri	–	bäri
alda	–	jalda	äleyim	–	täleyim
alqam	–	salqam	äntirek	–	täntirek
aman	–	esen	äntek	–	täntek
anda	–	sanda	äreñ	–	päreñ
añ	–	tañ	älsin	–	älsin
apay	–	topay	ältek	–	tältek
ap	–	sap	äne	–	mine
apıl	–	qupıl	añki	–	tañki
apıl	–	tapıl	äpter	–	täpter
apıraq	–	tapıraq	äytip	–	büytip
apır	–	japır	älim	–	berim
apalañ	–	topalañ	äreñ	–	äreñ
apırıp	–	japırıp	äste	–	äste

baj	–	baj	bır	–	bır
baylap	–	matap	bırq	–	bırq
bayqap	–	bayqap	birt	–	birt
baqıra	–	şaqıra	bıt	–	bıt
baqırıp	–	şaqırıp	bıtır	–	bıtır
balp	–	balp	birte	–	birte
bal	–	bul	biliner	–	bilinbes
baldır	–	buldır	biren	–	saran
bara	–	bara	bilew	–	bilew
barar	–	barmas	birtin	–	birtin
barbañ	–	barbañ	gül	–	gül
bar	–	bar	güj	–	güj
barıp	–	kelip	gümp	–	gümp
basa	–	basa	gür	–	gür
basa	–	janşa	gürs	–	gürs
bastan	–	ayaq	gürsil	–	dürsil
bezep	–	bezep	dabır	–	dabır
boda	–	boda	daq	–	daq
bolp	–	bolp	daqpa	–	daqtap
bort	–	bort	dalaq	–	dalaq
biyttep	–	qurttap	dar	–	dar
böle	–	jara	dalan	–	dulan
buwdaq	–	buwdaq	dal	–	dal
buwıp	–	tüyip	dal	–	dul
bulañ	–	talañ	damıl	–	damıl
buldır	–	buldır	day	–	day
bultañ	–	bultañ	dala	–	dala
bult	–	bult	dara	–	dara
burqan	–	tarqan	däl	–	däl
burq	–	burq	deleñ	–	deleñ
burq	–	sarq	doda	–	doda
burtañ	–	burtañ	duw	–	duw
bulqan	–	talqan	duwlı	–	şuwlı
buza	–	jara	dürkin	–	dürkin
buzıp	–	jaruw	dürs	–	dürs
bülk	–	bülk	dümp	–	dümp
büqjeñ	–	büqjeñ	düñgir	–	düñgir
bürme	–	bürme	dür	–	dür
bügin	–	erteñ	dıñ	–	dıñ
bijiñ	–	bijiñ	dıñq	–	dıñq
bıq	–	bıq	dır	–	dır
bılq	–	bılq	dik	–	dik
bılq	–	sılq	dikeñ	–	dikeñ
bılş	–	bılş	dikiñ	–	dikiñ

diñk	–	diñk	jadap	–	jüdeu
dirdek	–	dirdek	jazı	–	küzi
egil	–	tegil	jal	–	jal
ebil	–	sebil	jalap	–	jalmap
emen	–	jarqı	jalap	–	juqtaw
emin	–	erkin	jalmañ	–	jalmañ
entige	–	entige	jandı	–	jansız
ersili	–	qarsılı	jatpay	–	turmay
erinbey	–	jalıqpay	jayrañ	–	jayrañ
esen	–	aman	jalaq	–	jalaq
edel	–	jedel	jalañ	–	jalañ
edireñ	–	edireñ	jalañ	–	julañ
ejil	–	küjil	jalbañ	–	julbañ
elbeñ	–	elbeñ	jalp	–	jalp
elbe	–	selbe	jalp	–	julp
elbesip	–	selbesip	jalt	–	jalt
eleñ	–	alañ	janıp	–	janıp
elep	–	ekşep	jaña	–	jaña
elpeñ	–	elpeñ	jara	–	mara
el	–	sel	jarata	–	jarata
elteñ	–	selteñ	jarbañ	–	jarbañ
emis	–	emis	jarqıl	–	jurqıl
eñk	–	eñk	jarıq	–	jarıq
erbeñ	–	erbeñ	jarıq	–	jurıq
ereñ	–	sereñ	jawşı	–	jalam
essiz	–	tussız	jayawlap	–	jalpılap
jazı	–	qısı	jeke	–	jeke
jayıp	–	şuwuw	jele	–	jorta
jaq	–	jaq	jelp	–	jelp
jalaq	–	julaq	jeñil	–	jelpi
jalba	–	julba	jermen	–	jeksen
jalbañ	–	jalbañ	jeke	–	dara
jalp	–	jalp	jeme	–	jemde
jalt	–	jult	jeter	–	jetpes
jaltaq	–	jaltaq	jebep	–	demep
jaltañ	–	jaltañ	jeleñ	–	jeleñ
jaltır	–	jultır	jelep	–	jebep
jamap	–	jasqap	jelk	–	jelk
japaq	–	japaq	jiyi	–	jiyi
japır	–	jupır	jıyılıp	–	terilip
jarq	–	jurq	jıyınıp	–	tüyinip
jarım	–	jartı	jota	–	jota
jayaw	–	jalpı	joldı	–	jolsız
jağınıp	–	jalpayuw	jol	–	jol

joqtan	–	bardan	keler	–	kelmes
jondap	–	jondap	kelip	–	kelip
jon	–	jon	kerilip	–	sozılıp
jorğa	–	jortaň	kele	–	kele
josa	–	josa	kemseň	–	kemseň
jula	–	mula	keňk	–	keňk
jüdep	–	jadap	keşeli	–	bügindi
jün	–	jün	köpe	–	körnew
jürdim	–	bardım	kösteň	–	kösteň
jüre	–	bara	köre	–	bile
jüre	–	jüre	köriner	–	körinbes
jürip	–	jürip	kündiz	–	tüni
jıbir	–	jıbir	kün	–	tün
jılap	–	sıqtaw	küni	–	tüni
jım	–	jırt	kür	–	kür
jımıň	–	jımıň	kürs	–	kürs
jırq	–	jırq	kürt	–	kürt
jırtaň	–	jırtaň	küdirip	–	jandıruw
jırım	–	jırım	küyli	–	jaylı
jıgıla	–	sürine	küyip	–	janıp
jıgılıp	–	sürinip	külip	–	oynap
jılda	–	jılda	künde	–	künde
jıq	–	jıq	küňgir	–	küňgir
jılmaň	–	jılmaň	kütir	–	kütir
jılmiň	–	jılmiň	küyeleş	–	küyeleş
jılpaň	–	jılpaň	kümbir	–	kümbir
jılt	–	jılt	kümp	–	kümp
jıltıň	–	jıltıň	kürk	–	kürk
jıpılıq	–	jıpılıq	kürp	–	kürp
jırta	–	mırta	kesip	–	jarıp
jik	–	jik	kesip	–	pişip
zar	–	zar	käňgir	–	küňgir
zıp	–	zıp	kiyip	–	jarıp
zır	–	zır	kiye	–	miye
zırq	–	zırq	kir	–	kir
zirk	–	zirk	kirt	–	kirt
iyzeň	–	iyzeň	kilk	–	kilk
iymeň	–	iymeň	kirjiň	–	kirjiň
iyreň	–	iyreň	kirtiň	–	kirtiň
iyrek	–	iyrek	kirş	–	kirş
iytis	–	tartis	qalt	–	qalt
iyilip	–	bügilip	qalş	–	qalş
kezek	–	kezek	qağıp	–	soğıp
kekep	–	mukap	qajıp	–	talıp

qayta	–	qayta	qorq	–	qorq
qaqtıǵıp	–	soqtıǵıp	qors	–	qors
qaqırınıp	–	jötkirinip	qunjiñ	–	qunjiñ
qalǵıp	–	mülgip	qurttap	–	bittep
qalt	–	qult	qurısıp	–	tırısıp
qapıl	–	ǵupıl	quşıp	–	süyip
qarş	–	qarş	quj	–	quj
qatıp	–	semip	qıza	–	qıza
qaǵa	–	maǵa	qız	–	qız
qaǵa	–	soǵa	qızıl	–	jasıl
qat	–	qat	qızıldı	–	jasıldı
qatır	–	qutır	qırt	–	qırt
qaşıp	–	pısıp	qısı	–	jazı
qaşır	–	quşır	qıtır	–	qıtır
qabına	–	sürine	qılqıñ	–	qılqıñ
qajaq	–	qujaq	qılq	–	qılq
qazdañ	–	qazdañ	qılt	–	sılt
qayqañ	–	qayqañ	qılt	–	qılt
qalbalañ	–	qulbalañ	qıltıñ	–	qıltıñ
qalbañ	–	qulbañ	qımtap	–	şımqap
qaltaq	–	qaltaq	qırıp	–	joyıp
qaltaq	–	qultaq	lek	–	lek
qapaş	–	qupaş	mañ	–	mañ
qarban	–	qurbañ	märe	–	märe
qatıp	–	pisip	mezglil	–	mezglil
qıyqañ	–	qıyqañ	mülgip	–	qalǵıp
qıyqıyıp	–	jıyqıyıp	mırs	–	tırs
qıyqıldap	–	şıyqıldap	mılja	–	mılja
qiyda	–	qiyda	oydım	–	oydım
qıyqı	–	jıyqı	oynap	–	külip
qoyın	–	qoltıq	oypañ	–	toypañ
qodañ	–	qodañ	oyran	–	asır
qodırañ	–	qodırañ	oyran	–	botqa
qoldap	–	qoştap	oyran	–	topır
qoş	–	saw	oqta	–	tekte
qoyan	–	qoltıq	oqtın	–	oqtın
qojaq	–	qojaq	oñdı	–	soldı
qojañ	–	qojañ	opır	–	topır
qoqañ	–	qoqañ	oyda	–	joqta
qolq	–	qolq	oydan	–	qırdan
qolp	–	qolp	oypıl	–	toypıl
qompañ	–	qompañ	oqşaw	–	oqşaw
qopaq	–	qopaq	olay	–	bulay
qor	–	qor	onda	–	munda

orğıp	–	qarğıp	sümeñ	–	sümeñ
orındı	–	orınsız	sıñğır	–	sıñğır
öler	–	ölmes	sıp	–	sıp
özdi	–	özdi	sıq	–	sıq
öldim	–	taldım	sılq	–	sılq
ölip	–	öşüw	sırt	–	sırt
ölip	–	talıp	sılap	–	sıypap
örim	–	örim	sır	–	sır
ösip	–	örbip	taqıl	–	taqıl
öte	–	möte	tanı	–	bilis
öytip	–	büytip	tañq	–	tañq
öktim	–	öktim	tap	–	tap
para	–	para	tarp	–	turp
parşa	–	parşa	tarsıl	–	gürsil
patır	–	patır	tarsıl	–	tursıl
pıs	–	pıs	tatuw	–	tätti
pır	–	pır	taq	–	taq
saldır	–	güldir	taq	–	tuq
saldır	–	küldür	taqıl	–	tuqıl
saq	–	saq	tapa	–	taltüs
saqır	–	suqır	tapır	–	tupır
salqın	–	salğirt	tars	–	turs
salıp	–	urıp	talasa	–	tarmasa
sar	–	sar	taw	–	taw
sasıp	–	pısıp	täy	–	täy
satır	–	sutır	tez	–	tez
sağal	–	sağal	teñ	–	teñ
saldır	–	suldır	terlep	–	tepşi
sal	–	sal	toz	–	toz
sarq	–	surq	top	–	top
sart	–	surt	tıpır	–	tıpır
satpaq	–	satpaq	tırbañ	–	tırbañ
satır	–	kütir	tırp	–	tırp
saw	–	saw	tısır	–	tısır
sekek	–	sekek	tıq	–	tıq
selk	–	selk	tırq	–	tırq
sel	–	sel	tırs	–	tırs
solq	–	solq	tırısıp	–	bürisip
sorp	–	sorp	tırısıp	–	qurısıp
suwdır	–	suwdır	tırısıp	–	tırmısıp
suwmañ	–	suwmañ	ubırıp	–	şubırıp
suwsız	–	nuwsız	uyqı	–	tuyqı
suw	–	suw	ulan	–	azar
sulıq	–	sulıq	umar	–	jumar

ubap	–	şubap	şandır	–	şandır
ulma	–	julma	şanjaw	–	şanjaw
urlap	–	qarlap	şañq	–	şañq
urıp	–	jıǵuw	şart	–	şurt
uştı	–	küyli	şaldır	–	büldir
uşıp	–	qonıp	şaw	–	şaw
uyalmay	–	qızarmay	şiyq	–	şiyq
uwdar	–	duwdar	şiykili	–	pisili
uwman	–	duwman	şoyqañ	–	şoyqañ
uwıldap	–	şuwıldap	şöp	–	şöp
üyt	–	büyt	şur	–	şur
ürmek	–	dürmek	şımır	–	şımır
üzbektep	–	sozbaqtap	şıñq	–	şıñq
üzildi	–	kesildi	şıp	–	şıp
üzip	–	julup	şıt	–	şıt
üzip	–	sozıp	şıtır	–	şıtır
üydek	–	tüydek	şılıp	–	şılıp
üyip	–	tögip	ıñq	–	ıñq
üşti	–	küyli	ırbıñdap	–	jırbıñdap
üzdik	–	üzdik	ırǵaltıp	–	jırǵaltıp
üzip	–	jarıp	ırǵap	–	jırǵap
üzip	–	şalıp	ıs	–	ıs
üyme	–	jüyme	ırıñ	–	jırıñ
üytip	–	büytip	ılıpıñ	–	jılıpıñ
üyilip	–	tögilip	ırjıñ	–	ırjıñ
üki	–	tüki	ırs	–	ırs
ürpe	–	türpe	ısıldap	–	pısıldap
üstin	–	üstin	ızım	–	qayım
üsinip	–	qabınıp	ile	–	şala
ühilep	–	ahılap	ilek	–	ilek
üşkirip	–	tüşkirip	ilinip	–	salınıp
ha	–	ha	ilip	–	şalıp
şala	–	şarpı	irk	–	irk
şala	–	pula	irkis	–	irkis
şalǵay	–	şalıs	irik	–	şirik
şalǵıp	–	tasıp			
şalp	–	şalp			
şar	–	şar			
şatır	–	kütir			
şaşpay	–	tökpey			
şaq	–	şaq			
şaq	–	şuq			
şaqur	–	şuqır			
şaldır	–	şuldır			

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KURULUŞ VE İKİLEMİYİ OLUŞTURAN SÖZCÜKLER ARASINDAKİ ANLAM İLİŞKİLERİ BAKIMINDAN İKİLEMELER

Türkiye Türkçesindeki gibi Kazak Türkçesindeki ikilemeler de aynı sözcüğün, eş anlamlı sözcüklerin yakın ve zıt anlamlı sözcüklerin tekrarıyla oluşabilir. Olumlu – olumsuz sözcüklerle anlamsız sözcüklerle, yansıma sözcüklerle kurulan ikilemeler de vardır.

4.1. AYNI SÖZCÜĞÜN TEKRARIYLA OLUŞAN İKİLEMELER

Ağarañ	–	ağarañ
ayğız	–	ayğız
aqşañ	–	aqşañ
aluwan	–	aluwan
andız	–	andız
arba	–	arba
arbañ	–	arbañ
arsa	–	arsa
awıq	–	awıq
älsin	–	älsin
äwkim	–	äwkim
äreñ	–	äreñ
äste	–	äste
badanaday	–	badanaday
baj	–	baj
bay	–	bay
bayqap	–	bayqap
baq	–	baq
balp	–	balp
bara	–	bara
barbañ	–	barbañ
bar	–	bar
basa	–	basa
basqa	–	basqa
beles	–	beles
bezep	–	bezep
beldew	–	beldew
borşa	–	borşa
boda	–	boda
bolp	–	bolp
bort	–	bort

buwdaq	–	buwdaq
budır	–	budır
bujır	–	bujır
buldır	–	buldır
bultañ	–	bultañ
bult	–	bult
bulıñ	–	bulıñ
burq	–	burq
burtañ	–	burtañ
buj	–	buj
buwma	–	buwma
burış	–	burış
bülk	–	bülk
bügjen	–	bügjen
bürme	–	bürme
bıj	–	bıj
bıjın	–	bıjın
bıjır	–	bıjır
bıq	–	bıq
bılq	–	bılq
bılş	–	bılş
bır	–	bır
bırq	–	bırq
bitqıl	–	bitqıl
bitır	–	bitır
bılış	–	bılış
birte	–	birte
bir	–	bir
bilew	–	bilew
birtin	–	birtin
göy	–	göy
guw	–	guw
gül	–	gül
güj	–	güj
gümp	–	gümp

gür	–	gür	jar	–	jar
gürs	–	gürs	jal	–	jal
ğış	–	ğış	jalmañ	–	jalmañ
dabır	–	dabır	jamaw	–	jamaw
daq	–	daq	jayrañ	–	jayrañ
dalaq	–	dalaq	jaqpar	–	jaqpar
dar	–	dar	jalaq	–	jalaq
dal	–	dal	jalañ	–	jalañ
damıl	–	damıl	jalğız	–	jalğız
day	–	day	jalğaw	–	jalğaw
dala	–	dala	jap	–	jap
dara	–	dara	jalt	–	jalt
däl	–	däl	janıp	–	janıp
deleñ	–	deleñ	jaña	–	jaña
doda	–	doda	japıraq	–	japıraq
duw	–	duw	jarata	–	jarata
dürkin	–	dürkin	jarban	–	jarban
dürs	–	dürs	jarıq	–	jarıq
dümp	–	dümp	jeke	–	jeke
dük	–	dük	jelp	–	jelp
düñgir	–	düñgir	jemtik	–	jemtik
düñk	–	düñk	jentek	–	jentek
dür	–	dür	jeleñ	–	jeleñ
düsir	–	düsir	jelk	–	jelk
dıbır	–	dıbır	jiyi	–	jiyi
dıñ	–	dıñ	joloq	–	joloq
dıñq	–	dıñq	jota	–	jota
dır	–	dır	jol	–	jol
digirdey	–	digirdey	jondap	–	jondap
dik	–	dik	jon	–	jon
dikeñ	–	dikeñ	josa	–	josa
dikiñ	–	dikiñ	jup	–	jup
diñgektey	–	diñgektey	julma	–	julma
diñk	–	diñk	julm	–	julm
dirdek	–	dirdek	jün	–	jün
enküw	–	enküw	jüye	–	jüye
entige	–	entige	jüre	–	jüre
edireñ	–	edireñ	jürip	–	jürip
ekew	–	ekew	jıbır	–	jıbır
elbeñ	–	elbeñ	jımıñ	–	jımıñ
elpeñ	–	elpeñ	jırq	–	jırq
emis	–	emis	jirtañ	–	jirtañ
eñk	–	eñk	jırım	–	jırım
erbeñ	–	erbeñ	jılda	–	jılda
jaq	–	jaq	jıq	–	jıq
jalbañ	–	jalbañ	jıqpıl	–	jıqpıl
jalp	–	jalp	jılmañ	–	jılmañ
jaltaq	–	jaltaq	jılmiñ	–	jılmiñ
jaltañ	–	jaltañ	jılpiñ	–	jılpiñ
japaq	–	japaq	jılt	–	jılt

jiltiñ	–	jiltiñ	qaz	–	qaz
jin	–	jin	qalt	–	qalt
jipılıq	–	jipılıq	qalş	–	qalş
jipir	–	jipir	qazan	–	qazan
jirbiñ	–	jirbiñ	qayta	–	qayta
jirtañ	–	jirtañ	qañq	–	qañq
jirtıq	–	jirtıq	qard	–	qard
jik	–	jik	qarş	–	qarş
zar	–	zar	qabat	–	qabat
zeñ	–	zeñ	qap	–	qap
zuw	–	zuw	qaspaq	–	qaspaq
ziñ	–	ziñ	qat	–	qat
zip	–	zip	qatpar	–	qatpar
zir	–	zir	qadaw	–	qadaw
zırq	–	zırq	qazdañ	–	qazdañ
zirk	–	zirk	qayqañ	–	qayqañ
iyzeñ	–	iyzeñ	qaltaq	–	qaltaq
iymeñ	–	iymeñ	qaltañ	–	qaltañ
iyreñ	–	iyreñ	qalt	–	qalt
iyrek	–	iyrek	qarın	–	qarın
iyir	–	iyir	qatar	–	qatar
kezek	–	kezek	qaw	–	qaw
kelip	–	kelip	qıyqañ	–	qıyqañ
kele	–	kele	qıypañ	–	qıypañ
kemseñ	–	kemseñ	qiyda	–	qiyda
keñk	–	keñk	qıylı	–	qıylı
kew	–	kew	qodañ	–	qodañ
kösteñ	–	kösteñ	qodırañ	–	qodırañ
kös	–	kös	qojalaq	–	qojalaq
kür	–	kür	qoyt	–	qoyt
kürs	–	kürs	qora	–	qora
kürt	–	kürt	qos	–	qos
künde	–	künde	qojaq	–	qojaq
küñgir	–	küñgir	qjañ	–	qjañ
kütir	–	kütir	joqañ	–	joqañ
kübir	–	kübir	qolat	–	qolat
küj	–	küj	qolq	–	qolq
küyeleş	–	küyeleş	qolp	–	qolp
kümbir	–	kümbir	qompañ	–	qompañ
kümp	–	kümp	qopaq	–	qopaq
kürdek	–	kürdek	qor	–	qor
kürk	–	kürk	qorq	–	qorq
kürp	–	kürp	qors	–	qors
küs	–	küs	qoj	–	qoj
kir	–	kir	qutiñ	–	qutiñ
kirt	–	kirt	qunjiñ	–	qunjiñ
kilk	–	kilk	quraq	–	quraq
kirjiñ	–	kirjiñ	qurjiñ	–	qurjiñ
kirtiñ	–	kirtiñ	qur	–	qur
kirş	–	kirş	quşaq	–	quşaq

quj	–	quj
quwıs	–	quwıs
qulaş	–	qulaş
quraw	–	quraw
quruw	–	quruw
qıza	–	qıza
qız	–	qız
qırt	–	qırt
qıtır	–	qıtır
qılañ	–	qılañ
qılqıñ	–	qılqıñ
qılmiñ	–	qılmiñ
qılq	–	qılq
qılt	–	qılt
qıltıñ	–	qıltıñ
qımıñ	–	qımıñ
qıñq	–	qıñq
qırq	–	qırq
qır	–	qır
qırtıs	–	qırtıs
qışır	–	qışır
lek	–	lek
mañ	–	mañ
may	–	may
maljañ	–	maljañ
mezgil	–	mezgil
miñgir	–	miñgir
moja	–	moja
moh	–	moh
mıytıñ	–	mıytıñ
mij	–	mij
mılja	–	mılja
oydım	–	oydım
oqtın	–	oqtın
oy	–	oy
oqşaw	–	oqşaw
orğıl	–	orğıl
özdi	–	özdi
örim	–	örim
öktim	–	öktim
örkeş	–	örkeş
para	–	para
parşa	–	parşa
pah	–	pah
pay	–	pay
parız	–	parız
patır	–	patır
pora	–	pora
puşayt	–	puşayt
pıs	–	pıs

pış	–	pış
pır	–	pır
sala	–	sala
saq	–	saq
saltaq	–	saltaq
sar	–	sar
satal	–	satal
sağal	–	sağal
saqır	–	saqır
sal	–	sal
satpaq	–	satpaq
saw	–	saw
sawıs	–	sawıs
sekek	–	sekek
selk	–	selk
sel	–	sel
solq	–	solq
sorp	–	sorp
suwdır	–	suwdır
suwmañ	–	suwmañ
suw	–	suw
sulıq	–	sulıq
sümeñ	–	sümeñ
sılanıp	–	sılanıp
sıldır	–	sıldır
sılq	–	sılq
sıñğır	–	sıñğır
sıpsıñ	–	sıpsıñ
sıp	–	sıp
sıq	–	sıq
sılq	–	sılq
sırt	–	sırt
sır	–	sır
toqıl	–	toqıl
toñq	–	toñq
tap	–	tap
taram	–	taram
taq	–	taq
tay	–	tay
talay	–	talay
taw	–	taw
täy	–	täy
täk	–	täk
tez	–	tez
teñ	–	teñ
toz	–	toz
tom	–	tom
top	–	top
tüte	–	tüte
tıpır	–	tıpır

tırbañ	–	tırbañ
tırp	–	tırp
tır	–	tır
tısır	–	tısır
tıq	–	tıq
tırq	–	tırq
tırs	–	tırs
uşıq	–	uşıq
ülp	–	ülp
üzdik	–	üzdik
üyir	–	üyir
üstin	–	üstin
ha	–	ha
şaq	–	şaq
şalbar	–	şalbar
şalp	–	şalp
şar	–	şar
şaq	–	şaq
şandır	–	şandır
şanjaw	–	şanjaw
şañq	–	şañq
şäw	–	şäw
şep	–	şep
şiyq	–	şiyq
şoqpıt	–	şoqpıt
şoşañ	–	şoşañ
şoq	–	şoq
şoyqañ	–	şoyqañ
şoqıraq	–	şoqıraq
şöp	–	şöp
şöre	–	şöre
şur	–	şur
şuw	–	şuw
şıldır	–	şıldır
şım	–	şım
şımır	–	şımır
şıñq	–	şıñq
şıp	–	şıp
şıt	–	şıt
şıtır	–	şıtır
şılp	–	şılp
ıñq	–	ıñq
ıs	–	ıs
ırğañ	–	ırğañ
ırjiñ	–	ırjiñ
ırs	–	ırs
ilek	–	ilek
irk	–	irk
irkis	–	irkis

4.2. YAKIN ANLAMLI SÖZCÜKLERDEN KURULAN İKİLEMELER

abır	–	dabır
adır	–	budır
ağal	–	jağal
ağalı	–	inili
ağa	–	ini
ağayın	–	jarağat
ağa	–	jeñqel
ağal	–	sağal
adırlı	–	budırlı
azıp	–	tozıp
ayla	–	täsil
aytıs	–	tartıs
ay	–	şay
ayında	–	jılında
aydaq	–	jaydaq
ayrap	–	jayrap
ayıp	–	anı
aqar	–	şaqar
aqırıp	–	şaqırıp
ağırıp	–	jekirüw
ağtarıp	–	töñkerip
aldaw	–	arbaw
ala	–	julaq
aldır	–	buldır
alaw	–	jalaw
alma	–	julma
alan	–	bulan
alaw	–	dalaw
alqın	–	julqın
alqa	–	qotan
anda	–	munda
anaw	–	mınaw
anday	–	munday
apalı	–	siñili
aralasıp	–	quralasıp
arğı	–	bergi
arlı	–	berli
arsıl	–	gürsil
arıp	–	talıp
araq	–	şarap
aralas	–	quralas
arl	–	beri
as	–	suw
awıl	–	aymaq
awıs	–	tüyis
aşılıp	–	şaşılıp

aşıp	–	jarıp	äzil	–	oyın
aşıp	–	şaşıp	äzil	–	ospaq
aşıq	–	tesik	äzil	–	ökpe
aşıq	–	şaşıq	äzil	–	sawıq
ayaq	–	taban	äzil	–	sıqaq
alpıs	–	jetpis	äytip	–	büytip
alas	–	qaras	äke	–	şeşe
aldaw	–	suwlap	än	–	biy
alda	–	jalda	äjik	–	küjik
almalı	–	salmalı	äri	–	säri
anda	–	sanda	äleyim	–	täleyim
apay	–	topay	äntek	–	täntek
apıl	–	qupıl	äkimşildik	–	ämırşilik
apıraq	–	tapıraq	älim	–	berim
apas	–	qapas	äbi	–	täbi
ardıñ	–	gürdiñ	äkeli	–	balalı
artıq	–	awıs	äntirek	–	täntirek
ara	–	kidek	äreñ	–	päreñ
aspa	–	tökpe	äwre	–	sarsañ
asıp	–	tasıp	baj	–	buj
atı	–	jöni	baqıra	–	şaqıra
at	–	ton	baqırıp	–	şağırıp
alıp	–	julıp	baldır	–	batpaq
alba	–	julba	baw	–	şuw
alım	–	julım	bälen	–	tügen
analı	–	balalı	biyttep	–	qurttap
ap	–	sap	böle	–	jara
apıl	–	tapıl	buwıp	–	tüyip
apır	–	japır	bulañ	–	talañ
apalañ	–	topalañ	burqan	–	tarqan
apırıp	–	japırıp	burq	–	sarq
apır	–	topır	buza	–	jara
artınıp	–	tartınıp	buzıp	–	jaruw
arıl	–	tarıl	biren	–	saran
ara	–	tura	bağıp	–	kütüw
aspay	–	saspay	bağıp	–	qağıp
asıp	–	sasıp	baqar	–	şaqar
ataw	–	kere	bası	–	közi
atuw	–	asuw	bäle	–	jara
ata	–	ana	bolıp	–	taluw
ata	–	baba	böri	–	qarı
ata	–	ene	buwra	–	qotan
awnap	–	quwnap	butıp	–	şatuw
awzı	–	murnı	bulqan	–	talqan
awmalı	–	tökpeli	birli	–	jarım
aw	–	jay	qürsil	–	dürsil
arıp	–	tarıp	damdes	–	tuzdas
äzil	–	külki	däm	–	tuz
äri	–	bäri	del	–	sal
ärli	–	bärli	duwlı	–	şuwlı

duwman	–	dırduw	jawındı	–	şaşındı
daw	–	şar	jayawlap	–	jalpılap
dälme	–	deldik	jele	–	jorta
eqindik	–	şabındıq	jel	–	quz
erik	–	jiger	jeñil	–	jelpi
esep	–	qiysap	jer	–	suw
es	–	tüs	jeme	–	jemde
egjey	–	tegjey	joldas	–	jora
egil	–	tegil	jügen	–	qurıq
erli	–	baylı	jılı	–	jumsaq
ebil	–	sebil	jigit	–	jeleñ
emen	–	jarqı	jaqsı	–	jaysañ
edel	–	jedel	jaraq	–	jabdıq
ejil	–	küjil	jesir	–	jebir
elbe	–	selbe	jebir	–	jesir
elbesip	–	selbesip	jem	–	şöp
eldi	–	kündi	jemis	–	jiydek
el	–	sel	jetim	–	jesir
elteñ	–	selteñ	juwıp	–	şayuw
ereñ	–	sereñ	juwas	–	qoñır
eren	–	ğayıp	julın	–	jüyke
erkek	–	şora	jürdim	–	bardım
esep	–	tayaq	jüre	–	bara
essiz	–	tuzsız	jılan	–	şayan
jamap	–	jasqap	jıgıla	–	sürine
jar	–	jaq	jıgılıp	–	sürinip
jazuw	–	sızuw	jirtıq	–	tesik
jala	–	päle	üyilip	–	bügilip
jalap	–	jalmap	iytis	–	tartıs
jalap	–	juqtaw	iyir	–	qıyır
jasaw	–	jabdıq	iyis	–	qonıs
jatpay	–	turmay	iyuw	–	qiyuw
jabdıq	–	jaraq	kerek	–	jaraq
jaba	–	salma	keris	–	şalıs
jayma	–	qoñır	köylek	–	könek
jayıp	–	şuwma	köylek	–	dambal
jalaq	–	julaq	kölik	–	sayman
jalba	–	julba	körgen	–	bagan
jalğız	–	jarım	ökre	–	bile
jan	–	jaq	körpe	–	jastıq
jayaw	–	jalpı	körpe	–	töseq
jağınıp	–	jalpayuw	kübir	–	jıbır
jayma	–	şuwaq	küyli	–	saylı
jaqın	–	jora	küyip	–	pisüw
jaman	–	jäwtik	külip	–	oynap
jandı	–	jaqtı	kesip	–	jarıp
jalbañ	–	julbañ	kesip	–	pişip
jalp	–	julp	kärip	–	qaser
jawşı	–	jalam	kiyip	–	jarıp
jawın	–	şaşın	käkir	–	şükir

kelin	–	kepşik	qırğın	–	sürgin
kekeñ	–	sekeñ	qırıs	–	tırıs
kedey	–	kepşik	qılañ	–	sılañ
kir	–	qoñ	qıñqıl	–	sıñqıl
kör	–	jer	qaşqın	–	pısqın
küy	–	qon	qaşıp	–	pısıp
külди	–	kömeş	qabına	–	sürine
küñkil	–	süñkil	qalbalañ	–	qulbalañ
kişi	–	girim	qalbañ	–	qulbañ
qağıp	–	silküw	qalğan	–	qutqan
qazan	–	ayaq	qarbañ	–	qurbañ
qazan	–	oşaq	qarın	–	qajaq
qazı	–	qarta	qatıp	–	pisip
qaydağı	–	jaydağı	qıyır	–	şıyır
qaynap	–	pisüw	qıyañ	–	keski
qayır	–	zeket	qıyqı	–	jıyqı
qaqañ	–	suqañ	qoyın	–	qonxı
qaqtıǵıp	–	soqtıǵıp	qoqan	–	loqı
qaqırınıp	–	jötkirinip	qoqır	–	soqır
qalt	–	qult	qoqañ	–	soqaq
qam	–	jay	qoqtıq	–	soqtıq
qan	–	jın	qoqım	–	soqım
qant	–	şay	qoyan	–	qoltıq
qarıp	–	qaser	qoldı	–	ayaq
qatıp	–	semip	qurısıp	–	tırısıp
qağa	–	soğa	qızıl	–	asil
qaǵılǵan	–	saǵılǵan	qızıldı	–	jasıldı
qarğa	–	quzǵın	qızıl	–	josa
qağaz	–	qalem	qırıq	–	elüw
qaǵı	–	sogı	läm	–	miym
qaqpa	–	soqpay	män	–	jay
qaq	–	soq	mayda	–	şüyde
qalam	–	qağaz	mal	–	bas
qaraǵım	–	şıraǵım	mal	–	jay
qası	–	közi	mal	–	jan
qatqan	–	qutqan	maldı	–	jandı
qawın	–	qarbız	märe	–	säre
qoyşı	–	qalañ	mädeni	–	köpşilik
qora	–	qopsı	meñ	–	zeñ
qoja	–	molda	mädeni	–	turmıstıq
qona	–	jatuw	oynap	–	külip
qoş	–	saw	oyran	–	asır
qoñsı	–	qolañ	oyran	–	topır
qossı	–	qolañ	oyın	–	külki
quyırıq	–	bawır	oquw	–	bilim
qurt	–	may	olay	–	bulay
qurttap	–	bittep	olda	–	bildä
quşıp	–	süyip	olda	–	billä
quwǵın	–	sürgin	onday	–	munday
quwlıq	–	sumdıq	onda	–	munda

onşa	–	munşa	sılap	–	sıypap
onı	–	munı	sınap	–	minew
oyqı	–	şoyqı	siz	–	biz
onan	–	munan	talap	–	talğam
ondağı	–	mundağı	tana	–	monşag
oñqa	–	şoñqa	tanıs	–	bilis
oyran	–	botqa	tarp	–	turp
oqta	–	tekte	tars	–	kürs
ol	–	pul	tartıs	–	talas
olpı	–	solpı	tatuw	–	taatti
opır	–	topır	taw	–	ken
oyda	–	joqta	taylı	–	tastı
olbır	–	solbır	taylı	–	tayag
öldim	–	taldım	tag	–	tug
ölşep	–	pişüw	tagıl	–	tugıl
ölim	–	jitim	talan	–	taraj
ölip	–	öşüw	tamır	–	tanıs
ölip	–	talıp	talap	–	tilek
öner	–	bilim	talas	–	tartıs
ösip	–	önüw	taw	–	tas
ötken	–	ketken	taaj	–	tag
öytip	–	büytip	teri	–	tersek
ökpe	–	bawır	temir	–	tersek
ökpe	–	reniş	tomağa	–	tuyıgtıg
ölgem	–	jitken	tuz	–	daam
öñ	–	tüs	tilek	–	talap
örük	–	meyiz	til	–	köz
ösek	–	jala	talasa	–	tarmasa
ötı	–	ketti	teli	–	tentek
ören	–	jaran	terlep	–	tepşip
ösek	–	ayan	toqtı	–	torım
saldır	–	salaq	turısıp	–	bürisip
salıp	–	urıp	tırısıp	–	qurısıp
sasıp	–	pısıp	tırısıp	–	tırmısıp
sorpa	–	suwıq	uzaq	–	süre
sorpa	–	suwan	uzın	–	süre
süyek	–	sayaq	urıp	–	sağuw
päle	–	jala	uşan	–	teniz
pälen	–	tügen	urıp	–	jıǵuw
pälenşe	–	tügenşe	urıs	–	qağıs
sana	–	sezim	uyalmay	–	qızarmay
sağirt	–	salaq	uwaq	–	tüyek
salqın	–	salğirt	uzaq	–	sonar
sawda	–	sattıq	uzın	–	sonar
sawıt	–	sayman	ulan	–	asır
sälem	–	sawqat	umar	–	jumar
seldr	–	selew	urı	–	qarı
soqa	–	sayman	usaq	–	tüyek
suwsız	–	nuwsız	uwmaq	–	şuwmaq
süyip	–	quşuw	uwma	–	juwma

ubap	–	şubap
ulma	–	julma
uypa	–	tuypa
ulpa	–	otan
uñğıl	–	şuñğıl
urlıq	–	qarlıq
uştı	–	küyli
uwdar	–	duwdar
uwqan	–	suwqan
uwman	–	duwman
ulan	–	ğayır
üyt	–	büyt
üzbeqtep	–	sazbaqtap
üzdik	–	sozdıq
üzildi	–	kesildi
üzip	–	sazıp
üy	–	jay
üyli	–	jaylı
üyip	–	tögip
ünsiz	–	tilsiz
ürim	–	butaq
üzik	–	kesik
üzip	–	jarıp
üyli	–	küyli
üytip	–	büytip
üyilip	–	tögilip
üsti	–	bası
üsinip	–	qabınıp
ühilep	–	ahılap
üysiz	–	küysiz
ürmek	–	dürmek
übirli	–	şibirli
üydek	–	tüydek
üyelmeli	–	süyelmeli
üy	–	küy
üyeme	–	jüyeme
ün	–	tün
üşti	–	küyli
üzip	–	şalıp
üzir	–	mäzir
üyli	–	küyli
üyme	–	jüyme
üki	–	tüki
ürgin	–	sürgin
ürpe	–	türpe
üş	–	tört
hat	–	şot
habar	–	oşar
şaban	–	şardağ
şala	–	şarpı

şay	–	pay
şay	–	suw
şayıp	–	yuwuw
şaşpay	–	tökpey
şala	–	jansar
şalqıp	–	tasıp
şala	–	pula
şaldır	–	şatpaq
şälkem	–	şalış
ıqılas	–	iltiypat
ıdıs	–	ayaq
ımı	–	jımı
ıñqıl	–	sıñqıl
ııldap	–	pııldap
ığın	–	şığın
ımqırıp	–	jımqıruw
ırğaltıp	–	jırğaltıp
ırğap	–	jırğap
ırım	–	sırım
ığay	–	sığay
ıldım	–	jıldım
ıqpıl	–	jıqpıl
ırıñ	–	jırın
ılpiñ	–	jılpiñ
ımdas	–	jımdas
ımtı	–	şımtı
ırduw	–	dırduw
ızım	–	qayım
dişek	–	qarın
ilip	–	qağuw
ilip	–	qaqpa
iz	–	tüz
ilip	–	tartpa
işek	–	sile

4.3. EŞ ANLAMLI

SÖZCÜKLERDEN KURULAN

İKİLEMELER

azıq	–	tülik
azın	–	awlaq
alay	–	bulay
alalı	–	qulalı
alqam	–	salqam
añ	–	tañ
alay	–	düey
bala	–	şağa
barımta	–	sırımta
äke	–	üke

äkey	–	ükey	el	–	jurt
balalı	–	şağalı	emin	–	erkin
erke	–	totay	enşi	–	üles
jılaw	–	sıqtaw	erinbey	–	jalıqpay
keli	–	kelsap	esen	–	aman
kese	–	ayaq	eleñ	–	alañ
jılap	–	sıqtaw	elep	–	ekşep
qat	–	şot (rusça)	elsiz	–	jurtsız
neken	–	sayaq	jay	–	küy
oypañ	–	toypañ	jaqın	–	juwıq
ulan	–	boytaq	jalım	–	julım
uwlasıp	–	şuwlasıp	jarım	–	jartı
urlap	–	qarlap	jadap	–	jü dew
şama	–	şarıq	jalğız	–	jalqı
şıbın	–	şırkey	jadaw	–	jü dew
ilip	–	şalıp	jäbir	–	japa
irik	–	şirik	jermen	–	jeksen
şulıq	–	uyıq	jeke	–	dara
ile	–	şala	jebep	–	demep
irkes	–	tirkes	jeñil	–	jelteñ
ilip	–	şalma	jıyın	–	terin
az	–	kem	jıyğan	–	tergen
alma	–	kezek	jıynap	–	tergen
alıs	–	julıs	jıyılıp	–	terilip
alım	–	salıq	jıyınıp	–	tüyinip
aman	–	esen	jarğa	–	jortañ
aşuw	–	ıza	jüdep	–	jadap
äke	–	köke	jü dew	–	jadaw
ädet	–	ğurıp	jıra	–	jıqpıl
äne	–	mine	jıra	–	jılğa
ädet	–	dağdı	jiger	–	qayrat
äzil	–	qaljın	zar	–	muñ
äzil	–	mazaq	zäbir	–	japa
äke	–	baba	zerde	–	zeyin
än	–	küy	iyba	–	edep
bağıt	–	bağdar	kedir	–	budır
baylap	–	matap	kekep	–	mukap
baqsı	–	balger	kerilip	–	sozılıp
baqsı	–	täwip	keleke	–	kekesin
balşı	–	balger	küy	–	jay
basa	–	janşa	küydirip	–	jandırıp
bet	–	jüz	küyip	–	janıp
buzaw	–	torpaq	kübir	–	sıbir
büge	–	şige	kütip	–	baptaw
dabır	–	dübir	keskin	–	kelbet
däнди	–	daqıl	kiyim	–	keşek
däri	–	därmek	qağındı	–	sağındı
das	–	jar	qağıp	–	soğuw
duwman	–	sawıq	qağıp	–	soğıp
duwman	–	qızıq	qajır	–	qayrat

qajıp	–	talıp
qalğıp	–	mülğip
qaltırıp	–	dirildew
qarama	–	qarsılıq
qarama	–	qayşılıq
qarğap	–	silew
qaruw	–	jaraq
qaruw	–	sayman
qawıp	–	qater
qajır	–	quwat
qayrat	–	jiger
qatar	–	qurbı
qatın	–	qalaş
qıyqıldap	–	şıyqıldap
qıysıq	–	qıñır
qıyın	–	qıspaq
qıyın	–	qıstaw
qoyın	–	qoltıq
qonaq	–	qopsı
qoldap	–	qoştap
qorlıq	–	zorlıq
qural	–	jabdıq
quda	–	jekjat
qural	–	sayman
qıbır	–	jıbır
qızıq	–	duwman
qımtap	–	şımqap
qırıp	–	joyıp
muñ	–	zar
muñdı	–	zardı
mülğip	–	qalğıp
oyın	–	duwman
oyın	–	sawıq
orap	–	qımtaw
orğıp	–	qarğıp
oyuw	–	örnek
ösip	–	örbip
öşti	–	qastı
sayqı	–	mazaq
sawıq	–	sayran
sebep	–	saldar
sorlı	–	sortañ
sıbır	–	kübir
sıqaq	–	äzil
tätti	–	dämdi
tuwıs	–	tuwma
tulğa	–	turpat
ubaq	–	şubaq
ubırıp	–	şubırıp
uw	–	zär

urıs	–	keris
üzip	–	julup
üşkirip	–	tüşkirip
hal	–	jay
hawıp	–	qater
şalğay	–	şalıs
şeksiz	–	şetsiz
ınta	–	zeyin
ınta	–	jiger
ırıs	–	däwlet
ilik	–	şatis

4.4. ZIT ANLAMLI

SÖZCÜKLERDEN KURULAN

İKİLEMELER

aqtılı	–	qaralı
aqı	–	pulsız
alası	–	beresi
aldı	–	artı
alım	–	berim
alıs	–	beris
alıs	–	jaqın
artıq	–	kemdi
astın	–	üstın
astılı	–	üstili
astı	–	üsti
aştı	–	toqtı
aşılmalı	–	jabılmalı
aşçı	–	tuşçı
barıp	–	kelip
bastan	–	ayaq
bügin	–	erten
ersili	–	qarsılı
eskili	–	jañalı
jazı	–	qısı
jaqsılı	–	jamandı
jamandı	–	jaqsılı
jaqsı	–	jaman
jer	–	kök
joqtan	–	bardan
joqtı	–	bardı
jüris	–	turıs
jürgen	–	turğan
jürüw	–	turuw
jım	–	jırt
keler	–	keter
kemildi	–	ketimdi
kelgen	–	ketken

keşeli	–	büğindi
köş	–	qon
kündiz	–	tüni
kün	–	tün
küni	–	tüni
küyiniş	–	süyiniş
kiris	–	şığıs
kiresili	–	şığasılı
kirip	–	şığuw
qattılı	–	şumsaqtı
qısı	–	jazı
oylı	–	qırlı
oñdı	–	soldı
oydan	–	qırdan
oydan	–	qırdan
oyın	–	şını
oyda	–	qırda
oydağı	–	qırdağı
pisip	–	qatıp
uzındı	–	qısqalı
ulılı	–	kişili
ul	–	qız
uşıp	–	qonıp
uşıp	–	qonba
ülkendi	–	kişili
ülken	–	kişi
şiykili	–	pisili
şığasılı	–	kiresili
ıssılı	–	suwıqtı
irili	–	kişili
irili	–	uwaqtı
irili	–	usaqtı
işti	–	tıstı
ay	–	jay
ayran	–	asır
abır	–	sabır
aşpa	–	jalıap
jazı	–	küzi
iyt	–	qus
uwayım	–	qayğısız

4.5. OLUMLU - OLUMSUZ

SÖZCÜKLERDEN KURULANAN

İKİLEMELER

barar	–	barmas
biliner	–	bilinbes
estiler	–	estilmes
jandı	–	jansız

jeter	–	jetpes
joldı	–	jolsız
jöndi	–	jönsiz
keler	–	kelmes
köriner	–	körinbes
orındı	–	orınsız
öler	–	ölmes

4.6. YANSIMA SÖZCÜKLERDEN

KURULAN İKİLEMELER

bij	–	bij
jalp	–	jalp
jalmañ	–	jalmañ
jıbir	–	jıbir
zañğır	–	zuñğır
zuw	–	zuw
kür	–	kür
kürs	–	kürs
kürt	–	kürt
küñgir	–	küñgir
kütir	–	kütir
kirt	–	kirt
qalş	–	qalş
qañğır	–	küñgir
qañq	–	qañq
qarq	–	qarq
qarş	–	qarş
qatır	–	qutır
qaşır	–	quşır
qıyq	–	şıyq
qodırañ	–	qodırañ
qoyt	–	qoyt
qız	–	qız
qırt	–	qırt
qıtır	–	qıtır
opay	–	topay
pah	–	pah
patır	–	patır
pıs	–	pıs
pış	–	pış
pır	–	pır
saldır	–	güldir
saldır	–	küldir
saqır	–	suqır
sar	–	sar
satır	–	sutır
satır	–	kütir
saqır	–	saqır
sart	–	surt

sıldır	–	sıldır
sılp	–	sılp
sıñğır	–	sıñğır
sıp	–	sıp
sıq	–	sıq
sıq	–	sıq
sıñqıl	–	sıltıñ
sırt	–	sırt
sorp	–	sorp
taq	–	taq
tapır	–	tupır
tars	–	turs
tasır	–	tusır
täk	–	täk
tırp	–	tırp
tır	–	tır
tıq	–	tıq
tırq	–	tırq
tırs	–	tırs
ha	–	ha
şalp	–	şalp
şatır	–	kütir
şatır	–	şutır
şaq	–	şaq
şart	–	şurt
şaq	–	şuq
şañq	–	şañq
şaqur	–	şuqır
şıp	–	şıp
iñ	–	jiñ
iñ	–	şıñ
ırğañ	–	ırğañ
ırjiñ	–	ırjiñ
ırs	–	ırs
apır	–	tupır
apır	–	tapır
arpıl	–	tarpıl
arpıl	–	turpıl
äyt	–	şüw
bılq	–	sıq
baldır	–	buldır
bılıq	–	şılıq
jalt	–	jult
bij	–	tij
dañ	–	duñ
jaltır	–	jultır
jarıq	–	jurıq
jarqıl	–	jurqıl
qıbır	–	sıbır
mij	–	tij

öy	–	döyt
mırs	–	tırs
tarsıl	–	gürsil
tam	–	tum
uw	–	duw
uwlı	–	şuwlı
übir	–	dübir
uw	–	şuw
uwıldap	–	şuwıldap
şäldir	–	büldir
şij	–	mij
ıbır	–	sıbır
iñ	–	jiñ
şaldır	–	şuldır
şij	–	bij
ıbır	–	jıbır

4.7. "m" SESİNİN SÖZCÜK BAŞINA GETİRİLMESİYLE OLUŞAN İKİLEMELER

az	–	maz
arqalay	–	marqalay
awırğan	–	mawırğan
birew	–	mirew
jara	–	mara
jula	–	mula
jırta	–	mırta
köje	–	möje
kiye	–	miye
qağa	–	mağa
öte	–	möte
hata	–	mat

4.8. ANLAMSIZ SÖZCÜKLERDEN OLUŞAN İKİLEMELER

abır	–	jabır
abılıp	–	sabilıp
adıñ	–	küdiñ
ayqay	–	uyqay
aybaq	–	saybaq
ayğız	–	uyğız
aqay	–	toqay
aqsaq	–	toqsaq
ala	–	böle
alañ	–	julañ
ağıl	–	tegil
ayqış	–	uyqış
ayğaylap	–	uyğaylap

aypar	–	jaypar
alaq	–	julaq
aldıñ	–	düldiñ
arqa	–	jarqa
ältek	–	tältek
äpter	–	täpter
bal	–	bul
añki	–	tañki
älem	–	jälem
dal	–	dul
jarq	–	jurq
dalan	–	dulan
eski	–	qusqı
em	–	dam
jaman	–	juman
japır	–	jupır
körşi	–	qolañ
köpe	–	körnew
köne	–	köske
qapay	–	qupaş
qıyqañ	–	sıyqañ
qiyqa	–	siyqa
qılt	–	sılt
qaltaq	–	qultaq
qarañ	–	qurañ
qiyqay	–	siyqay
qıyqıyıp	–	jıyqıyıp
qıyqım	–	sıyqım
qıltıñ	–	sıltıñ
oypıl	–	toypıl
tarsıl	–	tursıl
uyqı	–	tuyqı
ıǵı	–	jıǵı
ıp	–	ras
şaltay	–	baltay
alas	–	qaras
aha	–	hala
jalşı	–	jaqpay
qajaq	–	qujaq
ökpe	–	saqpa
sıñqıl	–	sıltın
ulan	–	ozar
şöp	–	şar
ilinip	–	salnıp
şaldır	–	şälkes
ırbıñdap	–	jırbıñdap

BEŞİNCİ BÖLÜM

SÖZLÜK

5.1. SÖZLÜK

1. abıñ – kübiñ : **Zarf** Aceleyle telaşla. Olar abıñ-kübiñ orındarınan turdı. (*onlar telaşla yerlerinden kalktı.*) KTS 1999, 12
2. abır – jabır : **Zarf** Alelacele. ....qaşanğı ädettegidey, abır – jabır zır qaqtıq ta qaldık. (*ne zamanki adetteki gibi alelacele, durmadan konuştu.*)BŞ , 248
3. abır – dabır : **Zarf** Gürültü patırtı, şamata. Qırman bası abır dabır. (*Harman yeri gürültü.*) KTS 1999, 12
4. abılıp sabılıp : **Zarf** 1. Yorgun argın. 2. Tez, acele, alelacele, paldır küldür. Abılıp – sabılıp keldi. (*Yorgun argın geldi.*)KTS,2
5. abır – sabır : **Zarf** Alelacele, apar topar. Awıl üsti abır – sabır. (*Köy apar topar.*) KTS, 1999, 12
6. adır budır : **s.** Eğri büğrü. Adır – budır jer. (*Eğri büğrü yer.*) KTS 1999, 16
7. aǵalı – inili : **s.** Kardeş kimseler. (...sol arqılı anın önegeli isterin arttaǵı aǵayın – tuwısqa, aǵalı – inili el – jurtaq ülgı önege etep usınuwdıñ. (... bu vasıtayla onun görgülü hizmetleri sonucu akraba kardeş kimseler yurda örnek olmuş) KTS 2005, 90)

8. ağa –ini : **is.** Abi ve kardeş (Olar ağa – ini bolıp ketken adamdar. (*Onlar kardeş olan kişiler*)KTS 1999, 15
9. ağarañ – ağarañ : **Zarf** Bembeyaz görünüp, belli belirsiz görünüp. Ağarañ – ağarañ etti. (*Bembeyaz göründü*) KTS 1999, 14
10. ağa – jeñge : **is.** Ağa ile yenge. Ağa – jeñgesimen keledi. (*Abisi ve yengesiyle geldi.*) KTS 1999, 13
11. ağayın – jurağat : **is.** Tanıdık, bildik; akraba, eş dost. Toyğa ağayın jurağat tügel şaqırıldı. (*Düğüne akraba, eş dost hepsi çağrıldı.*) KTS 1999, 14).
12. ağal – jağal, : **s.** Kirli, karışık, pis. Ağal – jağal küzgi dala. (*Kirli karışık bir sonbahar vaktindeki bozkır.*) KTS 1999, 14.
13. ağal – sağal, : **Zarf** Kirli, pasak içinde. (Tuuw, şınarqa neğip ağal – sağal bolıp ketkensiñ? (*Tüüü, çınar'a nasıl kirli gittin?*) KTS 1999, 14)
14. ağıl – tegil : **Zarf** Bol, fazlasıyla. Melike suluw qasımda otırğan soñ ölenderim ağıl – tegil ketip jattı. (*Güzel melike karşımda oturduğu için şiirlerim, şarkılarım artıyor.*) KE 1994, 58
- Qoy ärmen, ağıl – tegil bolmay (*Koyun biraz uzakta fazla olmuyor.*) BŞ ,154

15. adırlı budırlı : **S.** 1. Büyüklü küçüklü. 2. Kaba (Adırlı – budırlı oy – şuqır. (*Büyüklü küçüklü çukur.*) KTS 1999, 16)
16. adıñ– küdiñ : **s.** Arısı – kürsi, gümbür gümbür, enine boyuna. Adıñ – küdiñ adam. (*Enine boyuna adam.*) KTS 1999, 16
17. az – kem : **s.** Az maz, biraz. Ol az – kem oyğa battı. (*O biraz biraz düşünceye daldı.*) KTS 1999, 18.
18. az – maz : **s.** Az maz, biraz, sınırlı. Orıs tilin az – maz bileği. (*Rusça'yı biraz biliyor.*) KTS 1999, 18.
19. azıq- tülük : **İs.** Yiyecek, içecek gıda maddeleri. (Azıq – tülük bağdarlaması. (*Gıda maddeleri programı.*) KTS 1999, 18
20. azıp – tozıp : **Zarf** 1. perişan halde olup, zayıflayıp, halsizleşip 2. Eksilip, verimsizleşerek. Jaw azıp – tozıp betimen ketti. (*Düşman geldiği gibi perişan halde gitti.*) KTS 1999,18.

f. Rengi gitmek, bozulmak. Eğistik jer azıp tozğan. (*Ekin ekilecek yer verimsizleşiyor*) KTS 1999, 18
21. azın – awlaq : **Zarf** Bir parça, azıcık. (...aqrın basıp azın – awlaq oynawına awızı qanbaydı. (... yavaş yavaş basıp bir parça oynamasına doymuyordu) BŞ. ,40

22. ayqay – uyqay : **Zarf** 1. Bağıra çağıra 2. Karmakarışık ses (Ayqay – uyqayda şığıp jadır (*Bağıra çağıra çıkıyor.*)
23. ayqış – uyqış : **s.** 1.Karmakarışık çizerek. 2. Karışık yürüyerek. (ayqış – uyqış jol (sızıq) KTS 1999, 21
- Zarf** Ayqış – uyqış etti. (*karmakarışık yol*) KTS 1999, 21
24. aybaq – saybaq : **s.** Eğri büğrü. Aybaq – saybaq jazuw. (*Eğri büğrü yazmak*) KTS 1999, 19
25. ayğaylap – uyğaylap : **Zarf** Bağıra çağıra. Balıqşılar ayğaylap uyğaylap keledi. (*Balıqçılar bağıra çağıra geliyor*) KTS 1999, 19
26. ayğız – uyğız : **s.** İeri geri, yerli yersiz. (Mañdayın ayğız – uyğız äjim basqan. (*Alınında yerli yersiz çizgiler oluşmuş.*) KTS 1999, 19.
27. ayğız – ayğız : **s.** Dilim dilim, kırışık kırış kırış. (ayğız – ayğız bet (*kırış kırış yüz*) KTS 1999, 19.
28. aydaq – jaydaq : **s.** Bet bereket, açılıp saçılan. (Jänibektin burınğı astıq sarayı aydaq – jaydaq. (*Jenibek'in önceki mahsül sarayı bereketli.*) KTS 1999, 20

29. ay – jay : **is.** Aydınlik. ...ay – jay boldı. (... *aydınlık oldu.*) KTS 1999, 20
30. ayla – täsil : **s.** 1. Kötülük şomluk, hile, 2. Çare. (tülkiniñ ayla – täsil jumısı (*tilkinin hile dolu işi*) KTS 1999, 21
31. aypar – jaypar : **s.** Kavgacı, yaygaracı. Dawılbay, Qızdarmenen aypar – jaypar, ekewi bitim dese, basın şayqar. (*Davılbay kızlarla telaş kavgı içinde her ikisi anlaşalım dese başını sallar.*) KTS 1999, 22
32. ayran – asır : **s.** Haddinden fazla, sınırsız. Ayran – asır toy boldı. (*Sınırsız düğün oldu.*) KTS1999, 22
33. ayrap – jayrap : **f.** Alt üst, darmadağınık. Derevnya ayrap – jayrap jatır. (*Derevnya karmakarışık oluyor.*) KTS 1999, 22
34. aytıs – tartıs : **is.** Kavgı, mücadele, gerginlik. Aytıs – tartısqa jol berdi. (*Kavgaya, gerginliğe yol açtı.*)KTS1999, 23
35. ay – şay : **is.** Bir şeyin bulunmaması. (Ay – şayğa qaramadı. (kelmedi) (*Bir şeyin bulunmamasına bakmadı.*) KTS 1999, 23
36. ayıp – anjı : **is.** Suç için ödenen ceza, para cezası. (Ayıp – anjısın berip, äreñ qutıldı. (*Para cezasını verip zorla kurtuldu.*) KTS 1999, 23

37. ayında – jlında : **Zarf** Ara sıra, çok seyrek ayda yılda bir. Üyine ayında – jlında bir keledi. (*Evine ayda yılda bir geliyor.*) KTS 1999, 23
38. aqay – toqay : **Zarf** Birden hareket ederek, aniden acımadan ....Aqay – toqay qaramadı (*Birden hareket etmedi.*) KTS 1999, 26
39. aqar – şaqar : **s.** Canlı hareketli. Bugünde aqar – şaqar awıl. (*Bugün köy, canlı hareketli.*) KTS 1999, 26
40. aqsaq – toqsaq : **s.** 1. Sakat , azası eksik. 2. Eksik, yarım yamalak. (Aqsaq toqsaq qoy (adam) (*Sakat koyun.*) KTS 1999, 27
41. aqşañ – aqşañ : **Zarf** Gözünü belerterek, şaşkınlıkla. ...aqşañ – aqşañ etti. (... gözünü belertip şaşkınlıkla baktı.) KTS 1999, 28
42. aqtarıp - tönkerip : **Zarf** Altını üstüne getirip, alt üst edip. Bir küni gelip, aqtarıp – tönkerip, külimizdi köke şığardı. (*Bir gün her şeyin altını üstüne getirip, hepimizi mahvett.i*) KTS 1999, 28
43. aqtılı – qaralı : **s.** Alacalı, akli karalı rengi olan. (aqtılı – qaralı qoy (jilkı) (*alacalı koyun*) KTS 1999, 28
44. aqı – pulsız : **Zarf** Bedava, karşılıksız. Aqı – pulsız istep berdi. (*Karşılıksız istedi.*) KTS 1999, 29

45. aqırıp – şaqırıp : **Zarf** Bağıra çağıra. (Ol aqırıp – şaqırıp berekelerin qaşırđı (*O, bağıra çağıra bereket kaçırdı*) KTS 1999, 29
46. aqırıp – jekirüw : **f.** Bağırıp çağırmak, azarlamak inisine aqırıp – jekirdi. (*Kardeşine bağırıp çağırdı.*) KTS , 18
47. ala – böle : **Zarf** Farklı, özel. Jurttan ala – böle üzdik şıqtı. (*Halktan farklı, özel, önde gelen oldu.*) KTS 1999, 30.
48. alaq – alaq : **Zarf** Dört yanına bakarak; aval aval bakarak. ....almaq – almaq etti. (... *aval aval baktı.*) KTS 1999, 30
49. alaq – julaq : **Zarf** Alelacele, şaşkın şaşkın, afalayarak. ol olaq – julaq qaray berdi. (... *aval aval baktı.*) KTS 1999, 31
50. alañ – julañ : **Zarf** Alelacele, şaşkınlıqla. ...alañ-julañ qaradı . (... *şaşkın şaşkın baktı.*) KTS 1999, 31
51. alaw – dalaw : **Zarf** Karmakarışık, alt üst ol jappadan alaw – dalaw bop, jügire şıqtı. (*O çadırdan perişan halde koşarak çıktı.*) KTS 1999, 32
52. aldaw – arbaw : **Zarf** Hileyle, aldatarak. Aytqanı ötirik, aldaw – arbaw. (*Söylediği yalan; hile, oyun.*) KTS 1999, 33

53. aldiñ – düldiñ : **s.** Ne yapacağını bilmeyen, şaşkın. ...aldın – düldiñ adam. (... *ne yapacağını bilmeyen adam.*) KTS 1999, 34
54. aldır – buldır : **Zarf** 1. Bulanık, ışığı az. 2. Açık değil. Aldır – buldır eletseydi. (körinedi) (*Hayal meyal görünüyor.*) KTS 1999, 34
- Balanın aldır – buldır tili şıqtı. (*Çocuk kem küm ediyor.*) KTS 1999, 34
55. alay – düley : **s.** Karmakarışık düzensiz. Alay – düley aq tütek boran. (*Karmakarışık sert esen rüzgar, kasırğa.*) KTS 1999, 30
- (alay – tüley)
56. ala – julaq : **Zarf** Şaşırarak, şaşarak etrafına bakınıp.
- 57.. ala – qula : **s.** Alaca bulaca. Ala – qula jılqı. Ala – qula mata egiñiñ şıgımı ala –qula. (*Alaca bulaca at. Alacabulaca kumaş. Ekinin verimi öyle böyle.*) KTS 1999, 31
58. alan – bulan : **s.** Belirsiz alan – bulan zaman. (*Belirsiz zaman.*)
59. alqa - qotan : **İs.** Halka, civar, çevre. Awıl alqa – qotan otır. (*Köy halka şeklinde oturuyor.*) KTS 1999, 34.
60. alqın - julqın : **Zarf.** Aceleyle, telaşla, nefes nefese. Alqın - julqın jetip keldi. (Telaşla, nefes nefese geldi.) KTS 1999, 34

61. alma - julma : **s.** Yırtık pırtık , lime lime. (... alma - julma malaqay (kiyim) (... yırtık pırtık şapka) KTS 1999, 35
62. alma - kezek : **Zarf** Sırayla , nöbetleşe. ...alma - kezek alğa şıqtı. (... sırayla ileri çıktı.) KTS 1999, 35
63. alpıs - jetpis : **s.** Almıştan az yetmişe yakın. ...alpıs jetpis üy (qara) (... altmış yetmiş ev (ağıl)) KTS 1999, 35
64. alıp - julıp : **Zarf** Aceleyle, telaşla. .... alıp - julıp bara jatqan, (... aceleyle gidiyor.) KTS 1999, 36
65. alası - beresi : **is.** Alacak verecek. Kolhazdın özqelermen aradağı alası - beresisi tüqel tındırılıptı. (*Çiftliğin başkalarıyla alacak vereceği hepsi bitirilmişti.*) KTTS, 30
66. alas - qaras : **Zarf** Alelacele. Jürgende alas – qaras jan uşırıp jaltardı anasına bala adasıp. (*Yürüdüğünde alelacele dayanılmayacak jaltarı çocuk yolunu kaybetmiş.*) KTTS, 30
67. alaw - jalaw : **s.** Çeşitli, türlü türlü. Üyiniñ maydaşasına alaw – jalaw tuw qadağan .(*Evinin meydanına, türlü türlü bayraklar asmış ... yana yana baktı.*) KTS 1999, 32
- Zarf** Yanarak , içi yanıp, yana yana. ... alaw jalaw qaradı.

68. alba - julba : **s.** Yırtık, lime lime elbise. Üstüne kiygen kiyimleri alba – julba. (Üstüne giydikleri yırtık pırtık.) KTS 1999, 32
69. aldaw - suwlap : **Zarf** Gönlünü alarak. Aldap – suwlap kempirdi şıgarıp saldı. (*Gönlünü alarak ihtiyarı çıkard.ı*) KTS 1999, 33
70. aldı - artı : **is.** Başı sonu. ... aydahardıñ lebindey, aldı – artın orap , buwıp tastaytın. (... *ejderhanın dudağı gibi başını sonunu biçip boğumlayıp bırakır.*) KE 1994, 54
71. alım - berim : **is.** Alışveriş. Qalağa alım – berim men keldi. (*Şehre alışveriş için geldi.*) KTS 1999, 36
72. alım - julım : **s.** Yrtık pırtık elbise. alım – julım kiyim (*yırtık pırtık giyim*) KTS 1999, 36
73. alıs - beris : **is.** Alacak verecek ... toy malına kädeli alıs – beristerge jumsalatın qarajat kölemine say tölenetin tölem. (... *düğün malına uygun alışverişler için gönderilen para büyüklüğüne göre ödenen karşılık*) KT 2005, 64
74. alıs - julıs : **İs.** Çekişme, birbirini çekme. Alıs – julıs dese janıp ketedi. (*Çekişme derse yanıp gidiyor.*) BŞ ,227
75. alay - bulay : **Zarf** İleri geri, biri öyle bir böyle. Alay – bulay bolsa.(*Bir öyle bir böyle olsa.*) KTS 2003, 19

76. alalı - gulalı : **s.** Alacalı bulacalı. Alalı – qulalı jılqı. *(Alacalı bulacalı at.)* KTS 1999, 31
77. alda - jalda : **Zarf** En kötü ihtimalle, eğer şayet. Alda – jalda ayaq qısqa bolsa, ... BŞ ,255 Alda – jalda kele qalsañ ... *(en kötü ihtimalle gelsen)* KTS 1999, 33
78. alqam - salqam : **s. Özensiz, gelişigüzel.** Alqam-salqam kiyinüw. *(özensiz giyiniş)* KTS 2003, 21
79. almalı - salmalı : **s.** sökülebilir, değiştirilebilir. Almalı – salmalı tis *(sökülebilir diş)* KTS 2003, 22
80. aluwan - aluwan : **s.** Çok çeşitli, elvan elvan, ... aldınızğa jürek şimirkenter aluwan – aluwan qarabet oqiyğaların atıp ... *(... önünüze yürek tiksindiren türlü türlü yüz karası olayları atıp...)* KE 1994, 78
81. alım - salıq : **İs.** Vergi. Otız jıl alım – salıq tölep keldi. *Otuz yıldır vergi öded.i)* KTS 1999, 36
82. alıs - jaqın : **s.** Uzak yakın herkes. Bögembaydı alıs – jaqın ruwlardın bəri de zor qurmet tutqanı ... *(Bögemboy'e uzak yakın kabilelerin hepsi de çok hürmet etmiş...)* EM , 121
83. aman - esen : **Zarf** Sağ salım. Aman – esen qayıtp keldi. *(Sağ salım dönüp geldi).* KTS 2003, 24

84. analı - balalı : **s.** Analı çocuklu. Analı – balalı üç jetim
(*analı çocuklu üç yetim*) KTS 1999, 36
85. anda - munda : **is.** Orası, burası. Anda – munda bardı. (jür)
(*Oraya buraya vard.ı*) KTS 1999, 38
86. anda - sanda : **Zarf** Bazı bazı, bazen ara sıra. (Anda –
sanda köşeden köremin. *Ara sıra sokaktan
görüyorum.*) KTS 1999, 38 Başqa amalı joq
ıbray anda – sanda qız awılına kelip
altınaymen körısip turadı . (*Başka çaresi yok
ıbray ara sıra kızın köyüne gelip altınay ile
görüşüyor.*) KE 1994, 60
87. andız - andız : **s.** Seyrek seyrek, aralıklı. (andız – andız
gülde*r* (*seyrek seyrek güller*) KTS 1999, 38
88. anaw - mınaw : z. 1. Onu bunu 2. Bu , şu 3. Falan filan.
(sondıqtan tağı da anaw – mınaw dep
qoşamet sözder ayta bastap edi. (*Bu sebeple
de şöyle böyle deyip övgüler söylemeye
başlamıştı.*)
89. anday - munday : **s.** Ufak tepek, önemsiz Seniñ anday –
munday jazatınıñ” joq pa edi (*senin ara ara
yazdıkların yok muydu?*) KTS 1999, 38
90. añ - tañ : **Zarf** şaşkın şaşkın durup (Ol añ – tañ boldı.
(*O, şaşırdı.*) KTS 1999, 40
91. apay topay : **Zarf** Apar topar, alelacele, telaşla. (Apay –
topay toy ötkizdi. (bitirdi) (*Alelacele ziyafet
yaptı.*) KTS 1999, 40

92. ap - sap : **Zarf** Alelacele, telaşla, apar topar. (Ap – sap basılğan soñ üyge kirdi. (*Apar topar yürüdükten sonra eve girdi.*) KTS 1999, 41
93. apıl - qupıl : **Zarf** Aceleyle , telaşla (Apıl – qupıl kiyindi. (jiynaldı, şaynadı) (*Telaşla giyindi toplandı, hazırlandı.*) KTS 1999, 41
94. apıl - tapıl : **Zarf** bkz. Apıl – qupıl. Ayağın apıl – tapıl bastı. (*Telaşla yere bastı.*) KTS 1999, 41
95. apıraq - tapıraq : **Zarf** Paldır küldür, gürültüyle. (Apıraq – tapıraq üyge qaray qayta jügirdi. (*Paldır küldür eve doğru dönüp koşturdu.*) KTS 1999, 42
96. apır - japır : **Zarf** Alelacele, apar topar. Jumıskerler vagon – arbalarğa apır – japır ministı. (*İşçiler vagonlara alelacele bindiler.*) KTS 1999, 42
97. apır - tupır : **İs.** Takır tukur, gürültü. At ayağının apır – tupırına ğana estildi. (*atın ayağının sadece takır tukurtusu duyuldu.*) KTS 1999, 42
98. apalañ - topalañ : **Zarf** Alelacele. Apalañ – topalañ boldı da qaldı. (*Alelacele oldu ve kaldı.*) KTS 1999, 41
99. apır - tapır : **is.** Karmakarışık. Sol apır – tapırda toqpan äweli Baluwan Şolaqtıñ kemerine ... (*Şu karışıklıkta tokpan önce pehlivan şolak'ın..*) BŞ ,158

100. apırıp - japırıp : **Zarf** İşi çabuk, acele yapıp. Jumıstı apırıp - japırıp istedi. (*İşi çarçabuk yaptı.*) KTS 1999, 42
101. apalı - siñili : **s.** Kız kardeşler. Apalı – siñili qızdarday. (*Ablalı kardeşli kızlar gibi.*) KTS 1999, 41
102. apas - qapas : **Zarf** Alelacele, telaşla, apar topar. Apas – qapas şığıp ketti. (*Apar topar çıkıp gitti.*) KTS 1999, 41
103. apır - topır : **Zarf** Apar topar, alelacele. Qonaqtar apır – topır üyge kirdi. (*Misafirler apar topar eve girdi.*) KTS 1999, 42
104. aralasıp - quralasıp : **Zarf** Birbiriyle yakınlık, alışveriş kurarak. Qızdar men jigitter aralasıp – quralasıp ketti. (*Qızlarla erkekler yakınlık kurarak gitti.*) KTS 1999, 42
105. arba - arba : **s.** Çok fazla. Arba – arba astıq zat. (*Araba araba mahsül*) KTS 1999, 43
106. arbañ - arbañ : **Zarf** Uygunsuz hareket ederek, hantalca. Arbañ – arbañ etti. (*Uygunsuz hareket etti.*) KTS 1999, 43
107. arğı - bergi : **s.** 1. Geçip giden. Önceki 2. Öbür. Arğı – bergi tariyhtı jaqsı bileği. (*geçmişi iyi biliyor.*) KTS 1999, 44

108. ardiñ - gürdiñ : **s.** Kendi fikrini açıkça söyleyen , açık sözlü. Ardiñ – gürdiñ dosım bar. (*Açıksözlü dostum var.*) KTS 1999, 44
109. arqa - jarqa : **İs.** Kayırıcı, arkalı , dostlu. Arqa – jarga bop qaldıq. (*Arkalı, dostlu olduk.*) KTS 1999, 44
110. arqalay - marqalay : **Zarf** Yüklenerek, sırtlanarak. Ol körpe – jastığın arqalay – marqalay arbağa otırdı. (*O, yastığını yorganını yüklenerek arabaya oturdu.*) KTS 1999, 44
111. arlı - berli : **Zarf** Öyle böyle. Köpirden arlı – berli ötip jatır. (*Köprüden araya şuraya geçiyor.*) KTS 1999, 45
112. arpıl - tarpıl : **Zarf** Ayağını sürüyerek. Şal ayağın arpıl – tarpıl basıp, esik aştı. (*İhtiyar ayağını sürüyerek kapıyı açtı.*) KTS 1999, 45
113. arpıl - turpıl : **Zarf** Açık açık, şaşkın şaşkın. Arpıl – turpıl söyley berme. (*Açık açık söyleyiverme.*) KTS 1999, 45
114. arsa - arsa : **s.** Bölük bölük, parça parça. Arsa – arsa arba (*Bölük bölük araba.*) KTS 1999, 45
Zarf Yorgun. Kempir arsa – arsa. (*İhtiyar yorgun argın.*) KTS 1999, 45
115. arsil - qürsil : **Zarf** Gürültüyle, haldır haldır. Ayaş suwdı şaşıratıp, arsil – gürsil juwındı. (*Ayaş suyu şarıldatıp gürültüyle haldır haldır yıkandı.*) KTS 1999, 46

116. artıq - awıs : **s.** Başı boş, fazla. Artıq – awıs ıdıs – ayaq kiyim – keşek, düniye. (*Çok fazla kap kacak giyim, giyecek, dünyalık*) KTS 1999, 46
117. artıq - kemdi : **s.** Az çok, biraz. Artıq – kemdi söz (añgime) (*Azlı çoklu söz hikaye*) KTS 1999, 46
118. artınıp - tartınıp : **Zarf** 1. Yüklene yüklene 2. gerekli şeylerle, lazım olanlarla. Artınıp – tartınıp üyine de jetti. (*Yüklene yüklene evine de ulaştı.*) KTS 1999, 48
119. arıp - talıp : **Zarf** Yorgun, bitkin, yorgun argın. Arıp – talıp azar jettik. (*Yorgun argın güçükle ulaştık.*) KTS 1999, 48
120. araq - saraq : **Zarf** Akşamüstü. Araq – saraqta kirip keledi. (*Akşamüstü çıkıp geliyor.*) KTS 1999, 40
121. arıl - tarıl : **is.** Çocuğun yeni yürümeye başlaması.
122. ara - kidik : **Zarf** Ara sıra, bazen. ... onun öris aluw sebebin tanuwda ara – kidik durıs pikirler de bildirip otırdı. (*onun otlak alma sebeplerini uydururken ara sıra dürüst fikirler de bildiriyordu.*) KE, 1994, 113
123. araq - şarap : **is.** Alkollü içkiler, bütün içkiler. Araq – şarap işpedi. (*Alkollü içkiler içmedi.*) KTS, 28

124. aralas - quralas : **Zarf** Sıkkı alakası olan, karışık. Alğışqı kezde olarğa odıraya qarağan qazaq awıldarı ile aralas – quralas bop... (*İlk defa onlara çekinerek bakan kazak toplulukları ile sıkı ilişkiler kurup...*) BŞ ,24)
- is. Elmen aralas – quralas ösken.
(*Başkalarıyla iyi anlaşıp, hemen dost olarak büyümüş.*) KTS 1999, 42
125. ara - tura : **Zarf** Bazı bazı, ara sıra. Ara – tura sırnayğa qosıla ân şırqap duwman da jasadı. (*Ara sıra nefesli müzik aletlerinin de dahil olduğu şarkıların söylendiği eğlenceler de yapılıyor.*) BŞ , 92
126. arı - beri : **Zarf** 1. Öteye beriye 2. Oraya buraya. Arı – beri jırawlar men aqındardıñ dostıq jaylı sır sertpegeni, jır tolğamağanı joq dese de bolğanday. (*Öyle böyle ozanlar ile ağıtçıların dostluk konusunda sır vermeyeni, ağıt yazmayan yoktur dense yerinde olur.*)
127. aspa - tökpe : s. 1. İsräf, yersiz harcama. 2. Bereket, bolluk. Aspa – tökpe toy. (*İsraflı ziyafet*) KTS 1999, 49
- Aspa – tökpe zaman. (*Bereketli zaman.*) KTS 1999, 49
128. astılı - üstili : s. İki katlı, altlı üstlü. Astılı – üstili üy. (*İki katlı ev*) KTS 1999, 50

129. astı - üsti : **is.** 1. Altı üstü. 2. Giyim giyeceğin astarı ve dışı. Astı – üstüne keltirdi. (*Altını üstünü getirdi*) KTS 1999, 50
- Bözden körpeniñ astı – üsti. (*Bezden yorganın altı üstü.*) KTS 1999, 50
130. aspay - saspay : **Zarf** Acele etmeden, yavaş. Dandaysığan kelinşekter aspay – saspay taytandap emin – erkin jürüp ... (*Kendini beğendiren gelinler, yavaş yavaş paytak paytak koşup kendi başlarına gidiyor...*) BŞ ,233
131. as - suw : **is.** Yemek. Mübârek ayında kündiz aş – suwdan bas tartuw gerektiğin bile tura. (*Ramazan'da gündüz yemek yememesi, su içmemesi gerektiğini biliyor.*) KTS 1999, 85
132. astan - kesten : **Zarf** Altı üstüne gelip. Düniye astan – kesten. Aspan da yer de astan – kesten appaq tüley. (*Dünyanın altı üstüne gelmiş, gökyüzü de yeryüzü de altı üstüne gelmiş, bembeyaz.*) KTS 1999, 50
133. astın üstin : **Zarf** Altını üstüne getirip. Ol astın – üstin söyley salatın edi. (*O, altını üstüne getirip söyledi.*) KTS 1999, 50
134. asıp - sasıp : **Zarf** 1. Şaşırıp 2. Acele ederek Tamağın asıp – sasıp tez işti. (*Yemeğini hızlı hızlı yedi.*) KTS 1999, 51

135. asıp - tasıp : **f.** Çoğalmak, bollaşmak. Köktem kelip, özen asıp – tasıp jatır. (*Köktem gelince çaylar dolup taşıyor.*) KTS 1999, 51
136. ataw - kere : **is.** Yiyip içilenler. Ataw – kereñdi işkir! (*Yenilip içilenleri getir!*) KTS 1999, 53
137. at - tan : **is.** At ve giyecek. At – tonı say (dayar) (*atı ve giyecekleri hazır.*) KTS 1999, 54
138. atuw - asuw : **f.** Kırıp yok etmek, ezep yakmak.
139. ata - ana : **is.** Ata ana. Söytip, aqın öliminiñ ata – anasimen birge awıl – aymağına da jeñil tiymegenin barınşa suwrettep obrazdı aytağı. (*Böylece, ozanın ölümünün ana babasıyla birlikte köy ve il içinde de kolay olmayacağıın tam olarak tasvir ederek kahramanı anlatır.*) KE 1994, 29
140. ata - baba : **İs.** Ata soyu. Osılayşa mansur baydı, onıñ ötegen, Baspay degen ata – babaların jer – kökke tiygizbey maktan etken ölenşi kürekeşti de ... (*Bu şekilde mansur Mey'i onun Ötegen ve Baspay adlı ana babalarını yere göğe sığdıramadan öven ozan Kürekeş'i de...*)
141. ata - ene : **is.** Kaynata, kaynana. Erteñ ata – enem keledi. (*Yarın annem babam geliyor.*)

142. atı - jöni : **is.** Bir kimsenin kim olduğu hakkında bilgi. Atı – jöniñ kim? Atı – yöni joq urısuw. (*Sen kimsin? Ne olduğu belli olmyan bir savaş.*) KTS 2003, 35
143. awzı - murnı : **is.** Ağız burın. Awzı – murnın tañıp aldı. (*Ağzını burnunu bağladı.*) KTS 1999, 56
144. awırğan - mawırğan : **is.** Hasta masta, diri ölü. Awırğan – mawırğanına qaramay. (*Hastasına sağına bakmadan.*) KTS 1999, 58
145. aw - jay : **is.** Durum, vaziyet. äkesiniñ aw – jayın baqtı. (*Babasının durumuna baktı.*) KTS 1999, 56
146. awmalı - tökpele : **s.** Değişen. Awmalı – tökpele zaman. (*Değişen zaman.*) KTS 1999, 56
147. awnap / quwnap : **Zarf.** Dinlenerek. Qonşıq salgın qarğa awnap – quwnap aldı. Tuwğan – tuwıstarıma awnap – quwnap qaytuwğa kelgen betim. (*Konuk soğuk kar üzerinde yerlerde yuvarlandı. Akrabalarım için yata yuvarlana geri dönmeye razıydım.*) KTS 1999, 56
148. awıq - awıq : **Zarf** Nadir olarak, bazı bazı. ... köz alartıp, awıq – awıq şapqınşılıq jasağan... (... gözlerini açıp bazı bazı soygunculuk yapan..) EM , 225)

149. awıl aymaq : **is.** Bir civarda yakın oturanlar. ... awıl – aymağına da jeñil tiymegenin barınşa...
(... köyüne de iline de kolay ulaşmayanların hepsi için...) KE 1994, 29
150. awıs - tüyis : **is.** 1. Alışveriş. 2. Alaka, ilgi ... işinde folklorlıq awıs – tüyister san taraptan jürip jatqan... (... içinde folklorik ilgiler fazlaca vardır) EM , 248
151. aha - hala : **Zarf** Oyun eğlenceyle gülerek. Aha – hala külüp ketti. (Oyunla eğlenceyle gülerek gitti.) KTS 1999, 59
152. aştı - toqtı : **is.** Aç tok, bazen aç bazen tok. Aştı – toqtı birge turdı. (Bazen aç bazen tok yaşadı.) KTS 1999, 60
153. aşuw - ıza : **is.** Üzüntülü kederli hal. Aşuw – ıza bop qaldı. (Üzüntülü kederli oldu) KTS 1999, 60
154. aşılmalı - jabılmalı : **s.** Açılıp kapamalı. Aşılmalı – jabılmalı parta. (Açılıp kapanan sıra.) KTS 1999, 60
155. aşılıp - şaşılıp : **Zarf** Açık saçık, bereketsiz. Zattar aşılıp – şaşılıp jatır. (Her şey açılıp saçılıyor.) KTS 1999, 60
156. aşıp - jarıp : **Zarf** Açıklayarak, aç a saça. Ol aşıp – jarıp eş narse ayta almadı. (O, açıklamak için hiçbir şey söyleyemedi.) KTS 1999, 60

157. aşıp - şaşıp : **Zarf** Aşıp saçarak, alenen. Üy mülkin aşıp – şaşıp tastaptı. (*Evini, malını mülkünü darmadığın edip bıraktı.*) KTS 1999, 60
158. aşçı - tuşçı : **is.** Acı tatlı. Üydeki aşçı – tuşçımdı aldına qoydım. Ardaq ömirdiñ aşçı – tuşçısın erte tattı. (*Evde acı tatlı ne varsa önüne koydum. Kıymetlim, hayatın acısını tatlısını erken tattı.*) KTS 1999, 61
159. aşpa - jalap : **s.** Aç, zayıf kimse. Aşpa – jalap adam. (*aç zayıf insan.*) KTS 1999, 59
160. aşıq - tesik : **s.** Karmakarışık. Aşıq – tesik adam. (*Karmakarışık ev.*) KTS 1999, 60
161. aşıq - şaşıq : **s.** Açık saçık. Üyin aşıq – şaşıq tastap ketken. (*Evini açık saçık bırakmış.*) KTS 1999, 60
162. ayaq - bası : **İs.** Vücudu, üstü başı. Üy iyesi ayaq – basımızğa bir qarap aldı. (*ev sahibi üstümüze başımıza tek tek baktı.*) KTS 1999, 62
163. ayaq - tabak : **is.** Tabak bardak. Jeneşem ayaq – tabaq juwıp jür eken. (*Yengem kap kacak yıkıyordu.*) KTS 1999, 62
164. arıp - tarıp : **Zarf** Öle yite, yorgunluktan bitip tükenip... arıp – tarıp azar jettik. (... yorgun argın zorlukla ulaştık..) KTS 1999, 48

165. äbi - täbi : **s.** Belli ölçüde. Äbi – täbi tirşilik (*öyle böyle bir hayat.*)
- Zarf** Tok da değil aç da değil. Tamaqtı äbi – täbi ğana işüw kerek. (*Yemeęi tok da değil aç da değil sadece yemesi gerek.*) KTS 1999, 63
166. äjik - küjik : **s.** Öyle böyle hikaye, kelime. Şay qaynağanşa äjik – küjik äñgime bastalıp ketti. (*Çay kaynayana kadar öyle böyle bir hikaye başladı.*) KTS 1999, 64
167. äzil - külki : **is.** Şakayla karışık söz. Onıñ otırған jeri äzil – külki (*Onun olduğu her yerde şaka ve eğlence var.*) KTS 1999, 65
168. äyel - erkek : **is.** Erkek kadın. Äyel – erkek tügel jıynaldı. (*Kadın erkek hepsi toplandı*) KTS 1999, 65
169. äke - köke : **is.** Birine yalvarılacağı zaman söylenir .Baba ata. Äke – köke dep jürip, äreñ aldı. (*Baba ata diye yalvarıp zorla aldı.*) KTS 1999, 66
170. äkeli - balalı : **s.** Babalı oğullu. äkeli – balalı ekewi (*babalı oğullu her ikisi*) KTS 1999, 66
171. äri - bäri : **Zarf** Öteye beriye, ileri geri. Birew esikti äri – bäri julqıladı. Äri bäri qızuw urıstan keyin olar keyin şegindi. (*Biri kapıyı öteye beriye sallayıp sarstı ileri geri hareketli savaştan sonra onlar geriye çekildi.*) KTS 1999, 71

172. äri - säri : **s.** Belirsiz, sallantıda. Ol äri – säri küyde turıp qaldı. (*O, sallantıda kaldı.*) KTS 1999, 71
173. äke - üke : **is.** Ata baba. Äke kelimesinin ardından söylenmesiyle oluşmuştur. Äke – ükem kelseñşi. (*Ata babam*) KTS 1999, 66
174. äleyim - täleyim : **Zarf** Alt üst, darmadağınık. äleyim – täleyim boldı da ketti. (*Alt üst, darmadağınık oldu da gitti.*) KTS 1999, 67
175. äntirek - täntirek : **Zarf** Zorla, zar zor, güçlükle ol ayağın äntirek täntirek bastı. (*O, ayağını zar zor bastı.*) KTS 1999, 69
176. äntek - täntek : **Zarf** Azar azar, yavaş yavaş. Şal ayağın äntek – täntek basıp keledi. (*ihiyar ayağını yavaş yavaş basarak geliyor.*) KTS 1999, 69
177. äreñ - päreñ : **s.** Öle yite, zorlukla, azıcık. Sağıs jıldarında jurt äreñ – päreñ kün kördi. (*Savaş yıllarında yurt öle yite gün geçirdi.*)

Zarf Tömeñen dawıs äreñ – päreñ estiledi. (*Aşağıdan ses zorlukla duyuldu.*) KTS 1999, 70
178. ärli - bärli : **Zarf** İleri geri, öteye beriye. ärli – bärli jürdi. (tasıdı, awnadı.) (*Öteye beriye yürüdü. (taşıldı)*) KTS 1999, 71

179. ädet - ğurıp : **İs.** Ädet, gelenek görenek. Maqış zamandı, qazaq ädet – ğurpının jaramsız jaqtarın qattı sınğa aladı. (*Zamanı Kazak gelenek göreneklerinin gereksiz taraflarını iyi bir değerlendirmeye tabi tuttu.*)
180. äyt - şüw : **Ünl.** Hayvanları sürerken kullanılan söz. Äyt – şuw degen tüyege demew (maqal) (*Eyt şüw deneni deveye söyleme.*) KTS 1999, 66
181. äkey - ükey : **is.** İyi geçinen, araları iyi. Ekewi äkey – ükey dep jür. (*İkisinin araları iyidir.*) KTS 1999, 66
182. äke - şeşe : **is.** Ana baba. Qanday äke – şeşe bolmasın bärinen burın ayttıratın qızınıñ ajar – körkine ğana emes. (*Hangi anne baba değildir ki her şeyden önce sorduğu kızının görünüş ve güzelliği olmasın.*) KTS 2005, 56
183. älsin - älsin : **Zarf** 1. Devamlı olarak 2. Arayla Baluwan kelinşekke älsin – älsin qarap munın atı... (*Pehlivan geline devamlı bakıp bunun adı...*) BŞ , 89
184. älteq - tälteq : **Zarf** Zar zor yürümeye çalışarak. älteq – tälteq kün körip jür. (*Zar zor yaşıyor. (geçiniyor)*) KTS 1999, 68
185. äne - mine : **Zarf** 1. Orada burada diye savsaklanıp 2. Hemen. äne – mine degeñşe (*orada burada der gibi*) KTS 2003. 45

193. äzil - oyun : is. Şaka, nükte bkz. Äzil – mazaq KTS, 42
194. äzil - ospaq : is. Alay, mizah, hiciv, yergi. Jengege jenil äzil – ospaq türinde şıǵarılıp aǵan zildi minez aşıp jürmeydi. (*Yengeye hafif alay türünde söylenip ona kırıcı huylar açılmıyordu.*) KE 1994, 98
195. äzil - ökpe : is. Şaka yollu dargınlığı bildirme. ... äzil – ökpesin ayttı. (*... şaka yollu dargınlığını bildirdi.*) KTS 2003, 42
196. äzil - sawıq : is. Oyun, eğlence. Bkz. Äzil – mazaq KTS, 42
197. äzil - sıqaaq : is. Alay, mizah , hiciv, yergi. Qazaq ädebiyetinde äzil – sıqaqtıñ neşe türlü ülgileri kezdesedi. (*Kazak edebiyatında hicvin bir çok örneğine rastlanır.*) KTS 1999, 65
198. äytip - büytip : **Zarf** Şöyle böyle, bir şekilde Biz äytip – büytip baratın jerge jettik. (*Biz bir şekilde varılacak yere ulaştık.*) KTS 2003, 42
199. äke - baba : is. Ecdat, dedeler. äke – babañ kim?*Ecdadın kim?*) KTS, 43
200. äkimşildik - ämirşilik : is. Totaliter yönetim. Äkimşildik – ämirşilik şaqtarı ötti. (*Totaliter yönetim çağları geçti.*) KTS, 43

201. älem - jälem : **s.** Dağınık, düzensiz, darmadağınık. Qoqpa aldı älem – jälem afiýşa qızdın köñili de älem – jälem. (*Dış kapının önü darmadağınık afişle. Kızın gönlü de dağınık .*) KTS 1999, 67
202. älim - berim : **Zarf.** 1. Biraz, azıcık 2. İstikrarsız, değişen bir öyle bir böyle. Bizdiñ bastıq älim – bärim kisi. (*Bizim şef istikrarsız biri.*) KTS 1999, 68
203. än - biy : **is.** Şarkı , dans. än – biydi süyedi (*Şarkıyı dansı seviyor.*) KTS, 45
204. än - küy : **is.** Şarkı, ezgi ... tez üyrenip än – küylerdi tartatın boladı. (*... çabuk öğrenip şarkılara iştirak ediyor.*) EM , 135
205. äreñ - äreñ : **Zarf** Zorla. Sağıs jıldarında jurt äreñ – äreñ kün kördi. (*Savaş yıllarında yurt zar zor geçimini sağladı.*) KTS 1999, 70
206. äste - äste : **Zarf** Yavaş yavaş, aheste aheste. Ol munı äste – äste aňğara bastadı. Ağayın arasına äste – äste söz ayttı. (*O, bunu yavaş yavaş anlamaya başladı. Akrabaların arasında yavaş yavaş konuştu.*) KTS 1999, 72
207. äwliye - änbiye : **İs.** Evliya enbiya. ... äwliye – änbiyelerdiñ keremetine de senbeytin ädeken, osıdan bılay... (*... evliya enbiaların kerametine de güvenmeyen edeken, bundan böyle...*) BŞ., 223

208. bağıp - qağıp : **f.** Hürmet etmek, saymak. Balanı bağıp – qaqtı. (*Çocuğa baktı, onu besledi.*) KTS 1999, 74
209. bağıp - kütüw : **f.** 1. Mala bakmak 2. İnsanı korumak, insana bakmak. Bir otar maldı bağıp – küttik. Jetim balanı bağıp kütti. (*Bir sürü malı güttük. Yetim çocuğu korudu , ona baktı.*) KTS 1999, 74
210. bağıt - bağdar : **İs.** Belli bir işin gidişatı, yönü. Ol bağıt – bağdar siltep otırdı. (*O işin gidişatını gösteriyor.*)
211. badanaday - badanaday : **s.** Büyük büyük, iri iri. Badanaday – badanaday burşaq. (*İri iri burçak*) KTS 1999, 75
212. baj - baj : **Zarf.** Bar bar bağırarak. Ol baj – baj etti. (*O, bar bar bağırdı.*) KTS 1999, 75
213. baj- buj : **s.** Bağrış çağrış, gürültü. Baj – buj ayqay. (*Bağrış çağrış nara.*) KTS 1999, 75
214. bay - bay : **Ünl.** Vay vay
215. baylap - matap : **Zarf.** 1. Bağlanıp. 2. Pekiştirerek. 3. Keyfine bırakarak. 4. Bağımlı olup. Qaşgındı baylap – matap tastadı. (*Kaçacağı bağlayıp bıraktı.*) KTS 1999, 76

216. bayqap - bayqap : **Zarf** Gözleye gözleye, dikkatlice. Malşılar özeñen bayqap – bayqap ötetin. (*Çobanlar dereden dikkatlice geçti.*) KTS 1999, 76
217. baqsı - balger : **is.** Bahşi. Falcı. Ol baqsı – balger boldı (*O, falcı oldu.*) KTS 1999, 78
218. baq - baq : **is.** 1. Eskiden yetişen, baharda çıkan bir tür bitki. 2. Tekrar tekrar. Baq – baq etti. Baq – baq dedi, bakıldadı. (*Tekrar etti. Tekrar tekrar dedi, ağladı.*) KTS 1999, 78
219. baqar - şaqar : **is.** Gürültü patırtı , yaygara, şamata. Köşede baqar – şaqar köp. (*Sokakta gürültü patırtı çok.*) KTS , 52
220. baqsı - täwip : **is.** Cinci, üfürükçü ... baqsı – täwip pata beredi. (... *hoca falcı dua eder.*) KTS, 53
221. baqıra - şaqıra : **Zarf** Bağıra çağıra, yüksek sesle. Balalar baqıra – şaqıra öttiler. (*Çocuklar bağıra çağıra geçtiler.*) KTS, 53
222. baqırıp - şaqırıp : **Zarf** Bağırıp çağırıp, haykırıp.
f. baırmak, çağırmak, haykırmak. Oğan köp baqırıp – şaqırdı. (*ona çok baqırıp çağırdı.*) KTS ,53
223. balp - balp (etüw) : **Zarf** Lafın tadını kaçıarak tekrar tekrap konuşup. Awzı balp – balp etti. (*Lafın tadını kaçıarak konuştu.*) KTS 1999, 81

224. bala - sağa : **is.** Çoluk çocuk. Bala – sağa qalın. (*Çoluk çocuk kalabalık.*) BŞ ,15
225. balalı - şağalı : **s.** Çoluk çocuğu olan. Munda da şanıraqtı köterüw balalı – şağalı, ürim – butağı ösken, elge bedeldi saliyqalı anağa jükteledi. (*Burada da çadırı kaldırmak çoulklu çouklu sülalesi büyümiş, vatan için haysiyetli, salih amelli anneye görev verir.*) KTS 2005, 70
226. bal - bul (januw) : **Zarf** Canlanıp, yüzüne kan gelip. Bal – bul jandı. (*Yüzüne kan gelip yandı.*) KTS 1999, 80
227. baldır batpaq : **is.** Çok kötü, karalama, kargacık burgacık yazı. Birewdiñ baldır – batpağın ayttı. (*Birinin kargacık burgacık yazısını okudu.*) KTS 1999, 81
228. baldır - buldır : **Zarf** Yeni konuşan çocuğun çıkardığı sesler. Baldır – buldır söyledi. (*Agu ugu konuştu.*) KTS 1999, 81
229. balşı - balger : **is.** Falcı. Balşı – balger bal aşıp isteydi. (*Falcılar fal açıyor.*) KTS 1999, 82
230. bara - bara : **Zarf** Gittikçe. Revmatizm bara – bara jürek awruwına aynaladı. (*Romatizma gittikçe kalp hastalığına yol açıyor.*) KTS 1999, 83

231. barar - barmas : **Zarf** Gidip gitmediği belli değil, gider gitmez. Minetin atım qolında, barar – barmas jolımda. (*Binecek atım, gider gitmez yolumda.*) KTS 1999, 83
232. barbañ - barbañ : **Zarf** Sallana sallana. Barbañ – barbañ ketti. (*Sallana sallana gitti.*) KTS 1999, 83
233. bar - bar : **Zarf.** Bas bas bağırmaq. Bar – bar etti. (*Bas bas bağırdı.*) KTS 1999, 83
234. barımta - sırımta : **is.** El koyma veya gizli yolla hatırlama, ezberleme adeti. Baylardıñ barımta – sırımta tärizdi salt mäselesi bar. (*Zenginlerin yağmalama gibi bir geleneği var.*) KTS 1999, 84
235. barıp - kelip : **Zarf** Gide gele, kaynaşarak. Üyge barıp – kelip turamız. (*Eve gidip geliyoruz.*) KTS 1999, 84
236. basa - basa : **Zarf** Basa basa, tıka basa. Et asıp qımız quyar basa – basa. (*Et pişirip, tıka basa kımız doldurur.*) KTS 1999, 85
237. basa - janşa : **Zarf.** Yüklenip dayanarak, saldıra saldıra. Jurt birin – biri basa – janşa qaşa jöneldi. (*Yurt birbirine saldıra saldıra kaçmaya başladı.*) KTS 1999, 85

238. basqa - basqa : **s.** Farklı farklı, çeşit çeşit. Olardıñ basqa – basqa mağınası bar. (*Onların farklı farklı anlamı var.*) KTS 1999, 85
239. bastan - ayaq : **Zarf** 1. Başından sonuna kadar. 2. Hiç gizlemeden, tamamen. Ol bärimizge bastan – ayaq bir qarap ötti. Bolğan oqiyğanı bastan – ayaq aytıp berdim. (*O, bastan ayağa hepimize bakıp geçti. Olan olayı hiç gizlemeden söyleyiverdim.*) KTS 1999, 86
240. bası - közi : **is.** Kaşy gözü. Bası – közine qaramay. (*Kaşına gözüne bakmadan.*) KTS 1999, 87
241. bastı - bastı : **s.** Belli başlı. Bastı – bastı aqsaqaldar. (*Belli başlı ihtiyarlar*) KTS 2003, 59
242. baw - şuw : **is.** Keçeden yapılan çadır için gerekli ip vs. Üydiñ baw – şuwu eskirdi. (*Çadırın ipi eskidi.*) KTS 1999, 89
243. bälän - tügen : **is** Falan filan. Bälän – tügen joq. Bälän – tügen dewge murşasın keltirtpedi. (*Falan filan yok. Falan filan demeye fırsat bırakmadı.*) KTS 1999, 91
244. bäle - jala : **is.** Kaza bela. Bäle – jaladan saqtadı. (*Kazadan beladan sakladı, korudu.*) KTS 1999, 91

245. beles - beles : **s.** Tepe tepe, yüksekçe, geçilmesi, aşılması gereken yerler, aşamalar. Beles – beles qumdı jer. (*Tepelik tepelik kumlu yer.*) KTS 1999, 96
246. bezep - bezep : **Zarf** Durmaksızın. Dombırasın bezep – bezep , ändi äwelete şırqaydı. (*Dombırasını süsleyip püsleyip şarkılarını yüksek sesle söyler.*) KTS 1999, 93
247. beldeu - beldeu : **s.** Aşama aşama, kat kat. Jazıq dalanı beldeu – beldeu ürindi qar basıp qalıptı. (*Düz ovayı kat kat kirli kar kaplamışt.ı*) KTS 1999, 95
248. bet - jüz : **is.** Görünüş, ağzı yüzü. Qızdıñ bet – jüzi, tur – tulğası tanı**s.** (*Kızın ağzı yüzü, görünüşü tanıdık.*) KTS 1999, 99
249. beti - qolı : **İs.** Yüzü ile eli. Beti – qolın juwdı. (*Elini yüzünü yıkad.ı*) KTS 1999, 99
250. borşa - borşa : **s.** Dilim dilim. Qazañğa borşa - borşa et saldı. (*Kazana dilim dilim et koydu.*) KTS 1999, 106
251. boda - boda : **Zarf** Hüngür hüngür. Boda – boda jılaw. (*Hüngür hüngür ağlamak.*) KTS 2003, 68
252. balıp - tuluw : **f.** Bolluk, refah içinde yaşamak. Üyderi tamaqtar men bolıp – tolğan. (*Evleri yemeklerle dolup taşıyor.*) KTS, 69

253. bolp - bolp : **Zarf / Yansım** Hareketin kabiliyetsiz oluşunu tasvir eden kelimeler. Ayağın bolp – bolp bastı. (*ayağını kaba şekilde bastı.*) KTS 1999, 105
254. bort - bort : **Yansım / Zarf** Patır kütür. Bort – bort keldi. (*Patır – kütür geldi.*) KTS 1999, 107
255. biyttep - qurttap : **Zarf** Yorgun argın, bitkin bitkin. Abaqtıda biyttep qurttap jürgen adamdar da tabıladı. (*Cezaevinde bitkin bitkin yaşayan insanlar da bulunuyor.*) KTS 1999, 101
256. böle - jara : **Zarf** Ortaklaşa, beraber. Awır – jumıstı ortaqtasıp, böle – jara kötergen durıs. (*Ağır işi ortaklaşıp paylaşarak yapmak doğru olur.*) KTS 1999, 109
257. böri - qarı : is hırsız gibi mal düşmanlarının genel adı. Böri – qarıdan aman bolsın. (*Kurttan murttan korusun.*) KTS 1999, 110
258. buwdaq - budaq : **Zarf** Buram buram, pek çok. Buwdaq – buwdaq kök tütün; buwdaq – buwdaq aqşa. (*Buram buram yeşil tütün ; pek çok para*) KTS 1999, 111
259. buwra - qotan : is. Kazakların milli bir oyunu. Buwra – qotan oynaylıq. (*Milli oyunlar oynayalım.*) KTS 1999, 112

260. buwıp - tıyıp : **Zarf** Bir şeyleri toplayıp, sarıp sarmalayarak. Jürekterdi buwıp – tıyıp qoydı. (*Yürekleri sarıp sarmaladı.*) KTS 1999, 113
261. budır - budır : **s.** Düz değil. Budır – budır qış qorğan. (*Eğri büğrü kışlık kale.*) KTS 1999, 113
262. bujır - bujır : **s.** Düz değil. Bujır bujır qabıq. (*Eğri eğri kabuk.*) KTS 1999, 114
263. bulañ - talañ : **s.** Darmadağınık. Ömirimde bulay bulañ – talañ bolmağan şığarmın. Bulan-talañ bolıp aşuwanuw. (*Ömrümde böyle karmakarışık mışımdır. Darmadağınık olup kızmak.*) KTS 1999, 116
264. buldır - buldır : **Zarf** Açık değil, bulanık. Kölbeñdep köleñkeler buldır – buldır. (*Uzun elbise giyip yürüyen gölgeler bulanık.*) KTS 1999, 117
s. Buldır – buldır zaman tuwıp tur. (*Zaman belirsiz doğuyor.*) KTS 1999, 117
265. bultañ - bultañ : **Zarf** Tıpış tıpış, yavaş yavaş. Bultañ – bultañ etti. (*Tıpış tıpış yürüdü.*) KTS 1999, 118
266. bult- bult : **Zarf** Hemen kalkıp, hareketlenip. Bult – bult oynadı. (*Hemen kalkıp oynadı.*) KTS 1999, 118

267. buliñ- buliñ : **s.** Parça parça, köşe köşe, oyuk oyuk. Buliñ – buliñ qalta buliñ – buliñ beles. (*Parça parça torba, oyuk oyuk tepe.*) KTS 1999, 118
268. burqan - tarqan : **Zarf** Savura savura, darmadağınık. Tănirek şortan laylağan suwday burqan – tarqan. (*Etraf bulanık su gibi darmadağınık.*)
269. burq - burq : **Zarf** Sinirli sinirli, hızlı hızlı. Burq – burq qaynadı. (*Hızlı hızlı kaydadı.*) KTS 1999, 119
270. burq - sarq : **Zarf** Sinirlenerek, hiddetle. Burq – sarq etti. (*Sinirlendi.*) KTS 1999, 119
271. burtañ - burtañ : **Zarf** Kırgın dargın. Küs küs burtañ – burtañ turdı. (*Küs küs durdu.*) KTS 1999, 123
272. butıp - şatuw : **f.** Ağızına geleni söylemek. Ol awzına kelgenin butıp – şattı. (*O ağızına geleni söyledi.*) KTS 1999, 121
273. buj - buj : **s.** Vızır vızır. Orel darebel diñ buj – buj betti mülde teñbildenip ketti. (*Oraldorebel'in vızır vızır yüzü bütünüyle çillendi.*) KTTS, 129
274. bulqan - talqan : **Zarf** 1. Karmakarışık, düzensiz .2 Kızgın, sinirli. Aşuwmen bulqan – talqan bolğan manastı qanikey sapayı sözben toqtatadı. (*Sinirle karmakarışık olan manas'ı kanikey nazik sözlerle durdurdu.*) EM ,280

275. buwma - buwma : **s.** Top top, tomar tomar. Buwma – buwma hattar. (*Tomar tomar mektuplar.*) KTS 1999, 112
276. buza - jara : **Zarf** Ortaklaşa, beraber. Mustapa köpti buza – jara kirdi. (*Mustafa kalabalığı yara yara girdi.*) KTS 1999, 114
277. buzaw - torpaq : **is.** İneğin bir yaşına gelmiş yavrusu, dana. Buzaw-torpaqtı qorağa qamadı. (*Danayı ahıra kapattı.*) KTS 1999, 114
278. buzıp - jaruw : **Zarf** 1. Bozup, tahrip etip. 2. Kalabalığı yarıp geçerek. Bir şopan balası buzıp – jara söz aldı. (*Bir çoban çocuğu kalabalığı yarıp geçerek söz aldı.*) KTS 1999, 114
279. burış - burış : **is.** Köşeli, çok köşeli, köşe köşe. Elimizdiñ burış – burışınan hattar ağıla bastadı. (*Yurdumuzun her köşesinden mektuplar yağmaya başladı.*) KTS 1999, 120
280. bülk - bülk : **Zarf** Kıpır kıpır alelacele. Bülk – bülk jeldi. Bülk – bülk qaynadı. (*Alelacele geldi. Fokur fokur kaynadı.*)
281. bügjeñ - bügjeñ : **Zarf** Başını eğip , belini yükselterek yürüyüp. Bügjeñ – bügjeñ etti. (*Başını eğip, belini yükselterek yürüdü.*) KTS 1999, 121

282. bürme - bürme : **s.** Büklüm büklüm. ... bürme – bürme tigis. (... *büklüm büklüm dikiş.*) KTS, 537
Zarf Köylekti bürme – bürme tigeği
(*Gömleği büklüm büklüm diker.*) KTS, 79
283. büge - Şige : İ. Detay, teferuat, ayrıntı. ... arenada bolıp jatqan tarixi okiyğalardı büge – Şigesine deyin jetik bilip , olarga... (... *arenada olup biten tarihi olayları bütün ayrıntısına kadar iyi bilip onlara...*) KE 1994, 131
284. bugün - erteñ : **Zarf** Bugün yarın, pek yakında. Bugün – erteñ diplom alamız. (*Bugün yarın diploma alırız.*) KTS 1999, 121
285. bıj - bıj : **Yansıma / Zarf** Bıj – bıj sesi çıkararak. Bıj – bıj etkizdi. (*Bıc bıc ediyor.*) KTS 1999, 124
286. bıjıñ - bıjıñ : **Zarf** Fısır fısır, fosur fosur. Toğayalı bıjıñ – bıjıñ miñgirledi. (*Toğayeli fısır fısır ses çıkardı.*) KTS 1999, 124
287. bıjır - bıjır : **s.** Eğri büğrü, çarpık. Bıjır – bıjır ärip (*Eğri büğrü harf.*) KTS 1999, 124
288. bıq - bıq : **Zarf** Fok fok, fasur fosur. Bıq – bıq etedi. (*Fosur fosur ediyor.*) KTS 1999, 124
289. bılq- bılq : **Zarf** Bılk bılk, bıngıl bıngıl. Ol jerde bılq – bılq bıngıl bıngıl. Ol jerinde bılq – bılq etti. (*o, yerinde bılk bılk etti*) KTS 1999, 125

290. bılq - sılq : **Zarf** Halsız, dermansız. Awruwdiñ oñ ayağı bılq – sılq etedi. (*Hastanın sağ ayağı dermansız kaldı.*) KTS 1999, 125
291. bılş - bılş : **Zarf** Utana sıkıla. Bılş – bılş urdı soqtı. (*Utana sıkıla vurdu. Sazlığı sıkılarak geçtik.*) KTS 1999, 125 Saz balşıqtı bılş – bılş keştik.
292. bır - bır : **Zarf** Tekrar tekrar horlayarak. Qımızğa toyğandar bır – bır uyıqtaydı. (*Kıımıza doyanlar bir bir uyukladı.*) KTS 1999, 125
293. bırq - bırq : **Zarf** fokur fokur. Bırq – bırq qaynadı. (*Fokur fokur kaynadı.*) KTS 1999, 125
294. birt - birt : **Zarf** Kart kurt, sart surt. Birt – birt şaynadı üzildi, küysedi. (*Kart kurt çiğnedi kesildi.*) KTS 1999, 126
295. bıtqıl - bıtqıl : **s.** Eğri büğrü; ayrıntılı. Bıtqıl – bıtqıl jıra. (*Eğri büğrü dere.*) KTS 1999, 126
296. bıt - şıt : **İs.** Alt üst, darmadığınık. Bıt – şıtı şıqtı.
Zarf Bıt – şıt qıldı (boldı). (*Altı üstüne geldi darmadağınık oldu.*) KTS 1999, 126
297. bıtır - bıtır : **Zarf** Katır kutur. Bıtır – bıtır etkizdi, şaynadı, üzdi. (*Katır kutur etti, çiynedi, kopardı.*) KTS 1999, 126

298. bılıq - sılıq : **s.** Halsiz, güçsüz. ...muqılmen ğana türtkilep edi, denesi bılıq – sılıq etken qasqırda qıymın joq. (... *sadece kısalığıyla rahatsız ediyor vücudunda hal hareket yok.*) BŞ, 29
299. bılış - bılış : **is.** Akan suyun taşa çarptığında çıkardığı ses.
300. bığı - jığı : **s.** Rastgele, gelişi güzel. ... bığı – jığı is (jumis) (... *gelişi güzel iş*) KTS , 79
301. bij - tij (etüw) : **f.** 1. fokurdamak , ekşiyip köpüklenmek. (Bij – tij etti. (*Fokurdadı.*) KTS 1999, 124
is. Bet bereket. Bij – tij bop qaştı. (*Beti bereketi kaçtı*) KTS 1999, 124
302. biri - jarım : **s.** Birli ikili, birkaç tane. Köşede birli – jarım adam jür. (*Sokakta birkaç tane adam var.*) KTS 1999, 129
303. birte - birte : **Zarf** Yavaş yavaş. ... onıñ erligin birte – birte kürdelilen-dire aşuw ... (*onun yiğitliğini yavaş yavaş zorlaştırarak sinirlenmek...*) EM ,11
304. biliner - bilinbes : **Zarf** Belli belirsiz, hayal meyal. Qızdıñ köz karasında biliner – bilinbes mısquıldıñ izi jatır. (*Kızın fikirlerinde hayal meyal şakanın izi yatıyor.*) KTS 1999, 127

305. biren - saran : **Zarf** Bazı, tek tük. ... biren – saran arışsa kiyinem deytin jigitler bolsa, aqıldın dinşil aqşaqaldarı... dep (... *tek tük Rusça* 'yla *giyineyim diyen yiğitler varsa, köyün dindar ihtiyarları ... dep*) BŞ ,38
306. bir - bir : **s.** Tek tek. Olar bir – bir kese şay içti. (*Onlar teker teker fincanla çay içti.*) KTS 1999, 128
307. bilew - bilew : **Zarf** Kese kese, döve döve. Adamnıñ küre tamırı bilew – bilew. (*Adamın kürek kemiği eğe gibi.*) KTS 1999, 127
308. birew - mirew : **İs.** Bir kişi, herhangi biri. Birew – mirew kele qalsa, sayıp beretin qay , qazı joq. (*Herhangi biri gelse, kesilebilecek koyun, kuzu yok.*) KTS 1999, 129
309. birtin - birtin : **Zarf** Yavaş yavaş. Birtin – birtin şığa bastadı. (*Yavaş yavaş çıkmaya başladı.*) KTS 1999, 129
310. göy - göy : **is.** 1. Eşit seviyeli, aynı tempodaki ses. 2. Dert, keder, kaygı. Jel güwlep göy – göyin basıptur. (*Rüzgar estikçe kaygı basıyor.*) KTS 1999, 136
311. guw - guw : **İs.** Rüzgarın uğultusu. Jel küşeydi aynada guw – guw. (*Rüzgar güçleniyor, civar uğultulu.*) KTS 1999, 137
- s.** Yayılmış hikaye, söz. guw – guw ängime (... *yayılmış hikaye*) KTS 1999, 137

312. gül - gül (jaynaw) : **Zarf** Canlanıp, güzelleşip. Gül – gül jaynadı. (jandı) (*Canlanıp, güzelleşip parladı.*) KTS 1999, 138
313. güj - güj : **Zarf** Gümbür gümbür. Güj – güj etti. (*Gümbür gümbür etti.*) KTS 1999, 137
314. gümp - gümp : **Zarf** Gümp gümp, gümbür gümbür. Gümp – gümp etti. (*Gümbür gümbür etti.*) KTS 1999, 138
315. gür - gür : **Zarf** Gürül gürül. Suw gür – gür aqtı. (*Su gürül gürül aktı.*) KTS 1999, 138
316. gürs - gürs : **Zarf** Güm güm, pat diye. Gürs – gürs soqtı. (atıldı) (*Pat pat diye vurdu atıldı.*) KTS 1999, 138
317. gürsil - dürsil : **Zarf** Güm güm. Qala işi gürsil – dürsil. (*Şehir içi gümbür gümbür.*) KTS 1999, 138
318. ğış - ğış : **İs.** Atları sularken söylenen söz. Ol. “ğış – ğış” dep qalıp edi, at dik etip ornınan uşıp tuna keldi. (*O “gış gış” deyince at da sert sert basıp yerinden uçarak kalktı.*) KTS 1999, 140
319. dabır - dabır : **Zarf** Paldır küldür, patır kütür. Jurt dabır – dabır söyleyip üydi – üyine qayttı. (*Yurt fisıl fisıl söyleşti, evli evie döndü.*) KTS 1999, 140

320. daq - daq : **Zarf** Tak tak. Daq – daq bastı. (*Tak tak bastı.*) KTS 1999, 141
321. daqpa - daqtap : **Zarf** Dosdoğru, tam tamına. Daqpa – daqtap söyledi. (oqıdı) (*Dosdoğru söyledi. (okudu)*) KTS 1999, 141
322. dalaq - dalaq : **Zarf** Uçuşa uçuşa. Etegi dalaq – dalaq etip jügirdi. (*Eteği uçuşa uçuşa koştı.*) KTS 1999, 142
323. dar - dar : **Zarf** Cart cart, cart curt. Jağası dar – dar ayrılıp ketti. (*Yakası cart curt ayrıldı.*) KTS 1999, 144
324. dabır - dübir : **s.** Ses, gürültü, takur tukur. Sırttan dabır – dübir ayqay estildi. (*Dışardan takır tukur bağırlar duyuldu.*) KTS 1999, 140
325. dalan - dulan : **Zarf** Rastgele. Dalan – dulan satıp, soyıp , bos jemey. Kolhazdasıp bağıp – qağıp ösirem. (*Rastgele satıp, kesip boşuna yemez.*) KTTS, 158
326. dal - dal : **Zarf** Dal dal ayrılıp, bölünüp, parça parça. Qoldarına túsken kitap atawlını dal – dal ayırıp jattı. (*Ellerine geçen kitapların hepsini parça parça ayırdı.*) KTS 1999, 142
327. dal - dul : **s.** Paramparça. **Zarf** tutqındardıñ öne boyı dal – dul. (*Mahkumların her anı paramparça.*) KTS 1999. 142

328. damıl - damıl : **Zarf** Tekrar tekrar. Damıl – damıl dalağa şığadı. (*Tekrar tekrar ovaya çıkar.*) KTS 1999, 143
329. dañ - duñ : **İs.** Gürültü, ses don dun. Boz köldiñ aynalası qıyquw, dañ – duñ. (*Boz gölün kenarı çığlık, ses dolu.*) KTS 1999, 143
330. daw - şar : **İs.** Dava, kavga, gürültü, münakaşa. El arasınıñ daw – şarın abay özi basqaradı. (*Yurdun davasını Abay kendisi yönetiyor.*) KTS 1999, 145
331. day - day : **Zarf** Hizipleşip, taraflara ayrılarak. Day – day boldı. (*Parça parça oldu.*) KTS 1999, 141
332. dala - dala : **Zarf** Paramparça, lime lime, pare pare Balanıñ bet – awzı dala dala bolgan. (*Çocuğun ağzı yüzü paramparça olmuş.*) KTS 1999, 142
333. dara - dara : **Zarf** Tek tek, parça parça. Dara - dara böldi. (*Parça parça böldü.*) KTS 1999, 143
334. dämdes - tuzdas : **is.** Dost, yar. Bular qazan ayağı aralasıp, dämdes – tuzdas boldı. (*Bunlar kazanı tabağı paylaşıp dost oldu.*) KTS 1999, 147
335. däm - tuz : **is.** 1. Tat tuz , lezzet. 2. Kıymetli misafirlere yapılan ikram. 3. Alın yazısı, kader kısmet. Qaşañan äyel körki däm – tuzımen. (*Ne zamandan beri kadının güzelliği dostluğu ile denir.*) KTS 1999, 147

336. dälme - dældik : is. Uygunluk, ayrılık. Avdarmanıñ dälme – dældiği özgerip otıradı. (*Tercümenin uygunluğu değişiyor.*) KTS 1999, 146
337. dändi - daqıl : İs. Hubabat, tahıl. Üyde dändi – daqıl köp edi. (*Evde tahıl çoktu.*) KTS., 97
338. däl - däl : **Zarf** Tamı tamına. Däl – däl jöp berdi. (*Tamı tamına cevap verdi.*) KTS 1999, 146
339. dări - därmek : is. İlaçlara verilen genel ad. Dări – därmektik şöpter. (*İlaçlık otlar*) KTS 1999, 148
340. del - sal : is. Vücut kırgınlığı. Boyın basqan del – saldıq bar. (*Vücudunu kaplayan gönül kırgınlığı var.*) KTS 1999, 150
341. deleñ - deleñ : **Zarf** Uçuşa uçuşa – uça uça. Etek jeñi deleñ – deleñ etti. (*Eteği uçuştu.*) KTS 1999, 150
342. dada - dada : **Zarf** 1. Taraf taraf, dağınık. 2. Kabarık. Şaşı doda – doda. (*Saçı dağınık.*) KTS 1999, 155
Doda – doda boldı. (*Darmadığın oldu.*) KTS 1999, 155
343. das - jar : s. Ahbap, arkadaş. Dos – jar adam. (*Arkadaş kişi.*) KTS 1999, 157

344. duw - duw : **Zarf** Gürültü, patırtı şamata. Beti duw – duw etip, öñi de buzılıp jüre berdi. (*Yüzü kırışıp vücudu da bozuldu.*) KTS 1999, 158
- s. Duw – duw äzil äñgime, külki. (*Şamatalı hikaye, şaka.*) KTS 1999, 158
345. duwman - sawıq : is. Eğlence. Duwman – sawıqpen kün keşti. (*Eğlenceyle gün geçti.*) KTS 1999, 159
346. duwlı - şuwlı : **Zarf** Gürültülü patırtılı. Duwlı – şuwlı jıyıñdar. (*Gürültülü patırtılı toplantılar.*) KTS 1999, 159
347. duwman - dırduw : is. Bağrış çağrış. Duwman – dırduw boldı. (*Bağrış çağrış oldu.*) KTS 1999, 159
348. duwman - qızıq : is. Oyun eğlence, temaşa. Jürgen jeri duwman – qızıq. (*Yürüdüğü yer oyun eğlence.*) KTS 1999, 159
349. dürkin - dürkin : **Zarf** Bazı bazı, tekrar tekrar. ... tap tartıstarı şiyelenisip dürkin – dürkin dümpüler, qarsılıq bildirüwşilik bolıp turdı. (*...sınıf mücadeleleri çözülmez bir noktaya gelip tekrar tekrar tartışmalar, muhalefet olmalar devam etti.*) KE 1994 , 4
350. dürs - dürs : **Zarf / Yansım.** Tars tars, dürs dürs diye ses çıkarmak. Jüregi dürs – dürs etti. (*yüreği güm güm.*) KTS 1999, 162

351. dümp - dümp : **Zarf / Yansıma** Güm güm. Jerdi dümp – dümp etkizdi. (*Yeri titretti.*) KTS 1999, 160
352. dük - dük : **is.** Tak tuk. Dük – dük dıbıs estildi. (*tak tuk sesi duyuldu.*) KTS 1999, 160
353. düñgir - düñgir : **Zarf** Dangır dungur. Düñgir – düñgir domaladı. (*Dangır dungur yuvarlandı.*) KTS 1999, 161
354. düñk - düñk : **s.** Pat pat, güm güm. Düñk – düñk habar janjaqqa tarap jattı. (*Güm güm haber her tarafa ulaştı.*) KTS 1999, 161
355. dür - dür : **Zarf** Gür gür. Maşıyna dür – dür etti. (*Makine gır gır etti.*) KTS 1999, 161
356. düsir - düsir : **s.** Tasır tusur, takır tukur. Düsir – düsir jüris köbeydi. (*Takır tukur yürüyüş artırıyor.*) KTS 1999, 162
357. dıbır - dıbır : **İs.** Takır tukur. Sırtta bir nârse dıbır – dıbır etti. (*Dışarda bir şey takır tukur etti.*) KTS 1999, 162
358. dıñ - dıñ : **Zarf** Tın tın, dıngır dıngır, tıngır tıngır. Sağat dıñ – dıñ saqtı. (*Saat tık tık vurdu.*) KTS 1999, 163
359. dıñq - dıñq : **Zarf** tıngır tıngır. Dombıranı dıñq – dıñq etkizdi. (*Dombırayı tıngır tıngır ettirdi.*) KTS 1999, 163

360. dır - dır : **Zarf** Dırıl dırıl, dır dır. Burğı dır – dır etti. (*Burgu dır dır etti.*) KTS 1999, 163
361. digirdey - digirdey : **s.** İri yarı cüsseli. D igirdey digirdey jigit. (*İri yarı yiğit.*) KTS 1999, 163
362. dik - dik : **Zarf** Tık tık, dosdoğru. Toritöbel ayağın teñ tastap dik – dik basadı. (*Toritöbel ayağını eşit atıp dosdoğru basıyor.*) KTS 1999, 163
363. dikeñ - dikeñ : **Zarf** Rahatsız ederek, emrivaki yapıp. Dikeñ – dikeñ etti. (*Emrivaki yaptı.*) KTS 1999, 163
364. dikiñ - dikiñ : **Zarf** bkz. Dikeñ – dikeñ KTS 1999, 164
365. diñgekter - diñgekter : **s.** İri yarı, cüsseli. Diñgekter – diñgekter mehanizatorlar. (*İri yarı döver biçer şoförleri.*) KTS 1999, 164
366. diñk - diñk : **Zarf** Dayı dayı, güç göstererek. Diñk – diñk jürdi. (*Dayılanarak yürüdü.*) KTS 1999, 164
367. dirdek - dirdek : **Zarf** Bol bol, fazla fazla. Qan murnınan dirdek – dirdek ağadı. (*Kan burnundan şarıl şarıl akıyor.*) KTS 1999, 164
368. egjey - tegjey : **İs.** Her şeyi bütün teferruatı. ... mahabbat meselesin awtor egjey – tegjeyli ştriharmen basa – basa körsetüwge ereket etken. (... *sevgi meselesini yazar bütün ayrıntılarıyla üstüne basa basa göstermeye çalışmış.*) KE 1994, 41

369. egil - tegil : **s.** çok ağlayan, içten gelerek ağlayan. Kunziyanın egil – tegil köz jası betin juwıp keledi. Egil-tegil boldı. (*Künziya'nın içten gelen göz yaşu yüzünü yakıyor, çok ağladı*) KTS 1999, 166
370. enküw - enküww : **s.** Eğri büğrü, çukurlu, tepeli yerler. Enküw – enküw jer şalıp... (*Eğri büğrü, çukurlu yerler geçip...*) EM, 157
371. erli - baylı : **is.** Karı koca, evli kimse. Erli - baylı keledi. (*Karı koca geliyor. Zengin adam geliyor.*) KTTS, 191
- s.** Erli – baylı adam.
372. eski - qusqı : **s.** Eski püskü. Saray tolğan eski qusqı dünyeler. (*Saray dolusu eski püskü dünyalar.*) KTS 1999, 183
373. ebil - sebil : **Zarf.** 1. Gözyaşları sel olup. 2. Domur domur terleyerek. 3. Paspal, dağınık, bağımsız, pis. Turaş ebil – sebil jılap otır. (*Turaş gözyaşları sel olmuş halde ağlıyor.*) KTS 1999, 165
374. egindik - şabındıq : **s.** Ekip biçmeye uygun yer. Egindik – şabındıq jer (torpaq) (*Ekip biçmeye uygun yer (toprak)*) KTS 1999, 166

375. el - jurtt : is.Eş dost, akraba. ... ornıqqan el – jurttıñ Xaraqterimen birge psiXologiyasın da köremiz ... (*Yerleşen ülkenin, halkın karakteriyle birlikte psikolojisini de görürüz.*) KE 1994, 28
376. em - dom : is. Halk hekimliğı. Em – dom jasattı. (*Halk hekimliğı yaptırdı.*) KTS 1999, 172
377. emen - jarqı : **Zarf** Azıcık, küçücük. Emen – jarqı otırıp bir söyleseyikşi. (*Azıcık oturup biraz konuşalım.*) KTS 1999, 173
s. Emen – jarqı er jetti. (*Küçücük yiğit delikanlı oldu.*) KTS 1999, 173
378. emin - erkin : **Zarf** 1. Rahat 2. İstedığı gibi. ... emin – erkin jürip... (... *hür bir şekilde yürüyüp...*) BŞ., 233
s. Emin – erkin er jetti. (*Hür, kendi başına buyruk bir delikanlı oldu.*) KTS 1999, 173
379. entige - entige : **Zarf** Nefes nefese, soluk soluğa. ... entige – entige jügirdi. (... *nefes nefese koşturdu.*) KTS ,115
380. enşi - üles : is. 1. Babanın çocuğunu evlendirdiğinde mal mülkünden verdiği hisse. 2. Kısmet, nasıp, pay. 3. Görev, sorumluluk, borç. Toydan soñ enşi – ülesindi aldı. (*Düğünden sonra payını aldı.*) KTS, 115

381. erke - tolay : s.Şımarık. Jaras erke – totay bala edi. (*Jaras şımarık bir çocuktu.*) KTS 1999, 178
382. ersili - qarsılı : **Zarf** İleri geri, öteye beriye. ... keşke qaladan taw salasına deyin jelib jürip ersili – qarsılı serüwendewdi unatatin. (*Akşamüstü şehirden dağa kadar gelip ötede beride gezinmeyi uygun bulur. (sever)*) BŞ ,121
383. erik - jiger : **İs.** İradeli olma. Şabandazdın erik – jigeri jurttın könilinen şıqtı. (*At ustasının iradesi halkın gönlünden çıktı.*) KTS 1999, 181
384. erinbey - jalıqpay : **Zarf** Bıkmadan, usanmadan. Ol bizden erinbey – jalıqpay eñbek etüwdi talap etedi. (*O, bizden bıkmadan usanmadan iş yapmamızı istiyor.*) KTS 1999, 181
385. esen - aman : **Zarf** Sağ salim, sağ selamet. Esen – aman jürmiz. (*Sağ salim yaşarız, geçiniriz.*) KTS 1999, 182
386. esep - qiysap : **is.** 1. Hesap kitap 2. Hesap matematik. Kolhozdın esep – qiysabı sonın moynında. (*Çiftliğin hesap kitabı senin sorumluluğunda.*) KTS 1999, 182
387. edel - jedel : **Zarf** Art arda, tez tez. Bären de edel – jedel tuwğan balalar. (*Hepsi de art arda doğan çocuklar.*) KTS 1999, 166

388. edireñ - edireñ : **Zarf** Dayı dayı, kabadayıca. Kün batuwğa tayanğanda, ataman edireñ – edireñ keldi. (*Güneş batmaya yakın ataman, dayı dayı geldi.*) KTS 1999, 167
389. ejil - küjil : **Zarf** Rahat rahat. Ol ejil – küjil söylesip te ketetin. (*O rahat rahat konuşur ve gider.*) KTS 1999, 167
390. ekew - ekew : **is.** İki birlikte, çift çift. Ekew – ekew kübirlesip ketti. (*iki birlikte yavaş yavaş konuşup gitti.*) KTS 1999, 168
391. elbeñ - elbeñ : **Zarf** Sallana sallana, halsiz halsiz. Elbeñ – elbeñ jügirgen. (*Sallana sallana yürümüŝ.*) KTS 1999, 170
392. elbe - selbe : **Zarf** Geliŝgüzel, özensiz. Elbe – selbe bop ... (*Geliŝgüzel olup...*) KTS 1999, 170
393. elbesip - selbesip : **Zarf** Yardımlaŝarak. Elbesip – selbesip jumıs isteydi. (*Yardımlaŝarak iş yapıyor.*) KTS 1999, 170
394. eldi - kündi : **s.** İnsanların yerleştiği, halklı. Bizdi eldi – kündi bir jerge jetkiz. (*Bizi insanların yerleştiği bir yere ulaŝtır.*) KTS 1999, 170
395. eleñ - alañ : **is.** 1. Tan vakti **Zarf** Eleñ – alañda ŝıramıta almaytur. **is.s.** 2. Őüphe, endiŝe. Köñilde eleñ – alañı bar (*Tan vaktinde bir ŝeye benzetilemiyor. Gönlünde ŝüphesi var.*) KTS 1999, 171

396. elep - ekşep : **Zarf** 1. Yeniden , seçe seçe. Eñbek etip ekken dändi, elep – ekşep bap taymız. (*Emek verip ekilen tahılı seçe seçe hazırlıyoruz.*)
- Zarf** 2. Mcz. Sınamak, denemek. Jüregindegin elep – ekşep jatuw bağıymaşta äzir joq. (*Yüregindekini seçip eleyip sunan Bağıymaşta şimdi yok.*) KTS 1999, 171
397. elpeñ - elpeñ : **Zarf** İlgili, üstüne düşerek. Elpeñ – elpeñ bastı. (*Dikkatli bir şekilde bastı.*) KTS 1999, 171
398. el - sel : **Zarf** Sel gibi, sel olup. El – sel boldı etti, qıldı. (*Sel oldu.*) KTS 1999, 171
399. elsiz - jurtsız : s. Elsiz yurtsuz. Elsiz jurtsız eñ dala (*elsiz yurtsuz geniş ova.*) KTS 1999, 171
400. elteñ - selteñ : **Zarf** Boş boş, avare avare. Köp adamdar elteñ – selteñ bos duwmanmen ömirin ötkizip aladı. (*Çok kişi avare avare boş eğlenceyle ömrünü geçiriyor.*) KTS 1999, 172
401. emis - emis : **Zarf** 1. Olur olmaz, duyulur duyulmaz. 2. Zar zor güçlkle. Bir dawıs qulağıma emis – emis estildi. (*Zar zor bir şey duyduğum.*) KTS 1999, 174

402. eñk - eñk : **Zarf** Hıçkıra hıçkıra. Eñk – eñk jıladı. *(Hıçkıra hıçkıra ağladı.)* KTS 1999, 176
403. erbeñ - erbeñ : **Zarf** Sallana sallana, sallayarak. Qoldarı erbeñ – erbeñ etti. *(Kolları sallandı.)* KTS 1999, 177
404. ereñ - sereñ : **Zarf** Sallana sallana. Ereñ – sereñ qayttı. *(Sallana sallana döndü.)* KTS 1999, 178
405. eren - ğayıp : **s.** Kaşla göz arasında, hızlı. Erteğiniñ eren – ğayıp jin perileri elestep ötti. *(Geçmişin hızlı cin perileri bulanık bir şekilde geçti.)* KTS 1999, 178
406. erkek - şora : **s.** Erkek giyimli, erkek davranışlı kız. Erkek şora qızdardıñ jigittermen birge jüretin ädeti *(Erkek giyimli kızların yiğitlerle birlikte yürüme geleneği)* KTS 1999, 178
407. esep - toyaq : **İs.** Örme işinden öne uzun iplerin bağlandığı ağaç. Bul esep – tayaq. *(Bu dokuma tezgahının önünde duran boy iplerinin sayılarak bağlandığı dayak.)* KTS 1999, 183
408. eskili - jañalı : **s.** Eskili yenili. Eskili – jañalı kiyim – keşek qural – sayman. *(Eskili yenili giyim giyecek. (alet, edevat))* KTS 1999, 183
409. essiz - tuzzıs : **s.** Akılsız dalgın. Essiz – tussız halde **Zarf.** Essiz – tussız jattı. *(Dalgın halde. Aklı başında olmadan yattı.)* KTS 1999, 184

410. es - ts : İs. Akıl fikir. Es – tsin bilmedi. (*Aklını fikrini bilmiyor.*) KTS 1999, 184
411. estiler - estilmes : s. Var yok, çok az. Ol estiler – estilmes nmen slem berdi. (*O, duyulur duyulmaz bir sesle selam verdi.*) KTS 1999, 184
412. jaba - salma : is. Keçeden yapılmış, kolay katlanan çadır; kazan içinde pişirilmış olan hamur yapılmış yemek. Jaba – salma aņay jıynaladı. (*Çadır kolay toplanıyor.*) KTTS 198
413. jazı - kıısı : **Zarf** Yaz kış. Jazı – gısı akkldiņ balığımen jan saqtap jrwşı edik. (*Yaz kış Akgl'n balığıyla geçimimizi sağlıyorduk.*) KTS 1999, 191
414. jay - ky : İs. Halkın durumu, vaziyeti. Awıldıņ jay – kyin habarlap turıņdar. (*Köyün halini durumunu bize bildiriniz.*) KTS 1999, 193
415. jayma - qoņır : s. 1. Yavaş. 2. Bir ayarda. 3. Kendi halinde. Jolawřınıņ esine jayma – qoņır wren tsti. (*Yolcunun aklına yavaş, kendi halinde zahmet edişi geldi.*) KTS 1999, 194
416. jayıp - şuwma : s. Bahane, zr, aldaticı. Eşqanday jayıp – şuwma, jaltarma söz payda bermeydi. (*Hiçbir şekilde bahane, özür fayda vermiyor.*) KTTS, 206

417. jayıp - şuwuw : **Zarf** 1. Temize çıkmaya, suçsuzluğunu ispatlamaya çalışıp. 2. Bahane, mazeret bildirip. Näsımäge ayttı jäne onıñ qapalanıp otırğanın körip, dawsın biraz jumsartıp jayıp – şuwa söyledi. (*Nesime'ye söyledi ama onun üzüldüğünü görünce sesini biraz yumuşatıp mazeretlerini sıraladı.*) KTTS, 206
418. jaq - jaq : **Zarf** İki taraf olarak. Jaq – jaq bop mıñ – mıñ aqşa şıqqañan soñ ... (*İki tarafa ayrılıp binlerce lira çıktıktan sonra...*) KE 1994, 235
419. jaqın - juwıq : is. Akraba, eş dost, tanıdık. Jurt balaların jaqın – juwıqtarınıñ üyine jatqızdı. (*Halk çocuklarını eşinin dostunun evine yatırdı.*) KTS 1999, 197
420. jalaq - jalaq : **Zarf** Karnı doymadıǵı için dinlenip. Jalaq – julaq aynasına qaradı. (*Karnı doymadıǵı için etrafına baktı.*) KTS 1999, 198
421. jalba - julba : **Zarf** Yırtık pırtık. Üsti – bastarı jalba – julba. (*Üstü başı yırtık pırtık.*) KTS 1999, 199 s. Jalba – julba kiyim. KTS 1999, 199
422. jalbañ - jalbañ : **Zarf** Ağır başlılık edip. Qaraqşılar jalbañ – jalbañ qaşa jäneldi. (*Haydutlar ağırbaşlılık edip kaçmaya başladı.*) KTS 1999, 199

423. jalğız - jarım : **s.** Tek tük, tek başına. Jalğız – jarım jolawşı
(*Tek başına yolcu*) KTS 1999, 200
424. jalp - jalp : **Zarf / Yansıma** Jalp jalp diye ses çıkarmak.
... japalaq biraz uwaqıt üstün kelbey jalp –
jalp uşpasa, ya eldene bir kawipti
sezgendey... (... *yarasa bir vakit üstüne
gelmeden paldır küldür uçmasa iyi de bir
şey, bir tehlike sezmiş gibi*) BŞ ,73
425. jalt - jult : **Zarf** Uzaktan ışıldayarak. Jüzderi jalt – jult
etken qanjarlar. (*Yüzleri uzaktan parlayan
hançerler.*) KTS 1999, 203
426. jaltaq - jaltaq : **Zarf** Korka korka, ürkerek. Joq, ol öytpeydi,
artına jaltaq – jaltaq qarağıştap. (*Yok, o öyle
yapmıyor, arkasına korka korka bakıyor.*) BŞ
,222
427. jaltañ - jaltañ : **Zarf** Dönrüp dönüp bakarak. Surlanıp qaray
berdi jaltañ – jaltañ (*Suratını ekşiterek
dönüp dönüp baktı.*) KTS 1999, 203
428. jlatır - jultır : **Zarf** Pırıl pırıl olup. Jaltır – jultır etken
tınıştıq körmeydi. (*Pırıl pırıl olup sükunet
bulmuyor.*) KTS 1999, 203
429. jalşı - jaqpay : **İs.** Emekçi, emeğiyle geçinen kimse
ärqaysısın awılda körşi qolañ, jalşı – jaqpay
köp bolsa da bularğa keltirmepti (*Herbirini,
köyde konu komşu, işçi, emekçi çok olsa da
bunlara getirmemiş*) KTTS, 211

430. jalım – julım : **s.** yırtılmış, parça parça olmuş. Jalım – julım kiyim (*Paramparça olmuş giyim*) KTTS; 211
431. jaman - juman : **s.** işe yaramayan eşyalar. Üstine jaman – juman kiyim kiygen (*üstüne işe yaramayan eski kıyafetler giymiş*) KTS 1999, 204
432. jamap - jaspap : **Zarf** yırtık elbiseyi yamayıp. Eski – qusqı kiyimidi jamap – jaspap qoydı. (*Eski püskü elbisesini yamadı*) KTS 1999, 204
433. jan - jaq : İs her taraf, meydan. Jüsibektin ekisi şayXislam jan – jaqqa köz jiberdi. (*jüsibek'in babası şeyhislam her yönüyle bilim öğrenmiş okur yazar biriymiş. Her tarafa göz attı*) KTS 1999, 206
434. japaq - japaq : **Zarf** çekinerek, devamlı dönüp bakıp. Ümitpen japaq – japaq qaraydı (*umutla çekinerek bakıyor*) KTS 1999, 209
435. japır - jupır : **Zarf** Hep birden, karmakarışık. Jurt japır – jupır atqa mindi. (*Yurt hep birden ata bindi.*) KTS 1999, 211
436. jar - jaq : **s.** Geveze, çok konuşan, söz ustası. Han jırşısı bolıptı talay jar – jaq handı maqtap jırılağan eldi qorğay. (*Dört bir yan hanın destancısı ile dolmuş. Hanı methedip ağıt söyleyen halkı korur.*) KTTS ,218

437. jar - jar : **is.** Kızı evlendirirken söylenen ağıt. Bozjigit jırında jar – jar könül aytuw, estirüw...
(*Bozjiğit destanında yar – yar adlı şiirleri söylemek ve hatırlatmak.*) EM ,67
438. jarq - jurq : **Zarf** Parlayıp. Jarq – jurq etti . (*Parladı.*)
KTS 1999 , 213
- s.** Jarq – jurq elektr şamı (*Parlak ışık saçan elektrik lambası*) KTS 1999 , 213
439. jarım - jartı : **Zarf** Az, biraz, yarı yarıya. On somğa jarım – jartı kiyim aldım. (*On soma biraz kıyafet aldım.*) KTS 1999 , 215
440. jayaw - jalpı : **Zarf** 1. Yaya olarak. 2. Kimi yaya kimi arabasıyla. Köliksiz jayaw – jalpı, aş – jalanaş şubırğan eldin därmensiz ıza – kegi, tağdırğa zar – nalası da körinis beredi.
(*Vasitasız yaya olarak, aç çıplak dizi halinde yürüyen halkın dermansız, sinirli hali takdire değer üzüntü ve kederi olarak görünüyor.*)
EM , 106
- s.** Jayaw – jalpı adamdar da şubap kele bastadı. (*Yaya kişiler de dizi halinde gelmeye başladı.*) KTS 1999 , 223
441. jağınıp - jalpayuw : **Zarf** Yalvarıp yakarıp. Odan da jağınıp – jalpayıp jüreyin dep oyladı. (*Oradan da yalvara yakara yürüyeyim diye düşündü.*)
KTS 1999 , 189

442. jadap - jü dew : **Zarf** Zayıflayıp, yıpranıp, yorgun düşüp. Sembi äbden jadap – jüdep qartayıp ketken (*Sembi hepten zayıflayıp ihtiyarlamış.*) KTS 1999 , 189
443. jazuw - sızuw : **is.** Yazı, yazı sistemi. Özünün aytuwınşa, kündiz bala oqıtıptı, jazuw – sızuwğa, okuwğa keşkisin otıradı eken. (*Kendisinin anlattığına göre gündüz çocuk okutmuş, yazmaya, okumaya başlamış.*) KE 1994, 185
444. jazı - küzi : **Zarf** Bütün yaz ve güz boyu. Jazı - küzi üzilmegen älgidey jañbır. (*Yaz boyu, güz boyu kesilmeyen eskisi gibi yağmur.*) KTS 1999 , 191
445. jayma - şuwaq : **s.** 1. Açık, güneşli (hava) 2. Neşeli, güler yüzlü, şen. Qarasay kempiriniñ jayma – şuwaq sözine iştey riyza boldı. (*Karasay, yaşlı karısının neşeli sözüne sessizce razı oldu.*) KTS 1999 , 194
446. jaqsılı - jamandı : **s.** İyili kötülü, her türlü. Jaqsılı – jamandı maqalaları köp. (*İyi kötü, her tür makalesi çok.*) KTS 1999 , 196
447. jaqın - jarı : **is.** Akraba, eş dost, tanıdık. Ärbir tuwıs, jaqın – joraları tanısa kelgen kızğa sıylıq berüwge tiyis... (*Her bir akrabanın eş dostlarının tanışan kıza hediye vermesi gerek...*) KT 2005, 67

448. jal - jal : **Zarf** Yıgın yığın, engebeli, tümsek tümsek. Jal – jal üyilgen dän. (*Yığın yığın yığılan tahıl, tohum.*) KTS 1999 , 201
449. jala - päle : **is.** İftira, karalama. Jäbir berip, jala – päle etseñ. Bılğanğan basım lasqa – ay! (*Zarar verip, iftira atarsan, dönen başım kötü olur ya!*) KTTS: 207
450. jalap - jalmap : **Zarf** Yalayıp yutmak, silip süpürüp. Kün aynalasın jalap – jalmap qarıp baradı. (*Güneş etrafını yalayıp yutup ısıtmaya başladı.*) KTS 1999 , 198
451. jalap - juqtaw : **Zarf** Yalayıp yutup, silip süpürüp. Bölkeniñ besewin birdey jalap – juqtap qoyğan. (*Ekmeğin beşini birden, bir anda silip süpürmüş.*) KTS 1999 , 198
452. jalğız - jalqı : **is.** Bekar, yalnız, kimsesi olmayan. Osınday jalğız – jalqını jazalaw köz jasına, abılına karamay. (*Böyle kimsesi olmayanı cezalandırmak göz yaşına, suçunun olup olmadığına bakmaz.*) EM, 95
453. jalmañ - jalmañ : **Zarf / Yansım** Aralıksız, nefes almadan. Şöpti jalmañ – jalmañ şaynaydı. (*Otu aralıksız çiğnedi.*) KTS 1999 , 201
454. jamandı - jaqsılı : **s.** İyi kötü. Jamandı – jaqsılı qaweset söz. (*İyi kötü dedikodu.*) KTS 1999 , 203

455. jaman - jäwtik : s. 1. Eski püskü, yıpranmış. 2. Zayıf, cılız. Jaman – jäwtik kiyim üy , qora (*Eski püskü giyim.*) KTS 1999 , 204
456. jamaw - jamaw : s. Yamalanmış, yamalı. Jamaw – jamaw körpe köylek, qaraşa üy. (*Yamalı yamalı yorgan. (gömlək, boz ev)*) KTS 1999 , 204
457. jandı - jaqtı : s. Çoluklu çocuklu, kalabalık. Jüsipbektin arab – parsı tilin jetik mengerüwi öz aldına din okuwın jandı jaqtı şeber igergen molda. (*Jüsipbek; arap, Fars dillerini iyi bilip kullanan, kendi başına dini konuları öğrenmeyi, çoluk çocuğuyla birlikte ustaca yapabilen (başarabilen) hoca.*) KE, 1994, 25 Bul kisi de jandı – jaqtı ülken sem’ya boldı. (*Bu kişi de çoluklu çocuklu geniş aile oldu.*) KTS 1999 , 206
458. jandı - jansız : **Zarf** Canlı cansız her şey. Apat ağı qadalğan jerdiñ köleminde jandı – jansız tügel joğalıptı. (*Afete uğrayan yerin geniş bağrında, canlı cansız çok şey yok olmuş.*) KTS 1999 , 206
459. jasaw - jabdıq : is. 1. Çeyiz 2. Ev eşyası. Üy işiniñ jasaw jabdığı jaynap tur. (*Ev içinin eşyası güzel, sevimli görünüyor.*) KTS 1999 , 216
460. jatpay - turmay : **Zarf** Ara vermeden, durmadan. Jatpay – turmay izdendi eñbektendi. (*Ara vermeden takip etti. (çalıştı)*) KTS 1999 , 219

461. jabdıq - jaraq : **İs.** Alet, ev eşyası. Olardan jabdıq – jaraq alğalı keldi. (*Onlardan ev eşyası almak için geldi.*) KTS 1999 , 187
462. jadaw - jü dew : **s.** Perişan, yorgun argın, eski püskü. Jadaw – jü dew awılğa burın bolmağan oqıyğa keldi. (*Yorgun argın, bitkin olan köyde önceden hiç olmamış olaylar oldu.*) KTS 1999 , 189
463. jayrañ - jayrañ : **Zarf** Darmadağınık. Jayrañ – jayrañ etti. (*Darmadağınık etti.*) KTS 1999 , 195
464. jaqpar - jaqpar : **s.** Kat kat. Jaqpar – jaqpar zañğar biyik jartas. (*Kat kat yüksek, büyük kaya.*) KTS 1999 , 186
465. jaqsı - jaman : **is.** İyi kötü. Jaqsı – jaman körgeñin, oylay berseñ uw eken. (*İyi kötü gördüğünü düşünürsen zehir olur.*) KTS 1999 , 196
466. jaqsı - jaysañ : **is.** İyi, seçkin, iyi niyetli. Kelgenderdiñ bari jaqsı – jaysañdar. (*Gelenlerin hepsi iyi niyetliler.*) KTS 1999 , 196
467. jalaq - jalaq : **Zarf** Dilim dilim. Bet – awzı jalaq – jalaq boladı da jüredi. (*Ağzı yüzü dilim dilim oldu da yürüdü.*) KTS 1999 , 198
468. jalañ - jalañ : **Zarf** Çıplak, yalın sade. Jalañ – jalañ etti qaqtı. (*Çıplak kaldı.*) KTS 1999 , 198

469. jalan - julañ : **Zarf** Eğri büğrü. Tüspey jür me, kördiñ be julañ – julañ taq – tuqqa. (*Düşmeden yürür mü, gördün mü eğri büğrü zar zor yürüyor.*) KTS 1999 , 198
470. jalbañ - julbañ : **Zarf** Beceriksizce. Qaraqşılar jalbañ – julbañ qaşa jöneldi. (*Haydutlar alelacele kaçmaya kalktı.*) KTS 1999 , 199
471. jalğız - jalğız : **s.** Bölüm bölüm, tek tek. Jalğız – jalğız kişine üyler. (*Tek tek , küçük evler.*) KTS 1999 , 200
472. jalğaw - jalğaw : **s.** Kesik kesik .Jalğaw – jalğaw jip tros. (*Kesik kesik ip.*) KTS 1999, 200
473. jalp - jalp : **Zarf** Tekrar tekrar ara sıra. Qustar jalp – jalp etti. (*Kuşlar tekrar tekrar geldi.*) KTS 1999 , 202
474. jalp - julp : **Zarf** Söne yana. jalp – julp etti. (*Ara ara parlayarak, yarı yanar yarı söner.*) KTS 1999 , 202
475. jalt - jalt : **Zarf** Parlak parlak. Sarı altın jalt jalt etedi. (*Som altın parıl parıl parlıyor.*) KTS 1999 , 203
476. janıp - janıp : **Zarf** Bileye bileye. Pışaqtı qayraqqa janıp – janıp jiberip. (*Bıçağı biley taşına parlata parlata göndermiş.*) KTS 1999 , 208

477. jaña - jaña : **Zarf** Şimdi şimdi. Qoran, jaña – jaña sala baştağan. (*Evin avlusunu yenice sel basmış.*) KTS 1999 , 208
478. japıraq - japıraq : **s.** İri iri. Japıraq – japıraq qar. (*İri iri kar. İri iri doğranan et.*) KTS 1999 , 210
Zarf Japıraq – japıraq tuwrağan et. KTS 1999 , 210
479. jaraq - jabdıq : **is.** Alet edevat. Balıqşılardıñ qolında jaraq – jabdıq joqtı. (*Balıqçıların elinde alet edevat yoktu.*) KTS 1999 , 211
480. jara - mara : **Zarf** Boza kıra, yara yara. äyel qoylardıñ arasın jara – mara bizge qaray umtıldı. (*Kadın koyunların arasını aç aça bize doğru koştı.*) KTS 1999 , 211
481. jarata - jarata : **Zarf** Yararlana yararlana, kullana kullana. Jarata – jarata dünüyesi tawsıluwğa aynalğan. (*Seve seve dünyası üzüntüye dönmüş.*) KTS 1999 , 212
482. jarbañ - jarbañ : **Zarf** Boşu boşuna. Jeksen jarbañ – jarbañ alısıp jür. (*Mahvolup yalpalayarak mücadele ediyor.*) KTS 1999 , 212
483. jarqıl - jurqıl : **Zarf** Parlak parlak, ışıl ışıl. Şartıladağan jarqıl – jurqıl başğan sayın jaqındap keledi. (*Kuvvetli ses her ışıl ışıl görünüşle birlikte daha da yaklaşıyor.*) KTS 1999 , 213

484. jaraq - jarıq : **Zarf** Dilim dilim, yarıq yarıq. Ayaq – qolı jarıq – jarıq. (*Ayağı kolu yarıq yarıq.*) KTS 1999 , 214
485. jarıq - jurıq : **Zarf** Parıl parıl, ışııl ışııl. Jarıq – jurıq etti. (*Parıl parıl parladı.*) KTS 1999 , 214
486. jawşı - jalam : **Zarf** Alelacele. Jawşı – jalam quwıstılar. (*Alelacele takip ettiler.*) KTS 1999 , 221
487. jawındı - şaşındı : **s.** Yağmurlu, rüzgarlı. Jawındı – şaşındı kün. (*Yağmurlu rüzgarlı gün.*) KTS 1999 , 222
488. jawın - şaşın : **is.** Yağmur, kar **vs.** gibi tabiat olayları.
489. jayawlap - jalpılan : **Zarf**, bkz. Jayaw – jalpı. Jayawlap – jalpılap kele jatqan orıs jumıssıları. (*Yaya olarak gelen rus işçileri.*) KTS 1999 , 223
490. jäbir - japa : **is.** Zorluk güçlük. Jäbir – japa kördi şekti. (*Zorluk güçlük çekti.*)
491. jeke - jeke : **Zarf** Ayrı ayrı. Jüsipbek akın da eldeneşe kissa, dastan, lipo – epos jirların aytıs ölenderin jıynap, öz aldına jeke – jeke kitap etip şığarğan. (*Jüsipbek ozan da halk arasındaki hikaye, destan efsane ve şiirleri toplayıp kendi adına ayrı ayrı kitap olarak yayınlamış.*) KE 1994, 21

492. jele - jorta : **Zarf** atla orta hızla bir de çok hızlı gidip. Jele – jorta keldi. (*Bir hızlı bir yavaş geldi*) KTS 1999 , 227
493. jel - quz : **is.** 1. Romatizma. 2. Güçlü rüzgâr , bora. Jel – quz üyir bolıp, jatıp qalatındı şığardı. Otawdı jel – quz şayqalta olmaydı. (*Güçlü rüzgar toplanıp orda bulunanları çıkardı. Otağı rüzgar geriye doğru atamadı.*) KTS 1999 , 228
494. jelp - jelp (etüw) : **Zarf** Eserek, dalgalanarak. Jelp – jelp etti. (*Eserek dalgalanarak geldi.*) KTS 1999 , 229
495. jemtik - jemtik : **s.** Yrtık pırtık. Jemtik – jemtik kiyim. Kıyimi jüz qurawlı, jemtik – jemtik. (*Yırtık pırtık giyim. Giyimi yüz parça, yırtık pırtık.*) KTS 1999 , 230
496. jentek - jentek : **s.** Ayrı ayrı. Jentek – jentek balşıq (qar) (*Parça parça balçık (kar)*) KTS 1999 , 231
497. jeñil - jelpi : **s.** Kolay – kolay. Qart adamğa jeñil – jelpi jumıs istegen köp. (*Yaşlı kişilerden hafif kolay iş yapan çok.*) KTS 1999 , 232
- Zarf** Azıcık, hafif. Jenil – jelpi kiyingen (*Hafif giyinmiş.*) KTS 1999 , 232
498. jermen - jeksen : **Zarf** İmha edilip, yok olup. Jermen – jeksen qıldı. (etti) (*Yerle yeksan ett.i*) KTS 1999 ,234

499. jer - suw : **is.** Yer su , mekan, yurt, vatan. Jer – suwın sağındı. (*Yurdunu vatanını özledi.*) KTS 1999 , 234
500. jesir - jebir : **is.** Dul ve yetim. bkz. Jebir – jesir
501. jebir - jesir : **is.** Fakir fukara. Alıp qalsa körermin, jebir – jesir josıtıp. (*Fakir fukara geçip gitse görürüm.*) KTS 1999 , 225
502. jeke - dara : **Zarf** 1.Özel, başkasından farklı. 2. yapayalnız.. ... örilimi jeke – dara ayaqtağın şığarmanın pişinin tanıtısa da ... (*... olay örgüsü özel olarak biten eserin içeriğini, şeklini de ...*) EM , 224
503. jeme - jemde : **Zarf** Tam zamanında. Ol jeme – jemde sır bermedi. (*O aslında hiç sır vermedi.*) KTS 1999 , 230
504. jem - şöp : **is.** Yemlik ot. Mal otarlarına jem – şöp taşıdı. (*Mal sürülerine yem ot taşıdı.*) KTS 1999 , 231
505. jemis - jiydek : **is.** Meyve, yemiş. Jemis – jiydekter pise bastadı. (*Meyve yemişler olgunlaşmaya başladı.*) KTS 1999 , 231
506. jer - kök : **is.** Yer gök, bütün dünya. äkesi jer – kökke sıyğızbay maqtağan son bılırğı jazda ... (*Babası yere göğe sığdırmadan övdüğü için geçen yazda...*) BŞ, 235

507. jeter - jetpes : **Zarf** Ulaşmaya, dolmaya az kala. Şeşemnen jeter – jetpeste jetim qaldım. (*Daha yeni aklım başıma geldiğinde öksüz kaldım.*) KTS 1999, 235
508. jetim - jesir : **is.** Dul ve yetim. Jetim – jesirlerdiñ kün körisi bizdiñ moynımızda. (*Dul ve yetimlerin geçimini sağlaması bizim boynumuzun borcu.*) KTS 1999 , 236
509. jebep - demep : **Zarf** Kollayarak, destekleyerek. Birin – biri jebep – demep neşe saqqa uradı. (*Birbirini kollayarak nice tedbirler alırlardı.*) KTS 1999 , 224
510. jeleñ - jeleñ : **Zarf** Uça uça, havalanarak. Jeleñ – jeleñ etti. (*Uça uça gitti.*) KTS 1999 , 228
511. jelep - jebep : **Zarf** Koruyarak, kollayarak. ... jaratqan iyem, jelep – jebep jür eken ğoy. (... *yaradan'ım! Bizi korumaya kollamaya devam ediyor ya.*) KTS 1999 , 228
512. jelk - jelk : **Zarf** Sallana sallana. Jelk – jelk etti. (*Sallana sallana hareket etti.*) KTS 1999 , 228
513. jeñil - jelteñ : **s.** Kolay, can sıkmayan. Aqrır ol da jeñil – jelteñ jolğa tüsti. (*Sonunda o da daha az yoran yola koyuldu.*) KTS 1999 , 232

514. jıyın - terin : **is.** Ekini toplama, biçme. Biyıl jıyın – teringe köp kömek körsetildi. (*Bu yıl hasat zamanında çok yardım edildi.*) KTS 1999 , 238
515. jiyi - jiyi : **Zarf** Sık sık. Dostlarım üyge jiyi – jiyi kirip şığadı. (*Dostlarım eve sık sık girip çıkıyor.*) KTS 1999 , 238
516. jıyğan - tergen : **is.** Uzun zaman, ömür boyu, gün boyu toplanan. Bar jıyğan – tergenin ulınıñ qaltasına saldı. (*Bütün topladıklarını oğlunun torbasına koydu.*) KTS 1999 , 236
517. jıynap - tergen : **s.** Derleyip toplanan. El awzınan jıynap – tergen maqal – mätelder. (*Halk ağzından derlenip toplanan atasözü, deyimler.*) KTS 1999 , 237
518. jıyılıp - terilip : **Zarf** Hazırlanıp, toparlanıp. Jıyılıp – terilip ketti. (*Derlendi toplandı.*) KTS 1999 , 237
519. jıyınıp - tüyünip : **Zarf** Hazırlanıp toparlanıp. Jıyınıp – tüyünip özenge kelsem, balalar şamilıp jatır. (*Hazırlanıp toparlanıp dereye gelsem ki çocuklar yüzüyor.*) KTS 1999 , 238
520. jalaq - jalaq : **s.** Alaca- çizgili, benekli. Jolaq – jolaq matamen tigildi. (*Çizgili çizgili pamuklu kumaşla dikildi.*) KTS , 154

521. joldas - jora : **is.** Dost, arkadaş, tanıdık. äbilhayırdı joldas – joraları äbil dep atawşı edi. (*ebilhayır'ı dostları ebil diye çağırıyor.*) KTS 1999 , 240
522. jora - joldas : **is.** Akran, arkadaş. Ol attanarda jora – joldastarı keldi. (*O, ata bindiğinde akranları, arkadaşları geldi.*) KTS 1999 , 242
523. jota - jota : **Zarf** Tepe tepe. Jota – jota bop üyilgen qar. (*Tepe tepe olup yığılan qar.*) KTS 1999 , 244
524. joldı - jolsız : **Zarf** Yerli yersiz Joldı – jolsız ayttı. (*Yerli yersiz konuştu.*) KTS 1999 , 241
525. jol - jol : **Zarf** Çizgili, yol yol, alaca bulaca. Jol - jol bolıp qaluw. (*Yol yol olup kalmak.*) KTS 1999 , 241
526. joqtan - bardan : **Zarf** Varını yoğunu ortaya koyarak. Joqtan – bardan qurastırıp baspana jasadı. (*Varını yoğunu toplayıp ev yaptı.*) KTS 1999 , 239
527. joqtı - bardı : **is.** Şundan bundan, havadan sudan. Aman – sawlıq surasıp – joqtı – bardı aytıp jatırmız. (*Hal hatır sorup ordan burdan, havadan sudan konuşuyoruz.*) KTS 1999 , 239
528. jondap - jondap : **Zarf** Vura vura. Süzegen buqasın jondap – jondap aldı. (*Süsen boğasını vura vura aldı.*) KTS 1999 , 242

529. jon - jon : **Zarf** Tepe tepe, yığın yığın. Jon – jon üyilgen qumdar. (*Tepe tepe yığılan kumlar.*) KTS 1999 , 242
530. jorğa - jortañ : **Zarf** Rahvan rahvan yürüyüş. Nurtay özine tñ jorğa – jortañ men basıp keledi . (*Nurtay kendine uygun yürüyüşüyle geldi.*) KTS 1999 , 242
531. josa -josa : **Zarf** Çizgi çizgi, boy boy, dilim dilim. Josa –josa tilingen bet. (*Çizgi çizgi olan yüz.*) KTS 1999 , 243
532. öndi - jönsiz : **s.** Yerli yersiz, olur olmaz. Jöndi – jönsiz söz (suraq) (*Yerli yersiz söz. (soru)*) KTS 1999 , 236 244
533. jula - mula : **Zarf** Çeke çeke , hırpalayarak. Esiktiñ tiyegin jula – mula üyge kirip keledi. (*Kapıdan çeke çeke, zorla eve geldi.*) KTS 1999 , 236 248
534. jup - jup : **s.** çift çift , iki iki. Jup – jup qustar uştı. (*Çift çift kuşlar uçtu.*) KTS 1999 , 251
535. juwıp - şayuw : **f.** 1. Temizlemek. 2. Alttan almak. 3. Temize çıkmak istemek. Kinäsin juwıp – şaydı. (*Suçunu temizledi.*) KTS 1999 , 247
536. julma - julma : **s.** Yırtık, paramparça, salkım saçak. Basında julma – julma teri qulaqşın. (*Başında salkım saçak deri şapka.*) KTS 1999 , 249

537. julım - julım : **s.** Yırtık pırtık. Üstine julım – julım kiyim kiygen. (*Üstüne yırtık pırtık giysi giymiş.*) KTS 1999 , 249
538. juwas - qoñır : **s.** İtaatkar, uysal, yumuşak başlı. Juwas – qoñır adam. (*Yumuşak başlı kişi.*) KTS 1999 , 246
539. julın - juyke : **is.** Sinir sistemi. Julın – jüykeni qurttı. (*Sinir sistemini yok etti.*) KTS 1999 , 249
540. jügen - qurıq : **is.** At için gerekli eşyaların bir kısmı. Jügen – qurıq körmegen tiymegen. (*at için gerekli eşyalar görmemiş. (dokunmamış)*) KTS 1999 , 252
541. jüdep - jadap : **Zarf** Yıpranıp – yorulup, halsizleşip. Qıstan jüdep – jadap şıqqan, jüdep – jadağan el. (*Kıstan yorulup halsizleşip çıkan yıpranan yurt.*) KTS 1999 , 253
542. jün - jün (boluw) : **Zarf** Yün gibi darmadağınık olup, bir araya gelmeyip. Ötirik pen ösekti jün – jün boldı. (*Yalanla dedikodusu dağıldı, yayıldı.*) KTTS, 248
543. jüris - turıs : **is.** Hareket, iş, gidişat, faaliyet. Jüris – turısında min joq. (*Hareketinde kusur yok.*) KTS 1999 , 256

544. jürdim - bordım : **Zarf** Üstünkörü, yüzeysel, isteksiz. Sözin jürdim – bardım tıñdadı jumısqa qaraytın (*Sözünü üstünkörü dinledi. (işe bakarak)*) KTS 1999 , 255
545. jüre - bara : **Zarf** Yavaş yavaş – zamanla. Talent jüre – bara aşıladı. Qulağı jüre – bara üyrendi (*Yetenek zamanla gelişir. Kulağı zamanla alıştı.*) KTS 1999 , 255
546. jü dew - jadaw : **f.** yorgun argın, perişan, darmadağınık olmak. Üsti – bası jü dew – jadaw. (*Üstü başı perişan darmadağınık.*) KTS 1999 , 253
547. jüzdep mıñdap : **s.** Binlerce, yüzlerce. Jüzdep – mıñdap mal jıydı. (*Binlerce mal yığdı.*) KTS 1999 , 253
548. jüye - jüye : **is.** Bölüm bölüm, sırasıyla. ãngimeni jüye – jüyesimen ayttı. (*Hikayeyi sırasıyla anlattı.*) KTS 1999 , 254
549. jürgen - turğan : **s.** Doğup büyüyen, hizmet eden. Jürgen – turğan jer ıstıq. (*Doğup büyüdüğü yer sıcak.*) KTS 1999 , 255
550. jüre - jüre : **Zarf** Yürüye yüre, gitgide, sonunda. Jüre – jüre tabandarı tozdı şarşadı. Jüre – jüre awruwğa uşıradı das boldıq. (*Yürüye yürüye ayakları eskidi (yoruldu). (Gitgide hastalığa yakalandı (dost olduk)*) KTS 1999 , 255

551. jürüw - turuw : **is.** Hareket etme, yatıp kalma. äldeneşe küñen beri jürüw – turuwdı umıtıp ta qalğan. (*Birkaç günden beri hareketi unutmuş.*) KTS 1999 , 256
552. jürip - jürip : **Zarf** Yürüye yürüye; geze geze 2. Uzun süre yaşayıp. Jürip – jürip kelip süyegim dalada qalatin boldı – aw, (*Yürümekten canım çıktı ovalarda.*) KTS 1999 , 256
553. jıbır - jıbır : **Yansıma, Zarf** Kıpır kıpır edip. Otar jıbır – jıbır jıljıp keledi. (*Sürü kıpır kıpır hareket edip geliyor.*) KTS 1999 , 256
554. jılan - şayan : **is.** Yılan çıyan. Äli küñge deyin qıs uyqısına jatpağan tasbaqa, jılan – şayan bul qumda, emin – erkin ömir sürüwde edi. (*Şimdiye kadar kış uykusuna yatmayan tosbağa, yılan çıyan bu kumda rahat yaşıyordu.*) KTTS ,250
555. jılaw - sıqtaw : **f.** Ağlamak, kederlenmek. Şeşesimen jılap – sıqtadı. (*Annesiyle ağlayıp kederlendi.*) KTS , 165
556. jılap - sıqtaw : **Zarf** Ağlayıp kederlenip. Jılap – sıqtap balasın äskerge attandırdı. (*Ağlayarak, yas tutarak oğlunu askere gönderdi.*) KTS 1999 , 258

557. jım - jirt : **Zarf** sessiz, habersiz. Dala jım – jirt, jurt jım – jirt otır. (*Bozkır sepsessiz, yurt sessiz oturuyor.*) KTS 1999 , 261
558. jımıñ - jımıñ : **Zarf** Gülümseyerek. Jımıñ – jımıñ etti qaqtı (*Gülümsedi.*) KTS 1999 , 262
559. jira - jıqpıl : **is.** Derecik. Jıra jıqpılı köp jer. (*Deresi çok yer.*) KTS 1999 , 263
560. jırq - jırq (etüw) : **Zarf** Yerli yersiz, tekrar tekrar gülüp. Jırq – jırq küldi. (*Yerli yersiz güldü.*) KTS 1999 , 263
561. jırtañ - jırtañ : **Zarf** Yerli yersiz konuşup, gülüp. Jırtañ – jırtañ etti. (*Yerli yersiz konuştu.*) KTS 1999 , 264
562. jırım - jırım : **Zarf** Parça parça, dağınık. Jırım – jırım bolıp, keyin qaştı. (*Parça parça olup, sonra kaçtı.*) KTS 1999 , 265
- s.** Jırım – jırım şapan eski kiyiz (*Parça parça ceket (eski keçe)*) KTS 1999 , 265
563. jıǵıla - sürine : **Zarf** Düşe kalka, apar topar. Jıǵıla – sürine qırmanǵa bettedi. (*Düşe kalka harmana yöneldi.*) KTS 1999 , 257
564. jıǵılıp - sürinip : **Zarf** Düşe kalka, apar topar. Jıǵılıp – sürinip qırmanǵa bettedi. (*Apar topar eve zor gelebildi.*) KTS 1999 , 257

565. jilda - jilda : **Zarf** Düşe kalka, apar topar. Balalar jilda-jilda üyde otıra. (*Çocuklar her yıl evde oturur mu?*) KTS 1999 , 258
566. jira - jılğa : **is.** Derecik, küçük, dere, hendek, su yolu. Jıra – jılğanın bärin suw alğan. (*Derenin tamamını su kaplamış.*) KTS 1999 , 263
567. jıq - jıq : **Zarf** Kalabalık olup kaynayıp. Jıq jıq bop (*Kalabalık olup.*) KTS 1999 , 257
568. jıqpıl - jıqpıl : **is.** Kalın budakların yetiştiği dere yatağı, su kaynağı. Jıqpıl – jıqpıl qoynawlar. (*Kalın budakların yetiştiği dere yatağı çukurlar.*) KTS 1999 , 257
569. jılmañ - jılmañ : **Zarf** Gösterişli, kurnazca. Tay aldırıp soyayın dep batırğa jılmañ – jılmañ qaraydı. (*Tay aldırıp keseyim diyerek bahadıra kurnaz kurnaz bakıyor.*) KTS 1999 , 259
570. jılmıñ - jılmıñ : **Zarf** Hızlı hızlı, tez, çevik. Jılmıñ jılmıñ etti. (*Hızlı hızlı yaptı.*) KTS 1999 , 259
571. jılprıñ - jılprıñ : **Zarf** Kurnazca. Jılprıñ – jılprıñ etti. (*Kurnazca yaptı.*) KTS 1999 , 259
572. jılt - jılt : **Zarf** Aniden, hemen. Jılt – jılt etti. (*Aniden yaptı.*) KTS 1999 , 259

573. jılı - jumsaq : **is.** Hayvan etinin kemiksiz en lezzetli yeri. Jılı – jumsaq atawlını tabaqa saldı. (*Hayvan etinin kemiksiz, en lezzetli parçasının tamamını tabağa koydu.*) KTS 1999 , 260
- s.** Mcz. Bir şeyin iyisi güzeli.
574. jıltıñ - jıltıñ : **Zarf** Bir görünüp bir koybolup, aniden, parıl parıl. Jıltıñ – jıltıñ etti. (*Parıl parıl parladı.*) KTS 1999 , 260
575. jın - jın : **is.** Bağırıtı çoğırıtı, bağırış çağırış. Jın – jın bop üydiñ işi tolıp otır. (*Bağırış çağırış olup evin içi doluyor.*) KTS 1999 , 262
576. jıpılıq - jıpılıq : **Zarf** Göz kıpış kıpış, bir yana bir söne. Jıpılıq – jıpılıq etti. (*Gözünü kıpış kıpış kıpıştırdı.*) KTS 1999 , 263
577. jıpır - jıpır : **s.** Dolu dolu, her yanı kaplayarak. Batısta jıpır – jıpır köp şahta. (*Batıda her yere kaplayan çok fazla maden ocağı var.*) KTS 1999 , 263
578. jırbıñ - jırbıñ : **is.** Yersiz yersiz gülüş. Jırbıñ – jırbıñ etti (*Yersiz yersiz güldü.*) KTS 1999 , 263
579. jırta - mırta : **Zarf** Yırta mırta, çekitire çekiştire. Jeydemizdiñ qoltıgın jırta – mırta süyreledi. (*Gömleğimizin kol altını yırta mırta sürükledi.*) KTS 1999 , 264

580. jırtañ - jırtañ : **s.** Yersiz yersiz, yakışıksız gülmek. Jırtañ – jırtañ qızıldan şığadı erek. (*Yersiz yersiz insandan çıkar farklılık (gülme)*) KTS 1999 , 264
581. jırtıq - jırtıq : **s.** Yırtık pırtık, eski püskü. Jırtıq – jırtıq kiyiz üy körpe - tösek (*Eski püskü keçe ev (yatak yorgan)*) KTS 1999 , 264
582. jırtıq - tesik : **s.** bkz. Jırtıq – jırtıq jırtıq – tesik kiyiz üyeler (*Yırtık pırtık keçe evler*) KTS 1999 , 264
583. jigit - jeleñ : **is.** Genç, delikanlı. Awıldıñ jigit – jeleñin sawıqqq şağırdı. (*Köyün gençlerini eglenceye çağırdı.*) KTS 1999 , 265
584. jik - jik (boluw) : **Zarf** Taraf taraf olup. Jik – jik bop jurtt bölindi. (*Taraf taraf olup yurt bölündü.*) KTS 1999 , 265
585. jiger - qayrat : **is** Güç, kuvvet. Jastar jiger – qayrattarın tanıttı. (*Gençler güçlerini kuvvetlerini gösterdi.*)
586. zañğır - zuñğır : **is** Lungur lungur. Bombanıñ jarılıwınan alañdağı şayın plitaları zañğır – zuñğır etip ketti. (*Bambanın patlamasıyla meydandaki çayın ocakları langır lungur etti.*) KTTS ,259

587. zar - zar (etüw) : **Zarf** Ağlayıp, üzülüp. Zar – zar etti. KTS 1999, 269 (*Ağlayıp üzülüp gitti.*)
588. zar - muñ : **is.** Kaygı, dert, tasa, elem. Tat’ yananiñ zar – muñı öz basınan ötkizgendey. (*Tatyana’nın derdini tasesini kendi başından geçirmiş gibi.*) KTS 1999 , 269
589. zäbir - japa : **is.** Cefa, çile, zulüm, azap. Qız – kelin şekterge körsetken zäbir – japasın aytqanda töbe şaşñ tik turadı. (*Kızlara gelinlere gösterdiği cefayı söylediğinde tepesindeki saçı diken diken oluyor.*) KTS 1999 , 270
590. zerde - zeyin (zeyin - zerde) : **is.** Akıl, zihin, şuur. Bar zeyin – zerdemiz aynalamızdağı ösem dünyelerge awgan. (*Bütün aklımız etrafımızdaki güzel dünyalara aktarılmış.*) KTS 1999 , 271
591. zeñ - zeñ (saluw) : **is.** Devenin yazın yaylaya çıkarken veya yayladan kışlağa, köye dönerken oynayışı, kuyruğunu kıvırıp, vurup, burnunu kaldırması. Tüye zeñ – zeñ saldı. (*Deve kuyruğunu kıvırıp oynadı.*) KTS 1999 , 272
592. zuw - zuw : **Yansıma** / **is.** Bir şeyin çabuk geçip giderken çıkardığı ses. Samsağan şaňğı qar betimen zuw – zuwğa jöneldi. (*Sıra sıra diziler kayak üstünde kaynamaya başladı.*) KTS 1999 , 274

593. zıñ - zıñ : **s.** Gürültü, şamata, bağırıtı çağırıtı. Köşe zıñ – zıñ ısqırıq. (*Cadde gürültülü şamatalı, ıslık dolu.*) KTS 1999 , 275
594. zıp - zıp (etüw) : **Zarf** Zıplayıp, hoplayıp. Ol zıp – zıp etti. (*O, zıp zıp zıpladı.*) KTS 1999 , 275
595. zır - zır : **Zarf** Bir şey hızla geçtiğinde, atıldığında çıkardığı ses. Döñgelekti zır – zır aynaldırdı. (*Bileziği şakır şukur döndürdü.*) KTS 1999 , 275
596. zırq- zırq (etti) : **Zarf** Zonklayıp. Şekesi zırq – zırq etti. (*Şakakları zonk zonk zonkladı.*) KTS 1999 , 275
597. zirk - zirk (etti) : **Zarf** Kanı beynine çıkıp, çok sinirlenip, azarlayıp. Zirk – zirk etti. (*Kan beynine çıkıp sinirlendi.*) KTS 1999 , 276
598. iyba - ädep : **is.** 1. Edep, haya. 2. İltifat, sağı, hürmet. Şakizat özin iyba – ädeppen ustağan edi. (*Şakizat kendisi edep hayayla tutmuştu.*) KTS 1999 , 276
599. iyzeñ - iyzeñ : **Zarf** Sallana sallana. Kajir qunañıñ änbeytin iyzeñ – iyzeñ jürisi şarşattı. (*Aksi tayın düzelmeyen bir ileri bir geri sallana sallana yürümesi yordu.*) KTS 1999 , 278
600. iymeñ - iymeñ : **Zarf** Paytak paytak yürüme. Köşede iymeñ – iymeñ jüredi. (*Caddede paytak paytak yürüyor.*) KTS 1999 , 280

601. iyreñ - iyreñ : **Zarf** Yalpalayarak, eğri büğrü. Jılan qaşıp iyreñ jürdi. (*Yılan kaçıp eğri büğrü gitti.*) KTS 1999 , 283
602. iyrek - iyrek : **Zarf** Çizgi, karışık çizgi, zig zag. İyrek – iyrek jazuw. (*Karışık , kargacık burgacık yazmak.*) KTS 1999 , 283
603. iyquw - qiyquw : **is.** Gürültü patırtı, şamata, yaygara bkz. İyuw-qiyuw
604. iyt - qus : **is.** Yırtıcı hayvanlar, kurt kuş. Tünde iyt – qustan sekendenip, malşılar saq otıradı. (*Gece kurt kuştan çekinen çobanlar uyanık duruyor.*) KTS 1999 , 284
605. iytis - tartıs : **Zarf** Çekişme çatışma. Jer astı jolına birewlerdiñ iytis – tartıs tüşip bara jatqanın ańdap qaldı. (*Yer altı yoluna birilerinin ite kaka ulaştığını fark etti.*) KTS 1999 , 285
606. iyilip - bügilip : **Zarf** Eğilip, selam verip, saygı gösterip. Täwir kelin aq saqal men aq jawlıqtınıñ aldında iyilip – bügilip turadı. (*Üyi gelin ihtiyarla beyaz örtülünün önünde iki büklüm selam veriyor.*) KTS 1999 , 286
607. iyir - iyir : **s.** Eğri büğrü, çarpık çurpuk. İyir – iyir jol müyiz, köşe. (*Eğri büğrü yol (boynuz, cadde)*) KTS 1999 , 287

608. iyir - qıyır : **s.** Eğri büğrü, çarpık çurpuk. İyir – qıyır asfalt (*Çarpık çurpuk asfalt*) KTS 1999 , 287
609. iyis - qoñıs : **is.** Kötü koku. Olar töñirekti iyis – qoñıstan tazarttı. (*Onlar etrafi kötü kokudan temizledi.*) KTS 1999 , 287
610. iyuw - qiyuw : **is.** Gürültü patırtı, gümbürtü, yaygara. İyuw – qiyuw ayqay – şuwğa talı qırğın qızıq sol küni bastaldı. (*Gürültü patırtı, karmakarışık sesle dolu savaş ilginçtir ki o gün başladı.*) KTS 1999 , 287
611. käkir - şükir : **s.** Ufak tefek, öyle böyle. Käkir – şükir şaruwa närse. (*Ufak tefek iş şey.*) KTS 1999 , 291
612. kedir - budır : **s.** Eğri büğrü, engebeli. Kedir – budır jol köse, tas, dala. (*Eğri büğrü engebeli yol (cadde, taş, bozkır)*) KTS 1999 , 294
613. kelin - kepşik : **is.** Genç hanımlar. Kelin – kepşik, bala – şağalar esen ğoy. (*Genç hanımlar, çoluk çokular sağ selamet ya.*) KTS 1999 , 300
614. kezek - kezek : **Zarf** 1. Sırayla. 2. Sırası geldikçe. Balqaştı qaqbakıldap kezek – kezek qızğanış atın ürley tüsti. (*Balkaş'ı itip kakıp ara sıra kıskançlık ateşini canlandırdı.*) BŞ , 111

615. kekeñ - sekeñ : **is.** Avarelik, başıboşluk, yerinde durmamazlık. Kekeñ – sekeñi köp jeñiltektew bala. (*Avareliği çok hafif davranışlı çocuk.*) KTS 1999 , 298
616. kekep - mukap : **Zarf** Laf dokundurup. Basqan izin añdıp kekep – muqap jüretin. (*Başkan izini takip edip laf dokundurarak yürüyor.*) KTS 1999 , 298
617. keler – kelmes : **Zarf** Gelip gelmeyeceği belli olmayıp. Keler – kelmes jipti jılı suwmen juwdı. (*Gelir gelmez ipi ılık suyla yıkadı. Onun gelip gelmeyeceğini gözü kesmedi.*) KTS 1999 , 299
618. keler - keter : **s.** Fayda , zarar. Onıñ keler – keter bäle joq. (*Ondan gelecek de gidecek de bela yok.*) KTS 1999 , 299
619. keli kelsap : **is.** Havan, dibek. Keli – kelsap aparıñ. (*Havan, dibek götürün.*)
620. kelimdi - ketimdi : **s.** Gelen giden. Kelimdi – ketimdi qonaqtar kisiler (*gelen giden misafirler. kişiler*) KTS 1999 , 299
621. kelip - kelip : **Zarf** Sonunda, eninde sonunda. Aldap kelip – kelip tastap ketken. (*Gönlünü alıp sonunda bırakıp gitmiş.*) KTS 1999 , 300

622. kerilip - sazılıp : **Zarf** 1. Gerinip. 2. Acele etmeden, rahat davranıp. Kerilip – sozılıp emhanadan şıqpaytın. (*Uzanıp yatıp hastahanedən çıkmıyor.*) KTS 1999 , 308
623. kedey - keşik : **is.** Yok yoksul, fakir. Kedey – keşiktiñ beli köterileyin dedi. (*Fakir fukaranın beli doğrulayım dedi.*) KTS 1999 , 294
624. kelgen - ketken : **is.** Gelip gidip duran. Qol qoyıp kelgen – ketken jüginetin. (*İmza atıp gelip giden başvurur, yalvarır*) KTS 1999 , 299
625. keleke - kekesin : **is** Alay, istihza, mizah, yergi. Keleke – kekesin jasawdıñ uşqını da, ornı da joq. (*Alay etmenin haddi hesabı da yeri de yok.*) KTS 1999 , 299
626. kele - kele : **Zarf** Gele gele, yavaş yavaş. Kele – kele töselip aldıq. (*Gele gele kurulup aldık.*) KTS 1999 , 299
627. kemseñ - kemseñ : **Zarf** Sessiz sessiz ağlayıp, için için ağlayıp. Kemseñ – kemseñ etti. (*Sessiz sessiz ağladı.*) KTS 1999 , 302
628. keñk - keñk : **Zarf** Kesik kesik ses çıkarmak. Keñk – keñk külip aldı. (*Kesik kesik güldü.*) KTS 1999 , 304

629. kerek - jaraq : **is.** Araç gereç. Şaruvaşılıqtı kerek – jaraq pen qawtamasız etti. (*Ticaretı araç gereçle yeterli hale getirdi.*) KTS 1999 , 306
630. keris - şalıs : **s.** Anlaşmazlık. Keris – şalıs söz. (*Anlaşmazlık belirten söz.*) KTS 1999 , 308
631. kew - kew : **s.** 1. Kuş çağırırken kullanılan söz, ünlem 2. Bağırıtı, çağırıtı gürültü. Kew – kew keñes. Kew – kew ängime. (*Gürültülü toplantı. Bağırıtılı çağırıtılı hikaye.*) KTS 1999 , 310
632. keşeli - bugünđi : **Zarf** Yakınlarda, dün bugün. Keşeli – bugünđi bolıp ötti. (*Gece gündüz demeden geçti.*) KTS 1999 , 311
633. kir - qon : **is.** Kirli çamaşır.
634. köylek - könşek : **is.** Yazlık, hafif giysiler. Köylek – könşek satıp aldı. (*Gömlek, giysi satın aldı.*) KTS 1999 , 320
635. köylek - dambal : **is.** İç giyim. Üstinde aq köylek – dambalı (*Üstünde beyaz iç giyim.*) KTS 1999 , 320
636. kälük - sayman : **is.** Araba ve parçaları. Kişkene qorasına kölük – saymanı men zorga sıydı. (*Küçük avlusuna araba ve alet edevatıyla zor sığdı.*) KTS 1999 , 325

637. köpe - körnew : **Zarf** Göz göre göre, göz önünde. Köpe – körnew jasırdı basındı. (*Göz göre göre gizledi.*) KTS 1999 , 327
638. körge - baqqan : **is.** Alışılmış adet , gelenek. Körge – baqqanıñ ötirik körge – baqqanı urlıq. (*Görmen de bakman da yalan. Geleneği hırsızlık.*) KTS 1999 , 328
639. körşi - qolañ : **is.** konu komşu. Körşi – qolañ jıynastı. (*Konu komşu toplandı*) KTS 1999 , 329
640. kösteñ - kösteñ : **Zarf** Hızlı hızlı, çevik. Ayağın kösteñ – kösteñ bastı. (*Ayağını hızlı hızlı bastı.*) KTS 1999 , 330
641. kös - kös : **Ünl.** Deveyi çağırırken çıkarılan ses. Kös – kös botam, kös – kös!... (*Kös kös devem, kös kös!*) KTS, 221
642. köje - möje : **is.** Çorba, çorba çeşitleri. Köje – möje işip, jata ketti. (*Çorba morba içip, yatmaya gitti.*) KTS 1999 , 319
643. köne - köski : **s.** Eski püskü, çok eski. äkeñe köne – köskiñdi sen awıarsıñ. (*Babanın çok eskisini sen değiştirirsin.*) KTS 1999 , 326
644. köre - bile : **Zarf** Bile bile, göz göre göre. Köre – bile tura ölimge umtıladı. (*Bile bile ölüme gitti.*) KTS 1999 , 328

645. kör - jer : **s.** Boş, saçmasapan önemsiz, abuk sabuk. Kör – jer ängime dünyeler. (*Boş, saçma sapan hikaye dünya.*) KTS 1999 , 328
646. körpe - jastıq : **is.** Yatak yorgan. Körpe – jastıq, ıdıs – ayaq beredi. (*Yatak yorgan kap kacak veriyor.*) KT 2005 , 75
647. körpe - tösek : **is.** Yatak yorgan. Körpe – tösekti jıynastırdı. (*Yatak yorganı topladı.*) KTS 1999 , 329
648. köriner - körinbes : **s.** Belli belirsiz, açık seçik, belli olmayan. Köriner – körinbes mıñ dabır. (*Belli belirsiz bin ses.*) KT 2005, 79
- Zarf** Köriner – körinbes bop kişkentay üy tur. (*Belli belirsiz ufacık bir evdir.*)KTS 1999 , 330
649. köş - qon : **is.** Göçebelik, konar göçerlik. Köş – qoñıñ kezinde qozılar otarmen birge aydaladı. (*Göçebelik zamanında sucuklar sürüyle beraber.*) KTS 1999 , 332
650. küy - jay : **is.** Hal, vaziyet, durum. Küy – jayı qalay? (*Hali, durumu nasıl?*) KTS 1999 , 335
651. kündiz - tüni : **Zarf** Gece gündüz. Abaqtının qontorında kündiz – tüni qaynap turatın samawır bar (*Cezaevinin gece gündüz kaynayan semaver var*) BŞ, 156

652. kün - tün : **Zarf** Gece gündüz. Kün – tün isteydi. (*Gece gündüz çalışıyor.*) KTS 1999
653. küni - tüni : **Zarf** Gece gündüz. Onı jumısqa küni – tüni aydaytın bay ne asqa, ne kiyimge jarıtpaydı. (*Onu işe gece gündüz gönderen zengin ne yemeğe ne kiyime yardım ediyor.*) BŞ, 35
- Baqqanıñ küni – tüni tek bir uyqı.
(*Bakkan'ın gecesi gündüzü sadece uyku.*) KE 1994, 269
654. kür - kür : **Yansım** / **Zarf** Gök gürültüsü. Kür – kür etti. (*Gürül gürül gürüldedi.*) KTS 1999 , 342
655. kürs - kürs (etüw) : **Zarf** / **Yansım** Kesik kesik, gürültülü ses. Kürs – kürs quladı jarıldı jöteldi. (*Gürültülü yıkıldı yarıldı, öksürdü.*) KTS 1999 , 343
656. kürt - kürt (etüw) : **Yansım** / **Zarf** Kürt kürt sesi. Arbadan şöp tistep alıp kürt – kürt şaynap tur. (*Arabadan ot ısırap kürt kürt çiğniyor*) KTS 1999 , 343
657. kübir - jıbir : **s.** Dedikodu, boş söz. Kübir – jıbir añgime köbeygen. (*Boş hikaye çoğalmış.*) KTS 1999 , 333
658. küydirip - jandırıp : **Zarf** Öfkelendirip, kızdırıp. Osı söziñ küydirip –jandırıp baradı meni. (*Bu sözün öfkeye boğup yakıyor beni.*) KTS 1999 , 335

659. küy - qon : **is.** Hal, durum. Boydaq sıyırdı aralap küy – qoniñ bayqadı. (*Kısır sığırı gezdirip halini gözledi.*) KTS 1999 ,335
660. küyli - jaylı : **Zarf** Varlıklı, zengin. Öziñ dağı jürmisiñ küyli – jaylı. (*Senin de yaşamın varlıklıdır.*) KTS 1999 , 336
661. küyiniş - süyiniş : **is.** Sevinç ve üzüntü. Adamnıñ basında bolatın küyiniş – süyiniş. (*İnsan başına gelir sevinç üzüntü.*) KTS 1999 , 336
662. küyip - janıp : **Zarf** 1. Yanıp, kül olup. 2. Ateşi yükselip 3. Aşkından yanıp tutuşup. Tügi qalmay küyip – janıp ketti. (*Hiçbir şey kalmadan yanıp kül olup gitti.*) KTS 1999 , 336
663. küyip - pisüw : **f.** Üzölmek, darılmak. Aybas iştey küyip – pisti. (*aybas içinden sessizce üzöldü.*) KTS 1999 , 336
664. külip - oynap : **Zarf** Gülep oynayıp, şakalaşıp. Külip – oynap birge jüredi. (*Güle oynaya beraber yaşar.*) KTS 1999 , 338
665. künde - künde : **Zarf** Her gün. Künde – künde kelip turdı. (*Her gün geliyor.*) KTS 1999 , 339
666. küñgir - küñgir : **Yansıma – Zarf** Gümbür gümür. Küñgir – küñgir etken eski dombıranın ünine qulaq tıgedi. (*Gümbür gümbür eden eski dombıranın sesine kulak kesildi.*) KTS 1999 , 340

667. kütir - kütir : **Zarf / Yansıma** Kıtır kıtır. Qanttı kütir – kütir şaynadı. (*Şekeri kıtır kıtır çiğnedi.*) KTS 1999 , 344
668. kübir - kübir : **s.** Fısıf fısıf. Kübir – kübir söz. (*Fısıf fısıf söz.*) KTS 1999 , 333
669. kübir - sıbır : **is.** Dedikodu, boş söz. Jurttıñ arasınan kübir – sıbır estildi. (*Halkın arasından dedikodu duyuldu.*) KTS 1999 , 333
670. küj - küj : **s.** Güröl güröl. Erkekterdiñ küj – küj dawsı estildi. (*Erkeklerin güröl güröl sesi duyuldu.*) KTS 1999 , 334
671. küyeleş - küyeleş : **Zarf** Kirli kirlhi, pasaklı. Bet awzım küyeleş – küyeleş (*Yüzüm gözüm kirli kirli.*) KTS 1999 , 335
672. küldi - kömeş : **s.** 1. Küle gömülerek pişirilen ekmek, kömbe
2. Aceleyle özensizce pişirilmiş, lezzetsiz yemek. Küldi – kömeş nan (*Küle gömülerek pişirilen ekmek.*) KTS 1999 , 337
673. kümbir - kümbir : **Zarf** Gümbür gümbür. Kümbir – kümbir kisi netip **s.** Kümbür – kümbir ün (*Gümbür gümbür kişnetmiş, gümbür gümbür ses*) KTS 1999 , 338
674. kümp - kümp : **Zarf** Aniden. Kümp – kümp pisti. (*Aniden pişti*) KTS 1999 , 338

675. küñkil - süñkil : **is.** Homur homur; dedikodu. Küñkil – süñkil derine sırttay qanıq bolatın. (*Dedikodu yapmaya oldum olsaı vakıftır.*) KTS 1999 , 341
676. kürdek - kürdek : **s.** Top top, grup grup. Kürdek – kürdek qızıl iyzeñ. (*top top kırmızı ot.*) KTS 1999 , 342
677. kürk - kürk : **Zarf** Gür gür öksürüp. Kürk – kürk jöteledi, etti. (*Künk – künk öksürdü, etti.*) KTS 1999 , 342
678. kürp - kürp : **Zarf** Süt sağılırken çıkarılan ses. Kürp – kürp sawdı (pisti) (*Gürp – gürp sağdı (pişti)*) KTS 1999 , 342
679. küs - küs : **s.** Kirli kirli. Küs – küs judırıq bet , ayaq (*Kirli kirli yumruk yüz, ayak.*) KTS 1999 , 343
680. kütip - baplaw : **is.** Yakından ilgilenme, bakma, emek verme. Baqşanı kütip – baplawmen jüredi. (*Bahçeyle yakından ilgileniyor.*) KTS 1999 , 344
681. kese - ayaq : **is.** Çay takımı. Böle kese – ayaqtı şaq jiynadı. (*Teyze çocukları çay takımını tam topladı.*) KTS 1999 ,308

682. keskin - kelbet : **is.** Biçim, görünüş, yüz. ... bir talay tustar ergöbektin keskin – kelbeti men minez – külkındağı biraz erekşeliklerden kabardar etkendey. (*Bazı zamanlar ergöbek'in sert görünüşü ile huy ve karakterindeki bazı farklılıklardan haberdar eder gibi.*) KE 1994, 98
683. kesip - jarıp : **Zarf** Açıkça, tam, kesin olarak. Kesip – jarıp eşteñe demedi. (*Tam olarak hiçbir şey demedi.*) KTS 1999 , 309
684. kesip - pişip : **Zarf** 1. Ölçüp biçip. 2. Önceden yorumlayıp, tahmin edip. As tabar jamawşılar qol küşimen eskini qurastırıp kesip – pişip deydi. (*Terziler elleriyle eskiyi birleştirip ölçüp biçiyor der.*) KE 1994, 73
685. kãñgir - kũñgir (etüw) : **Zarf** /ünl.. Tangır tungur ... kãñgir – kũñgir etüw. (*... tangır tungur etmek*) KTS , 190
686. kãrip - qaser : **is.** Zavallı, sakat, özürlü. Qalğanın kãrip – qaserlerge şaşamın. (*Kananını garip kimselere dağıtırim.*) KTS 1999 , 292
687. kiyim - keşek : **is.** Giyim eşyası. Şopandarğa kiyim – keşek aparıp berdi. (*Çobanlara kılık kıyafet götürdü.*) KTS 1999 , 313
688. kiyip - jarıp : **Zarf** Kalabalığın arasında ite kaka yürümeye çalışıp. Kiyip – jarıp payda barasıñ. (*Kalabalığın arasında ite kaka yürümeye çalışıp nereye gidiyorsun.*) KTS 1999 , 313

689. kiye - miye : **Zarf** Giyer giymez. Beşpetti kiye – miye sırtqa sıqtı. (*Kısa kollu yeleşgi giyer giymez dışarı çıktı.*) KTS 1999 , 312
690. kiris - şığıs : **is.** Gelir gider. Jıldıq kiris – şığıs. Kiris – şığıs jurnali. (*Yıllık gelir gider gelir gider dergisi.*) KTS 1999 , 348
691. kir - kir : **s.** Çok kirli, pasaklı. Kir – kir bet awızdı.
Zarf Üsti – bası kir – kir (*Çok kirli yüz ağızdı. (Yüzü de ağızı da çok kirli üstü başı çok kirli.)*) KTS 1999 , 347
692. kirt - kirt : **Zarf / Yansım**a Çıtır çıtır, kıtır kıtır. Şengeldiñ dübirin kirt – kirt kesip tüse berdi. (*Çengelin dibini çıtır çıtır kesip düştü,)* KTS 1999 , 348
693. kilik - kilik : **Zarf** Yağlı bir şeyin bılık bılık etmesinden ortaya çıkan ses. Yüregim kilik – kilik etti. (*Yüregim bılık bılık etti.*) KTS 1999 , 345
694. kiresili - şığasılı : **is.** Aklı gidip gelen. Qanşa jattı, bilmeydi, esi kiresili şığasılı. (*Ne kadar yattı bilmiyordu, aklı gelip gidiyordu.*)
s. Şubardiñ özi teginde kiresili – şığasılı adam. (*Şubar akli dengesi tam yerinde olmayan biri.*) KTS 1999 , 347

695. kirjiñ - kirjiñ : **Zarf** Beğenmeye beğenmeye, hoşlanmayarak. Kirjiñ kirjiñ etti. (*Hoşlanmaya hoşlanmaya yaptı.*) KTS 1999 , 347
696. kirtiñ - kirtiñ : **Zarf** Sinirli sinirli, hoşnutsuz. Ayağın kirtiñ – kirtiñ bastı. (*Ayağını sinirli sinirli bastı.*) KTS 1999 , KTS 1999 , 348
697. kirş - kirş : **Zarf** Hart hart, hart hurt. Ötkir nayza tula boyına kirş – kirş kirdi. (*Keskin mızrak bütün vücuduna hart hurt girdi.*) KTS 1999 , 348
698. kirip - şıǵuw : **f.** Girmek çıkmak. Tuwıstarına kirip – şıqtı. (*Akrabalarına gidip geldi.*) KTS 1999 , 348
699. kişi - girim : **s.** Ufak tefek, büyük olmayan. Kişi – girim töbeşik qaladay. (*Ufak tefek tepecik şehir gibi.*) KTS 1999 , 349
700. qaz - qaz : **Ünl.** Tay tay. Çocuğın yeni yürümesi için söylenen söz. Qaz – qaz bastı. (*Tay tay yürüdü.*) KTS 1999 , 356
701. qalt - qalt : **Zarf** Zar zor, güçlücke, düşe kalka. Qalt – qalt etti. (*Düşe kalka yürüdü.*) KTS 1999 , 357
702. qalş - qalş (etüw) : **Yansıma / Zarf** Tiril tiril titreyip. Qalş – qalş etti. (*Tir tir titredi.*) KTS 1999 , 367

703. qaňgır - küňgir : **is.** / **Yansıma** Kangır kungur sesi. Qaňgır – küňgir etkizdi. (*Kangır kungur ettirdi.*) KTS 1999 , 367
704. qağındı - sağındı : **s.** İpsiz sapsız, kaçkın, serseri kimse. Qağındı – sağındı adamdar. (*İpsiz sapsız adamlar.*) KTS 1999 , 353
705. qağıp - soğuw : **f.** İtip kakmak, ite kaka geçmek. Birin – biri qağıp – soğdı (*Birbirini itip kaktı.*) KTS 1999 , 367
706. qağıp - soğıp : **Zarf** İtip kakarak, ite kaka. Birin – biri qağıp – soğıp, jurt orındarınan türegeldi. (*Birbirini ite kaka gelen yurt yerinden kalktı.*) KTS 1999 , 367
707. qağıp - silküw : **f.** Silkmek, silkelemek, çırpmak. Üsti – basın qağıp – silkidi. (*üstünü başını silkeledi.*) KTS 1999 , 353
708. qajır - qayrat : **is.** Güç kuvvet, irade gayret. Qajır – gayratı jetedi. (*Gücü kuvveti yetiyor.*) KTS 1999 , 354
709. qajıp - talıp : **Zarf** Yorulup, bitkin düşüp, yığılıp. Qojıp – talıp äreñ jetti. (*Yorulup zorla ulaştı.*) KTS 1999 , 354
710. qazan - ayaq : **is.** Kapkacak, mutfak eşyası. Qazan – ayaqta jumısın bolmasın. (*Kap kaçakla işin olmasın.*) KTS 1999 , 355

711. qazan - qazan : **s.** Kazan kazan, çok bol. Qazan – qazan süt pisirdi. (*Kazan kazan süt pişirdi.*) KTS 1999 , 356
712. qazan - oşaq : **is.** Yemek pişirmede kullanılan kap kaçağın genel adı. Kempiri qazan – oşaq mañında jür. (*İhtiyar kadın kap kacakla ocak etrafındadır.*) KTS 1999 , 356
713. qazı - qorta : **is.** 1. At etinden yapılan sucukların genel adı. 2. Lezzetli, besleyici et. Qazı – qortasın aldına tarttı jegeni qazı – qorta. (*Sucukları önüne çekti. Yediği et sucuk.*) KTS 1999 , 357
714. qaydağı - jaydağı : **is.** Çok eskiden, mazideki, geçmiş bitmiş, önemsiz, değersiz. Qaydağı – jaydağını ayttı qaydağı jaydağı jumıs. (*Geçmiştekini konuştı. Önemsiz iş.*) KTS 1999 , 357
715. qaynap - pisüw : **f.** 1. Pişmek yemek 2. Pişmek, olgunlaşmak, tecrübe kazanmak. Qan maydanda qaynap – pisti. (*Savaş meydanında olgunlaştı.*) KTS 1999 , 358
716. qayta - qayta : **Zarf** Tekrar tekrar, sık sık. Qayta – qayta bas şulğıdı. (*tekrar tekrar baş eğdi.*) KTS 1999 , 359
717. qayır - zekat : **is.** 1. Zekat . 2. Sadaka. Jetim – jesirge, qarip – qasirge qayır – zekat beriletin. (*Dul ve yetime, fakir fukaraya zekat verilir.*) KTS 1999 , 360

718. qaqañ - suqañ : **is.** Kaba davranış, yersiz hareket. Qaqañ – suqañı joq. (*Yersiz hareketi yok.*) KTS 1999 , 361
719. qaqtıǵıp - soqtıǵıp : **Zarf** Birine satışıp, sarkıntılık edip. ärkimge qaqtıǵıp, tınış, jürmeydi. (*Herkese sataşıp rahat durmuyor.*) KTS 1999 , 363
720. qaqırınıp - jötkirinip : **Zarf** Öksürerek, aksıra tıksıra. Qaqırınıp – jötkirinip kün sayın jattı. (*aksıra tıksıra her gün yattı.*) KTS , 248
721. qalǵıp - mülǵıp : **Zarf** Uykusu gelip, uyuklayıp. Qaşan körsen, qalǵıp – mülǵıp otırǵanı. (*Ne zaman görsen uyuklar durur.*) KTS 1999 , 365
722. qalt - qult : **Zarf** Zorla, zor zor, titreyerek. Qalt – qult etti. (*Zar zor yaptı.*) KTS 1999 , 367
723. qaltırap - dirildew : **f.** Tir tir titremek, çok korkmak. Qudaşa qoy , qaltırap- dirildeme ay! (*Görümce bırak, tir tir titreme be!*) KTS 1999 , 567
724. qam - jay : **is.** Hal, durum, vaziyet. Eldin qam – jayı (*Halkın durumu.*) KTS 1999 , 369
725. qan - jin : **is.** Kesilmiş hayvanların karnından çıkan ve işe yaramayan organlar. Qan – jını aralasqan adam. (*Sakatatları ayıran kişi.*) KTS 1999 , 372

726. qant - şay : is. Çayla yenilen şeyler bisküvi – pasta vs. Qaladan qant – şay aldırđı. (*Şehirden şeker çay aldırđı.*) KTS 1999 , 372
727. qañq - qañq (etüw) : is./**Yansım**a Acı acı ses çıkartmak. Qañq – qañq etkizdi. (*Acı acı ses çıkardı.*) KTS 1999 , 373
728. qapıl - ğupıl : **Zarf** Acele, hemen. Qapıl – qupıl qapıl – qupıl jolğa äzirlendi. (*Acele acele yola hazırlandı.*) KTS 1999 , 375
729. qarama qarsılıq : is. Zıtlık karşılık. Qarama – qarsılıqtardıñ birliğı men küres zañı. (*Zıtlıkların birliğıyle mücadele yasası.*) KTS 1999 , 379
730. qarq - qarq (etüw) : is./**Yansım**a Neşeli sesler çıkarmak. ...qayta kelemejdi küşeyte qarq – qarq külsin kep. (... *alay etmeyi tekrar tekrar, daha güçlü yapsın ki gelip kakır kakır gülsün.*) BŞ ,242
731. qarş - qarş : **Zarf / Yansım**a Garç gurç çiğneme sesi. Awızdığın qarş – qarş şaynadı. (*Ağzındakini garg gurg çiğnedi.*) KTS 1999 , 384
732. qarıp - qaser : s. Fakir, garip , eli kısa, misafir. Bul momınbay asqan juwas ötirik söylemeytin qarıp – qaser jetim jesirge raqımdı jaqsı adam eken. (*Bu mamınbay çok sakın; yalan söylemeyen, garip kimsesize dul ve yetime merhametli davranan iyi adam idi.*) KTTS 44

733. qatıp - semip : **Zarf** Etinden ayrılıq zayıflayıp. Qatıp – semip qalğan nan. (*Çok az, biraz kalan ekmek.*) KTS 1999 , 389
734. qabat - qabat : **s.** Kat kat. Qabat – qabat kiyim körpe. (*Kat kat giyim (yorgan)*) KTS 1999 , 350
735. qağa - mağa : **Zarf** İte kaka. Üstin qağa – mağa orınan köterildi. (*Üstüne vura vura yerinden kaldırıldı.*) KTS 1999 , 352
736. qağa - sağa : **Zarf** İte kaka. Qağa – soğa kirip keldi. (*İte kaka girdi.*) KTS 1999 , 352
737. qağılğan - sağılğan : **s.** İpsiz sapsız, kaçkın, serseri kimse. Qağılğan – sağılğan adam. (*İpsiz sapsız insan.*) KTS 1999 , 352
738. qap - qap : **s.** Kap kap, çuval çuval. Qap – qap biyday astıq (*Kap kap (çuval çuval) buğday (yemeklik)*) KTS 1999 , 374
739. qarama - qayşılıq : **is.** Ayrılık zıtlık. Qarama – qayşılıqpen pikirler aytıldı. (*Farklı farklı şekillerde fikirler söylendi.*) KTS 1999 , 379
740. qarğa - quzğın : **is.** Karga kuzgun. Qarğa – quzğınğa jem boldı. (*Karga kuzguna yem oldu.*) KTS 1999 , 381
741. qarğap - silew : **f.** Lanetlemek. Ol qarğap siledi. (*O lanetledi.*) KTS 1999 , 381

742. qaruw - jaraq : **is.** Top tüfek, silah. Armiyanı qaruw – jaraqpen jabdıqtadı. (*Ermeni iyi top tüfekle silahlandırıdı.*) KTS 1999 , 383
743. qaruw - sayman : **is.** Silah. Qaruw – saymanın qamdadı asındı. (*Silahını hazırladı. (asındı)*) KTS 1999 , 383
744. qaspaq - qaspaq : **s.** Kir pas, toz. Qaspaq – qaspaq bet. (*Kirli kirli yüz.*) KTS 1999 , 386
745. qat - qat : **Zarf** Üst üste, kat kat. Qat – qat körpe – jastıq kitap kağaz. (*Üst üste yorgan yastık (kitap kağıt)*) KTS 1999 , 387
746. qatpar - qatpar : **s.** Kat kat. Ol qatpar – qatpar balaq. (*O kat kat paça.*) KTS 1999 , 388
747. qat - şot : **is.** Hesap kitap. Qat – şot jürgizdi. (*Hesap kitap yürüttü.*) KTS 1999 , 388
748. qatır - qutır : **Yansım** / **Zarf** Katır kutur sesi. Qatır – qutır şaynadı. (*Katır kutur çiğnedi.*) KTS 1999 , 389
749. qawıp - qater : **is.** Tehlike ... alda turğan qawıp – qaterdi eskertedi. (*... önde duran tehlikeyi hatırlatır.*) EM , 47
- Qawıp – qater jiyi kezdesedi. (*Tehlikeye sık rastlarlar.*) KTS 1999 , 391

750. qaşqın - pısqın : **is.** Kaçak. Orda tolı qaşqın – pısqın adamdar. *(Saray dolusu kaçak kişiler.)* KTS 1999 , 392
751. qaşıp - pısıp : **Zarf** Kaçarak. Al qaşıp – pısıp qanşa jüre alar, ökimet qurığı uzun.. *(O kaç a kaç a ne kadar gidebilir, devletin eli uzun.)* BŞ ,234
752. qaşır - quşır : **Zarf / Yansıma** Katır kutur. Qaşır – quşır şaynadı. *(Katır kutur çiğnedi.)* KTS 1999 , 392
753. qabına - sürine : **Zarf** Aelacele, telaşla, çabucak. qabına – sürine kirip keldi. *(Telaşla geldi.)* KTS 1999 , 351
754. qağaz - qalam : **is.** Kağıt kalem. Qolında qağaz – qalam joq. *(Elinde kağıt kalem yok.)* KTS 1999 , 352
755. qadaw - qadaw : **s.** Seyrek seyrek, aralıklı. Qadaw – qadaw şamdar. *(Seyrek seyrek lambalar.)* KTS 1999 , 354
756. qajaq - qujaq : **Zarf** 1. Eveleye geveleye. 2. Çok konuşarak. Nandı qajaq – qujaq ayttı. *(Ekmeği eveleye geveleye söyledi.)* KTS 1999 , 354
757. qajır - quwat : **is.** Hal gayret güç kuvvet. Qajır – quwatı mol *(Güç kuvveti çok.)* KTS 1999 , 354
758. qazdañ - qazdañ : **Zarf** Hızlı hızlı. Qazdañ – qazdañ bastı etti. *(Hızlı hızlı yürüdü. (yaptı))* KTS 1999 , 356

759. gayqañ- gayqañ : **Zarf** Kasıla kasıla. Qayqañ – qayqañ etti. (*Kasıla kasıla yaptı.*) KTS 1999 , 358
760. qayrat - jiger : is. Gayret, irade, güç kuvvet. Özinde qayrat – jiger mol. (*Onda güç kuvvet çok.*) KTS 1999 , 359
761. qaqqı - soqqı : is. Eziyet, cefa. Qaqqı – soqqı kördi. (*Eziyet cefa gördü.*) KTS 1999 , 362
762. qoqqay - saqqay : is. Dışlama, eziyet etme. Qaqqay – soqqaydı köp kördi. (*Dışlamayı, eziyeti çok gördü.*) KTS 1999 , 362
763. qaq - soq : is. Uğursuzluk, kötü düşünce. Qaq – soq pen isi joq. (*Kötü düşünceyle işi yok.*) KTS 1999 , 362
764. qalam - qağaz : is. Bkz. Qağız – qalam
765. qalbalañ - qulbalañ : **Zarf** Yalpalaya yalpalaya. Qalbalañ – qulbalañ etti. (*Yalpalaya yalpalaya yaptı.*) KTS 1999 , 364
766. qalbañ - qulbañ : **Zarf** Yalpalayarak, aceleyle. Qalbañ – qulbañ etti (*Yalpalayarak yaptı.*) KTS 1999 , 365
767. qalğan - qutqan : s. Arta kalan, artıntı. Qalğan -qutqan tamaq kiyim. (*arta kalan yemek (giyim)*) KTS 1999 , 365

768. qaltaq - qaltaq : **Zarf** Titreye titreye, sallanarak. Qaltaq – qaltaq etken bas. (*Titreyen baş.*) KTS 1999 , 366
769. qaltaq - qultaq : **Zarf** bkz. Qaltaq – qaltaq.
770. qaltañ - qaltañ : **is.** Kat kut. Qaltañ – qaltañ etti. (*Kat kut etti.*) KTS 1999 , 367
771. qaltt - qalt : **İs.** 1. Titreyerek. 2. Çok korkup, akılı başından gidip. Qalt – qalt etti. (*Titredi.*) KTS 1999 , 367
772. qapaş - qupaş : **Zarf** Alelacele, telaşla. Qapaş – qupaş asadı. (*Alelacele yemek pişiriyor.*) KTS 1999 , 374
773. qarağım - şırağım : **Ünl.** Canım ciğerim. Ol qarağım – şırağımnan kende emes. *O, canım ciğerimden eksik değil.*) KTS 1999 , 377
774. qarañ - qurañ : **s.** Zar zor görünen, siluet. Keñse aldı qarañ – qurañ adam. (*Dairenin önü zar zor görünen insanlarla dolu.*) KTS 1999 , 379
775. qarbañ - qurbañ : **Zarf** Ağır ağır, hantalca. Qarbañ – qurbañ etti. (*Ağır ağır yaptı.*) KTS 1999 , 381
776. qarın - qajaq : **is.** Şu bu, ufak tefek et, bağırsak, karın, işkembe. Qarıñ – qajaqın tügel pisiripti. (*Ufak tefek etleri tamamen pişirmişti.*) KTS 1999 , 384

777. qarın - qarın : s. Çok çok, bol bol. Qarın – qarın may. (*Bol bol yağ.*) KTS 1999 , 384
778. qası - közi : is. Kaş göz. Qası – közi qıyılğan. (*Kaşı gözü yok edilmiş.*) KTS 1999 , 386
779. qatar - qatar : s. Sıra sıra, dizi dizi. Qatar – qatar üy. (*Sıra sıra ev.*) KTS 1999 , 387
780. qatar - qurbı : is. Akran, yaşıt. Qatar – qurbınıñ aldı bol. (*Akranlarının böylesi çok.*) KTS 1999 , 387
781. qatqan - qutqan : is. 1. Çok saklandığı için, kuruyan kurumuş. Qatqan – qutqanıñ astı. Qatqan – qutqan nan qurt – may. (*Kuruyanlarını astı kurumuş ekmek (peynir, yağ)*) KTS 1999 , 387
782. qattılı - jumsaqtı : s. Sert ve yumuşak, karışık. Qattılı – jumsaqtı nan. (*Sertli yumuşaklı karışık ekmek.*) KTS 1999 , 388
783. qatın - qalaş : is. Kadınlar. Qatın – qalaş kelip ketti. (*Kadınlar gelip gitti.*) KTS 1999 , 389
784. qatıp - pisip : **Zarf** Alışarak, pişerek. Üy şaruwasına qatıp – pisip alğan. (*Ev işlerine alışmış.*) KTS 1999 , 389
785. qaw - qaw : s. Abartılı, övgü dolu; kuşatılmış. Qaw – qaw ängime. (*Abartılı hikaye.*) KTS 1999 , 390

786. qawın - qarbiz : **is.** Kavun karpuz. Qawın – qarbiz ekti. *(Kavun karpuz ekti.)* KTS 1999 , 390
787. qıyqaq - siyqaq : **is.** Bir şeyi yapmak istemek. Qıyqaq – siyqaqtı qoy. *(İnatlaşmayı bırak.)* KTS 1999 , 392
788. qıyqañ - qıyqañ : **Zarf** 1. Sallana sallana 2. İsteksiz isteksiz. Qıyqañ – qıyqañ etti etkizdi. *(İnatlaşa inatlaşa yaptı. (yaptırdı))* KTS 1999 , 392
789. qıyqañ - sıyqañ : **is.** İnatçılık, aksilik. Sen qıyqañ – sıyqañdı qoy. *(Sen inatçılığını bırak.)* KTS 1999 , 393
790. qıyqıyıp - jıyqıyıp : **Zarf** Eğri büğrü, düzensiz, yana yatıp. Qıyqıyıp – jıyqıyıp ösken. *(Eğri büğrü büyümüş.)* KTS 1999 , 393
791. qıyqıldap - şıyqıldap : **Zarf** Kahkahayla.
792. qıypañ - qıypañ : **is.** Kararsızlık, cesaretsizlik. Qıypañ – qıypañ etti. *(Cesaretsiz etti.)* KTS 1999 , 393
793. qıysıq - qıñır : **s.** Eğri büğrü, yamuk yamuk, yamrı yumru. Qıysıq – qıñır ağaç. *(Yamrı yumru ağaç.)* KTS 1999 , 394
794. qıyın - qıспаq : **s.** Skıntılı, çetin, zor dönem , iş, durum. Qıyın – qıспаq iş, jağday. *(Sıkıntılı iş.)* KTS 1999 , 395

795. qıyın - qıstaw : s. Meşakkatli, acı dolu, sıkıntılı. Qıyın – qıstaw jıldarı kezeñde. (*Sıkıntılı yıllar (zamanda)*) KTS 1999 , 395
796. qıyır - şıyır : s. Eğri büğrü, çarpık çurpuk. Qıyır – şıyır jol (iz).(*Eğri büğrü yol (iz)*) KTS 1999 , 395
797. qıyañ - keski : s. Çok zıt. 2. Kıyasıya. Qıyan – keski urıs (soğıs). (*Kıyasıya savaş (kavga)*) KTS 1999 , 396
798. qıyda - qiyda : s. Bir çok yerinden kesilen, parçalanan. Ön boyı, qiyda – qiyda. (*Ön tarafı parça parça.*) KTS 1999 , 392
- Zarf** Qazını qiyda – qiyda kesti. KTS 1999 , 392
799. qiyqa - siyqa : s. Eğri büğrü, yamuk. Qiyqa – siyqa tisteri bar. (*Yammuk yumuk dişleri var.*) KTS 1999 , 393
800. qıyq - şıyq : **Yansım** Gıcırıtı. Qıyq – şıyq etti. (*Gıcır gıcır etti.*) KTS 1999 , 393
801. qıyqım - sıyqım : s. Ufak tefek. Qıyqım – sıyqım qağaz. (*Ufak tefek kağıt.*) KTS 1999 , 393
802. qıyqı - jıyqı : s. Eğri , düzensiz. Qıyqı – jıyqı jol sızıq (*Düzensiz yol (çizgi)*) KTS 1999 , 393
- Zarf** Üyler qıyqı – sıyqı salıngan. (*Evler düzensiz yapılmış.*) KTS 1999 , 393

803. qıylı - qıylı : **s.** Çeşit çeşit. Qıylı – qıylı oqiyğa kezeñ.
(*Çeşitli çeşit olay. (sıra)*) KTS 1999 , 393
804. qıyt -qıyt : **is.** Dedikodu. Eldiñ qıyt – qıytı tawsılmay-aq qoydı. (*Halkın dedikodusu bitmez bırak ya!*)
KTS 1999 , 394
805. qoyşy - qolañ : **is.** Çoban ve yardımcısı. Qoyşy – qolañ dar ängimelesip otır. (*Çobanlar sohbet ediyor.*)
KTS 1999 , 400
806. qoyın - qoltıq : **Zarf** Karşy karşy , yüz yüze.
is. Qoyın – qoltığınan jel ürlep tur.
(*Karşısından rüzgar esiyor.*) KTS 1999 , 400
807. qoyın - qonşy : **is.** Bütün vücudu, boydan boya, tamamen. Oraldiñ alabınan tabılmaytın ken joq, onıñ mañayy, qoyın – qonşy bäre tolğan ken.
(*Oral'ın etrafında bulunmayan maden, zenginlik yok, onun çevresi, yakınları her yanı dolu zenginlik.*) KTTS 57
808. qoqan - loqı : **is.** Zayıfa güçlü tarafından yapılan haksızlık. Qoqan – loqı körsetti. (*Kabadayılık, terslik gösterdi.*) KTS 1999 , 400
809. qoqır - soqır : **is.** Kırıntı. Tipten üyindegi qoqır – soqırğa deyin satıp jiberdi. (*Bilhassa evindeki kırıntıya kadar sattı.*) KTS 1999 , 401

810. qonaq - qopsı : **is.** Gelip giden misafir. Üy bolğasın qonaq – qopsısı boladı. (*Evi olanın misafiri olur.*) KTS 1999 , 405
811. qora - qopsı : **is.** Ev, mesken, avlu. ... olarğa baymırza da erip, üylerin qora – qopsıların salısuwğa attanarda. (*... onlara Baymırza da ulaşıp evlerin avlularını yapmaya gitmek için hazırlıkta.*) BŞ 132
812. qodañ - qodañ : **Yansım** / **Zarf** Dikleşip – kabadayılık edip. Qodañ – qodañ etti. (*Kabadayılık yaptı.*) KTS 1999 , 397
813. qodırañ - qodırañ : **Yansım** / **Zarf** Dikleşip, kabadayılık edip. Qodırañ – qodırañ etti (*Kabadayılık yaptı.*) KTS 1999 , 398
814. qojalaq - qojalaq : **s.** Kirli. Qojalaq – qojalaq bet. (*Kirli kirli yüz.*) KTS 1999 , 398
815. qoja - molda : **is.** Din adamı. Qoja – moldalar keledi. (*Hoca mollalar geliyor.*) KTS 1999 , 398
816. qoyt - qoyt : **is** / **Yansım** İki tekeyi ya da koçu dövüştürmek için söylenen söz. Qoşqar, qoyt – qoyt ay! (*Koç, koyt koyt ya!*) KTS 1999 , 400
817. qoqañ - soqaq : **is.** Kalabalık, yersizlik. Qoqañ – soqaq jıyıldı. (*Kalabalık yığıldı.*) KTS 283

818. qoqtıq - soqtıq : is. Eski püskü, çer çöp. Qoqtıq – soqtıq kiyimler. (*Eski püskü giyimler.*) KTS 1999 , 401
819. qoqım - soqım : is. Ufak tefek şeyler. Biydaydın qoqım – soqımı. (*Buğdayın ufak tefeği.*) KTS 1999 , 401
820. qoldan - qolğa : is. Elden ele. Qoldan – qolğa tiygizbedi. (*Elden ele değdirmiyor.*) KTS 1999 , 403
821. qoldap - qoştap : **Zarf** Destekleyerek. Aytqandarın qoldap – qoştap otırdı. (*Konuşulanları destekliyor.*) KTS 1999 , 403
822. qona - jatuw : **f.** Birkaç gün geceleme. Qoñsı awılda qona – jattı. (*Komşu köyde birkaç gün geceledi.*) KTS 1999 , 405
823. qora -qora : **s.** Sürüyle, çok. Qora – qora qoy. (*Sürüyle koyun. (ağıl ağıl koyun)*) KTS 1999 , 408
824. qorlıq - zorlıq : **is.** Eziyet, cefa. ... eldegilerge körsetken “qorlıq – zorlıqtarın” qoyulata siypattay kelip. (... halka gösterdiği “eziyet ve zorlukları yoğun şekilde tasvir ederek gelmiş.) BŞ , 81
825. qos - qos : **s.** Çift çift Qos – qos tüye. (*Çift çift deve.*) KTS 1999 , 411

826. qoş - saw (bol) : **Zarf** Hoşça kal. Qoş – saw bol! (*Sağ o!! (Hoş sağ ol)*) KTS 1999 , 412
827. qoyan - qoltıq : **Zarf** Omuz omuza, iç içe, beraber. Söytip körşi qanğan orıs selasimen enbekte qoyan – qoltıq kelisüw arqılı, awıldın kedeylerine jaqın jerden. (*Böylece komşuların yerleştiği Rus köyü ile emek vermede omuz omuza hareket etme yoluyla, köyün fakirlerine yakın yerden...*) BŞ , 24
828. qojaq - qojaq : **Zarf** Güç göstererek, kabadayılık ederek. Qojaq – qojaq etti. (*Kabadayılık etti.*) KTS 1999 , 398
829. qojañ - qojañ : **Zarf** Dikleşerek, kabadayılık ederek. Qojañ – qojañ etti. (*Kabadayılık etti.*) KTS 1999 , 398
830. qoqañ - qoqañ : **Zarf** Kabadayıveri, dikleşerek, tehdit ederek. Qoqañ – qoqañ etti. (*Kabadayılık etti.*) KTS 1999 , 400
831. qolat - qolat : **s.** Birkaç nehir yatağı, vadisi bol. Qolat – qolat küngeyler. (*Vadi vadi olan güney tarafı.*) KTS 1999 , 402
832. qoldı - ayaq : **is** Acele, sabırsızlanarak. Qoldı – ayaqqa turğızbadı. (*İki ayağını bir pabuca sokmak.*) KTS 1999 , 403

833. qolq - qolq : **Zarf** Geniş geniş, bol bol. Qolq – qolq etti. (*Geniş geniş yaptı.*) KTS 1999 , 403
834. qolp - qolp : **Zarf** Bol bol, büyük gelerek. Qolp – qolp etti. (*Bol bol yaptı.*) KTS 1999 , 404
835. qompañ - qompañ : **Zarf** Uflaya puflaya , hantalca. Qompañ – qompañ etti. (*Uflaya puflaya yaptı.*) KTS 1999 , 405
836. qoñsı - qolañ : **is.** Konu komşu. Qoñsı – qolañdar kirip keldi. (*Konu komşular geldi.*) KTS 1999 , 407
837. qopaq - qopaq : **Zarf** Yerinde duramayıp; huzursuz huzursuz. Qopaq – qopak etti. (*Huzursuz huzursuz yaptı.*) KTS 1999 , 407
838. qor - qor : **Zarf** Hor hor. Qor – qor etti. (*Hor hor etti.*) KTS 1999 , 409
839. qorq - qorq : **Zarf** Hırıl hırıl. Qorq – qorq etti. (*Hırıl hırıl yaptı.*) KTS 1999 , 409
840. qors - qors : **Zarf** Burnunu çekerek, domuz gibi sesler çıkararak. Qors – qors etti. (*Burnunu çekerek yaptı.*) KTS 1999 , 409
841. qosşı - qolañ : **is.** Birinin emrinde çalışan adamlar, uşaklar. Qosşı – qolañı keldi. (*Hizmetçisi, uşakları geldi.*) KTS 1999 , 411

842. qoş - qoş : is. Koyunu rahatlatmaq veya eğitmək için söylənən, işarət sözü. Qoş – qoş qoşaqaım. (*Güzel güzel kuzum.*) KTS 1999 , 413
843. qutıñ - qutıñ : is. Uyanıqça, kurnazca. Qutıñ – qutıñ etti. (*Kurnazlık yaptı.*) KTS 1999 , 415
844. quyırıq - bawır : is. Koyunun kuyruğu ve karaciğərindən yapılmış bir tür yemək. Qudağa quyırıq – bawır asattı. (*Dünür için yemək pişirtti.*) KTS 1999 , 418
845. qunjıñ - qunjıñ : **Zarf** 1. Kımıldanıp, hərəket edip. 2. Büzülərək. Qunjıñ – qunjıñ etti (qaqtı) (*Kımıldana kımıldana yaptı (vurdu)*) KTS 1999 , 423
846. quraq - quraq : s. Yama yama, parça parça. Quraq – quraq kiyimder üstində. (*Yamalı yamalı kiyafetler üstündə.*) KTS 1999 , 424
847. qural - jabdıq : is. 1. Alet , edecat, techizat. 2. Top tüfək. Biraz qural – jabdıq berüwge uyğarıptı. Zawıt soğıs qural – jabdıqtarın jasap şığardı. (*Biraz alet edevat vermeyi uyğun görmüş.*) KTS 1999 , 425
848. qurjıñ - qurjıñ : is. Eğri büğrü, eğik bükük. Qurjın – qurjın etti. (*Eğik bükük etti.*) KTS 1999 , 426

849. qur - qur : **Ünl.** Atı yakalamak için veya sakinleştirmek için söylenen söz. Qur – qur, januwar, qur qur! (*Kur kur, hayvan, kur kur!*) KTS 1999 , 426
850. qurt - may : **is.** Süt ürünleri. Qurt – mayğa keneldi. (*Süt ürünleri bollaşdı.*) KTS 1999 , 427
851. qurttap - bittep : **Zarf** Kurtlanıp bitlenip. Azıp jazbaymın dese, qurttap – bittep aştan öledi. (*Yazmıyorum dese, kurtlanıp bitlenip açlıktan ölür.*) KTS 1999 , 427
852. qurısıp - tırısıp : **Zarf** Buruşuk , kırışık. Tula boyı qurısıp – tırısıp qalıptı. (*Bütün vücudu kırış kırış olmuş.*)
f. Körse boldı. Enesi qurısıp – tırısadı da qaladı. (*Görünce anladı ki, anası kırış kırış olmuş (yaşlanmış)*) KTS 1999 , 428
853. quşaq - juşaq : **s.** Kucak kucak, çok. Quşaq – quşaq şöp. (*Kucak kucak ot.*) KTS 1999 , 429
854. juşıp - süyip : **Zarf** Kucaklayarak, severek, öperek. Balasın quşıp – süyip jatır. (*Çocuğunu kucaklayıp seviyor.*) KTS 1999 , 429

855. quj - quj (qaynaw) : **Zarf** 1. Bir yere çok kalabalık olarak toplanıp. 2. Bölük pörçük. Quj – quj qaynadı. Quj – quj etti (*Çok fazla var.*) KTS 1999 , 418
- s.** Kat kat pürüzlü. Ol jerde qabıği tildiñ terisindey quj – quj ağaştar ösedı. (*Bölük pörçük yaptı. Orada kabuğu dilin derisi gibi pürüzlü ağaşlar yetişiyor.*) KTS 1999 , 418
856. quwğın - sürgin : **is.** Ceza, baskı, sürgün dönemi. Quwğın – sürginge uşıradı. (*Sürgün ve cezaya uğradı.*) KTS 1999 , 414
857. quwlıq - sumdıq : **is.** 1. Hilekarlık 2. Zalimlik odan barlıq Quwlıq – sumdıqtı kütüwge boladı. (*Ondan bütün aldatma hilekarlığı beklemek mümkündür.*) KTS 1999 , 414
858. quwıs - quwıs : **s.** Göz göz , oyuk oyuk. Quwıs – quwıs bölmeler. (*Göz göz bölmeler.*) KTS 1999 , 416
859. quda - jekjat : **is.** Hısım, akrabalar. Quda – jekjat keldi. (*Hısım akrabalar geldi.*) KTS 1999 , 416
860. qulaş - qulaş : **s.** Kulaç kulaç. Qulaş – qulaş jip. (*Kulaç kulaç ip.*) KTS 1999 , 420
861. qural - sayman : **is.** 1. Alet edevat. 2. Silah, top tüfek. Aqtıñ askerleri qural – saymandarın tastay qaştı. (*Hakkın askerleri silahlarını bırakıp kaçtı.*) KTS 1999 , 425

862. quraw - quraw : **s.** Yamalı, toplama. Quraw – quraw tereze. *(Yamalı mamalı pencere.)* KTS 1999 , 425
863. quruw - quruw : **Ünl.** Atı yakalamak için veya sakinleştirmek için söylenen söz. KTS 308-309
864. qıbır - jıbır : **is.** Ağır yavaş. Awıl arasında qıbır – jıbır bayqaladı. *(Köy arasında yavaş yavaş fark ediliyor.)* KTS 1999 , 429
865. qıbır - sıbır : **is.** Dedikodu, söylenti. Qıbır – sıbır köbeydi. *(Dedikodu çoğalıyor.)* KTS 1999 , 429
866. qıza - qıza : **Zarf** Git gide zamanla. Aytıs sıpayı ezil – qaljın, qaqtığıs türinde bastalsa da, qıza – qıza jumbaq aytısına aynalıp ketedi. *(Nazik atışmalar şaka ve iğneleme türünde başlasa da zamanla bilmece atışmasına (muammaya) dönüşüyor.)* KE 1994, 27
867. qızıq - duwman : **is.** Oyun eğlence. Ol toydın bar qızıq – duwmanına uytqı bolıp, toy başşısı asaba bolıp qızmet atqaradı. *(O düğünün var olan eğlencesine kurucu olup düğün idaresi olarak hizmet ediyor.)* KT 2005 , 72
868. qız - qız (qaynaw) : **Yansıma / Zarf** Bir şeyin sıcaklığının artması. Qız – qız qaynadı. Qız – qız qattı ısıp ketti. *(Fokur fokur kaynadı. Sıcaklığı artarak çok ısındı.)* KTS 1999 , 430

869. qızıl - jasıl : **Zarf** Kırmızılı yeşilli, renkli, allı güllü. äyelder qızıl – jasıl kiyingen. (*Hanımlar kırmızılı yeşilli giyinmiş.*) KTS 1999 , 432
870. qızıldı - jasıldı : **Zarf** Kırmızılı yeşilli, renkli, allı güllü. äyelder qızıldı – jasıldı kiyingen. (*Hanımlar kırmızılı yeşilli giyinmiş.*) KTS 1999 , 432
871. qızıl - josa : **s.** Kıpırmızı. Bet – awızdarı qızıl – josa qan. (*Ağızları yüzleri kıpkırmızı kan.*) KTS 1999 , 432
872. qıltıñ - sıltıñ : **is.** Hoppa, hafifmeşrep, delişmen. Qıltıñ – sıltıñdı qoy. (*Hoppalığı bırak.*) KTS 1999 , 434
873. qırğın - sürgin : **is.** Katliam, soykırım. Belkim ağan ömirinin deni qırğın – sürginmen ötken jannın mümkindiği de bolmağan şığar. (*Belki de onun için hayatının çoğu savaş ve sürgünlerde geçen canını vermesi ihtimali de mümkün görünmüyor.*) KE 1994, 84
874. qırt - qırt : **Zarf / Yansım**a Kırt kırt sesi. Qırt – qırt tisteydi. (*Kırt kırt dişliyor.*) KTS 1999 , 438
875. qırıs - tırıs : **is.** Kıvrılan, bükülen yer. Köyleginiñ qırıs – tırısın jazdı. (*Gömleğinin kırışan yerlerini düzeltti.*) KTS 1999 , 439
876. qısı - jazı : **Zarf** Yaz kış, yıl boyu. Qısı – jazı jılqınıñ soñında. (*Kış yaz atların peşinde.*) KTS 1999 , 440

877. qıtır - qıtır : **Zarf / Yansıma** Kıtır kıtır sesi. Qıtır – qıtır etti. (*Kıtır kıtır etti.*) KTS 1999 , 441
878. qılañ - qılañ : **s.** Bozumsu, beyazımsı. Qılañ – qılañ etti. (*Beyazımsı yaptı.*) KTS 1999 , 432
879. qılañ - sılañ : **s.** Nazlı, cilveli, işveli. Qılañ – sılañ kızdar (*Nazlı nazlı kızlar.*) KTS 1999 , 433
880. qılqıñ - qılqıñ : **Zarf** Tekrar tekrar bakarak; boyun eğerek. Qılqıñ – qılqıñ etti. (*Tekrar tekrar bakarak yaptı.*) KTS 1999 , 434
881. qılmıñ - qılmıñ : **is.** Gösterişli, çakalı, fiyakalı, gösteriş yapmak. Qılmıñ - qılmıñ etti. (*Gösteriş yaptı.*) KTS 1999 , 434
882. qıl p - qıl p : **Zarf** Keskin olup. Qıl p – qıl p etti. (*Keskin yaptı.*) 434
883. qılt - qılt : **Zarf** Ucu, tepesi azıcık görünerek. Qılt – qılt etti. (*ucu görünerek yaptı.*) KTS 1999 , 434
884. qılt - sılt : **Zarf** Kırılıp darılıp. Qılt - sılt etti. (*Kırılıp darılıp yaptı.*) KTS 1999 , 434
885. qıltıñ - qıltıñ : **Zarf** Ara sıra görünerek. Qıltıñ – qıltıñ etti. (*Ara sıra görünerek yaptı.*) KTS 1999 , 434

886. qımtap - şımqap : **Zarf** 1. Açıklık bırakmadan kapatıp. 2. Gizleyip örtüp. Balasın qımtap – şımqap äwre. Mayketov öz äreketin qımtap – şımqap ustaw önerine erte jetildi. (*Çocuğunu gözleye saklaya (büyütmek) boşuna. Mayketov hareketi gözleye saklaya yapma sanatına çok erken ulaştı.*) KTS 1999, --
887. qımıñ - qımıñ : **is.** Cilve yapmak, nazlanmak. Qımıñ – qımıñ etti. (*Nazlandı.*) KTS 1999 , 435
888. qıñq - qıñq : **is.** Oynamak, tekrarlamak. Qıñq – qıñk etti. (*Tekrarladı.*) KTS 1999 , 436
889. qıñqıl - sıñqıl : **is.** 1. Sızlanma, yakınma, kapris. 2. mcz. Önemsiz ufak tefek hastalık. Jeñil qıñqıl – sıñqıl jelpi awruw. Ketpen şawıp jürse ğoy. Käriliktiñ anaw – minaw qıñqıl – sıñqılı jolamas edi. (*Hafif sızlanma hafif hastalık. Kazma sallayarak yaşasa da, yaşlılığı ondan bundan sızlanıp yakınması ile hiç yakın olmazdı.*) KTS 1999 , 436
890. qırq - qırq : **is.** Kırk kırk diye ses çıkarmak. Qırq – qırq etti. (*Kırk kırk etti.*) KTS 1999 , 437
891. qır - qır : **is.** Hır hır hırıldamak. Qır – qır etti. (*Hır hır etti.*) KTS 1999 , 438

892. qirtıs - qirtıs : **is.** 1. Kıyafetteki kırıışıklar. 2. Üzüntü, keder. Köyleginiñ qirtıs – qirtısın jazdı. Bärimiziñ de qirtıs – qirtısımız jazılıp, sayran bastadık. (*Gömleğinin kırıışıklığını düzelitti. Hepimizin de siniri geçti, şarkı söylemeye başladık.*) KTS 1999 , 438
893. qırq - elüw : **s.** Kırk elli. Qırq – elüw qoy (bala). (*Kırk elli koyun (çocuk)*) KTS, 439
894. qırıp - joyıp : **Zarf** İmha edip, yok edip. Bärin qırıp – joyıp kelip otır. (*Tamamını yok edip kırıp duruyor.*) KTS 1999 , 439
895. qışır - qışır : **is.** Hışır hışır. Qışır – qışır etti. (*Hışır hışır etti.*) KTS 1999, üç 30
896. lām - miym (demew) : **is.** Ağzını açmamak, bir şey söylememek. Qajı muqanda lām – miym joq. (*Hacı Muqan'da ağzını açıp bir şey söyleme yok.*) BŞ, 244
897. lek - lek : 1. Grup grup. 2. Hepsi, kalabalık. Lek – lek bolıp kiyikter. (*Grup grup geyikler.*) EM , 190
898. mañ - mañ (basuw) : **Zarf** Yavaş yavaş ve sabırlı yürüyerek. Mañ – mañ bastı. (*Yavaş yavaş yürüdü.*) KTS 1999 , 452

899. mayda - süyde : **s.** Ufak tefek. Mayda – şüyde zat (**is**). (*Ufak tefek şey (iş).*) KTS 1999 , 448
900. may - may : **is.** Yağlanmış, yağlı. Kiyiminin bəri may – may. Üsti bası may may. (*Üstü başı yağlı yağlı.*) KTS 1999 , 448
901. mal - bas : **is.** Ev bark, çoluk çocuk. Mal – bas aman ba? (*Çoluk çocuk iyi mi?*) KTS 1999 , 450
902. mal - jay : **is.** Ev bark. Ğaliy, mal – jay eyesi boldı. (*Ali çoluk çocuk sahibi oldu.*) KTS , 333
903. mal - jan : **is.** Çoluk çocuk, ev bark. Mal – jan, äke – şeşeñ aman ba, şırağım? (*Ev bark, anne baban iyi mi gözümün nuru?*) KTS 1999 , 450
904. maldı - jandı : **s.** Malı çok zengin. Maldı – jandı adam. (*Evlü barklı kişi.*) KTS 1999 , 450
905. maljañ - maljañ : **is.** Ev işi. Bir şeyi çok yıkamak. Maljañ – maljañ etti. (*Ev işi yaptı.*) KTS 1999 , 450
906. män - jay : **is.** Teferruat, asıl, esas. Därigerge män – jaydı tüsindirdi. (*Doktora durumu anlattı.*) KTS 1999 , 457
907. мәre - säre : **Zarf** Sevinçli olarak, neşeyle. ... мәre – säre bop kaladı. (... *neşeli olup kaldı.*) BŞ, 223
s. Märe – säre jastar (xalıq) (*Neşeli gençler (halk)*) KTS 1999 , 457

908. mädeni - köpşilik : **s.** Çoğunlukla yapılan işler. Mädeni – köpşilik isteri keşirildi. (*Çoğunluğun medeniyetini artıran işler yapıldı.*) KTS , 340
909. mädeni - turmıstıq : **s.** Günlük işler. Mädeni turmıstıq qızmet. (*Günlük medeni nayata ait hizmet.*) KTS, 340
910. meñ - zeñ : **s.** Başı çok ağrıyan ve vücudunda kırıklık hissedenden kimse, sersem. (Meñ – zeñ halde jürdi. (*Başı çok ağrımış şekilde yürüdü. Başı ağrılı.*) KTS 1999 , 461
911. mezigil - mezigil : **Zarf** Zaman zaman bazen. Mezigil – mezigil, damıl – damıl, jiyi – jiyi ayıq – ayıq suwardı (jürip ketti) (*Bazen, ara sıra suladı (çekip gitti)*) KTS 1999 , 459
912. miñgir - miñgir : **is.** Dedikodu. Miñgir – miñgir etti. (*Dedikodu yaptı.*) KTS 1999 , 475
913. moja - moja : **is.** Kocakarı, ihtiyar. Moja – moja bolğan kempirşal. (*Kocakarı olmuş, bunamış ihtiyar kadın ve erkek.*) KTS 1999 , 464
914. moh - moh : **Ünl.** At çağırırken kullanılan söz. Moh – moh qulınım kel! (*Moh moh tayım gel!*) KTS , 352

915. muñ - zar : **is.** Üzüntü, dert, keder ... ağıtıp el basındağı muñ – zardı enine qosıp siltey berdi. (... *yok edip halkın başındaki derdi kederi önüne katıp attı.*) KE 1994, 195
916. muñdı - zardı : **s.** Dertli , üzüntülü, kaygılı, kederli. Muñdı – zardı jüz (adam) (*Dertli kederli yüz (insan)*) KTS 1999 , 468
917. mülqip - qalğıp : **Zarf** Üzüntülü. Ol mülqip – qalğıp otır. (*O üzüntülü duruyor.*) KTS 1999 , 470
918. mıytıñ - mıytıñ : **is.** Hareket, kıpırtı.
919. mij - tij : **is.** Parça. Mij – tiji şıqtı. Mij – tij boldı. (*Parçası çıktı. Parça oldu.*) KTS 1999 , 472
920. mırs - tırs : **Zarf** Olur olmaz yerde gülüp. Mırs – tırs küldi. Mırs – tırs mırsıldap küldi. (*Olur olmaz şekilde güldü. Olur olmaz şekilde güldü.*) KTS 1999 , 473
921. mıj - mıj : **s.** Buruşuk, kırışik, büzük. Mıj – mıj jüz. (*Kırışik yüz.*) KTS , 359
Zarf, mecz. Yüzdeki kırışiklik. Jüzi mıj – mıj bolğan. (*Yüzü kırış kırış olmuş.*) KTS, 359
922. mılja - mılja : **Zarf** Paramparça olmuş. Mılja – mılja boldı. (*Paramparça oldu.*) KTS 1999 , 472

923. neken - sayaq : **s.** Seyrek. Neken – sayaq maşiyına. (*Seyrek makine.*) KTS 1999 , 479
924. oydım - oydım : **Zarf** Oylum oylum. Aynala jol oydım – oydım. Qırat jerdin şöbi oydım – oydım, quray bastaptı. (*Etraf (yol) oylum oylum.*) KTS 1999 , 485
925. oylı -qırlı : **s.** Girintili çıkıntılı, eğri büğrü. Oylı – qırlı jer. (*Girintili çıkıntılı yer.*) KTS 1999 , 486
926. oynap - külip : **Zarf** Eğlenip, oynayıp gülüp. Ülkenimen ülken, balamen baladay qalay bolsa, solay oynap, - külip otıratın. (*Büyüğüyle büyük, çocukla çocuk nasıl oluyorsa öylece oynaya güle yaşıyor.*) KE 1994, 54
- Tenimen oynap – külip bulandaydı. (*Birlikte oynaya güle nazlanıyor.*) KE 1994, 276
927. oypañ - toypañ : **Zarf** Karmakarışık ne olup bittiğini bilmeyerek. Oypañ – toypañ boldı. (*Karmakarışık oldu.*) KTS 1999 , 487
- is.** Oypañ – toypañın şığardı. (*Karışıklık çıkardı.*) KTS 1999 , 487
928. oyran - asır : **Zarf** Karmakarışık, alt üst. Oyran – asır boldı. (*Alt üst oldu.*) KTS 1999 , 487
- is.** Oyran – asırın şığardı. (*Karışıklık çıkardı.*) KTS 1999 , 487

929. oyran - botqa : **Zarf** Karmakarışık, alt üst. Oyran – botqa boldı.

Oy – sanam oyran – botqa. (*Alt üst oldu.*) KTS 1999 , 487

is. Oyran – botqası şıqtı. (*Fikir düşüncem karmakarışık . Paramparça oldu.*) KTS 1999 , 487
930. oyran - topır : **Zarf** Karmakarışık, alt üst. Oyran – topır qıldı. (*Alt üst yaptı.*) KTS 1999 , 487

İs. Oyran – topırın şığardı. (*Altını üstüne getirdi.*) KTS 1999 , 487
931. oqta - tekte : **Zarf** Bazı bazı. Oqta – tekte pısqırıp qoyadı. (*Bazı bazı hapşırıyor.*) KTS 1999 , 489
932. oqtın - oqtın : **Zarf** Bazı bazı, ara sıra. Oqtın – oqtın jañbır sirkiredi. (*Bazı bazı yağmur şiddetli yağıyor.*) KTS 1999 , 489
933. ol - pul : **is.** Ufak tefek eşya. Ol – pul şaruwa zattar (*Ufak tefek iş (şeyler)*) KTS 1999 ,491
934. olqı - solqı : **s.** Düzgün değil, kusurları olan. äri siyiksızduw olpı – solpı keledi eken. (*Yine deçirkin, hor olmayan düzensizlik ve kusurları varmış.*) BŞ , 186
935. oñdı - soldı : **Zarf** Sağlı sollu. Ot şalqıp oñdı – soldı qaptap tütün. (*Ateş yakıp sağı solu kaplayan duman.*) EM , 94

936. opır - topır : **s.** 1. Alelacele 2. Karmakarışık. Opır – topır klas. (*Karmakarışık sınıf.*) KTS , 383
- Zarf** Hınca hınç, kalabalık. Üydiñ işi opır – topır bolıp ketti. (*Evin içi karmakarışık oldu.*) KTS, 383
937. oyda - joqta : **Zarf** Aniden. Oyda – joqta boldı kez. (*Aniden geçen zaman.*) KTS 1999 , 485
938. oydan - qırdan : **Zarf** Oradan buradan, her taraftan. Oydan – qırdan jıynağan zat. (*Oradan buradan toplanan şey.*) KTS 1999 , 485
939. oy - oy : **Ünl.** Üzüntü, pişmanlık, hayret ünlemi. Oy – oy aqıldı adam tarlıq jasay ma! (*Oy oy, akıllı insan tuhafliklar yapar mı!*) KTS 1999 , 487
940. oypıl - toypıl : **Zarf** Darmadağınık, alt üst, karmakarışık. Jüregi oypıl – toypıl bop ketti. (*Yüreği alt üst oldu.*) KTS 1999 , 487
- s.** Munday oypıl – toypıl kez öte qıyın. (*Böyle karışık zaman çok zor.*) KTS 1999 , 487
- is.** Oypıl toypılın şığardı. (*Altını üstüne getirdi.*) KTS 1999 , 487
941. oyun - duwman : **is.** Oyun, eğlence. Oyun – duwman qıza tüsti. (*Oyun eğlence ilgi çekmeye başladı.*) KTS 1999 , 488

942. oyun - külki : **is** Şaka, eğlence. Jigitter quday oyun külkiden ayırmasın. (*Yiğitler, allah eğlenceden ayırmasın.*) KTS 1999 , 488
943. oyun - sawıq : **is.** Oyun , eğlence. ... kelüw qurmetine “qınamende” dep atalatin oyun – sawıq keşin uyımdastıradı. (... *gelmesi hürmetine “kına gecesi” diye adlandırılan oyun ve eğlence geleneğini uygulularlar.*) KT 2005, 62
944. oyun - şını : **is.** Şaka, gerçek karışık. Oyun – şını aralas. (*Şakayla gerçek karışık.*) KTS 1999 , 488
945. oquw - bilim : **is.** Eğitim öğretim. Aqılbaydıñ oquw – bilimi awılda oqığan musılmanşa. (*Akılbay’ın eğitim öğretimi köyde okuyan bir müslüman gibi.*) KTS 1999 , 489
946. oqşaw - oqşaw : **Zarf** Ayrı ayrı, tek tek. Oqşaw – oqşaw qonğan. (*Ayrı ayrı konmuş.*) KTS 1999 , 490
947. olay - bulay : **Zarf** Öyle böyle. Olay – bulay laqtırdı. (*Öyle böyle fırlattı.*) KTS 1999 , 491
948. olbır - solbır : **s.** Düzensiz, rastgele, salkım saçak. Olbır – solbır kiyim. (*Salkım saçak giyim.*) KTS 1999 , 491
949. olda - bildä : **Ünl.** Vallahi billahi. Olda bildä keledi. (*Vallahi billahi gelir.*) KTS 1999 , 491

950. olda - billä : **Ünl.** Bkz. Olda – bildä. KTS 1999 , 491
951. onday - munday : **s.** 1. Öyle böyle. 2. Ufak tefek. Onday – munday tapsırma. (*Ufak tefek görev.*) KTS 1999 , 493
952. onda - munda : **Zarf** Orada burada, oraya buraya. Onda – munda nusqadı. (*Orada burada gösterdi.*) KTS 1999 , 493
953. onşa - munşa : **s.** Azıcık, o kadar, derme çatma, ufak tefek.
954. onı - munı : **is.** Onu bunu. Zeynetter qoldarında onı – munısı bar jetip keldi. (*Zinetler (altın, bilezik, yüzük vb.) ellerinde şunu bunu var deyip geldiler.*) KTS 1999 , 493
955. opay - topay : **Yansıma** / is Alt üst, rastgele, gürültü patırtı. Bular onıñ opay – topayın şığardı. (*Bunlar onun altını üstüne getirdi.*) KTS 1999 , 494
956. orap - qımtaw : **f.** İyice örtünmek, sarınmak. Saltanat aq jawlığın orap – qımtadı. (*Saltanat beyaz baş örtüsünü sarıp bürüp sakladı.*) KTS, 384
957. orğıp - qarğıp : **Zarf** Çok sıçrayarak, atlayarak, hoplayarak. Orğıp – qarğıp jürdi. (*Atlaya zıplaya yürüdü.*) KTS, 384

958. orındı - orınsız : **Zarf** Yerli yersiz. Orındı – orınsız maqtaldı. *(Yerli yersiz övüdü.)* KTS 1999 , 500
- s.** Orındı – orınsız söz (suraq) *(Yerli yersiz söz (soru))* KTS 1999 , 500
959. oyuw - örneq : **is.** Nakış, bezek, süs, motif. Meşittiñ qabırğaları qoşqar müyiz oyuw – örneqter men bezendirilgen. *(Mescidin direkleri ko boynuzu nakışlarıyla süslenmiş.)* KTS 1999 , 501
960. oyda - qırda : **is.** Her yerde. Oyda – qırda qaptağan mal. *(Her yeri kaplayan mal.)* 485
961. oydağı - qırdağı : **İs.** Uzak yakın, her yerdeki. Bir kölikpen oydağı – qırdağıñıñ bärin jıynay mümkün emes. ‘E.Orazakow’ *(Bir vasıtayla uzak yakın yerlerin tamamını toplamak mümkün değıl.)* KTS 1999 , 485
962. oyqı - şoyqı : **s.** 1 Düz değıl, eğıri büğrü. Maşıyna oyqı – şoyqı qıysıq jolmen özen boylap kele jattı. ‘Abdiqov’ 2. awıs. Nağasıñıñ oyqı şoyqı sözün kitaptan oqıydı ekenbiz. ‘D. Dosjanov’ *(Makine eğıri büğrü yamuk yumuk yoldan dere boyunca gelir.)* KTS 1999 , 485
963. onan - munan : **is.** Her yerden. Onan – munan sığalan qaradı. *(Dayının gelişi güzel sözünü kitaptan okuyorduk. Her yerden gizlice bakıyor.)* KTS 1999 , 492

964. ondağı - mundağı : **is.** O taraftaki, bu taraftaki. Tañ atıp ondağı mundağı köringen mezigil. ‘Badırou’ (*Sabah olup o taraftaki bu taraftakinin görüldüğü zaman.*) KTS 1999 , 492
965. oñqa - şoñqa : **is.** Yerle bir olma. Oñqa – şoñqa boldı. Oñqa – şoñqası şıqtı. (*Yerle bir oldu.*) KTS 1999 , 494
966. orğıl - orğıl : **s.** Tepe tepe. Orğıl – orğıl tawlardan orağıtıp ötken jüyrigim. ‘Mağawiyn’ (*Tepe tepe dağlardan dolanıp yol kesen hızlı atım.*) KTS 1999 , 498
967. öler - ölmez : **Zarf** Zorla. Öler – ölmes kün keşüw. (*Zorlu geçinmek.*) KTS 1999 , 509
968. özdi - özdi : **Zarf** kendi kendilerine kendi aralarında.
969. ökpe - saqpa : **is.** Kavga, münakaşa. Bul eki üydiñ arasındağı ökpe – saqpa degeñen jurtt közi sürinip boldıǵay. (*Bu iki evin arasındaki kavga denen şeyden halkın gözü korktu artık.*) KTTS, 191
970. öldim - taldım : **Zarf** Zorla, çok eziyet çekerek, zar zor. Öldim – taldım degende... (*Zar zor ne yapıp edip...*) KTS 1999 , 508
971. ölşep - pişüw : **f.** Ölçmek, biçmek. Aldanbasın, aptıqpasın, aldı – artın ölşep – pişsin. (*aldanmasın, heyecanlanmasın önünü ardını ölçüp biçsin.*) KTS 1999 , 509

972. ölim - jitim : **is.** Ölüm kalım. ... aştıqqa , ölim – jitimge duwşar etkeni belgili. (... açlığa, ölüm kalıma rast geleceği belli.) EM , 110
973. ölip - öşüw : **f.** Hürmet göstermek, yalvarır gibi hareket etmek.

Zarf Tiri degen habarın alğan soñ , ölip – öşip izdep keldi. (*Diri olduğu haberini aldıktan sonra aşırı ilgi gösterip takip etti.*) KTS 1999 , 510
974. ölip - talıp : **Zarf** Çok yorulup, çok emek sarf edip. Ol ölip – talıp owruwhanağa jetkizdi. (*O öle yite hastahaneye ulaştı.*) KTS 1999 , 510
975. öner - bilim : **is.** Hüner, bilim. Öner – bilim bări de, oquwmenen tabılğan. (*Hüner bilim tamamı da okumakla bulunurmuş*) KTS 1999 , 511
976. ören - jaran : **is.** Kullandığı, etrafında çalıştırdığı kimseler. Qaydar alpısqa tolğanda ören – jaranı tügel jıynaldı. (*Haydar'ın altmış yaşı dolduğunda etrafında çalıştırdığı kimselerin hepsi toplandı.*) KTS 1999 , 514
977. örim - örim : **Zarf** 1. Dlim dilim yırtılan. 2. Vücutunda sağlam yer bırakmadan dilim dilim dövülen. Kiyimderi örim – örim. (*giyimi lime lime.*) KTS 1999, 515

s. örim – örim kiyim, (*yırtık yırtık giyim*) KTS 1999 , 515

978. ösip - önüw : **f.** Çoluk çocuk sahibi olmak. Eginşilerdiñ arqasında mol astıq ösip – önip otır. *(Ekincilerin arkasında bol arpa buğday yetişip büyüyor.)* KTS 1999 , 517
- s.** Ösip – öngen jan eken. *(Gelişip büyüyen insanmış.)* KTS 1999 , 517
979. ösip - örbip : **Zarf** Genişleyip, çoğalıp. Azdan özip köbeyip, ösip – örbip damığan. *(Yavaş yavaş büyüyük, çoğalıp, genişleyip ilerlemiş.)* KTS 1999 , 517
980. öte - möte : **Zarf** Bilhassa, ehemmiyetle. Rossiyada qapitalizmin osı soñ talpınuwı bizdin şet aymaqtarda öte – möte ayqın körinip otır. *(Rusya'da kapitalizmin bu son gayreti bizim uzak ilçelerde çok açık şekilde görünüyor.)* KE 1994, 3
981. ötken - ketken : **is.** 1. Gelmiş geçmiş , olmuş bitmiş, 2. Gelen geçen yolcu. Ötken – ketkendi osılayşa esine tüsirdi. *(Geçip gidenleri böylece aklına getirdi.)* KTS 1999 , 518
982. öy - döyt : **Ünl.** Birini kollamak, desteklemek yahut küçümsemek amaçlarıyla kullanılan bir ünlem. Öy – döyt şirkin! / Öy – döyt dersin! *(Öy döyt ah! Öy döyt dersin.)* KTS 1999 , 506

983. aytıp - büytip : **Zarf** Ne yapıp edip, bir yolunu bulup. Öytip – büytip yürüp adam qatarına qosıldım. (*öyle böyle yaşayıp insanlar arasına katıldım.*) KTS 1999 , 507
984. ökpe - bawır : **is.** Akciğer ve karaciğer. Ökpe – bawırdan quwırdaq quwırdı. (*akciğer ve karaciğerden kavurma kavurdu.*) KTS 1999 , 507
985. öktim - öktim : **Zarf** Zaman zaman, bazen , ara sıra. Kün kürkiyep, öktim – öktim jañbır quydı. (*Gök gürleyip, zaman zaman yağmur yağdı.*) KTS 1999 , 507
986. ökpe - reniş : **is.** Küskünlük, dargınlık. Ökpe – reniş artuw. (*Küskünlük dargınlık çoğaldı.*) KTS, 392
987. ölgen - jitken : **is.** Ölüp gidenler. Ölgen – jıtkender esime tüsti. (*Ölüp gidenler aklıma düştü.*) KTS 1999 , 508
988. öñ - tús : **is.** Çehre, yüz, görünüş. Öñ – tús joq. Öñ – tüsü buzıldı qaştı. (*Görünüş yok. Görünüşü bozuldu. (kaçtı)*) KTS 1999 , 513
989. örkeş - örkeş : **s.** Tümsek, tepe tepe. Örkeş – örkeş jaqpar tas (tawlar, quw). (*Dereli tepeli parça parça bölünmüş taş (dağlar, kum)*) KTS 1999 , 514

990. örik - meyiz : is. Çeşitli kuruyemiş. Ol bazardan bir – eki jâşık – ärik – meyiz äkeldi. (*O pazardan bir iki kutu kuruyemiş getirdi.*) KTS 1999 , 515
991. ösek - ayañ : is. Dedikodu, gıybet, söylenti. Ösek – ayañ nan jaman tamuq joq. (*Dedikodudan daha kötü cehennem yok.*) KTS 1999 , 516
992. ösek - jala : is. İftira, kara çalma.Ol ösek – jalanıñ qurbanı boldı. (*O, iftiranın kurbanı oldu.*) KTS 1999 , 516
993. ötti - ketti : s. Geçici. Ol bir ötti – ketti düniye. (*O, gelip geçici bir dünya.*) KTS 1999 , 518
994. öşti - qastı : s. Düşman. Aqsaqalğa anday äşti – qastı kim bar eken? (*İhtiyara böyle düşman kim varmış?*) KTS 1999 , 519
995. para - para : **Zarf** Parça parça. Üsti – bası para – para. (*Üstü başı parça parça.*) KTS 1999 , 522
996. parşa - parşa : **Zarf** Parça parça. Bet – awzı parşa - parşa. Üsti – bası parşa – parşa . Parşa – parşa boldı. (*Ağzı yüzü parça parç., Üstü başı parça parça ,Parça parça oldu.*) KTS 1999 , 523
997. şah - pah : **İs. / Yansım**a Pa pa, pay pay diye seslenme ünlemi. Pah – pah önerin üstesin, balam! (*Peh peh, hünerin çoğalsın çocuğum!*) KTS 1999 , 524

998. pay - pay : **Ünl.** Vah vah. Pay pay, qanday ädemi edi!
(*Peh peh, ne kadar güzeldi!*) KTS 1999 , 520
999. parız - parız : **is.** Vatandaşlık borcu, insanı ve milli vazife.
El aldındağı parız – parızdarın ötew gerek.
(*Halkın vatandaşlık borcunu ödemesi gerek.*)
KTS 1999 , 523
1000. patır - patır : **Yansıma / Zarf** Patır patır sesi. Ot patır –
patır jandı. (*Ateş patır patır yandı.*) KTS
1999 , 524
1001. päle - jala : **is.** Kavga, münakaşa, iftira. Päle – jala
aytuw, jaman **is.** (*İftira atmak, kötü.*) KTS,
406
1002. pälen - tügen : **is.** Falan filan. Pälen – tügen demeyik dew
qiyın. (*Falan filan demeyelim. (demek zor)*)
KTS 1999 , 525
1003. pälenşe - tügenşe : **is.** Falanca filanca. El ustağan pälenşe –
tügenşe deytin aqsaqaldar eken. (*Halkın
ağzını arayan falanca filanca diyen
ihtiyarlarmış.*) KTS 1999 , 525
1004. pora - pora : **s.** Domur domur. Pora – pora jas aqtı.
(*Domur domur yaş aktı.*) KTS 1999 , 529
1005. puşayt - puşayt : **Ünl.** Koyunları çağırırken söylenen söz.
Qoydı puşayt – puşayt dep şaqıradı. (*Koyunu
puşayt puşayt diye çağırır.*) KTS 1999 , 532

1006. pıs - pıs (etüw) : **Yansıma – Zarf** Hep burnundan nefes alırken çıkan ses. Pıs – pıs etip uyıqtap jatır. (*Pıs pıs edip uyukluyor.*)

Tanaw pıs – pıs etti. (*Burnundan sesli sesli soludu.*) KTS 1999 , 532
1007. Pış - pış (etüw) : **Yansıma – is** Fısıltı. Jurttıñ pış pışın eleñ qılmadı. (*Halkın fısıltısını dikkate almadı.*) KTS 1999 , 533
1008. pır - pır (etüw) : **Yansıma / Zarf** Pır pır sesi .Olardıñ bări pır – pır uyıqtap jatır. (*Onların hepsi pır pır uyukluyor.*) KTS 1999 , 532
1009. pisip - qatıp : **f.** Zorluklara alışmak , dayanma gücü kazanmak. Eñbek berip pisip qattı ol küreste pisip – qatqan. (*Hizmet verip dayanma güocü kazandı. O, mücadelede pişmiş alışmış.*) KTS 1999 , 534
1010. sayqı - mazaq : **is.** Şakacı, çakal, açıkgöz. Sayqı – mazaq kisi edi. (*Şakacı biriydi.*) KTS 1999 , 545
1011. sala - sala : **s.** Dilim dilim, çeşitli. Sala – sala özen tarmaq. (*Kol kol dere (bölüm)*) KTS 1999 , 548
1012. saldır - güldür (etüw) : **Yansıma / Zarf** Şarıl şarıl, paldır küldür sesi. Tereze saldır – güldür etip, äynegi bıt – şıt boldı. (*Pencere tangır tungur etti camı paramparça oldu.*) KTS 1999 , 549

1013. saldır - küldür (etüw) : **Zarf / Yansım**a bkz. Saldır – güldir
1014. saldır - salaq : **s.** Dikkatsiz, boş verici, tembel. Saldır – salaq adam kiyilgen kiyim, jıynalğan yük (*Dikkatsiz kişi (giyilen kıyafet, toplanan yük)*) KTS 1999 , 549
1015. sana - sezim : **İs.** Düşünce, duygu. Alayda olardıñ köpşiligine ten qasiyet eldiñ sana – sezimin oya tuwğa, okuw – bilimin men – manızın nasıyXattawğa... (*oysa onların çoğuna uygun özellik halkın düşüncesini uyandırmaya, okuma ve bilimin önemini nasihat etmeye ...*) KE, 1994, 5
1016. sawıq - sayran : **is.** Eğlence, düğün, toplantı. Sawıq – sayranmen köp jürip qaldı (*Eğlenceyle çok vakit geçirdi.*) KTS 1999 , 560
- Sawıq – sayranı bayağı qalpı, bayağı boyun erkin ustawı eli de sol. (*Eğlencesi oyunu eski şeklinde hür tutması hala da öyle.*) BŞ, 151
1017. saq - saq (külüw) : **Zarf** Kahkaha atıp Saq saq küldi. (*Kahkaha atıp güldü.*) KTS 1999 , 547
1018. saqır - saqır : **Yansım**a / **Zarf** Fokur fokur. Saqır – suqır etti. (*Fokur fokur etti.*) KTS 1999 , 547
1019. salğırt - salaq : **s.** Gamsız, tasasız, kaygısız. Salğırt – salaq qıymılı bar. (*Kaygısız hareketleri var.*) KTS 1999 , 548

1020. salqın - salğırt : **s.** Nemelazımcı, ilgisiz, kayıtsız. Salqın – salğırt adam. (*İlgisiz adam.*) KTS 1999 , 549
- Zarf** Jumısqa salqın – salğırt qarawğa bolmaydı. (*İşe kayıtsız bakmak olmazdı.*) KTS 1999 , 549
1021. saltaq - saltaq : **s.** Kirli, pasaklı. Saltaq – saltaq köylek (*Kirli pasaklı gömlek*) KTS 1999 , 550
1022. salıp - urıp : **Zarf** Aelacele, apar topar. Salıp – urıp keledi. (*apar topar geliyor*) KTS 1999 , 551
1023. sar - sar : **Yansım** / **Zarf** Şarıl şarıl. Sar – sar quyılğan süt. (*Şarıl şarıl koyulan süt.*) KTS 1999 , 556
1024. sasıp - pısıp : **Zarf** Alelacele, apar topar. Sasıp – pıspay izimdi jasırdım. (*Alelacele izimi kaybettirdim.*) KTS 1999 , 558
1025. satal satal : **s.** Kirli, pis, lekeli. Satal – satal jeñ. (*Kirli kirli yen.*) KTS 1999 , 558
1026. satır - sutır : **Yansım** / **Zarf** Çatır çutur. ... şuwı kökti janğırtı satır – sutır şapqan adam tolkını ... (*... gürültüsü göğü yankılandırarak çatır çutur koşan adamların dalgası...*) BŞ, 56
1027. sawda - sattıq : **is.** Ticaret, alışveriş. Sawda – sattıqpen aynalıstı. (*Ticaretle uğraştılar.*) KTS 1999 , 560

1028. sağal - sağal : **Zarf** Kirli.
Üsti – bası sağal – sağal. (*Üstü başı kirli kirli.*) KTS 1999 , 544
1029. saqır - saqır : **is./Yansıma** Şakır şakır sesi. Saqır – saqır etti. (*Şakır şukur etti.*) KTS 1999 , 547
1030. saldır - suldır : **Zarf** Şarıl şarıl, paldır küldür. Saldır – suldır esik aşıldı. ‘Isqaqov ‘ (*Kapı tangır tungur açıldı.*) KTS 1999 , 549
1031. sal - sal : **Zarf** Parça parça. Öne boyı sal – sal qozğala almay qalıptı. ‘Aqışev’ (*Vücudu parça parça hareket edemez olmuş.*) KTS 1999 , 550
1032. sarq - surq : **Zarf** Fokur fokur. Sarq – surq etti. (*Şakır şukur etti.*) KTS 1999 , 556
1033. sart - surt : **Zarf / Yansıma** Şıkır şıkır. Sart – surt etti. Sart – surt gattı sartıladı. (*Şangır şungur etti. Şakır şukur çok fazla ses çıkardı.*) KTS 1999 , 557
1034. satpaq - satpaq : **Zarf** 1. Hafif esen rüzgar. 2. Lekeli kirli. Beti satpaq – satpaq. (*Yüzü kirli kirli.*) KTS 1999 , 559
1035. satır - kütir : **Zarf** Satır satır ses çıkarıp. Satır – kütir etti. (ete qaldı) (*Çatır çutur etti.*) KTS 1999 , 559

1036. saw – saw : **Zarf** Sapır supır. Saw – saw tögildi. (*Sapır supır döküldü.*) KTS 1999 , 560
1037. sawıs - sawıs : **s.** Çok kirli , pis. Sawıs – sawıs kiyim. (*Çok kirli giyim.*) KTS 1999 , 561
1038. sawıt - sayman : **is.** Silah, malzeme. Turısbek sawıt – saymanın arqalap keldi. ‘Jumaqanov (*Turısbek silahını, kurşununu sırtlanıp geldi.*) KTS 1999 , 561
1039. sälem - sawqat : **is.** Birisiyle gönderilen selam, hediye, armağan. Jeñgem üyge degen sälem – sawqatın da äzirlep qoyıptı. (*Yengem eve ait hediyesini de hazırlamıştı.*) KTS 1999 , 563
1040. sebep - saldar : **is.** Sebep , neden. Aktör Qaragöz tragediyasınıñ qağamdıq qayşılıq tuwğızğan sebep – saldarın jetkize bildi. (*Aktör Karagöz oyununun sosyal anlaşmazlık, doğuran sebebini düşündürebildi.*) KTS 1999 , 564
1041. sekek - sekek : **Zarf** Zıp zıp, zıplayarak. Sekek – sekek etti. Sekek – sekek, erbeñ – erbeñ etti, sekeñdedi. (*Zıp zıp zıpladı. Zıp zıp sallandı, zıpladı.*) KTS 1999 , 565
1042. seldir - selew : **s.** Seyrek. Seldir – selew ösimdik. (*Seyrek seyrek bitti.*) KTS 1999 , 566

1043. selk - selk : **Zarf** Titreyip, ürküp. Selk – selk etti. *(Titreye titreye ürktü.)* KTS 1999 , 567
1044. sel - sel : 1. Terleyip. 2. Gözyaşı sel olup. Sel – sel boldı. *(Gözyaşları sel oldu.)* KTS 1999 , 567
1045. solq - solq (jilaw)
(etüw) : **Zarf**. 1. Hüngür hüngür ağlayıp. 2. Sallanarak. Bası solq – solq etti. *(Başı zonk zonk sallandı.)* KTS 1999 , 576
1046. sorpa - suwan : **is.** Çorba morba vs. Sorpa – suwan sağım izdeyik. *(Çorba morbalık et arayalım.)* KTS 1999 , 579
1047. soqa - sayman : **is.** Saban, pulluk takımı. Soqa – sayman jöndewge kiristi. *(Saban pulluk düzelttirmeye girişti.)* KTS 1999 , 575
1048. sorlı - sortañ : **is.** Ziräte elverişsiz, tuzlu arazi. Dalanıñ jeri sorlı – sortañ. *(Ovanın yeri ziraate elverişsiz.)* KTS 1999 , 579
1049. sarpa - suwıq : **s.** Çorba olacak, çorbalık. Sorpa – suwıq soğım izdeyik. *(Çorbalık özel et arayalım.)* KTS 1999 , 579
1050. sorp - sorp : **Zarf** Bir şey içerken çıkarılan ses, hörp hörp. Sorp – sorp etti. *(Hörp hörp içti.)* KTS 1999 , 579
1051. suwdır - suwdır : **Zarf** Sudır sudır ses çıkartıp. Suwdır – suwdır etti. *(Haşır huşur yaptı)* KTS 1999 , 583

1052. suwmañ - suwmañ : **Zarf** Açgözlülük ederek koşup. Suwdır – suwdır etti. (*Açgözlülük ederek koştı.*) KTS 1999 , 583
1053. suwsız - nuwsız : **Zarf** Bomboş , kuru, tamtakır. Suwsız – nuwsız bederip jatqan betpaq şöl. ‘Mäwlenov’ (*Bomboş kurumuş duran bahtsız çöl.*) KTS 1999 , 584
1054. suw - suw (etüw) : **Zarf** Çabuk çabuk konuşarak.
1055. sulıq - sulıq (jatuw) : **Zarf** 1. Kıpırdamadan yatıp. 2. Gönülsüz, isteksiz. Sulıq – sulıq tüsip jattı. (*Bitkin, düştü, mecali kalmadı.*) KTS 1999 , 585
1056. sümeñ - sümeñ : **Zarf** Sevimsizce dolaşıp. Sümeñ – sümeñ etti. (*Sevimsiz sevimsiz dolaştı.*) KTS 1999 , 590
1057. süyek - sayaq : **is.** Kemiğin ufak tefek kalıntısı. İtke süyek – sayaq saldı. (*Köpeğe kemik attı.*) KTS, 461
1058. süyip - quşuw : **f.** Sevip okşamak. Anası ulın süyip – quştı. (*Annesi oğlunu sevip okşadı.*) KTS , 462
1059. sabır - kübir : **is.** Fısıf fısıf, fısıltı. Ol sıbır – kübirdiñ sırın eptep şamaladı. ‘nurjekeev ‘(*O, fısıltının sırrını dikkatle anlamaya çalıştı.*) KTS 1999 , 592

1060. sılanıp - sılanıp : **f.** Taranmak, süslenmek. Qızdar sılanıp – sılanıp jatır. qaz edeb. (*Kızlar süslenip püsleniyor.*) KTS 1999 , 596
1061. sıldır - sıldır : **is.** / **Yansıma** Şingır şingır. Sıldır – sıldır etti. (*Şingır şingır etti.*) KTS 1999 , 597
1062. sılq - sılq : **İs.** / **Yansıma** Şalp şalp, şıp şıp. Jañbır sılq – sılq etedi. ‘Seyfulliyn’ (*Şağmur şıp şıp ediyor.*) KTS 1999 , 597
1063. sıñğır - sıñğır : **Zarf** / **Yansıma** Şingır şingır. Sıñğır - sıñğır sıñğırladı. (*Şingır şingır şingırdadı.*) KTS 1999 ,599
1064. sıpsıñ - sıpsıñ : **s.** Gizli söylenen. Sıpsıñ – sıpsıñ söz ängime. (*Gizli söylenen söz hikaye.*) KTS 1999 , 600
1065. sıp - sıp : **Zarf** / **Yansıma** 1. Şıp şıp. Sıp – sıp etti. 2. Dır dır edip. Sıp – sıp sıpıldadı , suwsıldadı. (*Şıp şıp etti, şıp şıp şıpıldadı, ses çıkardı.*) KTS 1999 , 600
1066. sıq - sıq (külüw) : **Zarf** / **Yansıma** Kıkır kıkır gülme sesi. Ol sıq – sıq küldi. (*O kıkır kıkır güldü.*) KTS 1999 , 596
1067. sılq - sılq (jutuw) : **Zarf** / **Yansıma** Yutarken çıkarılan ses. Qız sılq – sılq juttı. (*Kız sılk sılk yuttu.*) KTS 1999 , 597

1068. sığıl - sılın : **Yansıma** / is. Gülerken çıkarılan ses. Jastıq, jigit – jeleñniñ sığıl – sılınına kiylikpese bolmadı me? dep Orazbay bir tanawınan küldi. (*Orazbay: “Gençlik, genç kız ve delikanlıların kıkır kıkır gülmesine karışmasa olmaz mı? diye burnundan güldü.*) KTTS , 304
1069. sırt - sırt : **Zarf / Yansıma** Sırt sırt sesi. Tamşı sırt – sırt tamıp tur. (*Damla şıp şıp damlıyor.*) KTS 1999 , 602
1070. sıqaq - äzil : is. 1. Alay, şaka, mizah. 2. Hiciv, yergi. Sıqaq – äzilge üyir. (*Alaya yatkın.*) KTS 1999 , 595
1071. sılap - sıypap : **Zarf**. 1. Ovup, sıvazlayıp. 2. Özenle bakıp, ilgilenip. Sırğalı onı öytip – büytip sılap – sıypap jolğa saldı. Zamanbek eki jüyrikti sılap – sıypap bağıp otır. (*Küveli onu ne yapıp edip ilgilenip yolcu etti. Zamanbek iki at, sıvazlayıp onlara bakıyor.*) KTS 1999 , 596
1072. sınap - minew : **f**. Eleştirmek, ayıplamak, suçlamak. Bir jaqtı sınap – minedi. (*Bir tarafı eleştirdi.*) KTS, 469
1073. sır - sır (etüw) : **Zarf** Hırıldayarak. Ol sır – sır etti. (*o hırıl hırıl etti*) KTS 1999 , 602

1074. siz - biz : **z.** iki kişi arasındaki düzey, medeni ilişki. Siz – bizden jürmiz. (*siz bizle yaşıyoruz.*) KTS 1999 , 603
1075. taqıl - taqıl : **Zarf** Azar azar. Taqıl – taqıl tamaq işti. (*Azar azar yemek yedi.*) KTS 1999 , 610
1076. talap - talğam : **is.** İstek, dilek. Bügingi oquwşı qawımnıñ talap – talgamı öskeleñ len , jas (*bugünkü okuyucu topluluğunun isteği çoğalmış.*) KTS 1999 , 611
1077. tana - monşaq : **is.** Düğme, boncuk. Umsıntayğa da tana – monşaq tağarmız. ‘Kemeñgerov’ (*umsıntay’a da boncuk takarız.*) KTS 1999 , 614
1078. tanıs - bilis : **is.** Düğme, boncuk. Umsıntayğa da tana – monşaq tağarmız. ‘Kemeñgerov’ (*Tanıdık bildik adam, tanıdık oldu.*) KTS 1999 , 614
1079. tañq - tañq : **s.** Tanıdık, bildik. Tanıs – bilis adam. (*Hakır hakır güldü. (tank tank vurdu)*) KTS 1999 , 615
- Zarf** Tanıs – bilis boldı. KTS 1999 , 615
1080. tap - tap : **Zarf** Tars tars, sart sart ses çıkarıp. Tañq – tañq küldi, soqtı (*Kalkıp atıldı.*) KTS 1999 , 616

1081. taram-taram : **Zarf** Kalkıp atılıp. Tap – tap berdi.
(*bölmüleri çok*) KTS 1999 , 617
- s.** Taram – taram jol (özen) (*parça parça yol (dere)*) KTS 1999 , 618
1082. tarp - turp : **Zarf** Vurarak, ses çıkararak. Tarp – turp jürgizdi, ayağın tarp – turp bastı. (*Ses çıkararak yürüdü, ayağını vurarak bastı.*) KTS 1999 , 619
1083. tars - kürs : **is.** Gürültü, ses. Tars – kürs, bul ne qılğan alıs – julıs? A. Jumağaliyev (*Tangır tungur bu ne biçim tartışma?*) KTS 1999 , 620
1084. tarsıl - qürsil : **Zarf** Gür gür sesi, tüfeğin çıkardığı ses. Tönirekte tarsıl – gürsil küşeyip ketti len jas (*etraftaki gürültü artıp gitti*) KTS 1999 , 620
1085. tarsıl - tursıl : **Zarf** Tüfeğin sesi. Qulaq tundırğan tarsıl – tursıl. (*Sağır edecek tangirtı tungurtu.*) KTS 1999 , 620
1086. tartıs - talas : **is.** Münakaşa, tartışma. Qızmet babında tartıs – talas bala beredi.’ B. Tağısbazu’ (*Hizmet nedeniyle tartışma oluyor.*) KTS 1999 , 621
1087. tatuw - tätti : **Zarf** Gönül kırgınlığı olmadan. Tatuw – tätti turıp jattı len, jas. (*Gönül kırgınlığı olmayan yattı.*) KTS 1999 , 623

1088. taw - ken : **is.** Maden dağı. Taw – ken jumısın jaqsartamız dostıq nurı. (*Maden dağı işini yaptırıyoruz.*) KTS 1999 , 623
1089. tawlı - tastı : **s.** Dağlı taşlı. Tawlı – tastı jer (önir) (*Dağlı taşlı yer (bölge)*) KTS 1999 , 623
1090. taylı - tayaq : **is.** Köyün, evin ve civarın fertleri. Taylı – tayağımen barıp kördi. (*Yediden yetmiş herkes gidip gördü.*) KTS 1999 , 608
1091. taq - taq (etüw) : **Zarf / Yansım**a Takur tukur sesi. Tañdayı taq – taq ete qaladı. (*Damağı takur tukur ediyor.*) KTS 1999 , 610
1092. taq - tuq : **Zarf** Kıt kanaat, zar zar. Özine taq – tuq jetedi. (*Kendine kıt kanaat yetiyor.*) KTS 1999 , 610
1093. taqıl - tuqıl : **Zarf** Yetersiz. Tamaq taqıl – tuqıl boladı. (*Yemek bazen yetiyor bazen yetmiyor.*) KTS 1999 , 610
s. Taqıl – tuqıl tamaq. (*Yetersiz yemek.*) KTS 1999 , 610
1094. talan - taraj : **is.** Talan, yağma, bozgun. ... jırtqıştıq türde paydalanuw, talan – tarajđa saluw, tegin payda, onay olja tabu oymağına oynala bastadı. (... *yırtıcı şekilde faydalanmak, yağmaya göndermek, bedavacılık, kolay ganimet bulma bölgesine dönüşmeye başladı.*) KE 1994, 4

1095. tamır - tanıs : **is.** Dost, arkadaş. Birazımen tamır – tanıs bop ketkenbiz. (*Biraziyla dost yoldaş olduk.*) KTS 1999 , 614
1096. tapa - taltüs : **Zarf** Tam öğle vakti. Tapa – taltüs keldi. (*Tam öğle vakti geldi.*) KTS 1999 , 616
Tapa – taltüste jüz qaralı jılqı şettegi bir aq biydayğa kirip alıp birt – birt üzip jür. (*Tam öğle vaktinde yüz kadar karalı at sınırdaki buğday tarlasına girip kart kurt koparıyor.*) KTTS, 333
1097. tapır - tupır : **Zarf / Yansım** Ani ve karışık sesler, gümbür gümbür. Tapır – tupır jürgizgen. (*gümbür gümbür yürüttü.*) KTS 1999 , 617
1098. tars - turs (etüw) : **Zarf / Yansım** Takırtı, patırtı kütürtü. Tars – turs atıs jarılıs (*Takır tukur atış (bölünme)*) KTS 1999 , 620
1099. tasır - tusır : **s./Yansım** Tasır tusur ses, atın ayak sesi. Sırttan tasır – tusır jüris estilgendey boldı (*Arkadan tasır tusur yürüyüş işitilir gibi oldu.*) KTS 1999 , 622
1100. tay - tay : **s.** Top top, balya balya, deste deste. Tay – tay mata. (*Top top kumaş.*) KTS 1999 , 608

1101. talay - talay : **s.** Çeşit çeşit, her türlü türlü türlü. Elinin ketken kegi men jibergeren esesin talay – talay mıqtap – mıqtap qaytarğanın da bilemiz. *(Halkının beslediği öğle gönderdiği hissesini çeşit çeşit, sağlam şekilde geri döndürdüğünü de biliriz)* BŞ, 231
- Aqın talay – talay jüyriktermen söz sayısına tükken. *(Ozan çeşit çeşit usta hatiplerle söz yarışına girmiş)* KE 1994, 27
1102. talap - tilek : **is.** 1. Hedeflenen şey, maksat, amaç. 2. ihtiyaç. Aqındıq önerge talap – tilek küşeydi. *(Ozanlık hünerinde dilek istek güçlenir.)* KTS 1999 , 611
1103. talasa - tarmasa : **Zarf** Tez, çarçabuk, alelacele. Talasa – tarmasa söledi. *(alelacele söyledi.)* KTS 1999 , 611
1104. talas - tartıs : **is.** Tartışma, münakaşa, çekişme, kavga. Talas – tartıs tuwdırdı. *(Tartışma çıkardı.)* KTS 1999 , 611
1105. tam - tum : **s.** Azıcık, biraz, birazcık. Tam – tum tamaw *(Azıcık yemek.)* KTS 1999 , 613
1106. taw - tas : **is.** Dağ taş. Mañaydağı taw – tawı şarlaptı. *(Civardaki dağı taşı dolaşmış.)* KTS 1999 , 623

1107. taw - taw : **Zarf** Tepe tepe, dağ dağ. Astıq taw – taw bop üyilip jattı. (*Mahsül tepe tepe yığılıp kaldı.*) KTS 1999 , 623
- s. Taw – taw as bar. (*Tepe tepe yemek var.*) KTS 1999 ,623
1108. täy - täy (basuw) : **Zarf** Çocuğun tay durması yeni yeni yürümeye başlaması. Täy – täy bastı. (*Tay tay yürüdü.*) KTS 1999 , 624
1109. täj - taq : **is.** Taç taht. ... altın saraylardan da patşanıñ täj – tağınan da , baylıqtan da bas tartadı. (*... altın saraylardan da padişahın taç ve tahtından da zenginlikten de yüz çevirdi.*) KE 1994, 44
1110. tätti - dämdi : **is.** Tatlı lezzetli. Tätti – dämdisin balasının awzına tastı. (*Tatlı ve lezzetlisini çocuğun ağızına tıktı.*) KTS 1999 , 626
- s. Tätti – dämdi tamaqtar äzirleydi. (*Tatlı lezzetli yemekler hazırlar.*)KTS 1999 , 626
1111. tāk - tāk : **is. / Yansımā** Serbest, boş göndermek anlamına gelen söz. Tāk – tāktiñ küşimen zorğa türğan tağı birew bar.Tilegenov. (*Zorla güçle duran, yolu kesilen biri var.*) KTS 1999 , 624

1112. teri - tersek : **is.** Ufak tefek hammadde. Teri – tersek jıynadı. (*Hammadde topladı.*) KTS 1999 , 634
1113. tez - tez : **Zarf** Çok çabuk göz açıp kapayıncaya kadar. Tez – tez jazıp berdi (ülestirdi). (*Göz açıp kapayıncaya kadar yazdı (üleştırdi)*) KTS 1999 , 629
1114. temir - tersek : **is.** Demirden yapılmış eşyalar. Qambanıñ işi temir – tersekke tolı. (*Ambarın içi demir eşyalarla dolu.*) KTS 1999 , 631
1115. teli - tentek : **is.** Yaramaz, haylaz, hayta, kaba, kavgacı kimse. Eldiñ teli – tentegin jöñge salıp otırğan adamsız. (*Halkın kavgacısını yöñlendiren adamsınız.*) KTS 1999 , 630
1116. teñ - teñ : **Zarf** Bütün, tamamen. Qora işinde teñ – teñ buwılğan jükter. Toqtarov. (*Avlu içinde tamamen paketlenen yükler.*) KTS 1999 , 631
1117. terlep - tepşi : **Zarf** Kan ter içinde kalıp.
1118. toz - toz : **is.** Eski püskü, paramparça, pejmürde. ... toz – tozı şıqqan kezeninin körkem küweligi, ornı tolmas ökiniş izi .. (*... darmadağın olduğu zamanların güzel şahitliğı yeri dolmaz pişmanlık izi...*) EM ,40
- Zarf** Toz toz boldı etti, qıldı. (*Paramparça oldu*) KTS 1999 , 637

1119. toqtı - torım : is. Yeterince olgunlaşmamış toklu. äzirşe toqtı torımğa rıza bola tur. (*Şimdilik ufak tokluya razı oluyor.*) KTS 1999 , 639
1120. tam - tam : s. Cilt cilt. Tom – tom kitap. (*cilt cilt kitap*) KTS 1999 , 642
1121. top - top : **Zarf** Grup grup. äsker top – top bolıp attandı. (*Asker grup grup olup ata bindi.*) KTS 1999 , 643
1122. tamağa - tuyıqtıq : s. Kimseyle irtibatı olmayan. Tomağa – tuyıqtıq ädebiyetti örge bastırmaq emes. Qaz ädep. (*Sosyal yönü olmayan edebiyatı ilerletmek mümkün değil.*) KTS 1999 , 641
1123. tuz - däm : is. Nasip. Tuz – dämi jaraspadı. (*Nasibi olmadı.*) KTS 1999 , 651
1124. tüte - tüte : s. 1. Yırılmış, paramparça olmuş. 2. Tüyleri dökülmüş, tüy atmış. Tüte – tüte tüye jün şekpenin jelbegey jamılıp alıptı. (*Tüyleri dökülmüş deve yün kumaşı düğmelemeden örtmüştü.*) KTS 1999 , 664
1125. tuwıs - tuwma : is. Hısım akraba. Tuwıs – tuwmandı mañayıñnan quwma” degen qazaq el awzınan. (*Hısım akrabayı etrafından “kovma” diyen kazak.*) KTS 1999 , 650

1126. tulğa - turpat : **is** Dış görünüş. Tulğa – turpatı kelisken. (*Dış görünüşü gelişmiş.*) KTS 1999 ,652
1127. tıpır - tıpır : **Zarf** Kıpır kıpır , tıpır tıpır. Tıpır – tıpır etti. (*Kıpır kıpır etti.*) KTS 1999 , 667
1128. tırbañ - tırbañ : **Zarf** Elini ayağını sallayıp. Tırbañ – tırbañ ayaq – qolın köterip tırbañdadı. (*Elini ayağını kıpırdatıp, elini ayağını kaldırıp salladı.*) KTS 1999 , 668
1129. tırp - tırp : **Yansıma – Zarf** Ayağını tıpırdatarak basmaktan çıkan ses. Ayağın tırp – tırp bastı, etigin tırp – tırp süyretti. (*Ayağını tıpırdatarak bastı, eteğini tıpırdatıp göz açtırmadan sürüklendi.*) KTS 1999 , 668
1130. tır - tır : **s. / Yansıma** Tır tır çıkan ses. Motosikldiñ tır – tır dawsı estildi. Tır – tır qasıdı. (*Motor'un tır tır sesi duyuldu. Tır tır kaşdı.*) KTS 1999 , 669
1131. tısır - tısır : **Zarf** Tıp tıp sesi. Tırs – tırs etken janbır tamşıları. (*Şıpır şıpır eden yağmur damlaları.*) KTS 1999 , 669
1132. tıq - tıq : **Zarf / Yansıma** Tık tık. Tıq – tıq basıp ketip baradı .(*Tık tık basıp gitti.*) KTS 1999 , 665
1133. tırq - tırq : **Zarf / Yansıma** Kıkır kıkır. Tırq – tırq küldi. (*Kıkır kıkır güldü*) KTS 1999 , 668

1134. tırs - tırs : **Zarf / Yansıma** Çıtır çıtır, şıpır şıpır, şıp şıp. Tamşılar qañıltırğa tırs – tırs tamıp tur. (*Damlalar tenekeye şıp şıp damlıyor.*) KTS 1999 , 668
1135. tırısıp - bürüsip : **Zarf** İnatlaşarak, aksileşerek. Tırısıp – bürüsip tigisi sökti. (*İnatlaşarak dikişi söktü.*) KTS, 537
1136. tırısıp - qurısıp : **Zarf** İnatlaşarak, aksileşerek. bkz. Tırısıp – bürüsip
1137. tırısıp - tırmısıp : **Zarf** Çalışıp çabalayıp. Tırısıp – tırmısıp säwle tüsken jaqqa umtılıp baqtım. (*çalışıp çabalayıp aydınlık gelen tarafa dönüp atılarak baktım.*) KTS 1999 , 669
1138. tilek - talap : **s.** Dilek , arzu, istek. ärkimniñ öziniñ tilep – talabı bar. (*Herkesin kendi dileği isteği var.*) KTS 1999 , 672
1139. til - köz : **is.** Nazar , göz. Til – közden awlaq etsin saqtasın. (*Nazardan korusun.*) KTS 1999 , 673
1140. uwaq - tüyek : **s.** Ufak tefek. Uwaq – tüyek ister ötti. (*Ufak tefek işler geçti.*) KTS , 543
1141. uw - şuw : **İs.** Bağırma çağırma, gürültü ... ürker töbeden awa uw – şuwın azaytıp bäsensiy bastadı. (*... yıldız topu tepeden gök gürültüsünü azaltıp yavaşlamaya başladı.*) BŞ , 190

1142. ubaq - şubaq : **s.** Birbirinin peşinden giden dizi halinde yürüyen. Ubaq – şubaq köş te körindi. (*Dizi halinde göç de göründü.*) KTS 1999 , 679
1143. ubırıp - şubırıp : **Zarf** Birbirinin peşinden giderek, dizi halinde yürüyerek. Nurbike, ubırıp – şubırıp, dört balasın erte keldi. (*Nurbike, dizi halinde, dört çocuğunun arkasından geldi.*) KTS 1999 , 679
1144. uzaq - sonar : **s.** Etraflıca öteden beri bkz. Uzun – sonar
1145. uzaq - süre : **s.** Bitmez ükenmez, çok uzayacak. Tağı uzaq – süre daw şını qaysı jalğanı qaysı osınday dawlardıñ. (*Dahası bitmez tükenmez davalar gerçeği hangisi yalan, hangisi böyle davaların.*) KTTS , 412
1146. uzındı - qısqalı : **s.** Uzunlu kısalı, bir boyda değil. Baraq pen báziken de uzındı – qısqalı. (*Barak ile Beziken de uzunlu kısalı.*) KTS 1999 , 680
1147. uzın - sonar : **is.** Uzak, öte ... qızdı birden üyirip äkete almay, uzın – sonarğa túsip ketkenine küyip pisedi. (... *kızı birden döndürüp uzaklaştırmadan, uzak bir yere gitmesine üzülüyor.*) KTTS , 412
1148. uzın - süre : **s.** Uzun süre bkz. Uzaq – süre

1149. uyqı - tuyqı : **Zarf** Karmakarışık, tertipsiz, saçılmış. Nayzağay jalt etip oynap şıqtı da bärin uyqı – tuyqı etti. (*Yıldırım aniden çaktı, hepsini alt üst etti.*) KTS 1999 , 681
1150. ulan - azar : **s.** Bol, geniş, pek çok. Arqa uv da şuv...ulan-azar boldı janjaq. (*Bozkır gürültü ve patırtı... her taraf eziyet sıkıntı içinde.*) EM, 271
1151. ulan - asır : **Zarf** Bağıra çağıra. Arqa, uw da şuw... ulan – asır toyı suwretteletini belgili. (... *yaptığı muazzam düğünün tarif edilmesi toyu tasvir eden belli bir işaret.*) EM, 271
1152. ulan baytaq : **s.** Geniş, büyük. Orda dāwirinde sol ulan – baytaq ulıstı jaylap jatqan. (*Merkez zamanında bu büyük geniş ulusu yerleştirmiş.*) EM, 242
1153. ulılı - kişili : **s.** Büyük küçük, büyüğü küçüğü karışık. ... san aluwan ulılı – kişili talanttardı tuğızdı. (... *çeşit çeşit büyüklü küçüklü kabiliyetleri doğurdu (ortaya çıkardı)*) KE 1994, 6
1154. umar - jumar : **Zarf** Karmakarışık, alt üst olmuş. Bagiyla men Erbolat jeñiske qaray umar – jumar domalay berdi. (*Bogiyla ile erbolat zafere doğru alt üst yuvarlanıverdi.*) KTS 1999 , 684

1155. urı - qarı : **is.** Hırsız, soyguncu. ... üşin el basqarıp jürgen atqaminerler ağan neşe türli jala jawıp “urı – qarı” degen at qoyıp ... (*... için halkı yöneten meşhurlar , ona, kaç türlü iftiralar atıp “hırsız” diye ad koymuş...*) KE 1994, 91
1156. urıp - soğuw : **is.** Vurmak, dövmek. Şara balağa jeküw degendi, urıp – soğuw degendi bilmeydi. (*Şara, çocuğu azarlamayı vurup dövmeyi bilmez.*) KTS 1999 , 686
1157. usaq - tüyek : **s.** Ufak tefek, olur olmaz, lüzumlu lüzumsuz. Usaq – tüyek esep. (*Ufak tefek hesap.*) KTS 1999 , 686
1158. uşan - teniz : **s.** Uçsuz bucaksız. ... enbekterdiñ özi uşan – teniz. (*... işlerin aslı uçsuz bucaksız*) EM , 259
1159. uşıq - uşıq : **s.** Hudutsuz, uçsuz bucaksız. ... awrıp otırğan qızdıñ üstine bürkti de uşıq – uşıq dep ayağın dalağa tönkerip tastadı. (*... hastalanan kızın üstüne üfürdü de uçsuz bucaksız deyip ayağını ovaya dönüp attı.*) KTTS ,425
1160. uwayım - qayğısız : **s.** Endişesiz, vehimsiz, kuruntusuz, korkusuz. Seysenbek uwayım – qayğısız pişinmen kelermin dedi. (*Seysenbek endişesiz bir halde gelirim dedi.*) KTS 1999 , 675

1161. uw - duw : **is.** Gürültü patırtı, şamata. Köşe uw – duw. *(Cadde gürültülü patırtılı.)* KTS 1999 , 676
1162. uw - zâr : **is.** Zehir zıkkım , ağu. Jegendeniñ uw – zâr bolsın. *(Yediklerin zehir zıkkım olsun.)* KTS 545
1163. uwlasıp - şuwlasıp : **Zarf** Bağıra çağıra, gürültüyle. Jumıskerler uwlasıp – şuwlasıp köşüwge dayarlanıp jattı. *(işçiler bağıra çağıra harekete hazırlandı)* KTS 1999 , 677
1164. uwlı - şuwlı : **s.** Gürültülü, patırtılı. Uwlı – şuwlı söz. *(Gürültülü söz.)* KTS 1999 , 677
1165. uwmaq - şuwmaq : **is.** Sürü halinde, grup grup, topluca. Uwmaq-şuwmağı men qırğa şıqtı. *(Grubuyla kira çıktı.)* KTS 1999 , 677
- s.** Uwmaq – şuwmaq qoydar. *(Sürü halinde koyunlar.)*
1166. uwma - juwma : **is.** Darmadağınık, tarumar. Birdeñ elerdi uwma – juwma küyi köterip kolya kirip keldi. *(Bazı zamanlar darmadağınık sesler çıkarıp bir aylığına kolya girip geldi.)* KTS 1999 , 677
- s.** Uwma – juwma qatar. *(Darmadağınık katar.)*

1167. ubap - şubap : **Zarf** Arka arkaya, peş peşe, birbiri ardınca. Ubap – şubap bara jatqan tüyeli köş. (*Arka arkaya giden develi göç.*) KTS 1999 , 679
1168. uzın - şubaq : **s.** Boylu boyunca uzayan. ... uzın – şubaq tayaq altında jürüw. (... *boylu boyunca uzayan dayak altında yürümek.*) KTS, 548
1169. uypa - tuypa : **s.** Karmakarışık, alt üst, tarumar. Şariypa uypa tuypa tösekke kep otırdı. (*Şerife alt üst olmuş döşeğe gelip oturdu.*) KTS 1999 , 681
1170. ul - qız : **is.** Erkek ve kız. Metallurterdiñ bir jarım mıñ ul-qızdarı oqıydı. (*Metallurjicilerin beş yüz kadar erkek ve kızları okuyor.*) KTS 1999 , 682
1171. ulma - julma : **s.** Yrtık pırtık, paramparça, lime lime. Ulma – julma kiyim. **Zarf** Terisin ulma – julma etti. (*Yırtık pırtık giyim, Derisini paramparça etti.*) KTS 1999 , 683
1172. ulpa - otan : **is.** Soy sop, bütün sülale. Qojıq tuqımınıñ ulpa – otanımen qurıp – ketüwine sebepker şınğıs eken. (*Kocık sülalesinin soyu sopuyla kuruyup gitmesine sebep olan cengiz'miş.*) KTS 1999 , 683
1173. uñğıl - şuñğıl : **is.** 1 Eğri büğrü, engebeli yer. 2. Ayrıntı, teferuat, detay. Etektegi tas qarımınıñ uñğıl – şuñğılın tügel süzip şıqtı. (*Etekteki taş yığınının ufak tefeğini hepsini süzdü.*) KTS 1999 , 684

1174. urlap - qarlap : **Zarf** Oradan buradan çalarak, aşırarak. Mal jıyıp aramdıqpen urlap – qarlap quwsıñ dese, quwanıp jür alşandap. (*Mal toplayıp haramla çalıp çırpıp kovsun deve sevinip grurlanıyır kaçıp.*) KTS 1999 , 685
1175. urlıq - qarlıq : **is.** Hırsızlık, çalma çırpma. Aqsaq qarlıdñ urlıq qarlıqpen isi joq. (*Aksak qarlı'ın çalıp çırpmayla işi yok.*) KTS 1999 , 685
1176. urıp - jıǵuw : **f.** Vurup kırmak, öldüresiye dövmek. Ol jılqını urıp – jıǵdı. (*o atını öldüresiye dövdü.*)

Zarf Bir top adam. Jılqısını urıp – jıǵıp, toǵız jılqısın äketti. (*Bir grup insan atını öldüresiye dövüp dokuz atını götürdü.*) KTS 1999 , 686
1177. urıs - keris : **is.** Kavga döǵüş. Urıs – keris şıǵarıp külpaşqa kün körsetpedi. (*Kavga döǵüş çıkarıp Külpaş'a gün göstermedi.*) KTS 1999 , 686
1178. urıs - qaǵıs : **is.** Atışma, aǵız kavgası, çekişme. äyelder bası köbeyse urıs – qaǵısı da bolıp turadı. (*Hanımlar ne zaman toplansalar aǵız kavgası da olur.*) KTS 1999 , 686
1179. uştı - küyli : **Zarf** Kayıplara karışıp, iz bırakmadan. Tay boylawlı turǵan jerinen uştı – küyli joq bolıp şıqtı. (*Tay bağlandıǵı yerden iz bırakmadan yok oldu.*) KTS 1999 , 689

1180. uşıp - qonıp : **Zarf** 1. Fazla iltifat edip. 2. Uçarı, hoppa davranıp. Basqa qızdar uşıp – qonıp jigittege özderi tiyisip jür. (*Başka kızlar hoppa davranıp yiğitlere kendileri gidiyor.*) KTS 1999 , 689
1181. uşıp - qonba : **s.** Hafifmeşrep, uçarı, delişmen, hoppa. Jeñil minezdi uşıp – qonba jan eken. (*Hafif karakterli uçarı biriymiş.*) KTS 1999 , 689
1182. uyalmay - qızarmay : **Zarf** Utanmadan sıkılmadan. Uyalmay – qızarmay pos uwıs joñışqağa bes jüz som suraytının qaytersiñ. (*Uzanmadan sıkılmadan iki avuç yoncaya beş yüz som isteyişine ne dersin?*) KTS 1999 , 689
1183. uwdar - dawdar : **Zarf** Karmakarışık. Şaşu uwdar – duwdar. B. Muqaev (*Saçı karmakarışık.*) KTS 1999 , 676
1184. uwqan - suwqan : **is.** Öyle böyle kandıran. Bas uwqan – suwqan etip qudaybergen alıp keldi. **s.** Taljanov (*Qudaybergen, insanları öyle böyle kandıran uddayı on gün içinde aldatarak alıp geldi.*) KTS 1999 , 677
1185. uwman - duwman : **Zarf** Sevinçli şekilde. Jurt uwman – duwman qol sağıp jatır. (*Halk sevinçli şekilde mücadele ediyor.*) KTS 1999 , 677
1186. uwıldap - suwıldap : **Zarf** Bağırıp çağırıp. Biz de uwıldap – suwıldap erdik. ‘Momışulı’ (*Biz de bağırıp çağırmiştık.*) KTS 1999 , 678

1187. ulan - ğayır : **s.** Uçsuz bucaksız. Ulan – ğayır dala. (*Uçsuz bucaksız ova.*) KTS 1999 , 682
1188. üysiz - küysiz : **s.** Evsiz barksız. Näyla üysiz – küysiz, jaldamalı päterde jür. ‘Mağawiyn’ (*Evsiz barksız nayla emeğiyle geçinip kirada kalıyor.*) KTS 1999 , 693
1189. üyt - büt : **Zarf** Öyle yapıp, böyle yapıp. Üyt – büyt dep, akıl da ayta bermeytin. ‘Salğariyn’ (*Öyle böyle deyip akıl da vermiyor.*) KTS 1999 , 693
1190. ürmek - dürmek : **Zarf** Tamamiyle, eksiksiz. Jas jubaylar ürmek – dürmek bop jappay türegeldi. Nurmağambetov (*Genç çiftler hep birlikte yerinden kalktı.*) KTS 1999 , 698
1191. übirli - şübirli : **s.** Kalabalık, çoluklu çocuklu. Übirli – şübirli bol. (*Kalabalık, çoluklu çocuklu ol.*) KTS 1999 , 690
1192. üzbektep - sozbaqtap : **Zarf** 1. Laf almaya çalışarak oyalayarak. 2. bir şeyi kendine doğru çekerek. Manadan beri üzbektep – sozbaqtap aytayın degenim osı edi. (*Deminden beri laf almaya çalışıp söylediğim buydu.*) KTS 1999 , 691
1193. üzdik - sozdıq : **s.** Toplu değil, araları mesafeli, biri önde biri arkada. Jol boyı üzdik – sozdıq maşıyna kerüweninen köz sürinedi. (*Yol boyu araları mesafeli giden makine kervanından gözü kamaştı.*) KTS 1999 , 691

1194. üzildi - kesildi : **Zarf** Tamamen, bütünüyle kopmuş kesilmiş gibi. Kolhozda maldıñ soyluwına üzildi – kesildi tıym salındı. (*Çifilikte hayvan kesilmesine kesin olarak yasak kondu.*) KTS 1999 , 691
1195. üzip - julup : **Zarf** 1. Üzerek kopararak. 2. rastgele, yüzüzce hareket edip. 3. Kapışıp, aceleyle alıp. Ol tek üzip – julup ketüwdi ğana oylaydı. (*O, yalnız rastgele hareket edip gitmeyi yine düşündü. O yalnızca kesip koparıp gitmeyi düşünür*) KTS 1999 , 692
1196. üzip - sozıp : **Zarf** 1. Üzip, çekip. 2. Oyalayıp işi yokuşa sürüp. Meniñ üzip – sozıp asıppay tamaqtanuwım eki sağattay uwaqıtqa sozıldı. (*Benim koparıp çekip acele etmeden yemek yemem iki saat kadar sürdü.*) KTS 1999 , 692
1197. üydek - tüydek : **Zarf** Grup grup olarak, toplu olarak. Qızdar dawrığı sıp üydek – tüydek kele jattı. (*Kızlar baira çağıra grup olarak geliyor.*) KTS 1999 , 692
1198. üyelmeli - süyelmeli : **s.** Her yönden uygun , akran. Esik aldında üyelmeli – süyelmeli eki – üş bala oynap jüretin. (*Kapı önünde akran iki üç çocuk oynuyor.*) KTS 1999 , 692
1199. üy - jay : **is.** Ev bark, mal mülk. Üy – jay salğanın da şenep ketedi. (*... ev bark sahibi olanını da tahmin ediyor.*) KE 1994, 10

1200. üy - küy : **is.** Ev bark, aile durumu. Üy – küyi barlar tım bolmasa kir – qoñın juwıp qaytadı. (*Evi barkı olanlar hiç olmazsa kirli çamaşırlarını yıkayıp döndü.*) KTS 1999 , 692
1201. üyli - jaylı : **s.** Evli barklı. Üyli – jaylı jigitter. (*Evli barklı yiğitler.*) KTS 1999 , 692
1202. üyeme - jüyeme : **s.** Bir yere grup halinde toplanan. KTS 1999 , 296
1203. üyip - tögip : **Zarf** Yığıp, çoğaltıp. Özine jaratılıs önerdi üyip – tögip aq bergen eken. (*Ona yaratılış hünéri çoğaltılıp iyi niyetle verilmiş.*) KTS 1999 , 693
1204. ülkendi - kişili : **s.** İrili ufaklı. Aqınıñ ebedi murası ülkendi – kişili lirikalıq öleñderden, mısaldardan aytıstar men dastandardan turadı. (*Ozanın ebedi mirası irili ufaklı lirik şiirlerden fabllardan atışmalar ile destanlardan oluşur.*) KE 1994, 72
1205. ülken - kişi : **is.** İhtiyarı genci karışık. Ağayın – tuwıstıñ ülken – kişisi tügel quwandı. (*Akrabaların ihtiyarı genci hepsi sevind., ihtiyarı genci karışık kişiler.*) KTS 1999 , 695
- s.** Ülken – kişi adamdar
1206. ülp - ülp (etüw) : **f.** Yumuşacık olmak. Ülp – ülp etti. (*Yumuşacık oldu.*) KTS 1999 , 696

1207. ünsüz - tilsiz : **s.** Ses çıkarmayan, hiçbir şey demeyen. Ol ünsüz – tilsiz öz bölmesine keldi. (*O sessiz sedasiz kendi odasına geldi.*) KTS 1999 , 697
1208. ün - tün : **is.** Ses seda. Ün – tün joq. (*Ses seda yok.*) KTS 1999 , 697
1209. ürim - butaq : **is.** Akraba – sülale. ... qatınasqan başka adamlardın da ürim – butağın jaqsı bilgen boluwı kerek. (*... gelip giden başka insanların da akrabalarını iyi tanınması gerek.*) KE 1994, 181
1210. üşti - küyli : **Zarf** İz bırakmadan. Üşti – küyli joğaldı. (*İz bırakmadan yok oldu.*) KTS, 567
1211. übir - dübir : **is.** Ayak sesi. Üydiñ übir – dübirine aqsaqaldardıñ jaqsı lebizderi qosıldı. (*Evin patır kütür ayak seslerine ihtiyarların hoşsesleri de katıldı.*) KTS 1999 , 690
1212. üzdik - üzdik : **Zarf** Kesik kesik, aralıkarla. Üzdik – üzdik ürgeren iyttiñ dawsı estildi. (*Kesik kesik ürüyen köpeğın sesi işitildi.*) KTS 1999 , 691
1213. üzik - kesik : **s.** Kesilen, kopmuş, kesik kesik. Üzik – kesik kiyiz. (*Kesik kesik keçe.*)

1214. üzip - jarıp : **Zarf** Bölük bölük, parça parça edip. İytqonaq ta qızılşaga beriletin azıqtan üzip – jarıp kerektenedi. (*Yabani at da pancara verilen uazıktan parça parça faydalanır.*) KTS 1999 , 692
1215. üzip - şalıp : **Zarf** Üstünkörü, gelişi güzel yapıp. Jılıqlar biydaydan üzip – şalıp, egiñen şettey berdi. (*Atlar buğdaydan üstünkörü alıp ekinden kenarı kadar verdi.*) KTS 1999 , 692
1216. üzir - mäsir : **is.** Dilek, istek, arzu. Seniñ üzir – mäsiriñ ämne? (*Senin dileğın ne?*) KTS, 559
1217. üyli - küyli : **s.** Çoluk çocuğı olan, evli barklı. Jigitter äldeqaşan üyli – küyli bop ketken. (*Yiğitler çoktan çoluk çocuk sahibi olmuş.*) KTS 1999 , 693
1218. üyme - jüyme : **Zarf** Üst üste birikmiş, yığılmış , toplanmış halde. Altıbaqan mañayı üyme – jüyme. (*Altıbakanın etrafı üst üste toplanmış insan.*) KTS 1999 , 693
1219. üytip - büytip : **Zarf** Ne yapıp edip. Bügin üytip – büytip aman alıp qalğanmen, erteñ ayırıladı (*Bugün ne yapıp edip vedalaşarak yarın ayrılır*) KTS 1999 , 693
1220. üyilip tögilip : **Zarf** Bol bol, çokça. Kenetten üyilip – tögilip qalğan oljağa tañırqağan... (*aniden çokça kalan ganimete şaşırmuş.*) KTS 1999 , 693

1221. üyir - üyir : **s.** Küme küme, sürü sürü. Üyir – üyir jılqı (*Sürü sürü at*) KTS 1999 , 694
1222. üki - tüki : **Zarf** Dağınık, tarumar. Qağazdar üki – tüki boldı. (*Kağıtlar tarumar oldu.*) KTS , 562
1223. ürgin - sürgin : **is.** Sürgün, kovalama, baskı. Ürgin – sürgin zamanda (*Sürgün zamanında*) KTS 1999 , 698
1224. ürpe - türpe : **Zarf** Tarumar, karışık. Tereze äyneginen şaşı ürpe – türpe bop, közderi şüñireygen adamdı kördi. (*pencere camından saçı tarumar olup, gözleri çukurlaşmış adamı gördü.*) KTS 1999 , 699
1225. üsti - bası : **is.** 1. Üst baş. 2. Beden, vücut. Üsti – bası dalba-dulba. (*Üstü başı yırtık pırtık.*) BŞ , 105
1226. üstin - üstin : **Zarf** Tekrar tekrar, üst üste. Üstin – üstin qar jaqıp, bet qaratpas boran soqtı. (*Tekrar tekrar kar yağıp hiç kesilmeyen kasırğa çarptı.*) KTS 1999 , 700
1227. üsinip -qabınıp : **Zarf** Üşiyüp, donup. Munday suwıqtı körmegender üsinip – qabınıp apatqa uşıraydı. (*Böyle soğuğu görmeyenler, üşüyüp donup afet'e uğruyor.*) KTS 1999 , 700

1228. ühilep - ahılap : **Zarf** Ahlayıp vahlayıp. Atasınıñ ühilep – ahılap şıqqan dawısın estidi. (*Babasının ahlayıp vahlayan sesini duydu.*) KTS 1999 , 700
1229. üşkirip - tüşkirip : **is.** Okuyup üfleme. Äwmeñiñ aydan asa üşkirip – tüşkirgeni jasağan emi nawqastı da jalıqtırsa kerek. (*Oflayıp üflediği yaptığı ilacı hastayı da bıktırsa gerek.*) KTS 1999 , 701
- Zarf** Qalanıñ balaları sāl salqın tiyse, üşkirip – tüşkirip degbirdi aladı. (*Şehrin çocukları biraz küskünlük yaşa sa, okuyup üfleyip sabır eder.*) KTS 1999 , 701
1230. üş - tört : **s.** Üç dört, birkaç. Soñğı üş – tört küñen beri mazası äbden ketken. (*Son üç dört günden beri tamamen rahatsızlanmış.*) KTS 1999 , 701
1231. habar - oşar : **is.** Haber, bilgi, ses seda. .... Odan da habar – oşar joq. (... *ondan da ses seda yok.*) BŞ. 106
1232. hal - jay : **is.** Durum, vaziyet. Basqarma erbolattıñ hal – jayın suradı. (*Basqarma erbolat'ın durumunu sordu.*) KTS 1999 , 707
1233. hat - mat : **is.** Mektup. Awılğa kelgeli kenjetaymen tanış bolğan ol bugün hat – mat bar ma eken dep ... (*Köye geleli kenjetay ile tanışalı o bugün mektup var mıymış diye...*) KTTS , 454-455

1234. hawıp - qater : is. Tehlike, korku bkz. Qawıp – qater
1235. hat - şot : is. Hesap kitap. Aqañ hat – şot degeniñniñ tübin túsiredi. (*Aqañ hesap kitap denenin dibini indirdi.*) KTS 1999 , 708
1236. ha - ha : **Yansım** / **Zarf** Kahkaha. Ha – ha däl mısıq sekildi dep küldi qız. (*Ha ha, tam kedi şekilli deyip güldü kız..*) KTS 1999 , 708
1237. şaban - şardağ : is. İşi iyi gitmeyen, durumu iyi olmayan. Joqtıq qanatın qırqıp, şaban – şardağ bolğan talaylar bar. (*Yokluk kanadını kırıp, işi iyi gitmeyen nasipler var.*) KTS 1999 , 711
1238. şala - şarpı : **Zarf** Biraz, tam değıl. ... könbegen Nurmağambet, şala – şarp, darıldatuwğa riyza bolmaydı da ... (*... kabul etmeyen Nurmuhammet biraz hoşa gitmeyen sese razı olmuyordu da...*) BŞ , 40
1239. şaq - şaq : s. Ölçülmüş gibi tam, çok uygun. Şaq – şaq kiyim. (*Ölçülmüş gibi tam giyim.*) KTS 1999 , 721
1240. şatır - şutır : **Yansım** / is. Çatır çutur sesi. Şatır – şutır , iñ – cıñ dawıs şañmen aralasıp aspañğa uşadı. (*Çatır çutur gürültülü ses toz ile karışık gökyüzüne yükseldi.*) KTS 1999 , 725
1241. şay - pay : is. Çay ve çayın yanında yenilen hafif yiyecekler. Şay – paydan özge dām tatpadı. (*Çay şekerden başka tat tatmadı.*) KTS 1999 , 714

1242. şay - suw : **is.** Bkz. Şay – pay. El şay – suwların işti. *(Halk çaylarını sularını içti.)* KTS 1999 , 714
1243. şayıp - juwuw : **is.** Hatasını affettirmek için gönül almaya çalışmak. Kinäsin şayıp – juwgan boldı. *(Suçunu affettiren oldu.)* KTS 1999 , 714
1244. şala - jansar : **s.** Ölmek üzere olan, can çekişen. Şala – jansar jatqan jan. *(Ölmek üzere olan can)* KTS 1999 , 76
1245. şala - pula : **Zarf** Üstünkörü yüzeysel, rastgele. Şala – pula kiyingen *(üstünkörü giyinen)* KTS 1999 , 716
1246. şalbar - şalbar : **s.** Çizgi çizgi, kırış kırış. Şalbar – şalbar bet *(Kırış kırış yüz)* KTS 1999 , 716
1247. şalğay - şalıs : **s.** 1. Aksi, inatçı, ters. 2. Eğri büğrü, yamuk yamuk çarpık çurpuk. Şalğay – şalıs söz . *(aksi söz)* KTS 1999 , 716
- Zarf** Şalğay – şalıs söyledi. *(İnatçı, ters söyledi.)* KTS 1999 , 716
1248. şalqıp - tasıp : **Zarf** Refah ve varlık içinde yaşayıp, yediği önünde yemediği ardında olup. Şalqıp – tasıp ömür keşti. *(Refah ve varlık içinde ömür geçti.)* KTS 1999 , 717

1249. şalp - şalp : **Yansıma / Zarf** Suya düşen bir şeyin çıkardığı ses. Qayıq tolqınğa mandayın şalp – şalp urıp, ilgeri jiljıdı. (*Kayıq dalgaya önünden şalp şalp vurup ileri hareket etti.*) KTS 1999 , 717
1250. şaltay - baltay : **is.** Baş söz, laf. Şaltay – baltaydı qoy bilmeymin. (*Baş sözü bırak (anlamadım)*) KTS 1999 , 718
1251. şama - şarıq : **is.** Güç kuvvet, durum, hal. Öziniñ şama – şarıqına qaray qıymıldadı. (*Kendinin gücüne kuvvetine bakarak hareket etti.*) KTS 1999 , 718
1252. şañ - şuñ : **is.** 1. Şangırtı, şangır şungur etme. 2. Kavga, çekişme tartışma. Üy işi şañ – şuñ boldı. Şañ – şuñnan toydıq. (*Evin içi şangır şungur oldu. Kavgadan doyduk*) KTS 1999 , 720
1253. şar - şar (etüw) : **Zarf** Viyaklayıp, ciyak ciyak bağırıp. Şar – şar etti. (*Ciyak ciyak bağırdı.*) KTS 1999 , 723
1254. şatır - kütir : **Yansıma / Zarf** Patırtı, çatırtı. Şatır – kütir sındı. (*Çatır çatır kesti.*) KTS 1999 , 724
1255. şaşpay - tökpey : **Zarf** Saçıp dökmeden, israf etmeden. Astıqtı şaşpay – tökpey jiynap aldı. (*Mahsülü saçıp dökmeden toplayıp aldı.*) KTS 1999 , 726

1256. şaldır - şälkes : **s.** Aksi, sınırlı. Munday şadır – şälkes minezdi kütpegen. (*Byöle aksi sinirli mizaç beklememiş.*) KTS 1999 , 713
1257. şaq - şaq : **Zarf / Yansım**a Şak şak, tak tak sesi. Bol – boldıñ astına alıp şaq – şaq etti. (*Olanların altına alıp şak şak etti.*) KTS 1999 , 715
1258. şaq - şuq : **Yansım**a / **Zarf** Tak tuk, takır tukur. Şaq – şuq soğısqañ şoqpar, şapqañ ağaş. (*Tak tuk savaşañ silah, ağacı kesmiş.*) KTS 1999 , 715
1259. şaquır - şuqır : **Zarf** Şakır şukur, gıcır gıcır. Tisin şaquır – şuqır qayradı. (*Dişini gıcır gıcır bileği.*) KTS 1999 , 715
1260. şaldır - şatpaq : **s.** Kargacık burgacık, okunaksız, karalama. Gazet betterinde şaldır – şatpaq bir nãrseler şıqtı. (*Gazete sayfalarında kargacık burgacık bir şeyler çıktı.*) KTS 1999 , 717
1261. şaldır - şuldır : **Zarf** Paldır küldür, şakır şukur. Temir buğawların şaldır – şuldır etkizdi. (*Demir kelepçeleri şakır şukur ettirdi.*) KTS 1999 , 717
1262. şandır - şandır : **Zarf** Kat kat, buruş buruş, kırış kırış. Bet terisi şandır – şandır. (*Yüzünün derisi buruş buruş.*) KTS 1999 , 719

1263. şanjaw - şanjaw : **Zarf** Her yere dağılmış, grup grup. Şanjaw – şanjaw ösken ağaş, saqalı şanjaw şanjaw. (*Grup grup büyümüş, ağaç, sakalı dağılmış dağılmış.*) KTS 1999 , 719
1264. şañq - şañq : **Zarf / Yansım** Şakır şukur. Şañq – şañq etti. (*Şakır şukur etti.*) KTS 1999 , 720
1265. şart - şurt : **Zarf** Cart curt. Seksewilder şart – şurt sındı, şottı şart – şurt qaqtı. (*Çöl ağaçları cart curt kesildi.*) KTS 1999 , 723
1266. şäldir - büldir : **Zarf** Anlamsız saçma söz. Burın da şäldir – büldir äreñ söylewşi edi. (*Önce de anlamsız saçma zorla söylemekçi idi.*) KTS 1999 , 726
1267. şäw - şäw : **Ünl. Zarf** İnce ve tiz havlama sesi. Küşik dawısı şäw – şäw etti. (*Yavru köpeğin sesi hev hev.*) KTS 1999 , 727
1268. şälkem - şalıs : **s.** Eğri büğrü.
1269. şep - şep : **Ünl.** “bili bili” tavuğu çağırırken söylenen söz. KTS , 598
1270. şeksiz - şetsiz : **s.** Uçsuz bucaksız. Köz jetkisiz şeksiz – şetsiz dala. (*Göz alamayacak uçsuz bucaksız ova.*) KTS 1999 , 728
1271. şetsiz - şeksiz : **s.** bkz. Şeksiz şetsiz.

1272. şiyq - şiyq : **Zarf** Kuşların, kapının vb. nesnelere çıkardığı ses. Şiyq – şiyq etti. (*Cik cik etti.*) KTS 1999 , 732
1273. şiykili - pisili : **s.** 1. Kıvamına gelmemiş, olgunlaşmamış. 2. Eksik yarım yamalak. Onıñ jazğandarı şiykili – pisili şatpaq. (*Onun yazdıkları yarım yaalak karalama, kara kenarı deyip yanaştırdı, külden çekip, kıvamına gelip gelmediğini eliyle yokladı.*) KTS 1999 , 732
- Zarf** Şaqqa şeti tiyip jılıy baştağan etti külden suwırıp alıp şiykili – pisili asap – asap qaladı. KTS 1999 , 732
1274. şoqpıt - şoqpıt : **s.** Yrtık yamalı. Şoqpıt - şoqpıt kiyimler. (*Yrtık yamalı giyimler.*) KTS 1999 , 735
1275. şoşañ - şoşañ (etüw) : **f.** Zıplamak, fırlamak, şımarıkça hareket etmek. Şoşañ – şoşañ etti. (*Zıpladı.*) KTS 1999 , 738
1276. şoq - şoq : **is.** Birinin derdine kederine sevinerek söylenen bir söz; oh olmuş. Şoq – şoq, sağan abaqtığa tamaq aparatın da ağayın joq – dep şıyq – şıyq küldi. (*Oh olmuş, sana cezaevine yemek götürdüğünde kardeşin yok diye kıs kıs güldü.*) KTS 1999 , 735
- s.** Top top, grup grup. Şoq – şoq şırşa qızıl gül. (*Grup grup ağaç (kırmızı gül)*) KTS 1999 , 735

1277. şoyqañ - şoyqañ : **Zarf** Aksak aksak, eğri büğrü. KTS 1999 , 734
1278. şoqıraq - şoqıraq : **s.** Ufak tefek. Arakidik kezdesetin şoqıraq – şoqıraq qum töbeşik üzilik,... (*Bazen rastlanan ufak tefek kum tepecikleri bitip...*) KTS 1999 , 735
1279. şöp - şar : **is.** 1 Çöp ve bu gibi şeyler, süprüntü. 2. Yeşillik. KTS 1999 , 739
1280. şöp - şöp : **Zarf** Şapur şupur. Şöp – şöp süydi. (*Şapur şupur sevdi.*) KTS 1999 , 739
1281. şöre - şöre : **s.** Dayanıksız , sabırsız. Jazuwşılardıñ arasında biren – saran , şöre – şöre jazuwşılar bar. T. Käkışev (*Yazarların arasında tek tük dayanıksız yazar var.*) KTS 1999 , 740
1282. şulıq - uyıq : **is.** Okuma, çorap morap. Bazarda şulıq – uyıq buyımdarı satıladı. (*Burada dokuma eşyaları satılır.*) KTS 1999 , 743
1283. şur - şur : **Yansım** / **Zarf** Şır şır. Şur – şur şurıldaydı. (*Şır şır şırıldadı.*) KTS 1999 , 743
1284. şuw - şuw : **is.** Gürültü, patırtı, uğultu. Tañdağı dawıspenen dala şuw – şuw. (*Tan vaktindeki ses ile ova gürültülü.*) KTS 1999 741
Tüyem şuw – şuw! Jür!

1285. şıbn - şırkey : **is.** Sinek, sivrisinek gibi haşeratın genel adı. Şamnıñ aynası qujnağan şıbn – şırkey. (*Lambanın etrafı toplanan sinek sivrisinek.*) KTS 1999 , 738
1286. şıldır - şıldır : **s.** / **Yansıma** Şingır şingır sesi. Attıñ doğasına ilgen qoñırawdan şıldır – şıldır ün şığadı. (*Atın boynuna bağlanan çandan şingır şingır ses geliyor.*) KTS 1999 , 749
1287. şığasılı - kiresili : **s.** Şuuru geçici olarak gelip giden. Onıñ şığasılı kiresili evi bar. (*Onun şuuru geçici olarak gelip giden ailesi var.*) KTS 1999 , 746
1288. şıj - bıj : **is.** Hemen hazırlanan aperatif yemekler. Eki dos özderinşe şıj – bıj jasap tamaqtarın endi aldına ala bergen de äskerbekirdi. (*İki dost kendilerine operatif şeyler hazırlayıp yemeklerini önlerine aldıklarında eskerbek geldi.*) KTS 1999 , 747
1289. şıj - mıj : **İs.** Hafif aperatif yemek. Şıj – mıj etti. (*Hafif yemek hazırladı.*) KTS 1999 , 747
1290. şım - şım : **s.** Çok sıcak değil, fakat ılıktan biraz daha sıcak. Denesi şım – şım suwğa süysinip baradı. ä nurşaşıqov (*Vücudu ılık suda rahatladı.*) KTS 1999 , 749

1291. şımır - şımır : **Zarf** Fokur fokur. Suw kemerinen orta tüşip, şımır – şımır qaynaydı. M. Äwezov (*Su kemerinden ortaya akıp fokur fokurkaynıyor.*) KTS 1999 , 750
1292. şıñq - şıñq : **Zarf** Şıñk şıñk şıñıldayıp. Şıñq – şıñq şıñqıldadı. (*Şıñk şıñk şıñıldadı.*) KTS 1999 , 751
1293. şıp - şıp : **Yansım** / **Zarf** Şıp şıp. Şıp – şıp ter tıqadı. Şıp – şıp etti. (*Şıp şıp ter akıyor. Şıp – şıp etti.*) KTS 1999 , 751
1294. şıt - şıt : **Zarf** Çatlak, belirsiz çizgi. Küzgi salqınmen borbayları şıt – şıt bolğan .T. Nurmağambetov (*Sonbahar serinliğiyle bacakları bedeni çatlak çatlak olmuş.*) KTS 1999 , 753
1295. şıtır - şıtır : **Zarf** Fısıldayan ses. Jeroşoqtarda jas arşa şıtır – şıtır uşqın şaşadı. G. Slanov (*Ocaklarda yaş ardıç ağacı çıtır çıtır kıvılcım saçıyor.*) KTS 1999 , 753
1296. şılп - şılп : **Zarf** Şılп şılп sesi. İle – şala jayaw adamnıñ şılп – şılп basqan ayaq dıbısı şalındı. M. Şqaqbaev (*Hemen yaya adamın şılп şılп basan ayak sesi duyuldu.*) KTS 1999 , 749
1297. ıǵın - ıǵın : **is.** Bir şey için ödenen para, gider. Mektep, medreseniñ ıǵın – ıǵındarı jergilikti halıqtan jıynalğan. (*Mektep, medresenin giderleri yerli halktan toplanmış.*) KTS 1999 , 755

1298. ıqılas - iltiypat : **is.** İyi niyet, sevgi. Eldiñ öleñge degen ıqılas – iltiypatı ayqın körinip turdı. Mäwlenov (*Halkın ölene ulaşan iyi niyeti, sevgisi açıkça görünüyor.*) KTS 1999 , 758
1299. ımqırıp - jımqırıw : **f.** Çalmak, bildirmeden alıp gitmek. KTS 1999 , 758
1300. iñq - iñq : **Zarf** Sert bir hareket sırasında çıkan ses. Onıñ murnınıñ uşı terlep iñq – iñq qazıp jatır. Jarmağambetov (*Onun burnu akınca hınk hınk temizliyor.*) KTS 1999 , 760
1301. ırbıñdap - jırbıñdap : **Zarf** Kasıla kasıla. Artiyst boldım dep ırbıñdap – jırbıñdap jürme. Bayseyitov (*Artist oldum diye kasıla kasıla yürüme.*) KTS 1999 , 760
1302. ırğaltıp - jırğaltıp : **Zarf** Sallandıra sallandıra. Samarqant bekzadaları qızdı ırğaltıp jırğaltıp asıl qazına jasawmen uzatqan. Esenberliyn (*Semerkant beyzadeleri kızı sallandıra sallandıra kıymetli hazineyle göndermiş.*) KTS 1999 , 761
1303. ırğap - jırğap : **Zarf** Sallana sallana, acelesiz. Qızına toy istep ırğap – jırğap uzattı. ‘Şükirov’ (*Kızına düğün yapıp sallana sallana verdi.*) KTS 1999 , 761

1304. ırım - sırım : **is.** Her türlü örf âdet uygulama. Qazaqarda ertede köptegen ırım – sırımdar dünyeye kelgen. ana tili (*Kazaaklarda geçmişte çoğalan örf adetler dünyaya gelmiş.*) KTS 1999 , 762
1305. ıs - ıs : **Zarf** Fısıldayan ses, ıslık çalıp. Is – ıs etti. Is – ıs ısıldagan dıbıs şığardı. (*Fıs fis etti. Fıs fis fısıldayan ses çıkardı.*) KTS 1999 , 763
1306. ıbir - jıbir : **is.** Ufak tefek hareket, kıpırtı. Bosağa jaqta qatın – qalaştıñ ıbir – jıbirı köbeyip ketti. (*Kapının duvar tarafında kadınların ufak tefek hareketleri çoğalıyor.*) KTS 1999 , 755
1307. ıbir - sıbir : **is.** Söylenti, dedikodu. Şıntas jayında ıbir – sıbir sözdi toqtatıñdar. (*Şıntas yerinde dedikoduyu durdurdular.*) KTS 1999 , 755
1308. ığay - sığay : **s.** Seçilmiş, en iyisi. Jas şamaları birkelki ılgıy ığay – sığay jigitterdi jıynap alğan ekensiñ. (*Genç, yetişmekte olan güçleri kuvvetleri aynı ayarda her zaman seçilmiş yiğitleri toplayıp almışsın.*)
1309. ığı - jığı : **s.** Karmakarışık, bir sürü gürültü. Klubta adam ığı- jığı tumsıq batpaydı. (*Klüpte insan bir sürü karmakarışık tepeye batmıyor.*) KTS 1999 , 755

1310. ıdı́s - ayaq : **is.** Kap kacak. Dultan qart kelinniñ ıdı́s – ayaqtı jıynay bastağanın añğardı. (*Dultan yaşlı gelinin kap kacağı toplamaya başladığını sezdi.*) KTS 1999 , 758
1311. ıldım - jıldım : **s.** Açgözlü, hareketli. Ol qıymılı da sözi de ıldım – jıldım adam. (*O haeketi de sözü de açgözlü biri.*) KTS 1999 , 758
1312. ımı - jımı : **is.** Gizli hareket eden ve sırları bir. Jupardıñ ımı – jımı bir boldı. (*Güzel kokulu bitkilerin sırları bir olur.*) KTS 1999 , 758
1313. ıñ - jıñ : **Yansım** / **is** Bağırma, gürültü patırtı. Qıltağa biz burın iligip, ıñ – jıñsız etip ketemiz be? (*Boğaza biz önce ulaşıp gürültü patırtısız gidelim mi?*) KTS 1999 , 760
1314. ırıñ - jırıñ : **Zarf** Üzüntü , merak nedeniyle ortaya çıkan karışık durum. Şopandar toyı da sonqı jıldarı ırıñ – jırıñmen ötetin boldı. (*Çobanlar toplantısı da son yıllarda üzüntüyle geçmiş.*) KTS 1999 , 762
1315. ıqpıl - jıqpıl : **is.** Engebeli, inişli yokuşlu, pürüzlü. Ulıtawdıñ ıqpıl – jıqpılına qaşıñdar, qurtadı băriñdi. (*Uludağ'ın engebeli iniş çıkışına kaçanlar kurtlandı tamamı.*) KTS 1999 , 757
1316. ılprıñ - jılprıñ : **Zarf** Çarçabuk, tez tez. İlprıñ – jılprıñ etip, tamaq dayındağan bolıp jür. (*Çarçabuk yapıp yemek hazırlıyor.*) KTS 1999 , 758

1317. ımdas - jımdas : **s.** İçli dışlı, senli benli, kafadar. Jalpaq sarı qazaqpen burıñan ımdas – jımdas. (*Jalpak sarı kazak ile önceden senli benli.*) KTS 1999 , 758
1318. ınta - zeyin : **is.** İnsaf, dürüstlük. Maqmut bar ınta – zeyinimen şımırqana tındadı. (*Mahmut kendisinden dürüstlikle sinirlenmeye başladı.*) KTS 1999 , 759
1319. ınta - jiger : **is.** Gayret, çaba. Texnikanıñ tilin üyrensem degen ınta – jigeriñe riyzamın. (*Teknik dili öğrensem diyen gayretinden memnunum.*) KTS 1999 , 759
1320. ıntı - şıntı : **is.** Gönülden samimiyet, içtenlik. Kenjegül iske ıntı – şıntımen kirisip ketken eken. (*Kenjegül işe gönülden samimiyetle girişmiş.*) KTS 1999 , 759
1321. ıñqıl - sıñqıl : **is.** Sızlanma, inleme. Asıyanıñ ıñqıl – sıñqıl awruwı köbeyip ketti. (*Asiye 'nin sızlanma inleme hastalığı çoğaldı.*) KTS 1999 , 760
1322. ıñ - şıñ : **Yansım** / **is.** Gürültü patırtı. Aynalada ıñ – şıñ joq, qulaqqa urğan tanaday tım – tırıs. (*Etrafta gürültü patırtı yok, sessiz sedasız.*) KTS 1999 , 760
1323. ıp - ras : **s.** Yalansız, dosdoğru. Böybişemniñ azğırwımen oraza ustadım ıp – ras. (*Karımın kandırmasıyla oruca başladım. yalansız dosdoğru.*) KTS 1999 , 760

1324. ırğaň - ırğaň : **Yansım** / **s.** Ağır ağır, sallana sallana, aheste aheste. ırğaň – ırğaň jüris, ayaq alısı (*Ağır ağır yürüyüş.*) KTS 1999 , 761
1325. ırdı - dırdı : **is.** Eğlence, şenlik, şölen. Beket alğaşqıda ırdı – dırdımen eke – şeşeni sağınbay jürdi. (*Han ilk başta eğlenceyle anne babanı özletiyor.*) KTS 1999 , 761
1326. ırjıñ - jırjıñ (külüw) : **Yansım** / **Zarf** Kıs kıs gülme. Baqıy ırjıñ – ırjıñ küle berdi. (*Baki kıs kıs gülüverdi*) KTS 1999 , 761
1327. ırs - ırs : **Yansım** / **Zarf** Soluk soluğa , nefes nefese. Töbet tilin salaqtatıp ırs – ırs dem şığardı. (*Erkek köpek dilini sallayıp soluk soluğa nefes aldı.*) KTS 1999 , 762
1328. ırıs - dāwlet : **is.** 1. Rızık, servet, bereket, zenginlik. 2. Kısmet, nasip. Qazırğımızdi qanağatqa saysaq, aldağı küngi ırıs – dāwletimizdi joğaltıp alatınımız anıq. (*Şimdikine kanaat etsek, önceki günkü bereket zenginliğimizi çoğaltabiliriz şüphesiz.*) KTS 1999 , 762
1329. ıssılı - suwıqtı : **s.** 1. Bir soğuk bir sıcak. 2. İyi kötü, ağır hafif. Balqiya tañerteñ ıssılı – suwıqtı birdeñeni qawjanday salıp, qızmetine ketüwşi edi. (*Balqiya sabahleyin bir soğuk bir sıcak pek iyi becermeden yemeye çalışıp işine gitmekçi idi.*) KTS 1999 , 763

1330. ısıldap - pısıldap : **Zarf** Oflayıp poflayıp, nefes nefese, soluk soluğa. Isıldap – pısıldap kiyinip jattı. *(Oflayıp puflayıp giyinip yattı.)* KTS 1999 , 763
1331. ızım - qayım : **Zarf** Habersiz. Izım – qayım joq bolğan inisin qız ekinşi küni mıqtap joqtadı. *(Habersiz kaybolan kardeşini evliliğinin ikinci günü aradı.)* KTS 1999 , 756
1332. ile - şola : **Zarf** Hemen, derhal. äkemniñ artınan ile – şala awılğa tarttım. *(Babamın ardından hemen köye gittim.)* KTS 1999 , 766
1333. ilek - ilek : **Zarf** Grup grup, yumak yumak. Aqsaqalı bas añdıytın tilek tilep, kempirler mazdanatın – jawrap jüdep, balalar dop oynaytın kündiz – tüni, tilekpen şubırdı ma ilek – ilek. *(Yaşlıyı başa alan dilek dileyip, ihtiyarlar zayıflayıp yıpranıp çocuklar top oynar gece gündüz tilek ile dizi halinde yürüttü grup grup.)* KTTS; 523
1334. ilip - qağuw : **f.** Laf atmak, sözle iğnelemek, dalga geçmek. İleskül meni özil – iridep ilip –qağa beretindi şığardı. *(ileskül beni sözle iğnelemeye başladı.)*
1335. irkes - tirkes : **s.** Arka arkaya, birinin peşinden biri. Bägeden irkes – tirkes eñ jüyrik säygülikter keldi. *(At yarışından arka arkaya en hızlı iyi cins atlar geldi.)* KTS 1999 , 767

1336. irili - kişili : **s.** İrili ufaklı. Eki jağalawda irili – kişili ondağan selo ornalasqan. (*İki sahilde irili ufaklı on kadar köy yerleşmiş.*) KTS 1999 , 768
1337. irili - uwaqtı : **s.** İrili ufaklı. Esirese ol jastıq sağında irili – uwaqtı talay aytıstı körgeni kemil. (*Esirgesin o gençlik çağında irili ufaklı çok defa tartışma görmüş.*) KE 1994, 75
1338. irili - usaqtı : **s.** İrili ufaklı. Şükir, irili – usaqtı biraz maldıñ da bası bar. (*Şükür, irili ufaklı biraz malın da var.*) KTS 1999 , 768
1339. ilik - şatıs : **is.** İçli dışlı olma, samimiyet, yakınlık. Tulparıñız tek siyırğa ilik – şatıs eken. (*En hızlı koşan atınız bir sığıra yakınmış*) KTTS , 477
1340. ilinip - salınıp : **Zarf** Zar zor hareket edip, güçlükle kımıldayıp.
1341. ilip - qaqpa : **s.** Dokundurmalı, alaylı söz. İlik – qaqpa söz (*Dokundurmalı söz*) KTS 1999 , 766
1342. iz - tüz : **is.** Haber, bilgi belge. Qılmıstıñ iz – tüzü suwımay turğanda kıymıldap qalmasaq bolmaydı. Năbiyev (*Suçunbelgesi soğumadan kaybolmadan hareket etmesek olmazdı.*) KTS 1999 , 765

1343. ilip - tartpa : **f.** Laf dokundurmak; alaylı söz söylemek. Qoy, şırağım, onday ilip – tartpa sözindi. Sılanov (*Bırak, gözüm, o kadar alaylı söyleme sözünü.*) KTS 1999 , 766
1344. ilip - şalıp : **Zarf** Dalga geçip. Maqpaldıñ andıytını jamal, reti kelgen jerde ilip – şalıp jürgeni. Aqışev (*Kumaşın yamalı yerini görünce usulünce dalga geçmi.ş*) KTS 1999 , 766
1345. ilip - şalma : **s.** İğneleyici, dalga geçici. Munday ilip – şalma sözderge toytarı berip otıradı. qaz ed. (*Böyle iğneleyici sözlere cesaretsizlik veriyor.*) KTS 1999 , 766
1346. irk - irk : **Zarf** Yumuşakça sallandırıp. Sapardıñ tuwğan tetesiniñ denesi otırğan ornında irk – irk etedi. Aqışew (*Sapar'ın doğan kardeşini kucağına oturtup sallandırmış.*) KTS 1999 ,767
1347. irkis - irkis : **Zarf** Birbirine yaklaşan, yakınlaşan. İrkis – irkis jalğasıp jatqan şoqılar men jon – jotalar (*Birbirine yaklaşan yüksek tepelerle yüksek dağlı bölgeler*) KTS 1999 , 767

1348. irik - şirik : s. Çürüyen, eski. İrik – şirik eski köylek –
kөнşek. (*eski püskü gömlek*)
- is. Awıs (mcz) Zararı olan iş. Adamlar jaña
qoğamnıñ da irik – şirigin köre bastadı. qaz
ädep (*İnsanlar yeni cemiyetin de zararlı
işlerini görmeye başladı.*) KTS 1999 , 767
- Zarf** İrip – şirip ketken närse. (*çürüyüp
giden şey*)
1349. işek - qarın : is. Sindirim sistemi organları. Soyğan qoydıñ
işek – qarının tazaladı. (*Kesilen koyunun
sindirim sistemi organlarını temizledi.*) KTS
1999 , 769
1350. işek - sile : is. Çok gülme. İşek – silesi qattı. (*Çok
gülmesi arttı.*) KTS 1999 , 769
1351. işti - tıstı s. İçi dışı bir, fikirdaş. Olar işti – tıstı
adamdar. (*Onlar içi dışı bir kişiler.*) KTS
1999 , 769

BULGULAR VE TARTIŞMA

Karşılaştırmalı olarak yaptığımız çalışmada “*ikileme, ikizleme, tekrar* olarak isimlendirilen; yaygın kullanımından dolayı bizim ikileme olarak değerlendirdiğimiz, dilimizin alt birimlerinden biri üzerinde durduk. Dilbilimcilerin ikilemeler hakkındaki tanımlarına yer verdik. Tanımların genelinde anlamı pekiştirme, sözcüğe kalıcılık kazandırma amacıyla eş, zıt, yakın anlamlı kelimelerin, aynı kelimenin, yansımaların arka arkaya söylenmesi vardır. İsimlendirme farklı olsa da temelde aynı mantık vardır. Değişik terimler kullanılması Türkçenin zenginliğidir. Türkiye Türkçesi alanında 7000’e yakın ikilemeyi bir araya getiren Yrd. Doç. Dr. Necmi Akyaçın’ın “Türkçe İkilemeler Sözlüğü” Türkiye Türkçesindeki ikilemeleri toplu olarak görmemizi sağladığı için çalışmamızda bizim için oldukça faydalı olmuştur. Kazak Türkçesindeki ikilemeleri Türkiye Türkçesindeki ikilemelerle karşılaştırırken bu sözlük örneklere bakma açısından başvurduğumuz önemli bir kaynaktır.

Tezimizde ikilemeleri yapı bakımından da inceledik. Çıkan sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Eksiz isimlerden oluşan ikilemeler	: 301
İyelik eki alan ikilemeler	: 11
Aitlik eki alan ikilemeler	: 3
Yükleme hali eki alan ikilemeler	: 1
Yönelme hali eki ala ikilemeler	: 1
Bulunma hali eki alan ikilemeler	: 6
Çıkma hali eki alan ikilemeler	: 2
Eşitlik eki alan ikilemeler	: 1

Kazak Türkçesindeki ikilemeler yapım eklerini de alabilir. Yapım eki alan ikilemelerin sayıları şöyledir.

İsim kök veya gövdesinden türemiş ikilemeler	: 42
Fiil kök veya gövdesinden tüemiş ikilemeler	: 77

Fiil kök veya gövdesinden türemiş ikilemelere fiilimsi eklerinden birini alan ikilemeleri dahil etmedik. Onların sayılarını da şöyle sıralayabiliriz.

İsim fiil ekleriyle kurulan ikilemeler	: 15
Sıfat fiil ekleriyle kurulan ikilemeler	: 8
Zarf fiil ekleriyle kurulan ikilemeler	: 172

İkilemeler çekimli fiillerle de kurulabilir. Kazak Türkçesinde incelediğimiz 1351 ikilemenin çekimli fiiller açısından değerlendirilmesi şöyledir:

Geçmiş zaman eki alan ikilemeler	: 21
Şimdiki zaman eki alan ikilemeler	: 3
Emir kipinde çekimlenmiş ikilemeler	: 3

Kazak Türkçesindeki ikilemeleri sözcük türleri bakımından da gruplandırdık.

Özel adlardan kurulan ikilemeler	: Yok
Cins adlardan kurulan ikilemeler	: 438
Zamirlerden kurulan ikilemeler	: 2
Sıfatlardan kurulan ikilemeler	: 311
Zarflardan kurulan ikilemeler	: 610

Ayrıca sıfatlardan kurulan ikilemeleri şu şekilde gruplandırabiliriz:

Aynı sıfatlardan kurulan ikilemeler	: 100
Ayrı sıfatlardan kurulan ikilemeler	: 211

Kazak Türkçesindeki ikilemelerin cümlenin hangi ögesi olarak kullanıldığına baktığımızda ortaya şu sonuçlar çıkmıştır.

İkilemelerin yüklem olarak kullanılması	: 156
İkilemelerin özne olarak kullanılması	: 180

İkilemelerin zarf olarak kullanılması : 565

İkilemelerin nesne olarak kullanılması : 134

İkilemelerin yer tamlayıcısı olarak kullanılması : 55

Kazak Türkçesindeki ikilemeleri kuruluş ve anlam ilişkileri bakımından incelediğimizde şu sonuçlara ulaştık.

Aynı sözcüğün tekrarıyla oluşan ikilemeler : 387

Yakın anlamlı sözcüklerin tekrarıyla oluşan ikilemeler : 530

Eş anlamlı sözcüklerin tekrarıyla oluşan ikilemeler : 172

Zıt anlamlı sözcüklerin tekrarıyla oluşan ikilemeler : 73

Olumlu – olumsuz sözcüklerin tekrarıyla oluşan ikilemeler: 11

Yansıma sözcüklerin tekrarıyla oluşan ikilemeler : 105

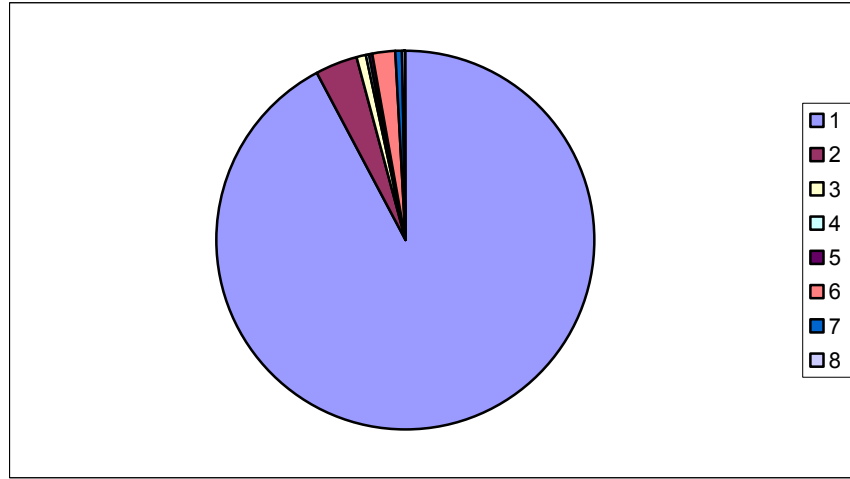
Anlamsız sözcüklerin tekrarıyla oluşan ikilemeler : 59

“m” sesinin ikinci sözcüğün başına getirilmesiyle oluşan ikilemeler : 12

Kısaltma grubu şeklinde oluşan ikilemeler : 1

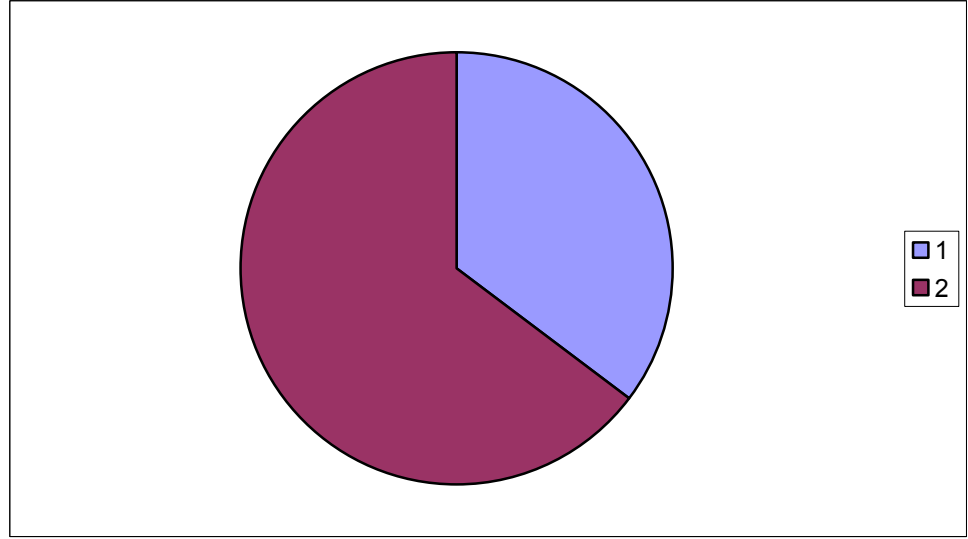
Pekiştirme yoluyla oluşan ikilemeler : 1

Kazak Türkçesindeki ikilemeleri incelediğimizde elde ettiğimiz bulgular bu şekildedir. Bu bulguların değerlendirilmesi ve Türkiye Türkçesi ile karşılaştırılmasına sonuç bölümünde yer verilecektir.

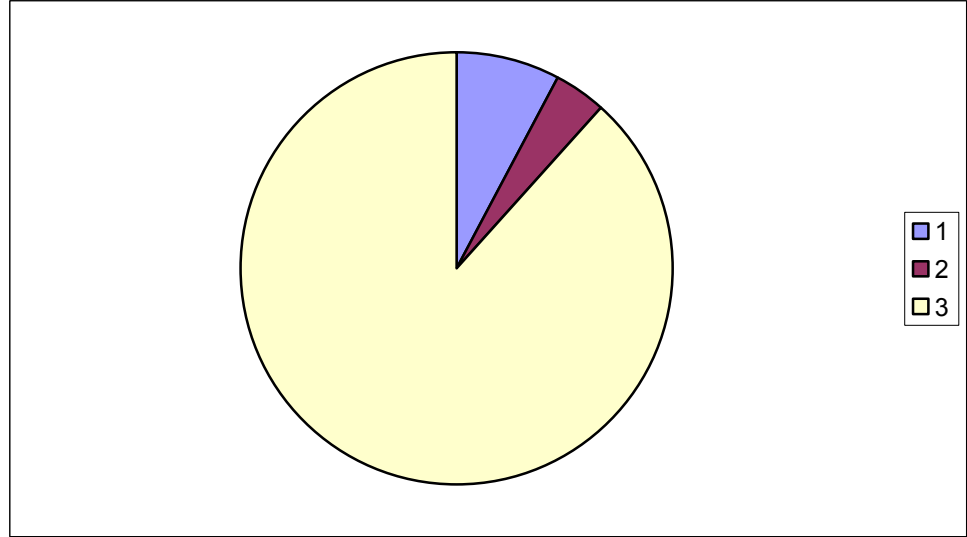
Sıra no	Ek	Sayı
1	Eksiz İsimlerden Oluşan İkilemeler	301
2.	İyelik Eki Alan İkilemeler	11
3.	Aitlik Eki Alan İkilemeler	3
4.	Yükleme Hali Eki Alan İkilemeler	1
5.	Yönelme Hali Eki Alan İkilemeler	1
6.	Bulunma Hali Eki Alan İkilemeler	6
7.	Çıkma Hali Eki Alan İkilemeler	2
8.	Eşitlik Eki Alan İkilemeler	1
Toplam		326

Şekil 1. Çekim Eki Alan İkilemelerin Dağılımı

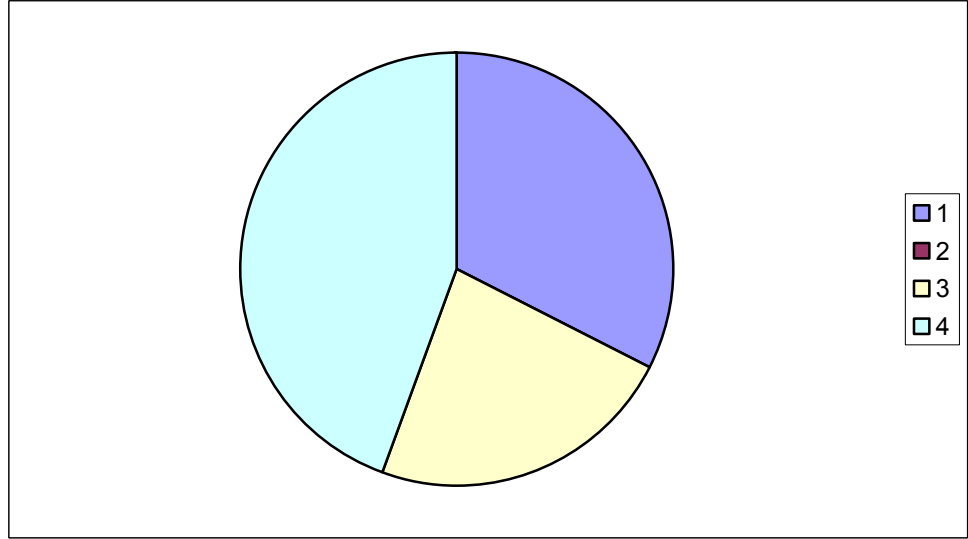
Sıra no	Türemiş İkişlemeler	Sayı
1	İsim Kök veya Gövdesinden Türemiş İkişlemeler	42
2.	Fiil Kök veya Gövdesinden Türemiş İkişlemeler	77
Toplam		119

Şekil 2. Yapım Eki Alan İkişlemelerin Dağılımı

Sıra no	Fiilimsi Eki Alanlar İkillemeler	Sayı
1	İsim Fiil Ekleriyle Kurulan İkillemeler	15
2.	Sıfat Fiil Ekleriyle Kurulan İkillemeler	8
3.	Zarf Fiil Ekleriyle Kurulan İkillemeler	172
Toplam		195

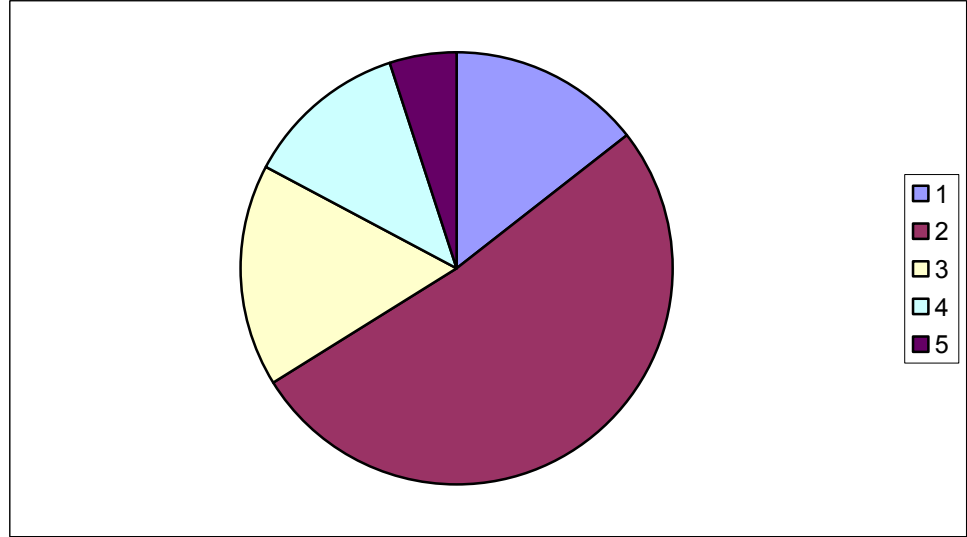
Şekil 3. Fiilimsi Ekleriyle Kurulan İkillemelerin Dağılımı

Sıra no	Sözcük Türü Bakımından İkillemeler	Sayı
1	İsimlerden Kurulan İkillemeler	438
2.	Zamirlerden Kurulan İkillemeler	2
3.	Sıfatlardan Kurulan İkillemeler	311
4.	Zarflardan Kurulan İkillemeler	600
Toplam		1351

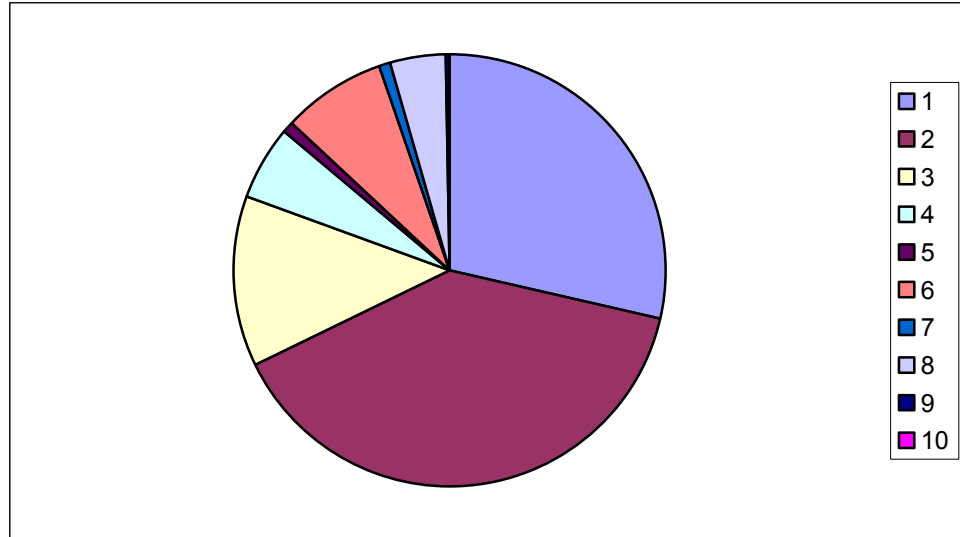
Şekil 4. Sözcük Türü Bakımından İkillemelerin Dağılımı

Sıra no	Cümledeki Görevleri Bakımından İkillemeler	Sayı
1	Yüklem	156
2.	Zarf	565
3.	Özne	180
4.	Nesne	134
5.	Yer tamlayıcısı	55
Toplam		1090

Şekil 5 : Cümledeki Görevleri Bakımından İkillemeler

Sıra no	Anlamsal Kuruluşu Bakımından İkillemeler	Sayı
1	Aynı Sözcüğün Tekrarıyla Oluşan İkillemeler	387
2.	Yakın Anlamlı Sözcüklerle Oluşan İkillemeler	530
3.	Eş Anlamlı Sözcüklerle Oluşan İkillemeler	172
4.	Zıt Anlamlı Sözcüklerle Oluşan İkillemeler	73
5.	Olumlu – Olumsuz Sözcüklerle Oluşan İkillemeler	11
6.	Yansıma Sözcüklerle Oluşan İkillemeler	105
7.	“m” sesinin Sözcük Başına Getirilmesiyle Oluşan İkillemeler	12
8.	Anlamsız Sözcüklerle Oluşan İkillemeler	59
9.	Kısaltma Grubu Şeklinde Oluşan İkillemeler	1
10.	Pekiştirilmiş Sözcüklerle Oluşan İkillemeler	1

Şekil 6: Kuruluş ve Anlam İlişkileri Bakımından İkillemeler

SONUÇ

Çalışmamızda Türkiye Türkçesinde anlamı pekiştirme, söze kalıcılık kazandırma gibi görevleri olan ikilemelerin Kazak Türkçesindeki kullanımlarını örneklerle ortaya koyduk. Kazak Türkçesindeki ikilemeleri ses dizilişleri, yapıları, anlamları ve üstlendikleri görevler bakımından inceledik.

İkilemelerin farklı tanımlarına giriş bölümünde yer vermiştik. Bu tanımlardan yola çıkarak ikilemelerin cümle içerisinde anlamı pekiştirmek için, vurgu ve kalıcılık sağlamak için kullanıldığını söyleyebiliriz. Bu durum hem Türkiye Türkçesindeki ikilemeler için hem Kazak Türkçesindeki ikilemeler için geçerlidir, Türkiye Türkçesinde “*ikileme, ikizleme, tekrar*” olarak isimlendirilen ikilemelerin Kazak Türkçesindeki karşılığı “*qos sözder*”dir.

Tezimizde sayıca eş heceli ikilemeleri seçip ses özellikleri bakımından inceledik. Sözcüklerinden biri ünlüyle biri ünsüzle başlayan ikilemelerde ünlüyle başlayan sözcüğün başa geçtiğini gözlemledik. “*ay-jay, el-jurt, az-kem*” örneklerinde olduğu gibi. Aynı durum Türkiye Türkçesi için de geçerlidir. “*aksıra tıksıra, akşamdan sabaha, eş dost, ite kaka*” örneklerinde de Kazak Türkçesindeki durum geçerlidir.

İkilemelerin ses özelliklerini incelerken dikkatimizi çeken bir nokta da eş heceli ikilemelerde ses sayısı az olan sözcük genellikle başa geçmektedir. Bu durum hem Kazak Türkçesi için hem Türkiye Türkçesi için aynıdır.

İkilemeyi oluşturan sözcüklerdeki sesler kendi aralarında kafiyelidir. “*äke-köke, satır-sutır*” örneklerinde olduğu gibi. Türkiye Türkçesinde de “*paldır küldür, sessiz sedasız*” gibi ikileme örneklerinde ses ahenginin olduğunu görebiliriz. Kazak Türkçesindeki bazı ikilemelerde sözcüklerden biri diğerinin içinde geçiyor gibidir. “*ay-jay, ay-şay, iyquw-qiyquw*” örneklerinde sözcüklerden biri diğerinin içinde geçmektedir.

Türkiye Türkçesinde “*afra tafra, abık sabık*” ikilemelerinde sözcüklerden biri diğerinin içerisinde geçiyor gibidir.

Kazak Türkçesindeki ikilemeleri yapı bakımından da inceledik. İkilemelerin eksiz kullanılabildiği gibi çekim eki ve yapım eki de alabildiklerini gördük. Bulgular ve tartışmalar bölümünde sayılar vererek yapım eki ve çekim eki alan ikilemeleri ortaya

koymuştuk. Basit sözcüklerden oluşan ikilemelerin yarısı eksiz isimlerden oluşurken diğer yarısı iyelik eki, hal ekleri ve eşitlik eki alabilir. Bu eklerin ikilemelerde kullanılması ikilemelerin çok rahat bir şekilde cümle kuruluşu içinde görev alabildiğini bize göstermektedir. Çekim eklerinden en fazla kullanılan iyelik ekidir. Hal eklerinden ise bulunma hali eki daha fazla kullanılmıştır. Yapım eki alan ikilemelerden isim, kök ve gövdesinden türemiş ikilemeler fiil kök ve gövdesinden türemiş ikilemelerden daha azdır. Bu durum Türkiye Türkçesindeki gibi Kazak Türkçesinde de hareketin önemli olduğunu gösterir. Türemiş sözcüklerden oluşan ikilemelerin sayısı basit sözcüklerden oluşan ikilemelerin sayısından fazladır. Türkiye Türkçesinde de bu durum aynıdır.

Kazak Türkçesinde de Türkiye Türkçesinde de özel adlardan kurulan ikilemelerin olmadığını söyleyebiliriz. İsimler, sıfatlar ve zarflar ikileme kurmaya daha elverişli sözcüklerdir. Zamirler ikileme kuruluşuna daha az elverişlidir. Özellikle zarflar ikileme kurmaya daha elverişlidir. İkilemelerin büyük çoğunluğu zarflardan oluşmuştur. Bu durum Kazak Türkçesinde bir hareketin; durumunun, nedeninin, yönünün özellikle vurgulandığını gösterir. Türkiye Türkçesinde de zarf görevini yerine getiren veya zarflardan oluşan olan ikilemelerin sayısı daha fazladır. Sıfat göreviyle kullanılabilen kelimelerle kurulan ikilemelerin de yarıdan fazlası ayrı sıfatların tekrarıyla oluşmuştur.

Kazak Türkçesindeki 1351 ikilemeyi incelemeye çalıştığımız tezimizde ikilemelerin cümlenin hangi ögesi olarak kullanıldığını belirlemeye çalıştık. İkilemelerin yüklem, özne ve nesne olarak kullanılabilmediğini gördük. Yer tamlayıcısı olarak kullanılan ikilemelerin sayısı daha azdır. İkilemeler cümlenin ögesi olarak da daha fazla zarf göreviyle kullanılmaktadır. İkilemelerin hareketi, hareketi gerçekleştireni, hareketin nasıllığını, niçinliğini vurgulamak için kullanıldığını söyleyebiliriz. Türkiye Türkçesinde de ikilemelerin büyük çoğunluğunun zarflardan oluştuğunu görürüz. Türkiye Türkçesinde de hareketin durumunu, yönünü nedenini belirten ikilemeler daha fazladır.

Kazak Türkçesinde aynı sözcüğün tekrarıyla, eş anlamlı sözcüklerin tekrarıyla, yakın anlamlı sözcüklerin tekrarıyla, zıt anlamlı sözcüklerin tekrarıyla, olumlu – olumsuz sözcüklerin tekrarıyla, yansıma sözcüklerle ikileme oluşturulabilir. İkinci sözcüğün başına “m” sesi getirilerek ikileme oluşturulabilir. Bazı ikilemeler anlamsız sözcüklerden kurulur. Tek başına anlamlı olmayıp ikileme içinde anlam kazanan sözcükler Kazak Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde bulunur. “**eski püskü, yırtık**

ırtık” gibi ikileme örneklerinde ikinci sözcükler tek başına anlam ifade etmezken ikileme içinde anlam kazanır.

Kazak Türkçesinde de Türkiye Türkçesinde de yakın anlamlı sözcüklerle oluşturulan ikilemelerin sayısı daha fazladır. Bu özellik ikilemelerin anlamı pekiştirmek ve vurgulamak için kullanıldığının kanıtıdır.

Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesindeki ikilemelerin anlamsal kuruluşuna baktığımızda zıt anlamlı sözcüklerden oluşan ikilemelerin sayısının Türkiye Türkçesinde daha fazla olduğunu görürüz. Bu özellik Türkiye Türkçesinde zıtlıkları vurgulamanın daha çok önem kazandığını gösterir.

İncelediğimiz örneklerde kısaltma grubu yapısıyla oluşmuş tek örneğe rastladık. **“qoldan qolga”** ikilemesi kısaltma grubu şeklinde oluşmuştur. Türkiye Türkçesinde de **“elden ele”** gibi örneklerde aynı durum söz konusudur.

Kazak Türkçesinde pekiştirme şeklinde oluşmuş ikilemeler de vardır. **“tapa-taltüs”** ikilemesi pekiştirme şeklinde oluşmuştur. Türkiye Türkçesinde m/p/r/s pekiştirme ünsüzleriyle oluşturulan **“tertemiz, masmavi”** gibi pekiştirilmiş sözcükler ikileme kabul edilmez.

Türkiye Türkçesinde Arapça ve Farsçanın etkisiyle öğelerinden biri Türkçe biri Arapça ya da Farsça olan ikilemeler kullanılmaktayken Kazak Türkçesinde de öğelerinden biri Kazak Türkçesinden bir sözcükle biri Rusçadan bir sözcükle oluşturulmuş ikilemeler vardır.

Tezimizde elde ettiğimiz verileri ele alıp dil açısından belirli değişikliklere uğrayan her iki lehçeye baktığımızda, geçmişte aynı coğrafyayı, aynı dili, aynı kültürü paylaştığımız ancak zamanla farklı coğrafyalarda yer alan, dil olarak belirli değişikliklere uğradığımız bir toplumla üzerinden bir hayli zaman geçmesine rağmen aynı dil mantığını kullanmaya devam ettiğimizi görüyoruz.

Tezimizde Kazak Türkçesindeki ikilemelerin farklı kullanımlarını göstermeye çalıştık. Satır satır, alt alta ikilemeleri yazarak karşılaştırma yapmak çalışmamızın hacmini aşacağı için bu tezde tam mümkün olmamıştır; fakat tezimizde ikilemeler en azından ses dizilişi, yapısı, anlamı ve yerine getirdiği görev bakımından incelenmeye çalışılmıştır. Daha sonra tek tek ele alınmasıyla her iki lehçedeki kullanılışları ve

anlamları birebir karşılaştırılmış olacaktır. Yaptığımız çalışmadan hareketle, aradan geçen uzun bir süreye rağmen Kazak Türkçesindeki ikilemelerle Türkiye Türkçesindeki ikilemelerin kullanımözellikleri açısından benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Ağakay, M.A . (1954). *Türkçede Kelime Koşmaları*, TDAY, Ankara, s.97-104
- Akyakçın, N. (2007). *Türkçe İkilemeler Sözlüğü* (Tanıklı), Anı Yayıncılık, Ankara
- Balagayev, M. (1952). *Qazirgi Qazak Tili* (Leksika, Fonetika, Grammatika), Almatı.
- Banguoğlu, T. (1998). *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 528, Ankara.
- Berdibay, R. (1997). *Epos Muratı*, Almatı.
- Bilgegil, K.(1982). *Türkçe Dilbilgisi*, Dergah Yayınları, İstanbul, s.162
- Bozkurt, F. (1999) *Türklerin Dili*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.135
- Ediskun, H.vd, (1992). *Örnek Dilbilgisi*, İstanbul.
- Ergin, M. (1999). *Türk Dilbilgisi*, Bayrak Basım/Yayın/Dağıtım, İstanbul
- Gencan, T.N. (2001). *Dilbilgisi*, Türk, Dilleri Araştırma/01, Ayraç Yayınevi, Ankara, s.217-220
- Hatiboğlu, V. (1981). *Türk Dilinde İkileme*, Türk Dil Kurumu Yayınları:328 Ankara.
- Karahan, L.(2004). *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Qazaqıstan Respublikasının Ulttıq Qılım Akademiyası M.O. Äwezow Atındağı Ädebiyat Jäne Öner İnstitutı(1994). *XX. Ğasırdın Bas Kezindegi Qazaq Ädebiyeti*, Almatı.
- Qazaqıstan Respublikası Qılım Jäne Joğarı Bilim Ministrliği Ulttıq Qılım Aqademiyası Baytursınulı Atındağı Til Bilimi İnstitutı (1999). *Qazaq Tilinin Sözdigi*, Almatı.
- Qazaq SSR Qılım Akademiyası (1954) Til Jäne Ädebiyat İnstitutı, Almatı.
- Koç, K.vd, (2003). *Qazaq-Türükşe Sözdik* (Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü) Türkistan.
- Koç, K. vd, (2004). *Kazak Türkçesi Grameri*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Korkmaz, Z.(2003). **Türkiye Türkçesi Grameri** (Şekil Bilgisi), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s.217-220.
- Oraltay, H. (1984). *Kazak Türkçesi Sözlüğü*, Türk Dünyası Araştırmaları Yayını: 8, İstanbul.
- Ospanov, Q.S. (1998). *Baluvan Şolaq*, Almatı.
- Sergaliyev, M.S. (1981). *Sintastik Sinonimder*, Almatı.
- Tamir, F. vd, (1997). *Muhtar Äwezow, Seçilmiş Hikayeler*, Türksoy Yayınları, Ankara.
- Tuna, O.N. (1986). *Türkçenin Sayıca Eş Heceli İkilemelerinde Sıralama Kuralları ve Tabii Bir Ünsüz Dizisi*, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1982-1983, Ankara, s.163-228.
- Uygur,C.V. (2005). *Kazak Türkçesi*, Denizli.
- Zülfikar, H. (1995). *Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

1982 yılında Denizli’ de doğdu. İlk öğrenimini Karakurt Köyü İlk Okulunda, orta öğrenimini Denizli Merkez Orta Okulunda, lise eğitimini Denizli Cumhuriyet Lisesinde tamamladı.

1999 yılında okumaya başladığı Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 2003 yılında mezun oldu. Aynı yıl Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün açmış olduğu tezsiz yüksek lisans programına girdi. 2004 yılında tezsiz yüksek lisans programını tamamlayıp Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili bölümünde tezli yüksek lisansa başladı.

Tezsiz yüksek lisans öğrencisiyken başladığı dersane öğretmenliğine halen devam etmektedir.